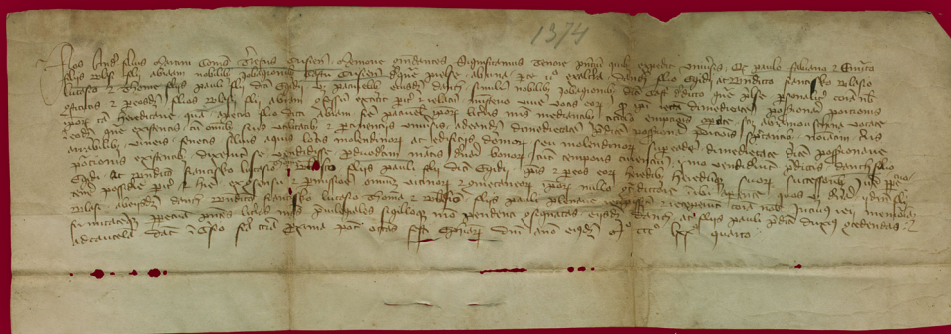

DIPLOMATARIUM COMITUM TERRESTRIUM CRISIENSIIUM (1274–1439)

DIPLOMATARIUM COMITUM TERRESTRIUM CRISIENSII
(1274–1439)

*Subsidia ad historiam medii aevi
Hungariae inquirendam 6.*

**Diplomatarium
comitum terrestrium Crisiensium
(1274–1439)**

A körösi *comes terrestrisek* oklevelei
(1274–1439)

Isprave križevačkih zemaljskih župana
(1274.–1439.)

A kötetet szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta /
Dokumente priredile i uvodnu studiju napisale /
Documents edited and introductory study written by

B. Halász Éva – Suzana Miljan

A kötet megjelenését támogatta és kiadta
Financijski je izdavanje ovog sveska pomoglo
Financial contribution for publishing of this volume is done by

*Magyar Tudományos Akadémia
Támogatott Kutatócsoportok Irodája*

A kötet kereskedelmi forgalomban nem kapható

Lektorálta / Recenzenti / Peer reviewed by

ZSOLDOS Attila
Damir KARBIĆ
Martyn RADY

A latin szöveget lektorálta
Lektura latinskog teksta
Proofreading of Latin text

LAKATOS Bálint

A fedélen Márton fia András körösi *comes terrestris* oklevele /
Naslovnica: isprava križevačkog zemaljskog župana Andrije, sina Martina /
On the cover: charter of the Andrew, son of Martin, *comes terrestris* of Križevci
(Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, D-VI-12)

ISBN 978-963-508-761-7
ISSN 0073-4055

Felelős kiadó: dr. Veszprémy László,
a Magyar Tudományos Akadémia – Hadtörténeti Intézet és Múzeum –
Szegedi Tudományegyetem – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
Magyar Medievisztikai Kutatócsoportjának vezetője.
A nyomdai munkálatok: Kódex Könyvgyártó Kft.
Felelős vezető: Marosi Attila
Nyomdai előkészítés: AbiPrint Kft.
Minden jog fenntartva.
Megjelent 250 példányban.
Printed in Hungary.

TARTALOM / SADRŽAJ / TABLE OF CONTENTS

Előszó	7
Predgovor	11
Preface.....	15
 Az átírásról.....	 19
Načela transkripcije	23
Principles of editing	27
 Rövidítések / Popis kratica / List of abbreviations.....	 31
Levéltári rövidítések / Popis kratica arhivskih fondova /	
Abbreviations of archival series.....	31
Könyvészeti források és rövidítések / Popis kratica objavljenih	
izvora / Abbreviations of published archival series	32
 A körösi <i>comes terrestrisek</i> . Bevezető tanulmány	 35
A <i>comes terrestrisi</i> hivatal betöltése és a <i>comes terrestrisek</i>	
személye	46
A <i>comes terrestrisek</i> tevékenysége	54
Diplomatika	60
Epilogus.....	64
Függelék. A körösi <i>comes terrestrisek</i> archontológiája	66
 Križevački zemaljski župan (<i>comes terrestris Crisiensis</i>).	
Uvodna studija	69
Dužnost križevačkog zemaljskog župana i osobe koje su je	
obnašale.....	81
Djelovanje zemaljskog župana	89
Diplomatička analiza.....	95
Epilog	100
Dodatak. Arhontološki popis križevačkih zemaljskih župana ...	102

<i>Comes terrestris Crisiensis</i> . An introductory study.....	105
The office of the <i>comes terrestris</i> of Križevci and the individuals who held it	118
The agency of <i>comes terrestris</i>	127
Diplomatic analysis.....	134
Epilogue.....	138
Appendix. Archontology list of <i>comites terrestres</i> of Križevci	140
 Bibliográfia / Bibliografija / Bibliography	 143
 Térképek / Karte / Maps	 147
 Documenta	 149
 Indices	 227
Index nominum personarum	229
Index locorum.....	247
Index rerum precipuarum.....	249
Index vocum originaliter Hungaricarum et Slavonicarum [Croaticarum].....	257
 A szerzőkről / Bilješka o autoricama / Notes on the editors.....	 259

ELŐSZÓ

Jelen munka tárgya a körösi *comes terrestris*ek ránk maradt okleveleinek kiadása. A középkori Szlavónia (*regnum Sclavoniae*) észak-nyugati részén elhelyezkedő Körös várispánság a 14. század folyamán beleolvadt a kialakuló Körös megyébe (lásd alább *Térképek / Karte / Maps*). A várispánsághoz tartozó várjobbágyságok (később várnemesek) vezetőjét *comes terrestris*nek nevezték nemcsak Körösben, hanem a többi szlavón várispánságban is. Hasonló jelenséggel találkozhatunk a középkori Európa más területein is, például Németországban a *milesek* és a *ministerialisok* szervezetével, Ibériában a *hidalgokkal*, és az angol megyék *kisnemesei*vel. A várispánságok a korai időszakban egy-egy vár köré szerveződtek és a várjobbágyságok (*iobagones castri*) kiváltságolt rétegéből kerültek ki a vezetőik, mely a 13. században a kisnemesek számára a társadalmi ranglétra legalsó fokát jelentette. A várjobbágyságok a 15. század végéig-közepéig megmaradtak elkülönült helyzetükben és a *comes terrestris* vezette kiváltságolt közösségeik keretében. Munkánkban a körösi *comes terrestris*ek által kiadott és ránk maradt oklevelek kaptak helyet, jó alapot nyújtva ennek a fontos társadalmi csoportnak a jövőbeni kutatásához.

A kötetben szereplő oklevelek közül az első 1274-ben, az utolsó pedig 1439-ben kelt. A Körös várispánság élén álló tisztségviselők kiadványai közül eredetiben, átiratban, tartalmi átiratban, illetve említésben összesen 65 maradt ránk. Ezek közül 41 darabot eredetiben tanulmányozhatunk. A legtöbb eredeti példányt a Horvát Állami Levéltár (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu) őrzi. Különböző gyűjteményeiben és a hozzá tartozó Zágrábi Érseki Levéltárban (Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu) 17 olyan oklevelet találunk, amelyet a körösi *comes terrestris*ek adtak ki. A Horvát Tudományos Akadémia Levéltára (Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) összesen 14, a körösi várkerület vezetőjéhez köthető eredeti okmányt őriz. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára gyűjteményeiben pedig összesen 10 oklevelet lelhetünk fel. Kilenc oklevélnek eredeti példánya nem maradt ránk, szövegüket átirások tartották fenn. Egyetlen olyan van közöttük, mely nem *comes terrestris*i oklevélben maradt ránk: Pál bán fia István körösi ispán és Iván fia Demeter *comes terrestris* 1340. szeptember 23-án kelt diplomáját Ákos Mikcs szlavón bán 1344-ben kelt oklevele tartotta fenn. Két dokumentum tartalmi átiratban maradt ránk, egyet pedig levéltári leltár alapján ismerünk. Összesen 12

comes terrestris kiadvány létezéséről csak említésből tudunk. Az oklevelek nagy része jelen kötetben jelenik meg először nyomtatásban. A korábban (pl. a Tadija Smičiklas nevéhez köthető *Codex Diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* sorozatban) már megjelent dokumentumokat is teljes szövegükben közöljük, hogy az olvasók és a probléma jövőbeni kutatói könnyebben hozzáférhessenek a teljes anyaghoz. Az okleveleket minden esetben az eredeti, illetve annak hiányában az átirat vagy tartalmi átirat alapján adjuk közre.

Jelen munka fő célkitűzése a körösi *comes terrestris*ek fennmaradt okleveleinek kritikai kiadása. A téma jobb megértéséhez a munka elejére illesztettünk egy rövid bevezetést, amely a körösi *comes terrestris*ek történetének néhány alapkérdését tisztázza. Ugyanitt kapott helyet a téma magyar és horvát historiográfiájának időrendbe szedett bemutatása is. A bevezetésben kitérünk a *comes terrestris* tevékenységeire; bemutatjuk a hivatalt viselt személyek életét és amennyiben lehetséges volt, családhoz, illetve nemzetséghez kötjük őket; valamint diplomatikai szempontból elemezzük az általuk kiadott és ránk maradt okleveleket. Több olyan kérdés is van, amelyeket a tanulmányban végső, megnyugtató válasz nélkül kellett hagynunk, ilyen például a *comes terrestris*i hivatal betöltésének mikéntje. A közölt források a körösi várispánság példája alapján a várjobbágyok jog- és társadalomtörténetével foglalkozó kutatások széles skálájához adhatnak alapot. Minden bizonnyal hasznos lett volna, ha a bevezető tanulmányban helyet kapnak a jogi eljárásokkal kapcsolatos kutatások is, különösen a nemzetségek szerepéről és a nemzetségtagok közötti kapcsolatokról (amely a forrásokban is megjelenik, például az *assumptio onerum* kapcsán, stb.) és maguknak a jogi aktusoknak a tényleges lezajlásáról (a föld adásvételek kapcsán a *comes terrestris*ek emberének jelenléte stb.) Ezek a kérdések azonban túlmutatnak jelen kötet keretein, ezért azokkal egy másik munkában szeretnénk foglalkozni. Az érdeklődő olvasókat a további szakirodalomról a bibliográfia tájékoztatja. A szöveg végén kaptak helyet a körösi várispánság kiterjedését és a középkori Szlavónián belüli elhelyezkedését bemutató térképek.

Meg kell említenünk, hogy jelen kötet létrehozásában két akadémiai kutatóhely működött közre: a Magyar Tudományos Akadémia Támogatott Kutatócsoportok Irodája alá tartozó Magyar Medievisztikai Kutatócsoport (MTA-HIM-SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) és a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia zágrábi Történet- és Társadalomtudományi Intézet Történettudományi Osztályának (Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) keretén belül működő A társadalom és gazdaságtörténet latin forrásai, tanulmányai és segéd-tudo-

mányai (Latinički izvori, studije i pomagala za društvenu i gospodarsku povijest) program.

Végezetül említést kell tennünk a kötet három nemzetből származó szakmai lektorairól. Zsoldos Attila a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében Budapesten, Damir Karbić a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Történet- és Társadalomtudományi Intézet Történettudományi Osztályán Zágrábban és Martyn Rady a University College of London Szláv és Kelet-Európai Tanulmányok Intézetében (UCL School of Slavonic and East European Studies) dolgozik. Megjegyzéseikkel és tanácsaikkal sokban segítettek munkánkat, köszönet illeti őket érte. Lakatos Bálintot (MTA-HIM-SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport munkatársa) külön köszönet illeti, hiszen a latin szövegek lektorálása mellett tanácsokat és segítséget kaptunk tőle a munka egészére nézve is.

Továbbá köszönettel tartozunk barátunknak, Ivan Majnarićnak (Horvát Katolikus Egyetem Zágrábban) a szöveg végső változatának elkészítése során adott tanácsaiért. Hálásak vagyunk fiatalabb kollégáknak, Antun Nekićnek (Zadari Egyetem), aki felhívta a figyelmünket egy általunk figyelmen kívül hagyott dokumentumra. A tanulmány horvát változatát Mirko Sardelić (Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Történet- és Társadalomtudományi Intézet Történettudományi Osztálya, Zágráb), míg az angolt Mark Wheelan (Royal Holloway, University of London) lektorálta nyelvileg.

A munka minden érdeme a lektoroknak köszönhető, hibáiért a szerzők felelnek.

Budapest, 2014. május

É.B.H. – S.M.

PREDGOVOR

Glavna tema ovog djela su isprave koje su izdali križevački zemaljski župani, koji su bili na čelu lokalne zajednice nižih plemića u križevačkom županatu, smještenom u sjeverozapadnom dijelu srednjovjekovnog kraljevstva Slavonije (kao sastavnog dijela srednjovjekovnog Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva). U ranijem razdoblju, županati su bili osnovne teritorijalne jedinice u Slavoniji, koje su kasnije, tijekom 14. stoljeća, integrirane u veću Križevačku županiju (vidi niže, dio pod naslovom *Térképek / Karte / Maps*). Oni nisu bili karakteristični samo za Križevce, ili samo srednjovjekovnu Slavoniju, već su slične strukture postojale na cijelom području Kraljevstva, a druge slične jedinice mogu se pronaći i u drugim regijama srednjovjekovne Europe (poput organizacija *militēs* i *ministeriales* u srednjovjekovnoj Njemačkoj, *hidalgos* na srednjovjekovnom Iberskom poluotoku ili nižeg plemstva okupljenog u engleskim županijama pod nazivom *shire*). Raniji županat bio je karakteristična administrativna struktura koja se razvila oko utvrde i koja je okupljala specifičnu grupu privilegiranog stanovništva koja se naziva *iobagiones castri*, od kojih su nastali najniži slojevi nižeg plemstva u toku 13. stoljeća. No, oni su zadržali svoj zaseban položaj i tijela lokalne autonomije koja je vodio pojedinac koji nosi titulu *comes terrestris* do sredine 15. stoljeća. Ovo djelo donosi zbirku svih sačuvanih isprava koje su oni izdali, kako bi postavili dobre temelje za buduća istraživanja ovog važnog društvenog sloja unutar srednjovjekovnog društva.

Isprave koje su izdali križevački zemaljski župani, od kojih prva datira negdje oko 1274., a posljednja u 1439. godinu, do nas su došle u originalima, prijepisima, nekima je sadržaj sačuvan kao prepričan, a o nekima su sačuvani samo spomeni. Ukupno je ostalo sačuvano 65 isprava, od kojih se 41 može proučavati u originalu. Većina se tih izvornika čuva u Hrvatskom državnom arhivu (HDA). U različitim zbirkama koje se nalaze unutar Nadbiskupijskog arhiva u Zagrebu (NAZ) čuva se 17 isprava koje su izdali križevački zemaljski župani. Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) čuva 14 isprava, koje su u originalu izdali čelnici križevačkog županata. U zbirkama Mađarskog državnog arhiva (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) može se naći ukupno 10 isprava. Devet originalnih isprava nije sačuvano, nego su poznate iz prijepisa. Samo jednu od njih prepisuje službenik koji nije

zemaljski župan: riječ je o ispravi križevačkog župana Pavla, sina Stjepana bana, i zemaljskog župana Demetrija, sina Ivana, od 23. rujna 1340., koja je prepisana u ispravi slavonskog bana Mikca Ákosa od Prodavića iz 1344. godine. Prijepis sadržaja dva dokumenta ostao je poznat preko arhivskog elenka. Ukupno 12 isprava koje su izdali zemaljski župani sačuvane su samo kao spomeni u drugim ispravama. Većina isprava ovdje se objavljuju po prvi put, iako se, kako bi se čitaocima i budućim istraživačima ove problematike olakšao pristup dokumentima, pojedine isprave koje su već ranije objavljene u sklopu većih serija (poput *Diplomatičkog zbornika* Tadije Smičiklasa) objavljuju ponovno. Pri tome je njihov tekst ponovno transkribiran iz izvornika.

Osnovna namjera ovog djela je kritičko izdavanje svih sačuvanih isprava križevačkih zemaljskih župana iz razdoblja srednjega vijeka. Radi boljeg razumijevanja problematike na koju se dokumenti odnose, na samom početku djela dodana je kraća uvodna studija u kojoj se objašnjavaju osnovna pitanja vezana uz povijest križevačkih zemaljskih župana. Tako se donosi pregled prethodnih istraživanja i mađarske i hrvatske historiografije, složen na kronološkom principu. Osim toga, uvodna studija sadržava i opis djelatnosti križevačkih zemaljskih župana, njihovu identifikaciju prema rodovima, odnosno obiteljima (kada je to moguće rekonstruirati), kao i diplomatičku analizu isprava koje su izdavali. Bilo bi zanimljivo obraditi još mnoga druga pitanja, poput samog procesa i kalendara izbora zemaljskih župana. Sadržaj isprava nudi puni širi spektar istraživačkih tema za pravnu i društvenu povijest *iobagiones castri*, na temelju križevačkog slučaja. Bilo bi zanimljivo ovdje istražiti pravne procedure na terenu, posebice one koje se tiču funkcioniranja rodova i njihove kohezije (vidljive kroz formule pristanka, *assumptio onerum*, itd.), te sam način na koji su se one fizički odvijale (poput prisutnosti *homo noster* prilikom zemljišnih transakcija). Ipak, u ovome trenutku, to bi odvelo našu priču predaleko, stoga objavom ovih dokumenata to prepuštamo budućim studijama. Zasad upućujemo zainteresiranog čitaoca na detaljniju bibliografiju koja slijedi nakon uvodnih studija. Opseg i smještaj križevačkog županata također se može vidjeti na kartama koje im slijede.

Potrebno je spomenuti da je ova knjiga nastala kao produkt suradnje i rada na dva projekta dviju akademija – Istraživačke skupine za proučavanje srednjovjekovne ugarske povijesti Mađarske akademije znanosti, Mađarskog vojno-povijesnog instituta i muzeja, Sveučilišta u Segedinu i Mađarskog državnog arhiva (MTA-HIM-SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) i projekta Latinički izvori, studije i pomagala za društvenu i gospodarsku povijest koji se izvodi na Odsjeku za

povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Na kraju, moramo se zahvaliti našim recenzentima, iz tri europske države, Attili Zsoldosu s Instituta za povijesne znanosti Istraživačkog centra za humanističke znanosti Mađarske akademije znanosti u Budimpešti (Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest), Damiru Karbiću s Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Martynu Radyju sa Sveučilišta u Londonu i njegove Škole za slavenske i istočnoeuropske studije (UCL School of Slavonic and East European Studies). Bálintu Lakatosu iz Istraživačke skupine za proučavanje srednjovjekovne ugarske povijesti Mađarske akademije znanosti, Mađarskog vojno-povijesnog instituta i muzeja, Sveučilišta u Segedinu i Mađarskog državnog arhiva (MTA-HIM-SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) ide posebna zahvala jer nam je uz lekturu latinskog jezika, izašao u susret i dao prijateljske sugestije u vezi cijelog djela. Bez njihovih komentara ovo djelo zasigurno ne bi bilo ovako kvalitetno.

Zahvaljujemo i Ivanu Majnariću s Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu za stručne savjete koje nam je prijateljski uputio dok smo radile na završnoj verziji teksta. Još je zahvalu potrebno uputiti i mladom kolegi, Antunu Nekiću, sa zadarskog sveučilišta, jer nam je ukazao na jedan dokument koji smo ispustile, te lektorima – Mirku Sardeliću s Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za hrvatski i Marku Whelanu s koledža Royal Holloway Sveučilišta u Londonu (Royal Holloway, University of London) za engleski jezik.

Naravno, pogreške pronađene u ovom djelu ostaju samo naše.

Budimpešta, svibanj 2014.

É.B.H. – S.M.

PREFACE

The focus of this work revolves around the charters issued by the *comites terrestres Crisienses*, that is the heads of the local lesser noble autonomy of the castle-district of Križevci, a castle situated in the north-western part of the medieval *regnum* of Slavonia (a constitutive unit of the medieval kingdom of Hungary-Croatia). In the earlier period, the castle-district was a basic territorial unit of Slavonia, which was later, during the fourteenth century, integrated into the greater County of Križevci (see below, section *Térképek / Karte / Maps*). It was not a specific feature of Križevci, or only medieval Slavonia, but similar structures existed all over the kingdom, and other akin units may be found in other regions of medieval Europe (such as organisations of the *milites* and *ministeriales* in medieval Germany, *hidalgos* in medieval Iberia or lesser gentry in English shires). The earlier district was characteristic organisational structure developed around a castle and manned by a special group of privileged population called castle-warriors (*iobagiones castri*), from which evolved the lowest echelons of the lesser nobility in the course of the thirteenth century. However, they retained their separate position and bodies of local autonomy headed by an individual with the title of *comes terrestris* until the mid-fifteenth century. This book provides a collection of all extant charters issued by them, in order to enable good ground for further research of this important social layer within the medieval society.

The charters published in this book date from between c. 1274-1439. These charters, which were issued by the individual who was at the head of the castle-district of Križevci, have survived in various forms; as originals, as transcripts inserted into other chapters, as summaries in other charters and sometimes some are known only by mention. Out of the 65 charters available to study, only 41 survive as originals. The majority of the originals are kept in the Croatian State Archive in Zagreb (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu), while 17 are spread across the various collections of the Archdiocesan Archive of Zagreb (Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu). The Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts (Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) keeps 14 charters issued by the heads of the castle-district of Križevci, which are extant in their original version. In the collections of the Hungarian State Archive (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) ten charters can be found.

Nine originals are not extant and they are known only through contemporary copies in other charters. Only one of them was transcribed by an official who was not also the *comes terrestris*: the charter in question is that of comes Paul, son of Ban Stephen, of Križevci, and Demetrius, son of John, *comes terrestris Crisiensis*, from 23 September 1340, which was copied in a charter of Ban Mikcs Ákos of Slavonia of 1344. The contents of two charters are known to us only through the early modern elenchus. In total, 12 charters issued by the *comites terrestres Crisienses* are known only by mentions in other charters. Most of charters are published here for the first time, though some of them, which were published earlier within larger series (such as Smičiklas' *Codex Diplomaticus*), are given here again to ease the access for the readers and future researchers of this problematics. However, in such cases, the text was transcribed again from the original.

The main purpose of this work is a critical edition of the extant documents of the *comites terrestres* of Križevci from the medieval period. For better understanding of the research topic to which the documents refer to, at the beginning of the work, a short introduction is added, in which are explained the basic questions regarding the history of the *comites terrestres* of Križevci. Therefore, in the introduction is brought an overview of previous research of both Hungarian and Croatian scholarship, ordered chronologically. Besides that, the introductory study contains also a description of the activities of the *comites terrestres*, their identification according to their kindreds or families (when it is possible to reconstruct), as well as diplomatic analysis of the charters they have issued. It would be interesting to research many other questions, as the process and the calendar of the election of the *comites terrestres*. The contents of the charter are offering a wide spectrum of research topics regarding legal and social history of the castle-warriors, on the basis of the Križevci example. It would be interesting to research here legal procedures on the field, especially those dealing with the functioning of a kindred and its cohesion (visible through the formulas of accept, *assumptio onerum*, etc.), and the physical appearance of the legal acts themselves (the presence of *homo noster* during the land transactions). Yet, at this moment, this would lead our story too far, so by editing these documents we are relegating these issues for future study. For the time being, we are suggesting the reader to peruse detailed bibliography, which follows the introductory study. The extent and position of the castle district of Križevci in medieval Slavonia can be seen on the maps following the text.

This project is a product of cooperation between two research projects from two academies – the Research Group for Studying Medieval Hun-

garian History of the Hungarian Academy of Sciences, the Hungarian Military and Historical Institute and Museum, the University of Szeged and the Hungarian State Archive (MTA-HIM-SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) and the project Latin Sources, Studies and Manuals for Social and Economic History (Latinički izvori, studije i pomagala za društvenu i gospodarsku povijest) of the Department of Historical Research of the Institute of Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb.

Finally, we have to thank our peer reviewers from three European countries – Attila Zsoldos of the Institut of Historical Research of Hungarian Academy of Science (MTA Történettudományi Intézet), Damir Karbić of the Department of Historical Research of the Institute of Historical and Social Research of the Croatian Academy of Sciences and Arts (Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) and Martyn Rady of the School of Slavonic and East European Studies, University College London. Bálint Lakatos of the Research Group for Studying Medieval Hungarian History of the Hungarian Academy of Sciences, the Hungarian Military and Historical Institute and Museum, the University of Szeged and the Hungarian State Archive (MTA-HIM-SZTE-MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport) should receive a special gratitude, because alongside proofreading of Latin text, he gave us friendly suggestions regarding the whole work. Without their input, the quality of this work would most certainly not be as high.

We are also thankful to our friend Ivan Majnarić of the Croatian Catholic University in Zagreb for his expert advices, while we were preparing the last versions of the text. Finally, we would like to thank a young colleague from the University of Zadar, Antun Nekić, who has pointed us to one document which we have omitted by mistake, and to our proof readers – Mirko Sardelić (Department of Historical Research of the Institute of Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb) for Croatian and Mark Whelan (Royal Holloway, University of London) for English.

Of course, the mistakes found in this work, remain only ours.

Budapest, May 2014

É.B.H. – S.M.

AZ ÁTÍRÁSRÓL

A kötetben az oklevelek teljes szöveggel, *datatio*juk sorrendjében szerepelnek. Az említések esetében igyekeztünk a lehető legpontosabban meghatározni kiadásuk lehetséges időpontját. A csak év szerint datálható kiadványok az adott év utolsó, bizonyos napi kelettel szereplő okmánya után kaptak helyet. Az átírt okleveleket kiemeltük az átíró oklevél szövegéből és saját dátumuk alapján soroltuk be a megfelelő helyre. A sorszám után következik az oklevél dátuma, majd - ha megadták - kelethelye. A latin nyelvű fejregesztában az oklevél kiadójának neve és az oklevélben foglalt jogi cselekmény rövid meghatározása kapott helyet. Az oklevél leírásánál első helyen a fennmaradási forma szerepel: eredetiben, átiratban, tartalmi átiratban vagy említésben maradt ránk. Az említések kivételével megadjuk a levéltári jelzeteket is. Amennyiben a kérdéses diplomát eredetiben nem a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzi, akkor annak az ott kialakított Diplomatikai Fényképgyűjteményben kapott jelzetét is feltüntetjük. Mivel az említések minden esetben más *comes terrestres* okleveleiben találhatóak, ezért ezeknél a gyűjtemény megfelelő oklevelére utalunk. Az eredeti diplomáknál közöljük az oklevél anyagát (pergamen vagy papír) és a méretét cm-ben, a megpecsételés helyét és módját, az oklevélen látható egykorú és későbbi feljegyzéseket. A diploma állapotára csak abban az esetben térünk ki, ha bármilyen módon károsodott. Ha az oklevél nem csak eredetiben maradt ránk, akkor az átiratokra és/vagy tartalmi említésekre vonatkozó adatok az eredetire vonatkozók után szerepelnek. Ezek után következnek az oklevelek teljes szövegű és regeszta formájában napvilágot látott kiadásainak könyvészeti adatai; a rövidítések feloldását a rövidítésjegyzék tartalmazza.

Az okleveleket egy bekezdésben közöljük. A szövegben szereplő átírt oklevelekre a gyűjtemény megfelelő számával utalunk vissza. Átírásunkban az eredeti oklevél sorbeosztását, sorkezdeteit – mivel ennek külön funkciója nincs –, nem jelöltük. A középkorban szokásos rövidítéseket megjegyzés nélkül oldottuk fel.

Az oklevelek közlésénél a betűszerinti (hangzóhív) átírásra törekedtünk. Ezért megtartottuk a h helyett álló ch-t (*nichilominus*), az i helyett álló y-t (*ymmo*, *filya*), a két m betű helyett használt mpm betűkapcsolatot (*assumpmendo*, *sumpma*). A ph helyett álló f-et szintén megtartottuk (*paraphernales* helyett *parafernales*). Követtük a diftongusok jelölésének

hiányát (*litterae* helyett *littere*), a rövidítéseket is ennek megfelelően oldottuk fel (*praesentibus* helyett *presentibus*). A *j* betűt a vulgáris nevek kivételével minden esetben *i*-nek írtuk át, így a *Johannes* helyett *Iohannes* szerepel. A két *i* helyett álló *y* két *i*-ként szerepel (*filij* helyett *filii*, *ydem* helyett *iidem*).

A betűhív átírás alól a datációk esetében kivételt tettünk, a dátum rövidítve megadott számneveit jelhűen írtuk át (*M^o CCC^o* alakot megtartottuk.) Továbbá hangértéknek megfelelően írtuk át a *u* és a *v* hangokat, vagyis a mássalhangzó értékű *u*-t *v*-nek (*uult* helyett *vult*, *wlgo* helyett *vulgo*), a magánhangzó értékű *v*-t *u*-nak (*vtilitatibus* helyett *utilitatibus* továbbá *sew* helyett *seu*).

A *-ci/-ti* betűkapcsolatok esetében a humanista helyesírás szerint egyszerűsítettünk (*presencia* helyett *presentia*, *gracia* helyett *gratia*)

A klasszikus latinságtól eltérő, de az értelmet nem zavaró alakokat („helyesírási sajátosságokat”) megtartottuk és [!] jellel jelöltük (pl. *irrevocabilter* helyett *inrevocabilter*; *fundus* helyett *fundus*).

A szavak egybe- és különírásánál a klasszikus latinságot vettük irányadónak, az ettől eltérő alakokat megjegyzés nélkül javítottuk (de *venisse* helyett *devenisse*), kivéve néhány közkeletűen egybeírt közép-latin szót (*simulcum*, *extunc*, *antedicta*, *necnon*), ezeket csak akkor írtuk külön, ha az eredeti szövegben is külön szerepelnek. A klasszikustól eltérő betűkettőzéseket, illetve a kettőzött betűk helyett szereplő egy betűket (*anotati*, *asertavit*) meghagytuk. Több oklevélben előfordul az alanyesetben is *Mathey* (ejtsd: *Matej*) formájú, tehát az oklevélíró által ragozhatatlan vulgáris névnek tekintett Máté keresztnév, ezt a regesztákban is így tüntettük fel. A nagy- és kisbetűk használatánál szintén a humanista helyesírást követtük: nagybetűvel kezdődnek a mondatok, a tulajdonnevek, a tulajdonnevekből képzett mellékevek, illetve az ünnepek nevei. A szövegben nagy kezdőbetűvel írt vulgáris közneveket kis kezdőbetűvel írtuk át (*harasth*, *nyirfa*, *tul*, *zlog*).

A szövegeket igyekeztünk gördülékennyé, olvashatóvá tenni, vagyis az értelmet zavaró hibákat az oklevelek szövegében javítottuk és lábjegyzetben adtuk meg az eredeti alakot. Az egykorú betoldásokat a szöveg megfelelő helyére illesztettük és lábjegyzetben utaltunk helyére. Szintén lábjegyzetben kaptak helyett a véletlen szókettőzések, egykorú kihúzások, illetve az esetlegesen tollban maradt szövegrészek is. A bizonytalan olvasatokat lábjegyzetben jelöltük, az olvashatatlan szövegrészeket pedig [---] jellel jelöltük. A ma már nem olvasható, de az oklevél más részei vagy az általánosan használt formulák alapján kiegészített szövegrészeket szögletes zárójelben [] adjuk. Az oklevél szövegéből hiányzó, de pótlandó szövegrészt < > jelek között közöljük.

Signa

[...]	lacuna defectu materiae fontis orta, quam supplere potest
<...>	lacuna a nobis suppleta
?	lectio incerta
[---]	textus, quem legere non potest
[!]	sic in originale

NAČELA TRANSKRIPCIJE

U izdanju su isprave datirane i posložene kronološki, s time da je svaka od njih dobila svoj serijski broj. Za isprave koje su samo sačuvane kao spomen, pokušale smo što preciznije utvrditi datum njihova izdavanja. One isprave koje se mogu datirati samo prema godini stavljaju se na kraj dotične godine, nakon isprava čiji se datum može utvrditi. Kada su isprave sačuvane u prijepisu, onda se donose pod svojim vlastitim datumom te stavljaju na kronološki odgovarajuće mjesto. Nakon rednog broja slijedi datum isprave, i – ako postoji – mjesto izdavanja. Na latinskom se jeziku prije transkripcije donose regesti, s navođenjem pravnog čina koji je opisan u ispravi, uz ime izdavača. Donosi se i opisana forma u kojoj je isprava ostala sačuvana, što je već bilo spomenuto; u originalu, prijepisu, prepisanom sadržaju ili samo spomenu. Također se donose signature u arhivima u kojima se isprave čuvaju. Ako izdana isprava nije iz Mađarskog državnog arhiva (MNL OL), onda se uz navod arhivskog fonda, donosi i sukladni serijski broj iz zbirke Fotografija diplomatskog arhiva (Diplomatikai Fényképgyűjtemény). Budući da se u svakom spomenu može pronaći isprava nekog drugog zemaljskog župana, kod tih se isprava pozivamo na za njih odgovarajuću referencu. Kod originalnih isprava donosi se podatak o materijalu isprave (pergamena ili papir) i mjere u centimentrima, mjesto i način pečačenja. Kasnije ili istovremene bilješke koje se mogu vidjeti na poledini isprava također se donose u opisu. Oblikom isprave bavimo se samo u slučaju onih isprava ako su one na neki način oštećene.

Ako isprava nije ostala sačuvana samo u originalu, onda su podaci o prijepisu i/ili spomenima dodani uz ono što znamo iz originalne isprave. Nakon toga slijedi isprava objavljena u cijelosti ili u obliku regesta, uz dodane bibliografske podatke o izdanjima, skraćene prema kraticama.

Isprave se donose u jednom odlomku. Kada se unutar njih nalaze prijepisi drugih isprava, oni su izdvojeni i na njihov prijepis u ovom djelu referiramo se brojevima koji im odgovaraju u našem diplomatariju. Počeci redova isprava nisu obilježeni ni na koji način. Kratice uobičajene za srednji vijek razriješene su bez komentara.

Prilikom priređivanja isprava za objavljivanje pokušale smo ih prepisati što doslovnije. Zato smo zadržali "ch" koje stoji umjesto "h" (*nichilominus*), kao i "y" koje stoji umjesto "i" (*ymmo, filya*), umjesto dvost-

rukog m, gdje je umetnuto epentetsko “p”, tamo smo ga i zadržale (*assumpendo, sumpma*). U riječima kada se nalazilo slovo “f” umjesto “ph”, zadržale smo slovo “f” (*parafernales* umjesto *paraphernales*). Dosljedno smo slijedile nedostatak obilježavaja diftonga (*littere* umjesto *litterae*), a kratice su razriješene isto u skladu s time (*presentibus* umjesto *praesentibus*). U slučajevima kada je slovo “i” pisano za slovo “j”, pisale smo Iohannes umjesto Johannes. Pisale smo dvostruko slovo “i” u riječima gdje je slovo “y” zamjenjivalo dva slova “i” (*fili* umjesto *filij*).

Dataciju smo doslovno prepisale, stoga u slučajevima kada se ona donosi skraćenim oblikom, donosimo je u originalu (zadržan je oblik M^o CCC^o). Nadalje, prilikom pisanja suglasnika “v” i “u”, bile smo dosljedne zvučnosti, zbog čega smo na početku riječi zadržale ono slovo koje bi trebalo po zvučnosti (*vult* umjesto *uult*, te *utilitatibus* umjesto *vtilitatibus*).

Za slučajeve gdje se u riječi pojavljuju -ci/-ti, slijedile smo pisanje humanista (umjesto *presentia* donosimo *presencia*, te umjesto *gratia* donosimo *gracia*).

Ono što je napisano drugačije nego u klasičnom latinskom, ali čiji oblici nisu zbunjujući (“pravopisne specifičnosti”) zadržale smo i označile znakom [!] (primjerice za *irrevocabilter inrevocabilter*; *fondus* umjesto *fundus*).

Što se tiče riječi koje su u izvorniku pisane zajedno ili odvojeno, prevladalo je pisanje na način uobičajen za klasični latinski, stoga donosimo poboljšani tekst bez objašnjenja (*devenisse* umjesto *de venisse*), osim u nekoliko slučajeva kada su u srednjovjekovnom latinskom pojedine riječi obično pisane zajedno (*simulcum, extunc, antedicta, necnon*), ali i to samo onda kada su baš tako napisane u našem izvorniku. Od klasičnog se latinskog razlikuju udvostručivanja, odnosno umjesto da se piše jedno slovo, ostavljaju se navedena dva, ili obratno, te se ne donose pojašnjenja u bilješkama ispod teksta (*anotati, asertavit*). U više isprava ime Matej spominje se u nominativu kao Mathey, dakle zapisano na način kako su ga sastavljači isprava izgovarali u narodnom jeziku te ga ostavljamo u takvom obliku i u tekstu i u registima. U slučajevima velikih i malih slova slijedimo također humanistički pravopis: velikim smo slovima pisale početke rečenica, osobna imena i imenske pridjeve, imena posjeda, odnosno blagdana. Pojmovi zapisani u izvorniku na narodnim jezicima obično su pisani velikim slovima, ali ih mi donosimo s početnim malim slovom ukoliko se ne radi o osobnim imenima (*harasth, nyirfa, tul, zlog*).

Radi čitljivosti i jednostavnosti cijelog teksta, pisale smo poboljšanu formu, dok originale i dodatna nužna objašnjenja donosimo dolje u bilješkama. Suvremene smo dopune uklopile na odgovarajuće mjesto te je umetnuta bilješka s objašnjenjem. Također, stavljale smo i bilješku ako

je riječ napisana dva puta zaredom, slučajno, ili ako je pisar greškom ispuštio riječ. Ono što doista nismo mogle pročitati označile su znakom upitnika (?), dok je posve nečitljiv tekst označen znakom [---]. Dijelovi koji nisu najbolje čitljivi, ali se mogu rekonstruirati iz formula drugih isprava donose se u uglatim zagradama []. Dijelovi teksta koji potpuno nedostaju u izvorniku, ali se mogu rekonstruirati prema sadržaju, stavljene su u šiljate zagrade < >.

Signa

[...]	lacuna defectu materiae fontis orta, quam supplere potest
<....>	lacuna a nobis suppleta
?	lectio incerta
[---]	textus, quem legere non potest
[!]	sic in originale

PRINCIPLES OF EDITING

In this edition, charters are dated and sorted in chronological order, and to each of them was added a serial number. For charters which are known only by mention, we have tried to determine the date as precisely as possible. Those charters that can be dated only by year are put at the end of that year, after the charters whose precise date can be determined. When a charter is extant as a contemporary copy, then it is brought here according to its own date and placed in chronological order accordingly. After the ordinal number, there follows the modernised date of the charter and, if it exists, the place where the charter was sealed and dated. There follows a Latin *Regesta* before each transcription, in which the legal action is described along with the name of the issuer. After that, the form in which the charter is extant is given, whether as an original, as a transcription in another charter, as a summary or as a mention. Signatures of the archival collection under which the charters are kept are also given. If the charter in question is not from the Hungarian National Archive then we have used the corresponding serial number from the Archive of Diplomatic Photographs (Diplomatikai Fényképgyűjtemény), a collection which contains photographs of medieval charters kept in foreign archives. In cases where mentions of other *comites terrestres Crisienses* can be found in other charters we have included the relevant reference. In original charters we have provided information on the material on which the charter is written (parchment or paper) and its measurements in centimetres, where it was dated and the mode of sealing. Later or contemporary notes on the back of the charter are also given in the apparatus. The appearance of a charter is described only in the cases of those charters which were in any way damaged.

If a charter survives in the original but also receives mention in other sources then we have added any relevant information to the original charter. After this the charter is published *in extenso*, or, if the charter is known only by mention, in the form of a *regestum*. These are supplemented with bibliographical notes on relevant publications.

If the charters do not contain transcripts of other charters then they are produced in the form of a single paragraph. When charters contain transcripts then we have extracted and published them separately, and in their place is added a note referring to the number under which

the document is placed in this edition. The beginnings of the rows in charter are not marked in the edition in any sort of way. Common abbreviations used in medieval charters are resolved without particular commentaries.

While preparing charters for publication, we have tried to transcribe them as literally as possible. For that reason we have kept “ch” instead of “h” (*nichilominus*), in the same way as “y” instead of “i” (*ymmo*, *filya*); instead of double “m,” where epenthetic “p” was inserted we have kept it (*assumpmendo*, *sumpma*). In the words where letter “f” was written instead of “ph,” we have kept “f” (*parafernales* instead of *paraphernales*). We have followed consistently the shortage of marking diphthongs (*littere* in place of *litterae*), and abbreviations were resolved accordingly (*presentibus* instead of *praesentibus*). In the cases when a letter “i” was written for a letter “j,” we used it as it is written (*Iohannes* instead of *Johannes*). We have put reduplicated “i” in the words when letter “y” substituted two letters “i” (*filii* instead of *fily*).

We have transcribed the dating clauses literally, as it stands in the original; hence, in the cases when it is brought in a shortened form, we have brought the same in the transcript (the form *M° CCC°* was kept). Furthermore, writing vowels “v” and “u,” we were consistent with their pronunciation. We have therefore kept at the beginning of the sentence the letter that is supposed to be there according to its pronunciation (*vult* instead of *uult*, and *utilitatibus* instead of *vtilitatibus*).

In cases where words with “ci” or “ti” appear, we have followed humanist writings (instead of *presentia*, we are bringing *presencia*, and we have put *gracia* instead of *gratia*).

Cases when words were written differently than in classical Latin, but in forms which were not unusual for medieval norm (“orthographic particularities”), are kept in the edition and signed by an exclamation mark [!] (*inrevocabiliter* instead of *irrevocabiliter*, *fondus* instead of *fundus*).

We have followed the rules of classical Latin when deciding whether to write words together or separately. As a result, we have provided the enhanced text without any clarification (*devenisse* instead of *de venisse*), except in few cases when such words were written together in medieval Latin (*simulcum*, *extunc*, *antedicta*, *necnon*); however, we did it only in cases when these words were written in that manner in the original. Our rendering of reduplications differ from the rules of classical Latin. Instead of writing one letter, two are left and no clarifications are provided, and vice versa (*anotati*, *asertavit*). In a number of charters personal name Mathew was written in the nominative case as Mathey, that is, it was written in a manner as been spoken by the issuers of the charters in vernacular.

In these cases, we left it in that form in both the text and the regesta. We have followed humanist orthography when using capital and lowercase letters. We have used capital letters for the beginnings of sentences, personal names and adjectives derived from them, place names of estates and holydays of the calendar. Terms written in the Latin text of charters in vernacular are usually written there with capital letters, but in the edition they are rendered with low cases (*harasth, nyirfa, tul, zlog*).

To simplify the reading of the text, we have brought enhanced form, while originals and other necessary explanations are provided below in the footnotes. We have fitted later additions to their correspondent place, and provided a footnote explaining it. Also, we have provided a note if the word was written twice in a row by, or if the scribe left out a word by mistake. Text which we were unable to read we have marked with (?), while illegible text was designated with a sign [---]. The parts that are not clearly legible, but can be reconstructed from formulas of other charters are given within square brackets []. Those parts of the text which were omitted by accident from the original, but may be reconstituted on the basis of the context, are placed within chevrons < >.

Signa

[...]	lacuna defectu materiae fontis orta, quam supplere potest
<...>	lacuna a nobis suppleta
?	lectio incerta
[---]	textus, quem legere non potest
[!]	sic in originale

RÖVIDÍTÉSEK / POPIS KRATICA / LIST OF ABBREVIATIONS

Levéltári rövidítések Popis kratica arhivskih fondova Abbreviations of archival series

AHAZU	Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Levéltára / Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts)
D	Zbirka latinskih isprava. Diplomata Latina (Latin oklevelek / Latin charters)
Zbirka kodeksa	Zbirka latinskih rukopisa. Codices Latini (Latin kéziratok / Latin manuscripts)
HDA	Hrvatski državni arhiv (Horvát Nemzeti Levéltár / Croatian State Archive)
AP, Križevci	Acta Paulinorum, Pavlinski samostan Križevci (A körösi pálos kolostor iratai / Deeds of the Pauline Monastery in Križevci)
AP, Streza	Acta Paulinorum, Pavlinski samostan Streza (A strezai pálos kolostor iratai / Deeds of the Pauline Monastery in Streza)
Bešenić	Zbirka Martina Bešenića (Martin Bešenić iratai. Collection of Martin Bešenić)
DMV	Zbirka srednjovjekovnih isprava. Documenta mediaevalia varia (Középkori források / Mediaeval sources)
Drašković	Obitelj Drašković (A Drašković család / Drašković family)
Sv. Jelena Koruška	Plemenita općina Sv. Jelena Koruška (Sv. Jelena Koruška nemesi község iratai / Noble community of Sv. Jelena Koruška)
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Mađarski nacionalni arhiv – državni arhiv / Hungarian National Archive – State Archive)

DF	Diplomatikai Fényképgyűjtemény (Diplomatička zbirka fotokopija / Diplomatic collection of photocopies)
DL	Diplomatikai Levéltár (Diplomatički arhiv / Archive of Diplomas and Charters)
MKA	Magyar Kamara Archivuma (Arhiv Ugarske komore / Archive of Hungarian Chamber)
MNM törzsanyag	Magyar Nemzeti Múzeum. Törzsanyag (Mađarski nacionalni muzej. Osnovna zbirka / Hungarian National Museum. Basic collection)
NAZ	Nadbiskupijski arhiv Zagreb (Zágrábi Érseki Levéltár / Archive of the Archbishopric of Zagreb)
ZKČ, Diplomata	Arhiv Zbornoga Čazmanskog kaptola, Diplomata (A császári káptalan levéltára. Oklevelek / Archives of Chapter in Čazma. Diplomas and charters)

Könyvészeti források és rövidítések
 Popis kratica objavljenih izvora
 Abbreviations of published archival series

Anjou.-oklt.	Gyula Kristó et al., <i>Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia</i> , vol. 1–, Budapest – Szeged 1990–.
CD	Tadija Smičiklas et al., <i>Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae</i> , 18 vols., Zagreb 1904-1990.
CD, Supplementa	Josip Barbarić et al., <i>Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Dodaci. Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Supplementa</i> , vol. 1–, Zagreb 1998–.
Isprave	Jakov Stipišić – Miljen Šamšalović, <i>Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije (Oklevelek a Jugoszláv Akadémia Levéltárában / Charters in Archive of Yugoslav Academy)</i> , <i>Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije</i> , vol. 2, Zagreb 1959, 289-379; vol. 3, Zagreb 1960, 563-643.

Laszowski, Listine	Emilij Laszowski, Listine općine Sv. Jelene Koruške kod Križevaca (A Körös melletti Sv. Jelena Koruška nemesi község oklevelei / Diplomas of the community of Sv. Jelena Koruška near Križevci), <i>Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinsko-ga zemaljskog arkiva</i> , vol. 6, Zagreb 1904, 242-265; vol. 7, Zagreb 1905, 3-45.
LK	Elemér Mályusz, A Szlavoniai és Horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Orsz. levéltárban (Isprave srednjovjekovnih slavonskih i hrvatskih pavlinskih samostana u Državnom arhivu / Charter of medieval Slavonian and Croatian Pauline Monasteries in the State Archive), <i>Levéltári Közlemények</i> , vol. 6, Budapest 1928, 87-177 [Streza]; vol. 8, Budapest 1930, 87-111 [Križevci].
MHNC	Emilij Laszowski, <i>Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim "Campus Zagrabiensis" dictae</i> , 4 vols., Zagreb, 1904–1908.
ZsO	Elemér Mályusz et al., <i>Zsigmondkori oklevéltár</i> , vol. 1-, Budapest 1951–.

A KÖRÖSI COMES TERRESTRISEK. BEVEZETŐ TANULMÁNY

„Nos Petrus Chirke vicebanus regni Sclavonie et comes Crisyensis ac Andreas filius Martini comes terrestris de eodem memorie commendantes significamus, quibus expedit universis ...”. Ezekkel a szavakkal kezdődik a Horvát Tudományos Akadémia Levéltárában D-VI-33-as jelzett alatt őrzött dokumentum.¹ Az *intitulatió*ban szereplő két személy közül az elsőről, Csirke Péterről viszonylag széles körű ismeretekkel rendelkezünk: az Aba nem Széplaki (Csirke) ágából származott, Cudar Péter familiárisa volt. Ura első szlavón bántága idején (1369–1371) körösi *comes* volt, második bántága alatt (1373–1381) az ispáni tisztség mellett a vicebáni (albáni) feladatokat is ellátta. A dokumentum másik kiadójáról, Márton fia Andrásról meglehetősen korlátozott ismeretekkel rendelkezünk, ami nemcsak személyére, hanem az általa viselt hivatalra is vonatkozik. A továbbiakban ezt a tisztséget, a körösi *comes terrestris*² feladatait és a középkorban hivatalt viselt személyeket szeretnénk bemutatni.

A *comes terrestris* kifejezés első tagja a középkori magyarországi latin-ságban általában a vármegyeiek vezetőjét, az ispánt jelenti. Második tagjának (*terrestris*) jelentése: földhöz tartozó, (száraz)földi. Ezért a szerkezet fordítása egyértelműnek látszik: földispán vagy területi ispán. Ha fellapozunk a Bartal Antal által összeállított latin szótárat, abban nemcsak az egyes alkotórészeket, hanem a teljes kifejezést is megtaláljuk. Bartal a szó szerinti fordítás helyett értelmezte a szerkezetet a következőképpen: „törzs és nemzetségi nemesek választott bírója.” Példaként a szepesi szászok élén álló *comes terrestris*re vonatkozó okleveles adatot hoz.³ A *Lexicon*

¹ 1376. nov. 17. (Documenta 19.) A körösi *comes terrestris*ek kiadványaira minden esetben a jelen kötetben kapott sorszámmal hivatkozunk.

² A tanulmány magyar és angol változatában a tisztség latin nevét (*comes terrestris*), míg a horvátban a latin mellett annak horvát változatát (*zemaljski župan*) is használjuk.

³ BARTAL ANTAL: *Glossarium mediae et infimae latinitatis Regni Hungariae*. Lipsiae, MCMI. 145. Bartal azt írja, hogy a szepességi szászoknál ennek a hivatalnak az elnevezése *Landgravius* (németül *Landgraf*) volt. A szakirodalom eddig sem a tisztségviselővel, sem feladataival nem foglalkozott. Benjamin Arnold azt írta, hogy a *lantgrave* cím a német arisztokrácia körében csak a 11. század végén jelent meg és a 12. századból sok példáját ismerjük a Német-római Császárságból, a királyi földekkel vagy előjoggal kapcsolatban álló tisztségviselők elnevezéseként. Habár a szerzőnek úgy

Latinitatis medii aevi Hungariae meghatározása szerint a *comes terrestris* (*terrigena*) „meghatározott területen lakó nemesek választott bírāja (*iudex electus nobilium in certo territorio habitantium*)”. Példáit széles körből merítette, első adata 1244-ből való, az utolsó pedig 1419-ből. Néhány példát hoz a körösi *comes terrestris*ekre is.⁴ Hasonló módon a *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae* is a *comes* kifejezés különböző lehetséges változatai között hozza a *comes terrestris*t és a *comes terrigenát* is, amelyet földispánként (*zemaljski župan*) vagy *iudex generationis*ként értelmezett, vagyis a nemzetiség bírójaként. Példaként a körösi Prelsa ispánt hozza.⁵

Vladimir Mažuranić munkájában a *comes* fogalom különböző jelentéseit használja, ebben azt mondja, hogy a törzs vagy nemzetség előjáróját néha *comes terrestris*nek nevezték és az ő törzsüket vagy nemzetségüket hívták ispánságnak (*supanatus*).⁶

Véleményünk szerint – a későbbieket megelőlegezve – a *comes terrestris* az adott várhoz tartozó várjobbágyok, a 15. századtól várnemesek előjárója volt, aki a várföldek felett is bizonyos joghatósággal rendelkezett.

A szlavón *comes terrestris*ekkel eddig csak néhány magyar és horvát történész foglalkozott. Az első közülük Pesty Frigyes volt, aki ispánságokról írott munkájában érintette a kérdést. Művében az általános vonások felvázolásán túl minden egyes *comitatussal* külön foglalkozott. Köröst meglehetősen röviden tárgyalta, csak az oklevelekben szereplő várföldeket gyűjtötte össze, 1222-től kezdve. Adatai nem terjednek tovább a 13. század végénél.⁷ Könyvének általános részében foglalkozik az egyes várispánsági tisztségviselőkkel (hadnagy, százados stb.), akiknek a sorában a *comes terrestris*t hiába keressük. Pedig a tisztség nem volt is-

tűnik, hogy lantgravok kapcsolatban vannak a miniszterialisokkal, de a császári miniszterialisok rétege csak két évszázaddal később jelenik meg. (Benjamin Arnold, *Princes and territories in medieval Germany*, Cambridge, 1991. 130–131.) Érdemes megemlíteni, hogy Arnold az idézett helyen azt is megjegyzi, hogy a címet a német kolonizációval kapcsolatban is felhasználták, ami teljesen megfelel a fentebb is említett szepesi századoknak.

⁴ *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Hungariae. A Magyarországi Középkori Latinság Szótára.* I–V. Kiad.: BORONKAI IVÁN et alii. Bp. 1987–1999. vol. II. 191. 58–60.

⁵ MARKO KOSTRENIĆ et al.; *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae.* 1. kötet, Zagreb, 1973. 250.

⁶ VLADIMIR MAŽURANIĆ: *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik.* Zagreb, 1908–1922. (reprint: Zagreb, 1975.) 126–127. Jóllehet a horvát historiográfia eddig nem használta külön fogalmat a várispánság és a megye megkülönböztetésére, azokat nem egy típusként kezelik. Ki kell emelnünk, hogy a magyar jogtörténeti terminológia a középkor vonatkozásában fejlettebb, mint a horvát.

⁷ PESTY FRIGYES: *A magyarországi várispánságok története, különösen a XIII. században.* Bp., 1882. 301–303.

meretlen számára, Körös várispánságának leírásában említi Pelsa comes terrestrist is. Egyetlen körösi tisztségviselőt nevezett meg, Zulga századosot, akiről nem tudjuk, pontosan mikor viselte hivatalát.⁸

Pesty *Die Entstehung Croatiens* című, Szlavónia 10–13. századi történetét vizsgáló munkájával vitatkozva Vjekoslav Klaić a szlavóniai ispánságok problémáját is érintette. Kiemelte, hogy a 13. században sok olyan kisebb területi egységet találunk, amelyeket a latin forrásokban a *comitatus* szóval jelölnek. Ezekből a szlavón területen tizenkettőt sorolt fel, közöttük Köröst is. Azt mondta, hogy ezek a „területi egységek” kicsik voltak és mindegyik középpontját a vár alkotta, amelyhez különféle földek és emberek tartoztak; ezeknek az előjárója volt az ispán.⁹

A comes terrestris hivatalának első rövid magyarozatát Ivan Kukuljević Sakcinski (Nagy)Kemlékről szóló, 1859-ben megjelent tudományos ismeretterjesztő munkájában találjuk. Véleménye szerint a kemlékiek nem sokkal a tatárjárás után szerezték meg a nemességet, valamint kaptak önkormányzatot saját választott ispánjuk, a comes terrestris vezetésével.¹⁰

Noha szintén nem kifejezetten a körösi comes terrestris hivatalával foglalkozott Csánki Dezső *Körösmegye a XV-ik században* című írásában, de témánkról úgy foglalt állást, hogy Szlavóniában a várjobbágság intézménye a középkorban mindvégig létezett, akkor is, ha az általuk lakott terület egyházi vagy világi urak kezére került. Megemlíti, hogy Körös és (Nagy)Kemlék várispánságai a középkorban végig a király kezén maradtak. Egyházi predialisták éltek a zágrábi püspökség, a császári prépostság, a glogoncai prépostság és más egyházi intézmények területén is. Magánkézbe került például Rojcsa és Greben várispánsága. Úgy véli, várispánságok lakossága a saját köreikből választotta a comes terrestriseket, akik a szokásjog és néha a király által jóváhagyott külön törvények szerint ítéleztek. Ily módon külön kis megyéket alkottak a nagy, nemesi Körös megyében.¹¹

A Blagay család történetére vonatkozó dokumentumokat Thallóczy Lajos és Barabás Samu gyűjtötték össze. Az okmánytár bevezetésében röviden foglalkoztak a szlavón várispánságokkal is. Véleményük szerint Szlavóniában az egyes nemzetségek által bírt földek (*terra*) egy-egy vár (*grad*) körül terülnek el. A nemzetségek ház- és birtokközösségben él-

⁸ PESTY, A magyarországi várispánságok, 93–117.

⁹ VJEKOSLAV KLAJĆ: Da li je nekadanja Slavonija bila izprvice hrvatska ili ugarska zemlja? *Vienac. Zabavi i pouci.* 14. (1882), 35 sz., 560–562.; 36. sz., 576–578.; 37. sz. 596–599.; 38. sz., 609–612.; 39. sz., 628–630.; 40. sz., 637–640.; 41. sz., 655–658.; 42. sz., 675–678.

¹⁰ IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI: *Grad Veliki Kalnik. Leptir.* Zagreb 1859. 255.

¹¹ CSÁNKI DEZSŐ: *Körösmegye a XV-ik században.* Bp., 1893. 120–122.

tek, a zupa vezetője pedig a nemzetség legvagyonosabb családjának a legtekintélyesebb tagja volt, aki a családfőkkel egyetértésben a szokásjog szerint ítélte a vitás kérdésekben. Tisztsége nem volt örökölhető. A magyar királyok ezt a nemzetségi szervezetet és várrendszert meghagyták, de tagjait várjobbággyokká tették.¹²

Wertner Mór a Századok 1905. évfolyamában ismertetést írt Emil Laszowski *Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim campus Zagrabiensis dictae* című művéről. Az okmánytárban a dokumentumok teljes szövegű közlése mellett egy archontológiai rész is helyet kapott. Wertner kritikájában külön kitért a zágrábi (és egyáltalán a drávántúli) *comes terrestris*ekre. Véleménye szerint a *terrestris* jelző esetükben csak annyit jelent, hogy a kérdéses személy az adott megyéből származott. Fordítására a másod-főispán kifejezést javasolta.¹³

Emil Laszowski saját forrásgyűjtése alapján írta meg a turopoljei nemesi közösség történetét. Ebben a *comes terrestris* hivatalának is szentelt egy fejezetet, és azt írta, hogy az általa nemesi közösségnek nevezett turopoljei közösség élén egy olyan „előljáró” vagy bíró állt, akit a forrásokban a 13. században *comes terrestris*nek, később *zuppan*-nak, *suppanus*-nak és végül a turopoljei nemesi közösség ispánjának (horvátul: *župan plemenite općine Turopolja*) neveztek. Hangsúlyozta, hogy az 1278-as sabor döntése értelmében a szabad turopoljeiek maguk közül választották meg évenként a *comes terrestris*t és a hivatal viselése megtsiszteltetés volt. A turopoljei ispán a „zágrábi vár ispánja” alá volt rendelve, mint ahogyan maguk a turopoljeiek is valaha ahhoz a várhoz tartoztak. Röviden ismertetett minden, Túrmezőhöz (és a *comes terrestris*hez) kapcsolható jogi cselekményt, a bíraskodástól az oklevelek kiadásáig.¹⁴

Körülbelül ebben az időben Juraj Čuk a körösi várjobbággyok és történetük problémáival foglalkozott „*Plemeniti Križevčani do postanka županije križevačke*” (A körösi nemesek a körösi ispánság megszervezéséig) című munkájában. Habár írása nagyobb részben a nemzetségek időren-

¹² THALLÓCZY LAJOS-BARABÁS SAMU: *A Blagay-család oklevéltára. Codex diplomaticus comitum de Blagay. Bevezető tanulmánnyal a család történetéhez.* Bp., 1897. XIII–XX.

¹³ WERTNER MÓR: *Monumenta historia nobilis communitatis Turopolje olim Campus Zagrabiensis dictae. Collegit et sumptibus eiusdem communitatis ed. Emilii Laszowski.* Vol. I., 1225–1466. Zagrabiae, 1904. (Recenzió) *Századok* 39. (1905) 554–559., 556.

¹⁴ EMILIJ LASZOWSKI: *Povijest plem. općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane.* 2. köt., Zagreb 1911. 20–28. A turopoljei ispánról és a medvevári, illetve a lukavaci ispánról vagy kapitányról, akik német származásúak voltak a Cillei grófok idejétől kezdve Brandenburgi Györgyig és archontológiájukról újabban lásd: SUZANA MILJAN: *Nijemci u Turopolju u kasnom srednjem vijeku. Godišnjak Njemačke zajednice.* *DG Jahrbuch* 18. (2011) 29–50.

dbe szedett történetéről és a közöttük lévő családi kapcsolatokról szól, de foglalkozott a a körösi nemzetségek birtokközösségének természetével és a *comes terrestris* funkciójával is. A tisztséget horvátul *zemski župannak* nevezte. Arra jutott, hogy ő volt a felelős a közös (és egyúttal öröklött) földekért, és minden olyan jogi cselekménynél jelen volt, melyek a birtokra vonatkoztak. Azt is kiemelte, hogy a körösi nemesek szabadon választották a *comes terrestris*-t.¹⁵

A 20. század negyvenes éveiben Bónis György a *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban* című könyvében úgy fogalmazott, hogy a horvát-szlavón várnemesség állt a hűbérviszony legmagasabb fokán a középkori Magyarországon. Szlavónia lakossága az Árpádok uralma előtt vérségi alapon szerveződött nemzetségekben élt. A magyar uralkodók a szlavón földet királyi birtoknak tekintették, ezért ezeket a nemzetségeket beillesztették a vármegyei szervezetbe. A szervezés III. Béla király ideje alatt indult el erőteljesebben. Idézi Thallóczy Lajos és Barabás Samu fentebb ismertetett véleményét a nemzetségek előjáróival kapcsolatban. A 12. században a közös földek nemzetségi elővételének jogát még védte a király, aztán a magyar nemesi rendelkezési jog terjedt el a területen, így a nemzetségi birtokok ősi hálózata megtört. A magyar uralkodó hívei birtokadományokat kaptak, a nemzetségek így a magánföldesurak keze alá kerültek és többé már nem a királlyal vagy tisztségviselőjével, hanem a földesurukkal voltak kapcsolatban. A nemzetség vezetője így *comes terrestris* vagy *supanus terrestris* lett, akik a közös birtokok felügyelői, egyfajta gazdasági ispánok voltak. A továbbiakban Bónis foglalkozik a szlavón várjobbágyság sorsának alakulásával, birtokukhoz való jogukkal, szolgálatuk mibenlétével is.¹⁶

Nada Klaić 1946-ban írta meg doktori dolgozatát *Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića* (Szlavónia politikai és társadalmi berendezkedése az Árpádok korában). Ebben külön fejezetet szentel a szlavóniai várispánságok (amiket *comitatus*-nak hív) kérdésének. Úgy gondolta, hogy Varasd, Marócsa, Hrascina, (Nagy)Kemlék, Rojcsa, Garics, Körös, Gerzence, Gordova, Veróce, Valkó, Pozsega, Podgorja, Gorica, Gora, Dubica, Szana, Orbász tartoztak ezek közé, továbbá Dombró, Csázma, Ivanics és Ugra püspöki *comitatus*ok voltak. Felvetődött ezen intézmény eredetének a kérdése is – vagy magyar eredetű volt, vagy szláv

¹⁵ JURAJ ČUK: Plemeniti Križevčani do postanka županije križevačke. *Vjesnik zemaljskog kr. hrv.-slav.-dalm. arkiva*. 18. (1916) 41–80; 65–66, 70.

¹⁶ BÓNIS GYÖRGY: *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*. Első kiadás: Kolozsvár, é. n. [1947.] Jelen munkához a második kiadást használtuk: Bp., 2003. (Millenniumi magyar történelem – historikusok) 245–246.

és már az Árpádok érkezése előtt létezett Szlavóniában. Klaić megemlíti, hogy a *comes terrestris* (munkájában nem a horvát *zemaljski župan*, hanem a latin fogalmat használja) az erősségek körül élő nemesek előjárója, jogi képviselője és néha bírója is volt. Feladatai közé tartozott a birtokba való bevezetés, a határok megjárása és a perek lefolytatása. Körös megye igen korán szerepel a forrásokban, előjárója az ispán volt, aki mellett a *comes terrestris* tevékenykedett. Megemlíti, hogy Körös megye területe nagyobb volt a 14. században, mint azt megelőzően.¹⁷

Az 1950-es években Bónis kutatásaival némiképp párhuzamosan a horvát historiográfiában Marko Kostrenčić munkájával elkezdődött a megye eredetének megvitatása. Kostrenčić úgy vélte, hogy a magyar királyok a pannon-szlávoknál már Szent István király kora óta fennálló intézményt másolták le. Feudalizmus kori adományrendszert építettek ki, amelyet „horvát földre” a 12. században ültettek át, és Szlavóniában magyar típusú megyéket szerveztek. Mégis a 13. század folyamán gyökeres változás következett be a megyék szervezetében: a régi királyi vármegyék felbomlottak és a megye új szervezetet kapott, amely a nemes-ség szerveződésén alapult. Sajnos kutatásai nem terjednek tovább a 13. századnál.¹⁸

Nada Klaić az 1970-es években ismételten visszatért az Árpádok korában fennálló megyei rendszer kutatásához, amelyet aztán kiterjesztett az Anjou-korra is a *Hrvati u razvijenom srednjom vijeku* (A horvátok az érett középkorban) című munkájában. Úgy gondolta, hogy a rendszert azon ispánságok köré szervezték, amelyek kezdetben csak királyi birtokokat tömörítettek. Magának az intézménynek szláv az alapja, így elutasítja Kostrenčić nézetének a megye megszervezésében fellelhető magyar határról szóló részét. A körösi erődítményt fontosnak tartja, mert Kálmán király útján feküdt és véleménye szerint a megyei rendszer létrehozása után építették fel. A megye területén található várispánságok helyzetének magyarázata közben figyelembe veszi a *comes terrestris* funkcióját. Ezek a várispánságok nem váltak örökletes birtokká, és a várispánsághoz tartozó nemességet egy külön szervezetben kellett összefogni. A várispánságok elkülönülése fokozatosan zajlott a *comes terrestris*nek hívott tisztségviselő alatt, aki a megye ispánjának (*comes comitatus*) „segítője” volt.¹⁹

¹⁷ NADA KLAJĆ: *Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića*. Doktori disszertáció. Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Zagreb, 1946.

¹⁸ MARKO KOSTRENCIĆ: *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava*. 1. köt., Zagreb, 1956. 159–160, 176–177, 202–206, 221–223.

¹⁹ NADA KLAJĆ: *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*. Zagreb, 1976. Az Árpád-kori ispánságokra lásd: 254, 258–262, az Anjouk alatti szervezetükre lásd: 507, 516–518, a *comes*

A „régí horvát rendszernek” tartott intézmény fejlődésének vizsgálatával foglalkozott a horvát jogtörténész Lujo Margetić is, aki a várjobbágyságot (*iobagiones castri*) a „várak hivatalnokainak” (*tordavnim službenicima*) hívta. Szlavónia („*Regum Sclavonia*”, *kraljevstva Slavonije*) kialakulását néhány, általa „valódi megyéknek” (*pravim županijama*) hívott egység – Zágráb és Körös – egyesülésével magyarázza, amelyek a földbirtokosok önkormányzati egységei voltak. Noha nem említi a *comes terrestris* szerepét, foglalkozik a száznagy (*centurio*) tisztségével, amit a körösi forrásokban is említenek.²⁰

Az 1980-as években kezdett foglalkozni az egyes várispánságok témájával Josip Buturac. Néhány munkájában feldolgozta az egyes megyék történetét, így Körösét is, valamint a foglalkozott a *comes terrestris* funkciójával. A megyét „*župa*” (ispánság), illetve „*županija*” (várispánság) terminológiával illette a 13. század közepétől, és mint területi egységet határozta meg, ahol hadi szolgálatra kötelezett szabadok éltek. Elmagyarázta a megyei igazgatást és a *comes terrestris*, mint a közös birtokokkal törődő és az igazságszolgáltatási rendszer részeként működő tisztségviselőt mutatta be. Buturac szerint a *comes terrestris* döntötte el a vitákat a határok vonatkozásában és okleveleket adott ki, amelyek a földekkel, birtokokkal kapcsolatos mindenféle jogi ügyekre kiterjedtek.²¹

Lelja Dobronić szintén az egyes megyék történetével foglalkozott, továbbá kutatta a (nagy)kempléki vár és a hozzá tartozó várjobbágyság történetét is. Nem sok figyelmet szentelt a *comes terrestris* feladatainak, azon kívül, hogy átvette és megerősítette Ivan Kukuljević Sakcinski állítását a kempléki nemesség élén álló szabadon választott ispánról.²² Josip Adam-

terrestrisekre lásd: 521. A jogtörténész Ivan Beuc *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije* (Zagreb, 1985.) című művében a középkori Magyar Királyság társadalmi struktúrájával és területi berendezkedésével foglalkozott, de nem érintette a *comes terrestrisek* problémáját. Borislav Grgin összefoglalta Ivan Beuc és Nada Klaić eredményeit. Ő már megemlítette a *comes terrestriseket* is, úgy fogalmazott, hogy a szlavóniai megyeszerkezet fontos részét alkották az általuk vezetett egységek. Lásd: BORISLAV GRGIN: *Županije u razvijenom i kasnom srednjem vijeku*. In.: *Hvatske županije kroz stoljeća*. Szerk.: FRANKO MIROŠEVIĆ. 21–38.

²⁰ LUJO MARGETIĆ: *Povezanost strukture hrvatskog društva i političkih odnosa u srednjem vijeku (do pojave staleža)*. *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 487. köt. Razred za društvene znanosti, knj. 41, Zagreb 2003., 95–98. FRANJO SMILJANIĆ a *Studije o srednjovjekovnim slavenskim/hrvatskim institucijama* (Zadar, 2010.) című munkájában foglalkozott a középkori Szlavónia és Horvátország déli részén fekvő megyék kérdéskörével.

²¹ JOSIP BUTURAC: *Vrbovec i okolica 1134.-1984*. Vrbovec, 1984.; JOSIP BUTURAC: *Povijest Gornje Rijeke i okolice*. Gornja Rijeka, 1979.; JOSIP BUTURAC: *Rovišće*. Rovišće, 2003. JOSIP BUTURAC: *Regesta za spomenike Križevaca i okolice 1134.-1940*. Križevci, 1991.

²² LELJA DOBRONIĆ: *Kalnički plemenitaši*. Križevci, 1998. 14.

ček a rojcsai predialisokról írt. Kiemelte, hogy az ő helyzetük és a várjobbágyoké (*iobagiones castri*) hasonló volt, és hogy ezeken a birtokon az ispánnal párhuzamosan működtek a *comes parochialis*ok is, akiket szabadon választottak. Mellettük jelent meg a *comes terrestris*. Erről röviden csak annyit jegyez meg, hogy önállóan adott ki okmányokat.²³ A *comes terrestris* funkcióját, anélkül, hogy sok figyelmet fordítana rá, Ivan Peklić is említi Poljana birtokról szóló munkájában, megjegyezve, hogy személyesen részt vettek a birtokok adásvételében.²⁴

Zsoldos Attila *A szent király szabadjai* című művében többször is rámutatott, hogy a szlavóniai várjobbágyokkal és történetükkel nem kíván foglalkozni, mert ahogyan a Drávától északra és délre fekvő területek nemessége között is voltak különbségek, úgy a várjobbágyokkal kapcsolatban is elmondhatjuk ugyanezt.²⁵

Nógrády Árpád horvát nyelven is megjelent cikkében a rojcsai prediálisokkal és a Ders (horvátul *Držanić*) családdal való viszonyukkal foglalkozott, akik Luxemburgi Zsigmond uralkodása idején birtokolták Rojcsát. Ezt a *comitatust* azért ítélte fontosnak, mert királyi kézből magánkézbe került. A *comes terrestris* funkcióját a Ders Márton özvegye és a rojcsai predialisok közötti vita leírása mentén mutatja be. A vitában ugyanis az utóbbiak azt állították, hogy ők a rojcsai *comes terrestris* joghatósága alá tartoznak. Nógrády ezután megmagyarázza, hogy a bírót a várnemesek²⁶ (*tvrdavski kmetovi*) soraiból választották, aki kezelte egymás között felmerülő ügyeiket.²⁷

Nemrégiben a marócsai várispánság kérdésével foglalkozott Hrvoje Strukić. A *komitat* (megye) kifejezést használja rá, Nada Klaić kutatásai nyomán, a *comitatus* és *comes* elnevezéseket *knez*-nek és *knežija*-nak fordította horvatra. Úgy gondolta, hogy a *comes terrestris* – mint például a

²³ JOSIP ADAMČEK: Roviščanski predijalci. *Historijski zbornik* 29–30. (1976–1977), *Šidakov zbornik. U povodu 75. godišnjice života prof. Dra Jaroslava Šidaka i 30. godišnjice uređivanja "Historijskog zbornika"*, 151–152.

²⁴ IVAN PEKLIĆ: Poljana križevačka. *Cris – časopis Povijesnog društva Križevci* 4 (2002), 33–43.

²⁵ ZSOLDOS ATTILA: *A szent király szabadjai. Fejezetek a várjobbágyosság történetéből*. Bp., 1999. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 26.) 77, 79.

²⁶ A várjobbágy-várnemes fogalmakra lásd „*A comes terrestrisek tevékenysége*” című fejezet első bekezdését.

²⁷ ÁRPÁD NÓGRÁDY: Obitelji Szerdahelyi i Rovišće. In: *Hrvatsko-mađarski odnosi 1102.-1918*. Szerk.: MILAN KRUHEK. Zagreb, 2004. 68–72; NÓGRÁDY ÁRPÁD: A Szerdahelyeik és a rojcsai prediálisok. *Történelmi Szemle* XLIII (2001), 73–82.

turopoljei – egyszerűen horvát „komeš” volt és ennek a tézisnek a megerősítését kínálja a Komesčal helynév is.²⁸

Legutóbb Szeberényi Gábor foglalkozott a Dráván túli várispánságokhoz tartozó várjobbággyokkal. Tárgyalta a turopoljei várjobbággyokat,²⁹ a gorai comitatust³⁰ és a rojcsai várispánságot is.³¹ Legutóbbi tanulmánya horvát nyelven is megjelent; ennek külön értéke, hogy a szerző az eddigi magyar szakirodalmat is összefoglalja. Elemzésében arra mutat rá, hogy a rojcsai várjobbággyok (*iobagiones castri*) és predialisok nem azonos társadalmi réteghez tartoztak. Hangsúlyozza, hogy amíg a várjobbággyok a Magyar Királyságban mindenütt jelen voltak, addig a predialis nemesekkel csak Szlavónia néhány megyéjében találkozunk: Csázmában, Garicsban, Goricában, Rojcsában és Zágrábban. Szeberényi feltételezi, hogy a turopoljei nemesek a Drávától délre élő prediális nemesek közé tartoztak. Nagyon röviden foglalkozik a *comes terrestris* funkciójával is. Pesty Frigyes véleménye szerint a korábbi rojcsai ispánok csak „comes terrestrisek azaz a terület adminisztrátorai” voltak. Szeberényi szerint ez az elmélet nem pontos, mivel Rojcsa egykori ispánjainak tiszte összekapcsolódott a kaproncai várnagy funkciójával, amikor mind a kettő beleolvadt Körös megyébe. A rojcsai ispán utolsó önálló említése 1370-re tehető. Másrésről a rojcsai *comes terrestrisek* sorozata a 13–15. század között ismert.³²

²⁸ HRVOJE STRUKIĆ: Komitat Moravče. In: *Sveti Ivan Zelina i zelinski kraj u prošlosti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 15. prosinca 2000. godine u Sv. Ivanu Zelini*. Szerk.: Ante Gulin. Zagreb, 2003. 36–37.

²⁹ SZEBERÉNYI GÁBOR: A 13. századi horvát társadalom szerkezetének néhány aspektusa a Vinodolski zakon tükrében (Gradometek és várjobbággyok a Drávántúlon). In: *Medievisztikai tanulmányok. A IV. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2005. jún. 9–10.) előadásai*. Szerk.: MARTON SZABOLCS, TEISZLER ÉVA. Szeged, 2005. 143–167. SZEBERÉNYI GÁBOR: Nemesi közösségek a Szepességben és Túrmezőn a 13–14. században. (Szempontok a szepesi tízlándzsások és a turopoljei nemesek párhuzamának kérdéséhez). In: BAGI DÁNIEL, FEDELES TAMÁS, KISS GERGELY (szerk.): *Köztes-Európa vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére*. Pécs, 2012. 439–449.

³⁰ SZEBERÉNYI GÁBOR: A gorai comitatus a XIII. században. (Megjegyzések a „hat gorai nemzetség” és a Babonic-ok korai történetéhez). In: *Középkortörténeti tanulmányok 6. (A VI. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2009. jún. 4–5.) előadásai)*. Szerk.: G. TÓTH PÉTER, SZABÓ PÁL. Szeged, 2010. 233–248.

³¹ SZEBERÉNYI GÁBOR: A rojcsai predialisok a 13–14. században. In: *Középkortörténeti tanulmányok 7*. Szerk.: KISS P. ATTILA, PITI FERENC, SZABADOS GYÖRGY. Szeged, 2012. 291–312.

³² GÁBOR SZEBERÉNYI: Plemići, predijalci i iobagiones castri Rovišća u 13. i 14. stoljeću. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 30. (2012) 35–44.

B. Halász Éva kifejezetten a körösi *comes terrestres*ek tisztségével foglalkozott két tanulmányában, melyek jelen bevezetés legfontosabb előzményeinek tekinthetők, így azok ismertetésére nem térünk ki.³³

* * *

A Szlavóniában működött *comes terrestres*ek közül a túrmezeiek (zágrábmezeiek) ismertek széles körben.³⁴ Azonban a tisztséget a 14. században megtaláljuk például a nagykenléki várnagy,³⁵ a marócsai,³⁶ a rojcsai,³⁷ a kamarcsai³⁸ a hrascinai ispán³⁹ mellett is, továbbá ismerjük az oklicsi *comes terrestri*s.⁴⁰ Ha szemügyre vesszük ugyanakkor a 14–15. századi Magyar Királyságról készült térképeket, az említett „megyéket” hiába keressük. Ezek ugyanis a korábbi századokban fennállt várispánságok továbbélő várkerületei, amelyek az idők folyamán betagozódtak a kialakuló Zágráb, Körös és Varasd megyékbe.⁴¹ A Drávától északra fekvő részekben a várispánságok a 13–14. század fordulóján elvesztették létalapjukat a hozzájuk tartozó várföldek eladományozásával, a területükön élő várjobbágyok egyéni sorsuknak vagy szerencsésüknek meg-

³³ B. HALÁSZ ÉVA, A körösi *comes terrestres*ek tevékenysége a XV. században. In.: *Fons, skepsis, lex*. Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére. Szerk.: ALMÁSI TIBOR, RÉVÉSZ ÉVA, SZABADOS GYÖRGY. Szeged, 2010., 13–20.; B. HALÁSZ ÉVA: Adalékok a körösi *comes terrestres*ek tevékenységéhez a XIV. században. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*. 132 (2011) 37–50.

³⁴ 1333. (MHNC I. 50. sz.; Anjou-oklt. XVII. (1333) 550. sz.): *Mykec comes terrestri (!) ... Datum in Ch[ic]ha*.

³⁵ 1355. ápr. 28. CD XII. 218. sz. (*Georgius filius Benk filii Budizlay comes terrestris de eodem Kemluk*).

³⁶ 1335. aug. 17. CD X. 166. sz., Anjou-oklt. XIX (1335) 517. sz. (*Thomas filius Gregorii comes terrestris de eadem Marowcha*).

³⁷ 1341. aug. 2. CD X. 447. sz., Anjou-oklt. XXV (1341) 540. sz. (*Lubenum terrestrem comitem de Royche*).

³⁸ 1351. dec. 5. CD XII. 39. sz. (*Iwan filium Pauli comitem terrestrem de eadem [Kamarcha]*).

³⁹ 1336. dec. 14. CD X. 218. sz., Anjou-oklt. XX (1336) 484. sz. (*Gurke filii Branich comitis terrestris de eadem Hraschina*).

⁴⁰ 1394. már. 19. (CD XVII. 405. sz.): *quidem nobiles iobagiones predicti castri nostri Oklich, videlicet Iwan, filius Dixe, pro tunc comes terrestris existens et alius Iwan, filius Stasecha, de generatione Chethkouich uocata*.

⁴¹ Az Árpád-korban a 14. századi megyék területén a következő várispánságok feküdtek: Varasd: Varasd és Hraschina. Zágráb: Zágráb, Marócsa, Podgorje, Oklics. Körös: Kemlék, Körös, Rojcsa, Garics, Gordova, Gerzence, Csezmice. (A szlavóniai megyék történetére lásd: PESTY: *A magyarországi várispánságok és KRISTÓ GYULA: A vármegyék kialakulása Magyarországon*. Bp., 1988. 305–330, KLAÍĆ: *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, 257–265; V. KLAÍĆ: *Da li je nekadanja Slavonija*. 41, 656–657.

felelően vagy a nemesek vagy a jobbágyságok közé kerültek.⁴² Más a helyzet a Drávától délre. Itt a várispánságok a 14. században is fennmaradtak és a várjobbágyságokat (mint kondicionárius nemeseket) is megtaláljuk. A területen két, viszonylag nagy területtel rendelkező megye, Körös⁴³ és Zágráb, valamint a jóval kisebb területű Varasd alakultak ki, amelyek magukba olvasztották a várispánságokat, amelyek azonban megőrizték korábbi önállóságuk legalább egy részét. A hozzájuk tartozó várjobbágyságok is megőrizték kiváltságaik legalább egy részét, nem olvadtak bele sem a jobbágyságba, sem a (köz)nemességbe és a megyén belül sajátos igazgatási egységet alkottak,⁴⁴ amelynek az élén a *comes terrestris* állt.⁴⁵ Ez abban az esetben is igaz, ha a király kezéből egyházi vagy világi földesúrhoz kerültek. Ezért a középkorban Szlavóniában háromféle kötött állapotú nemesről lehet beszélni: a király várakhoz tartozókról, valamint az egyházi és a világi földesurak birtokain élőkről.⁴⁶

A király, illetve a szlavón bán birtokában két várispánság maradt mindvégig a középkor folyamán: Nagykemlék (*Veliki Kalnik*) és Körös (*Križevci*). A nagykemléki várispánságra és a hozzá tartozó népekre viszonylag bő forrásanyaggal rendelkezünk,⁴⁷ míg a király, illetve a szlavón bán kezében lévő Körös várispánságról szerényebb számú oklevél maradt fenn.⁴⁸ Központját Körös várában, illetve városában kell keres-

⁴² ZSOLDOS, *A szent király szabadjai*, 158–185.

⁴³ Körös megye kialakulására és a 14. század folyamán Körös megyébe olvadt várispánságokra lásd: PESTY, *A magyarországi várispánságok*, 224–244, 262, 276–281, 301–303, 319–324, 389–397. KRISTÓ, *A vármegyék kialakulása*, 311–318.

⁴⁴ A dolgozatban erre a várispánság, várkerület, illetve nemesi kerület fogalmakat egymás szinonimájaként fogjuk használni.

⁴⁵ A Drávától északra fekvő várispánságok és az alájuk tartozó várjobbágyságok sorsára lásd: ZSOLDOS, *A szent király szabadjai*.

⁴⁶ CSÁNKI: *Körösmegye*, 120. Magánföldesúri függésbe került például Rojcsa várispánsága. (ELEMÉR MÁLYUSZ, *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Bp., 1984. 133–135; N. KLAIC, *Hrvati u razvojenom srednjem vijeku*, 238, 515–516, ADAMČEK: *Roviščanski predijalci*, 155–158; NÓGRÁDY, *Obitelji Szerdahelyi i Rovišće* 65–73; SZEBERÉNYI, *A rojcsai predijalci*; SZEBERÉNYI, *Plemići, predijalci i iobagiones castri Rovišća* 36, 50–52.) Egyházi igazgatás alatt állt Csázma, Dombró és Vaska. (PESTY, *A magyarországi várispánságok*, 201–202. N. KLAIC: *Hrvati u razvojenom srednjem vijeku*, 270, 563–564.) A szlavóniai várnemességgel általánosan foglalkozik: BÓNIS, *Hűbériség és rendiség*, 243–260.

⁴⁷ Röviden foglalkozik a várispánság Árpád-kori szerkezetével: KRISTÓ, *A vármegyék kialakulása*, 311–312. A nagykemléki várispánság történetének áttekintése: PESTY, *A magyarországi várispánságok*, 276–281; Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 11–14. A várispánság 14. századi történetére: B. HALÁSZ ÉVA: *Nagykemlék – egy szlavón várispánság a 14. században*. Kézirat. 2008.

⁴⁸ A 14. században összesen 25 oklevelet tudunk a *comes terrestrisek* nevéhez kötni (B. HALÁSZ, *Adalékok a körösi comes terrestrisek tevékenységéhez*, a 15. században pedig 35

nünk, a *comes terrestrisi* oklevelek pár kivételtől eltekintve bizonyosan itt kelnek.⁴⁹ A nemesi kerület élén álló *comes terrestrisek* saját hivatalukat a *terrestratus* szóval jelölték.⁵⁰ A várispánság előjárójának tevékenységét a 13. század közepétől egészen a 15. század első négy évtizedéig figyelemmel kísérhetjük.⁵¹

A *comes terrestrisi* hivatal betöltése és a *comes terrestrisek* személye

A *comes terrestrisi* hivatal betöltésének pontos mikéntjét nem ismerjük. Azonban Rojcsa várispánság példája alapján valószínűsíthetjük, hogy a várjobbágyi közösség tagjai maguk közül választották a tisztség betöltésére alkalmasnak vélt személyt.⁵² A tisztségviselők időbeli változásából az is valószínű, hogy a választásra tavasszal kerülhetett sor, ami összességében a Rojcsából ismert Szent György napi tisztújítással.⁵³

A 13–14. századi várkerületi előjárók többségét vita nélkül várjobbágy vagy várnemes nemzetséghez, illetve családhoz tudjuk kötni. A 15. századi társaik esetében ez sok esetben viszont nem egyértelmű. Azt sem lehet biztosan kijelenteni, hogy mindannyian várjobbágyi, illetve

darabot (B. HALÁSZ, A körösi *comes terrestrisek* tevékenysége a XV. században). A körösi várhoz kapcsolható birtokokra lásd Čuk, Plemeniti Križevčani, 52–66.

⁴⁹ Nem számítva a tartalmi átiratban, illetve regesztában fennmaradt okleveleket. Az oklevél nem tartalmazza a kelt helyet: 1356. szept. 20. (Documenta 9.), 1367. márc. 9. (Documenta 12.), 1372. márc. 4. (Documenta 15.), 1430. aug. 2. (Documenta 58.). Az oklevél a következő kelt helyet tartalmazza: *Datum in Cherezteuh Zentpeter*. (Ma: Sveti Petar Čvrstec, Horvátország, Köröstől DK-re) 1435. szept. 5. (Documenta 59.)

⁵⁰ Mindszenti Ádám, 1416. jún. 19. (Documenta 42.)

⁵¹ Lásd a tanulmány végén az archontológiát.

⁵² 1421. augusztusában Marcali Dénes szlavón bán előtt megjelentek *prediales seu nobiles castrenses de districtu Rouyche* és többek között elmondták, hogy Szent György napkor Lypa-i Máté fia Miklóst választották *comes terrestrisnek* (*unanimi voluntate Nicolaum filium Mathews in ipsorum comitem terrestrem elegerint*), majd pár hónappal később elcsapták és helyében *Iuxta Vellike-i Mykech* fia Illést tették (*in ipsorum comitem terrestrem elevassent et constituissent*). (MNL OL DL 11119.)

⁵³ Erre utal, hogy egy 1370. máj. 7-én kelt Körös megye hatóságának oklevele, amelyben a Hegen nembeli várjobbágyok: Benedek fia Hős (Hero dictus) János és Márk fia Hegen egyeztek ki birtokvitájukban. (CD XIV. 186. sz.) Ugyanezen év novemberében pedig János a szintén várjobbágy Wlkina fia Andrással zárja le a köztük lévő birtokvitát. Ebben az oklevélben Hős Jánost már *comes terrestrisként* említik, tehát a tisztséget a két időpont között foglalta el (HDA DMV 881. MNL OL DF 219397.). 1423-ban és 1425-ben két-két *comes terrestris* ismerünk. 1423 áprilisában még János fia Ádám (Documenta 50.), májusában pedig már János fia Péter töltötte be a tisztséget (Documenta 51.). 1425 januárjában János fia: Miklós szerepel (Documenta 55.), májusban pedig Péter fia Péter (Documenta 56.)

várnemesi származásúak. Úgy tűnik, hogy a korábbi időszakkal ellentétben a *comes terrestrisi* tisztséget már nem annyira várnemesek, hanem a soraikból a nemesség körébe emelkedett családok tagjai töltötték be, akik persze továbbra is kapcsolatban maradtak a várnemességgel. Ezt három vita nélkül nemzetséghez, családhoz köthető *comes terrestris*ről (Ozugyói Péter fia Péter, Horzovai János fia Máté és Cirkvenai Mykchech fia Pál) bizonyosan tudjuk. A többiek esetében a származás nem egyértelmű; csak sejthetjük, hogy szintén várjobbágyi eredetű nemesített családból származtak. Tovább nehezíti a helyzetet az is, hogy amíg a 14. századi oklevelekben az akár csak egyszer is efféle hivatalt viselt személy neve mellett általában a *comes* szóval jelzik korábbi méltóságát, addig a 15. századi dokumentumokban ennek feltüntetése már elmaradt, köszönhetően a tisztség presztízscsökkenésének is. A 15. századi *comes terrestrisek* életútjának részletes rekonstrukciója ezért még további forrásfeltárást és kutatásokat igényel.

A körösi várispánság fennállásának idejéből 30 *comes terrestris* nevét ismerjük és egy további személyről feltételezhetjük, hogy szintén betöltötte a várkerület vezetőjének tisztségét.⁵⁴ Maga az ispánság a forrásokban csak a 13. században jelenik meg, noha lehetséges, hogy már a 12. században is létezett. Egy 1193-ban kelt dokumentum említi Izsán körösi *curialis comest* (*curialis comes de Kris*), amely tisztség valószínűleg a későbbi körösi *comes terrestrisi* hivatal elődje volt.⁵⁵ A 13. századból nem rendelkezünk sok adattal a *comes terrestrisekről*, de öt emberről bizonyosan tudjuk, hogy betöltötték ezt a tisztséget, egyenek hivatalviseléséről pedig említéséből szerzünk tudomást. Arról nincs adatunk, hogy bármelyikük is többször viselte volna tisztségét. A 14. századból 13 *comes terrestrist* ismerünk. Két esetben (Gergely és Simon fia Lukács) azonban tisztségviselésük idejére pusztán következtetni tudunk, mivel csak említésből értesülünk működésükről. Demeter fia Iván és Benedek fia János pedig több alkalommal is betöltötte ezt a hivatalt. A 15. századból 12 *comes terrestrist* ismerünk, akik közül Poljanai Balázs fia Bálint négyszer (1407–1409, 1413–1414, 1418, 1436), Mindszenti Miklós fia Ádám pedig kétszer (1411, 1416–1417) volt várkerületi eljáró.

* * *

⁵⁴ A 14. századi *comes terrestrisek* archontológiáját lásd a tanulmányvégi mellékletben.

⁵⁵ CD II. 250. sz.

Az első bizonyosan ismert *comes terrestris*, Prelsa 1249-ben viselte a tisztséget.⁵⁶ Más forrásból tudjuk, hogy apját Ivánnak hívták.⁵⁷ 1252-ben György körösi ispánnal István szlavón bán parancsára bejárta Körös falu (*libera villa*) határait.⁵⁸ 1253-ban IV. Béla parancsára szintén György körösi ispánnal egy adománybirtokot határolt meg.⁵⁹ 1260-ban egy adásvétel során a kérdéses birtokot két társával együtt Junk körösi *comes* parancsára becsülte meg.⁶⁰

A következő *comes terrestris*, akinek bizonyosan ismerjük hivatali idejét, Csákány (Chakany) fia Iván volt.⁶¹ 1260-ban Junk körösi ispán oklevele szerint társaival: Prelsa és Hegen *comes*ekkel egy földbirok értékét becsülte meg. Az oklevélben említett Prelsa *comes* valószínűleg azonos a várkerület első név szerint ismert vezetőjével. A következő században is ismert jelenség, hogy az egyszer *comes terrestris*i hivatalt viselt személy neve mellett később is feltüntetik a *comes* szót, így valószínűleg 1260 előtt Hegen is az volt, bár működésének idejét nem ismerjük.⁶²

Az első *comes terrestris*, akinek oklevele is ránk maradt, Chuet volt. Pecsétje az 1274. szeptember 1-ji dokumentumról sajnos hiányzik.⁶³ Mivel a 14. században felbukkanó négy körösi várjobbágy nemzetség: közül három – a Hegen, a Chuet és Prelsa nem – névadója egy-egy a korábbiakban megismert *comes terrestris* volt, feltételezhetjük, hogy a negyedik, a Máté *generatio* is egy 13. században élt, hasonló nevű *comes terrestris*től származtatta magát. Még egy személyről feltételezhetjük, hogy a várkerület vezetője volt. 1269-ben Márton körösi ispán színe előtt megjelent egy bizonyos Pezk *comes* körösi várjobbágy (*comes Pezk iobagio castri Crisiensis*). Valószínűleg Pezk valamikor 1269 előtt *comes terrestris* volt.⁶⁴ Tudjuk, hogy fiát Máténak hívták⁶⁵ és elképzelhető, hogy éppen ez a Máté a 14. században feltűnő negyedik várjobbágy nemzetség névadója. Az sem lehetetlen, hogy apa és fia is viselte ugyanazt a hivatalt, ahogyan a későbbiekben is láthatjuk.

⁵⁶ 1249. júl. 18. (CD IV. 351. sz.)

⁵⁷ Prelsa apját, Ivánt IV. Béla király 1263-as oklevelében említik. (CD V. 762. sz.) Prelsára és rokonságára lásd Čuk: Plemeniti Križevčani, 44–46, 48, és az ott idézett forrásokat.

⁵⁸ 1252. ápr. 24. (CD IV. 426. sz.)

⁵⁹ 1253. aug. 16. (CD IV. 466. sz.)

⁶⁰ 1260. máj. 2. (CD V. 671. sz.)

⁶¹ Csákány fia Ivánról és rokonságáról lásd Čuk: Plemeniti Križevčani, 44–46.

⁶² 1260. máj. 2. (NAZ, ZKČ, Diplomata no. 18. MNL OL DF 282321.) Hegenről és rokonságáról lásd Čuk, Plemeniti Križevčani, 49., 53.

⁶³ Documenta 1.

⁶⁴ 1269. (HDA DMV 22., MNL OL DF 218519.)

⁶⁵ CD VI. 161. sz. Mátéhoz lásd Čuk, Plemeniti Križevčani, 46.

A 14. század első név szerint ismert *comes terrestrise* Vid(us) volt, aki 1317-ben töltötte be a várkerület előljárójának tisztségét.⁶⁶ Vele bizonyosan még egyszer találkozunk, 1339-ben fogott bíróként egy adásvétel-nél működött közre, a föld értékét becsülte meg társaival együtt. Ekkor *comes*ként említik.⁶⁷ Talán ugyanő 1334-ben báni emberként szerepel.⁶⁸ Azonosíthatóan többször nem fordul elő; várjobbágy nemzetségbe sem tudjuk egyértelműen besorolni. Az eddigi kutatások alapján két családhoz lehetne kötni Videt. Egy bizonyos Egyed fia Vid a Hegen nemzetség tagja volt. Egy másik Vid pedig Vuk fia, akinek a nemzetségét nem ismerjük, de talán Jaxa vagy Junk leszármazottja volt.⁶⁹

1330-ban és 1340-ben Demeter töltötte be a *comes terrestris* tisztségét. Az általa kiadott első oklevél *intitulatió*jában apja nevét nem találjuk meg. A későbbi adatok alapján azt mondhatjuk, hogy a Máté nemzetség tagja volt, apját Ivánnak hívták. 1334-ben báni kiküldöttként találkozunk egy Iván fia Demeterrel, akinek kiküldött társai: Vid(us) és Máté fia Mike voltak. Ekkor talán két volt és egy jövődő *comes terrestris* szerepel Ákos Mikcs szlavón bán embereként, bár Vid és Demeter neve mellett nem szerepel a *comes* megjelölés.⁷⁰ Demeter 1339-ben fiaival: Miklóssal és Istvánnal együtt Zkorona fia Zobicha fia Draguntól és fiaitól megvásárolja öröklött birtokuk felét.⁷¹ 1343-ban Pál körösi ispán parancsba kapta Hahót Miklós szlavón bántól, hogy vizsgálja meg, vajon a Szenternye (horvátul: Gušćerovac) mellett fekvő birtokrész valóban Junk fia János fia János birtoka-e. A vizsgálatról készült oklevélben név szerint is felsoroltak néhány tanút. Közöttük szerepel egy Iván fia Demeter *comes* is. Valószínűleg ez esetben is az általunk tárgyalt Demeterről van szó.⁷² Szintén egy Iván fia: Demeter *comes* szerepel a zágrábi káptalan 1343. december 13-i oklevelében Hahót Miklós szlavón bán embereként a Ludbregi Péter fia Miklós és a marócsai várjobbágyok között létrejött megegyezés során. Mivel az oklevél körösiként (*de Crisio*) említi, valószínűleg szintén ugyanaz a Demeter.⁷³ 1345-ben Ludbregi Péter fia Miklós azt kérte Ha-

⁶⁶ 1317. júl. 11. (Documenta 2).

⁶⁷ 1339. máj. 23. (Documenta 5.)

⁶⁸ 1334. jún. 28. (CD X. 115. sz.)

⁶⁹ Čuk, Plemeniti Križevčani, 50–51.

⁷⁰ 1334. jún. 28. (CD X. 115. sz.)

⁷¹ 1339. máj. 23. (Documenta 5.)

⁷² 1343. szept. 13. (CD XI. 66., Anjou-oklt. XXVII. (1343) 606. sz.)

⁷³ *Nos igitur potestate huiusmodi accepta ad premissa exsequenda cum comite Demetrio filio Ivan de Crisio homine magnifici viri domini Nicolai bani tocius Sclavonie et per ipsum dominum banum ad hec deputato homine vestro* (1343. dec. 13. CD XI. 79. sz.; Anjou-oklt. XXVII. (1343) 828. sz.)

hót Miklós bántól, hogy I. Károly király 1326-ban kelt oklevele alapján ik-tassa számára a marócsai és glavnicai körzetben fekvő földeket, amelyek nem a hadakozó várjobbágyok birtokai. Ennek elvégzésére a bán Iván fia Demetert küldte ki, aki – bár ekkor nem említik így – szintén a korábbi *comes terrestris* lehetett.⁷⁴

Az 1355–1356 folyamán körösi *comes terrestris*ként szereplő Demeter fia Miklós, majd az 1361–1362-ben ugyanezt a tisztséget betöltő Demeter fia István egyaránt a fenti Demeter fiai. Tudjuk, hogy a várjobbágyok tevékenyen részt vállaltak a megyei közéletben, így elképzelhető, hogy István szerepel 1352-ben a körösi ispán, Mihály fia: Péter kiküldöttként egy birtok birtokjogának vizsgálata során.⁷⁵ Ugyancsak egy Demeter fia István 1366-ban a körösi ispán speciális kiküldöttje. Mivel ebben az esetben sem derül ki személyéről semmi közelebbi, kérdéses hogy nem egy ugyanolyan nevű apától származó másik Istvánról van-e szó.⁷⁶ 1343-ban Pál körösi ispán előtt Pál bán fia István, volt körösi ispán a famulusát, egy bizonyos Demeter fia Miklóst vallott ügyvédjéül. Valószínű, hogy ez a Demeter fia Miklós azonos az 1355-ben *comes terrestris*i hivatalt viselt Demeter fia Miklóssal. Ezt támasztja alá, hogy a 14. század első felében általában a várjobbágyok adták a megyei embereket, valamint Miklós apja, Demeter 1330-ban maga is *comes terrestris* volt, így a kapcsolat Pál bán fia István körösi ispán és Demeter családja között adott volt.⁷⁷

Máté fia Mike 1339-ben töltötte be a *comes terrestris*i tisztséget. 1343-ban a Pál körösi ispán nevében kelt, a Szenternye birtok tulajdonjogával kapcsolatos, már említett vizsgálati oklevélben Iván fia Demeterhez hasonlóan őt is említik, *comes* címmel.⁷⁸ Talán ő szerepelt Vid(us)sal és Demeterrel 1334-ben szlavón báni kiküldöttként is.⁷⁹ 1340-ben Pál bán fia István körösi ispán és Iván fia Demeter körösi *comes terrestris* előtt perben állt Márton fia Lukáccsal, akinek a státuszát az ügyben kiadott oklevél nem adta meg, de valószínűleg szintén várjobbágy volt. A volt várkerületi előjáró vádja szerint Lukács megsebesítette az ő Lada nevű jobbágyának feleségét, ruháját elrabolta, továbbá Petk nevű jobbágyának három sertését elhajtotta. A vizsgálat Lukács bűnösségét igazolta, ezért birtokait elkobozták; ezek egyharmada Mikét, kétharmada pedig a bí-

⁷⁴ 1345. szept. 22. (CD XI. 179. sz.)

⁷⁵ Zsoldos: *A szent király szabadjai*, 71., 1352. márc. 24. (NAZ ZKČ Diplomata no. 27; MNL OL DF 282330.)

⁷⁶ 1366. jún. 9. (CD XIII. 387. sz.)

⁷⁷ 1343. júl. 19. (CD XI. 56. sz.)

⁷⁸ 1343. szept. 13. (CD XI. 66. sz. Anjou-oklt. XXVII. (1343) 606. sz.)

⁷⁹ 1334. jún. 28. (CD XI. 115. sz.)

rókat illette.⁸⁰ Lukács azonban Ákos Mikcs szlavón bánhoz fellebbezett, aki az ítéletet ugyan nem változtatta meg, de a birtokokat a maga részére foglalta le.⁸¹ A szlavón báni, a körösi ispáni és *comes terrestrisi* kiadványokban Máté fia Mike nem bukkan fel többször azonosíthatóan, nemzetséghez sem tudjuk kötni.⁸²

A *comes terrestris* Mike fia, Miklós 1346-ban tűnik fel a forrásokban. I. (Nagy) Lajos királynak a velenceiek által körülzárt Zára felmentésére kiállított seregében ott volt Hahót Miklós szlavón-horvát bán is, mint a szlavóniai csapatokat vezetője. A táborban, 1346. júliusának elején állította ki a bán a körösi várjobbágy Mike fia Miklós részére hű szolgálataiért nemesítő oklevelét, mivel a velenceiek Székács nevű erősségének megvívásakor nyíllövéséktől súlyos sérüléseket szenvedett.⁸³

Miklós fia Péter 1343-44-ben töltötte be a *comes terrestrisi* tisztséget. 1343-ban méltóságát is megnevezve a már említett Szenternye körül fekvő birtok birtokjogának vizsgálata alkalmával szerepelt,⁸⁴ 1344-ből pedig a nevében kiadott oklevelet ismerjük.⁸⁵

A Hegen nemzetségből származó Benedek fia János a források tanúsága szerint kétszer, 1367-ben és 1370-ben volt *comes terrestris*. A korábbi évből maradt ránk nevében kiadott oklevél,⁸⁶ míg 1370-es tisztségviselése-

⁸⁰ Documenta 6.

⁸¹ 1340. okt. 21. (CD X., 410.; Anjou-oklt. XXIV. (1340) 612. sz.)

⁸² A *comes terrestrisi* anyagban Máté még két ízben fordul elő. Ezekben az esetekben a Hegen nemzetségbe tartozó Salamon apjaként említik. (1344. márc. 20. Documenta 7.; 1355. nov. 28. Documenta 8.) Mivel azonban nincs arra adatunk, hogy Salamon és Mike testvérek lettek volna, ezért utóbbi Hegen nemzetséghez sorolása nem lehetséges.

⁸³ ... *nos attendentes et circumspectantes fidelitates et fidelium serviciorum merita ac effusiones sanguinum Nicolai fill Myke nobilis iobagionis castri Crisiensis, qui, dum excellentissimus princeps dominus Lodovicus Dei gratia inclitus rex Hungarie scitatum Venetorum capitalium inimicorum suorum ante Jadram constitutum dei sabati post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum una cum sua et suorum banorum ac nostra potencia et gente expugnari fecisset, vulnera mortifera per ictus sagittarum pro exaltacione honoris regiminis sub nostro vexillo viriliter in se resumpmere non formidavit.* 1346. júl. 6. (CD XI. 231. sz.) A dokumentum több átiratban maradt ránk. Anjou István herceg 1353. nov. 27-én kiadott okleveléből ismerjük Mike másik fiát, Gergelyt, akire a herceg kiterjeszti az adomány hatályát. (CD XII. 158. sz.) Mike unokájának, Péter deáknak (*litteratus*) a nevét a zágrábi káptalan 1372. nov. 11-én kelt okleveléből tudjuk, amelyben a hiteleshely átírta I. Lajos király 1355. febr. 2-i oklevelét, amelyben az uralkodó átírta és megerősítette a herceg 1353-as diplomáját. (CD XIV. 352. sz.) Miklós, mint Máté fia Mike *comes terrestris* fia a már említett Pezk *comestól* származik és valószínű, hogy a körösi várjobbágyok Máté nemzetségébe tartozott. Családjára lásd: Čuk, Plemeniti Križevčani, 50.

⁸⁴ 1343. szept. 13. (CD XI. 66. sz., Anjou-oklt. XXVII. (1343) 606. sz.)

⁸⁵ 1344. márc. 20. (Documenta 7.)

⁸⁶ 1367. márc. 9. (Documenta 12.)

séről csak Csirke Péter körösi ispán egy okleveléből értesülünk.⁸⁷ A forrásokban először 1344-ben jelenik meg, ekkor testvéreivel: Györggyel és Péterrel, valamint a nemzetség több tagjával együtt beleegyezését adja a nemzetség egyik tagja, Péter fia Scudden földjének eladásához.⁸⁸ Amikor a kérdéses földet az új tulajdonos, Gregeta fia Pál 1355-ben továbbadja, János a birtok határosaként szerepel, testvérei nélkül.⁸⁹ 1370 májusában a Hegen nembeli várjobbágytól, Márk fia Hegentől kap vissza bizonyos birtokokat,⁹⁰ majd novemberben a szintén várjobbágy Wlkina fia Andrással tesznek pontot Csirke Péter körösi ispán előtt bizonyos birtokokkal kapcsolatos perükre, amelyeket András János felmenőitől szerzett meg (*ab antecessoribus dicti Johannis comparate*). A felek fogott bírák segítségével úgy határoznak, hogy a birtokokat András négy dénármárkáért visszaadja Jánosnak, de harmadukat élete végéig megtarthatja.⁹¹ 1380-ban egy bizonyos Hős (Hero) melléknevű Benedek fia János *comes terrestris* szerepel a forrásokban, aki minden valószínűség szerint azonos a fenti Jánossal, annak ellenére, hogy ragadványneve előző hivatalviselése alkalmával nem szerepel. Ezt támasztja alá az is, hogy 1377-ben ugyancsak Hero Jánost mint volt *comes terrestris* említik a hivatalban lévő várkerületi előljáró kiküldöttjeként.⁹²

A következő *comes terrestris*ről, János fia Györgyről tisztségviselésén kívül nem tudunk semmit, ahogyan utódjáról, Márton fia Andrásról sem.⁹³ A század két utolsó *comes terrestris*e Gergely fia Miklós és egy Gulinch melléknevű Péter fia István volt; őket szintén nem tudjuk családhoz/nemzetséghez kötni, ahogyan a két, csak említésből ismert tisztségviselőt, Gergelyt és Simon fia Lukácsot sem.⁹⁴

A 15. századi *comes terrestris*ek közül háromnak ismerünk több-kevesebb részletet az életéről. Közülük időrendben az első az 1426-ban

⁸⁷ 1370. nov. 5. (CD XV. 162. sz.)

⁸⁸ 1344. márc. 20. (Documenta 7.)

⁸⁹ 1355. nov. 28. (Documenta 8.)

⁹⁰ 1370. máj. 7. (CD XIV. 186. sz.)

⁹¹ ... *idem Johannes filius Benedicti tertiam partem ipsius possessionis iamdicto Andree tamdiu consensit tenendo, donec ipse in hoc mundi stadio vitam suam duxerit*. 1370. nov. 5. (HDA DMV 881., MNL OL DF 219397.)

⁹² 1377. jan. 13. (Documenta 20.)

⁹³ Róla mindössze egy további adat maradt ránk: 1372-ben Durazzói Károly herceg küldte ki egy vizsgálat elvégzésére. MNL OL DL 41868.

⁹⁴ Valószínű, hogy 1340-ben Pál bán fia: István körösi ispán és Iván fia: Demeter *comes terrestris* társaival együtt őt küldi ki egy vizsgálat elvégzésére. (1340. szept. 23. Documenta 6.)

*comes terrestris*⁹⁵ Ozugyói (*de Ozugio-i*) Péter fia Péter, aki a 14. században szintén várkerületi előljáró Iván fia Demeter dédunokája volt. Két fivére (György és Imre), valamint egy nőtestvére (Margit) volt. Fivéreivel együtt első ízben 1416-ban jelennek meg a forrásokban, amikor a császári káptalan előtt rokonukkal, Péter fia Bálinttal megegyeznek, hogy az őket illető, de idegen kézen lévő birtokokat visszaszerzésük után annyi részre fogják felosztani, ahányan vannak.⁹⁶ A későbbi *comes terrestris* Péter valószínűleg familiáris lett, azonban nem tudjuk, hogy kinek a szolgálatába szegődött. Mindenestre erre mutat, hogy elkísérte Luxemburgi Zsigmondot Konstanzba és Ozugyó birtokukra adományt eszközölt ki maga és testvérei számára, az oklevélben nem részletezett szolgálatai fejében.⁹⁷ Az uralkodó 1417. augusztusában felkérte a zágrábi káptalant, hogy Pétert és testvéreit iktassa be a birtokba, amelynek a káptalan eleget is tett 1417. szeptember 27-én.⁹⁸ Az iktatás után, október 5-én kelt a zágrábi káptalan azon oklevele, mely szerint a színük előtt a testvérek osztályos atyafiuk, Péter fia Bálint érdekét szem előtt tartva, meghagyják őt Ozugyó birtokon eddig élvezett részében.⁹⁹ Péter 1426 utáni tevékenységének bemutatása további kutatásokat igényel.

Horzovai János fia Máté 1437-ben viselte a várkerült előljárójának tisztségét. Apja a 14-15. század fordulóján Körös megye szolgabírája volt, szűkebb közössége tekintélyes tagjának számított tehát. Zsigmond politikájának elkötelezett támogatója volt. Három fiáról tudunk: a már említett Mátéről, Jánosról és Andrásról. Máté első ízben 1416-ban tűnik fel a forrásokban, András fivérével együtt; 1435-ben pedig másik fivérével, Jánossal említik királyi emberként.¹⁰⁰

Az 1439-ben *comes terrestris*i tisztséget betöltött Cirkvenia Mykchech fia Pál az Izsáktól eredeztethető Cirkvenai család tagja volt.¹⁰¹ Első ízben Péter szerepel a forrásokban 1266-ban *de Cirkvena* megkülönböztetéssel. Luxemburgi Zsigmond idejére a család felemelkedett, különösen a

⁹⁵ 1426. máj. 16. (Documenta 56.). Családjára: B. HALÁSZ ÉVA, *A körösi várjobbágyok útja a nemességbe*. Kézirat. 2013.

⁹⁶ 1416. okt. 23. (MNL OL DL 100406.)

⁹⁷ 1417. júl. 25. (MNL OL DL 100408.)

⁹⁸ Parancslevél: 1417. augusztus 10., a káptalan válasza: 1417. október 8. (MNL OL DL 100410.)

⁹⁹ 1417. okt. 5. (MNL OL DL 100409.)

¹⁰⁰ 1437. aug. 10. (Documenta 61.), 1437. okt. 11. (Documenta 62.) A család további tagjaira lásd TAMÁS PÁLOSFALVI: *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400-1526*. Doktori disszertáció. Central European University, Bp., 2012. 243–245.

¹⁰¹ A családot néha Raveniként említik, ahol szintén volt birtokuk, de a família nem volt azonos a forrásokban ebben az időszakban többször felbukkanó Raveni családdal. PÁLOSFALVI, *The Noble Elite*, 131. (1122. jegyz.)

14. század végének mozgalmas időszakában. Mykchech és Miklós ekkor kezdte használni a megkülönböztető nevet, amely később családnévvé vált. Mykchechnek két fia volt: Pál és Miklós. Utóbbi részére Regensburgban állított ki címeres levelet Zsigmond 1434-ben.¹⁰² Úgy tűnik, hogy a királyi udvarhoz tartoztak. Pál a körösi várkerület előjárójának tisztsége mellett nagykemléki *comes terrestris* is volt Pjers György várnagysága idején (Cillei Hermann familiárisaként).¹⁰³ Később Körös *prothonotarius*a lett.¹⁰⁴

A *comes terrestris*ek tevékenysége

A *comes terrestris* joghatósága az adott vár – esetünkben a körösi – népei-nek egy csoportjára, továbbá a várföldekre terjedt ki. A 14. században a *comes terrestris* alá tartozó elemeket várjobbágyoknak (*nobiles iobagiones castri*) hívták, a 15. században már várnemeseknek (*nobiles castri*).¹⁰⁵ A továbbiakban a várjobbágy kifejezést az általános megállapításokon kívül főleg a 14. századi állapotokra, míg a várnemes kifejezést a 15. századra értve fogjuk használni. A *comes terrestris*ek tevékenységei közül a következőkben csak azokat tudjuk bemutatni, amelyeknek az oklevelekben nyoma maradt. Ha bármilyen olyan feladata is volt, melyről a források egyetlen mozzanatot sem őriztek meg, az örökre homályban marad.

A *comes terrestris* a várjobbágyok egymás közötti, valamint a várföldeket érintő¹⁰⁶ ügyekben a saját nevében adott ki oklevelet. A 14. században, ha a felek egyike nem várjobbágy volt, hanem más társadalmi csoporthoz tartozott, akkor a *comes terrestris* már nem járhatott el önállóan. Ezekben az esetekben bevonták a körösi ispánt is és az oklevelet kettejük

¹⁰² A címereslevelet ma a Horvát Országos Levéltárban őrzik: Armales A-I-2; fényképe: MNL OL DF 286305. Kiadása: IVAN BOJNIČIĆ: Najstarija hrvatska grbovina (litterae armales), *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 16. köt. Zagreb, 1884. 113–116.

¹⁰³ Nevükben kiadott oklevelek: 1451. május 14. (A.HAZU D-VIII-112, MNL OL DF 231014.), 1451. júl. 20. (MNL OL DL 33295.)

¹⁰⁴ Rá és családjára lásd PÁLOSFAI, *The Noble Elite*, 131–134.

¹⁰⁵ A *comes terrestris*i oklevelekben egyetlen esetben találkozunk a régi terminus továbbélésével: 1408. máj. 7. (Documenta 28.)

¹⁰⁶ 1408-ban Balázs fia: Bálint *comes terrestris*től bizonyos Hegen nembe tartozó várnépek kéri három birtokuk bejárást, mivel *portiones possessionarie terre forent castrenses*. (Documenta 28.) A *comes terrestris*ek önálló oklevéladását hangsúlyozza ADAMČEK, Roviščanski predijalci, 152. Az irodalomban gyakran idézik a *comes terrestris* említésekor az általa végzett, a földdel és a birtokkal kapcsolatban álló jogi cselekményeket. Lásd ČUK, Plemeniti Križevčani, 65–66; BUTURAC, Rovišće, 13–14.

nevében állították ki és kettejük pecsétjével erősítették meg.¹⁰⁷ Ha a hivatalban lévő *comes terrestris*nek támadt valamilyen peres, vagy írásba foglalandó ügye valamely várjobbágy-társával, akkor a körösi ispán, illetőleg Körös megye hatósága előtt pereskedhetett, illetve ezek állították ki az oklevelet. Így például 1370-ben is, amikor Csirke Péter ispán és a körösi szolgabírák látták el pecsétjükkel azt az oklevelet, amelyben Benedek fia János *comes terrestris* egyezett meg Wlkina fia Andrással egy közöttük lévő vitás földdel kapcsolatban.¹⁰⁸ A 15. századból ismerünk olyan esetet is, amikor a várnemesek és nemesített volt várnemesek közötti föld adásvételét is a *comes terrestris* foglalt írásba, a kérdéses ingatlan valószínűleg várföld volt.¹⁰⁹

A 13. században a hivatalt viselő *comes terrestrisek* később már eltűnő feladatokat is elláttak. Néhány esetben birtokbecslésben működnek közre, például Csákány fia Iván *comes terrestris* 1260-ban a körösi ispán parancsára társaival együtt.¹¹⁰ Prelsa 1249-ben egy birtok adásvétele során a pénzösszegek közvetítését segítette.¹¹¹ Néhány esetben báni emberként is feltűnnek a *comes terrestrisek*, míg a későbbiekben már csupán a volt várkerületi vezetők szerepelnek efféle feladatokban.

Az Anjou-kor végig a körösi *comes terrestrisek* által kiállított oklevelek döntő többsége birtokügyekkel: adásvételekkel, birtokosztályokkal kapcsolatos. A magyarországi jogi írásbeliség bevett formái szerint a 13–14. században az ilyen esetekben a felek megjelentek az illetékes tisztségviselő, a „hatóság” színe előtt, aki előtt szóbeli bevallást (más néven felvallást azaz fassiót) tettek a szokásjogi normák szerint már lezajlott ügylet-

¹⁰⁷ Egy olyan oklevelet ismerünk, amelyet a körösi *comes terrestris* adott ki és a felek egyikéről sem tudjuk bizonyosan megállapítani, hogy várjobbágy volt-e. Zakalas (*dictus*) Mihály fia: Magyar (*Hungarus*) Tamás, valamint fiai: András és János eladták egy birtokukat Nagy Pál körösi ispánnak. Az ispán valószínűleg személyes érintettsége miatt nem adta ki oklevelet, de az is elképzelhető, hogy a Tamás és fiai a körösi vár jobbágyságai közül kerültek ki, csak az oklevél ezt nem említi. (Documenta 11.)

¹⁰⁸ 1370. nov. 5. (HDA DMV 888. MNL OL DF 219397.)

¹⁰⁹ 1413. májusában Poljanai Bálint *comes terrestris* előtt Demeter fia: György de Zedlaurieuch várnemes István fia: György fiainak: Pál deáknak, Demeter *sacerdos*nak és Bálintnak eladja birtokát. A vevők az oklevélben *nobiles regni de Polan*aként szerepelnek. (Documenta 38.) Ebből a korszakból olyan oklevél is maradt ránk, amelyben valószínűleg egy nemesített várjobbágy intézkedett a *comes terrestris* előtt egy olyan birtokával kapcsolatban, amely *inter generatione nobilium castri de genere Hegen* fekküdt. (1418. febr. 1. Documenta 46.)

¹¹⁰ ... *iuxta cognitionem Prelse comitis Iwani filii Chakany tunc terrestris comitis et Heguen comitis, qui eam de mandato nostro ad valorem novem pensarum estimaverunt* (1260. máj. 2. NAZ ZKČ Diplomata no. 18.; MNL OL DF 282321.)

¹¹¹ ... *adiungimus etiam quod tota pecunia illa per manus Prelse comitis fuit soluta*. 1249. júl. 18. (CD IV. 351. sz.)

ről, és ez alapján kapták meg a későbbi bizonyításra alkalmas oklevelet. Ezért értelemszerűen egyetlen olyan esetről sem tudunk, amikor az efféle ingatlanforgalmi ügylet folyamán a *comes terrestris* kiküldöttje működött volna közre a határok megállapításánál, vagy egy vizsgálat lefolytatásánál valamely hiteleshely emberének jelenlétében. Az ügylet tárgyául szolgáló birok lokalizációja határainak leírásával történt; a határjárásokat a tanúk, a felek szóbeli bemondása¹¹² vagy írásbeli bizonyítéka azaz a birtokra vonatkozó korábbi oklevelek alapján rögzíthették.¹¹³ Nem ismerünk birtokbaiktatást elrendelő oklevelet sem, mégpedig azért, mivel erre valószínűleg a *comes terrestris* nem is volt jogosult.

Az ingatlan-adásvételi ügyletek „hatósági” igazolása minden jel szerint a körösi *comes terrestris*eknek a legfontosabb írásbeliséget is kívánó feladatát jelentették, mivel a 15. században is a korábbi időszak gyakorlatával megegyező eseteket találunk.¹¹⁴ Ugyancsak az előző korszakkal egyezik meg az ügyletbe beleegyező tanúk szereplése, mely nem alkotja kötelező részét az oklevélnek. Róluk nem minden esetben derül ki egyértelműen, hogy miért volt szükség a hozzájárulásukra: az adott birtok szomszédosai voltak-e, vagy az eladó rokonságába/nemzetségébe tartoztak.¹¹⁵

Ami a 14. századhoz képest a fennmaradt írásbeli emlékek tekintetében bővülésként értékelhető, az a birtokbaiktatás, illetve az erről szóló oklevelek: szám szerint kilenct találhatunk efféle ügyekről a *comes terrestris*ek kiadványai között. Ezeket három csoportra oszthatjuk. Az első csoportba tartozó oklevelek szerkezete meglehetősen egyszerű: a *contextus*ban a várkerület előljárója leírja, hogy valamely várnemes kérésére kiküldte embereit a birtokbaiktatás elvégzésére, akik jelentést tettek az elvégzettekről. A leggyakrabban általános formulák felhasználásával

¹¹² Demeter *comes terrestris* 1330. máj. 21-én kelt oklevelében olvashatjuk: *cuius vendite terre, prout nobis partes retulerunt, mete sunt hec.* (Documenta 3.)

¹¹³ Ennek alapja lehetett egy korábbi oklevél, szóbeli információkkal kiegészítve. Pl.: 1344. márc. 20-án és 1355. nov. 28-án kelt körösi *comes terrestris*i oklevelek szövegében nagyfokú párhuzamosság fedezhető fel. Ennek oka az lehetett, hogy a birtokot első ízben megvásárló, majd közel 10 év múlva eladó Gregeta fia Pál 1355-ben magával vitte a birtokjogát bizonyító, 1344-ben kelt oklevelét, majd az írnok ez alapján szövegezte meg a következőt. (Documenta 7–8.) Szerencsére mindkét oklevél fennmaradt. Ugyanakkor több ízben is hivatkoznak az oklevelekben a korábbi *comes terrestris*ek által kiadott dokumentumokra, rendesen akkor, amikor határjárást is rögzítenek. Így valószínűleg ezekben az esetekben is hasonló módszert követtek, azonban csak egy oklevél maradt ránk (pl.: 1380. nov. 4. Documenta 23.)

¹¹⁴ Pl.: 1408. ápr. 18. (Documenta 27.)

¹¹⁵ 1409. jan. 16. (Documenta 31.) továbbiak: 1408. jún. 13. (Documenta 29.), 1411. júl. 8. (Documenta 34.), 1418. ápr. 6. (Documenta 47.)

közlük, hogy a szomszédosok és határosok összehívása után és azok jelenlétében a kérdéses birtokot vagy birtokokat minden tartozékukkal egyetemben és ellentmondás nélkül iktatták a kérelmező számára. Az oklevélben felsorolják a határjárásnál jelen lévő tanúkat is. Ugyanakkor nem rögzítik a határok részletes leírását.¹¹⁶

A második csoportba tartozó oklevelek esetében a *narratio* hosszabb: indokolják benne a határjárás szükségességét és részletesebben leírják a kérelmezők viszonyait. Például abból az oklevélből, melyben a Hegen nemzetség több tagja 1408-ban három birtokuk bejárását kérte a *comes terrestris*től, megtudjuk, hogy közülük kettő örökségként került hozzájuk, egyet viszont Pál bán fia István körösi ispán ítelt meg őseik számára 1324-ben. Az ebbe a csoportba tartozó oklevelekben részletes határjárást olvashatunk. Ezek leírását nyilvánvalóan nem a *comes terrestris* emberei-nek jelentése alapján készítették el. A fenti oklevélben például a határbejárás néhány szavas eltéréssel (például *infra* helyett *iuxta* előjárószó) megegyezik az István körösi ispán 1324-es oklevelében olvashatóval.¹¹⁷

A harmadik csoportot azok az oklevelek alkotják, amelyekben nemcsak a birtokbaiktatást, hanem a szóban forgó földterület adásvételét is rögzítették. Ilyenkor az oklevél első részében az ügylet leírása kap helyet, majd utána következik az iktatás tényének rögzítése. Részletes határjárás és a tanúk felsorolása nem kötelező, de nem minden esetben marad el.¹¹⁸

Új elemként bukkan fel a 15. századi oklevelekben, hogy a *comes terrestris* valamely várnemes kérésére birtokok határbejáráshoz, iktatásához, illetve birtokosztályhoz kiküldötteket delegál (*homines nostros speciales ... destinassemus*).¹¹⁹ Ezek általában két főnél többen szerepelnek; az ő jelentésüket foglalták azután írásba. A kiküldöttek valószínűleg a vár-ispánság előkelőbb, rangosabb személyei közül kerültek ki, többen rendszeresen elláthatták ezt a feladatot.¹²⁰ Az egyébként szokásos káptalani tanúbizonyság egyik oklevelükben sem bukkan fel.

¹¹⁶ 1411. aug. 5. (Documenta 35.), 1413. júl. 8. (Documenta 40.), 1423. máj. 11. (Documenta 51.) Egyetlen esetben marad el a tanúk felsorolása: 1409. febr. 15. (Documenta 32.)

¹¹⁷ 1408. máj. 7. (Documenta 28.) Ebben az esetben a tanúk felsorolása elmarad. A határjárásban a szomszédok neveit sem változtatták meg. (István körösi ispán oklevele 1324. okt. 1-én kelt. (MNL OL DL 38712., CD IX. 256. sz., 1326-ra dátumozva) továbbá 1430. márc. 31. (Documenta 57.)

¹¹⁸ 1413. máj. 6. (Documenta 38.) 1416. jún. 19. (Documenta 42.) Részletes határjárást tartalmaz: 1411. júl. 2. (Documenta 33.), 1437. okt. 11. (Documenta 62.)

¹¹⁹ Olyan esettel is találkozunk, amikor ítélőszékéről (*de sede nostra iudiciaria*) küldött küldött ki embereket. (1423. máj. 11. Documenta 51.)

¹²⁰ Tudjuk, hogy a 15. században több várnemes több esetben szerepelt *comes terrestris*-i kiküldötként. Így például a Ceuth nemből származó Bálint fia Benedek kétszer: 1408. máj. 7. (Documenta 28.) és 1413. júl. 8. (Documenta 40.), a Máté nembeli *Boynok*

Az írásba foglalt peres esetek ritkák. A 14. századból két esetben tudunk a várkerület előjárója előtt indított perről, de ezek részleteit nem tartották fenn a források.¹²¹ Két ízben fiúutód nélküli várjobbágyok rendelkeznek birtokaik sorsáról,¹²² egy esetben pedig egy korábbi *comes terrestris*i diplomát írtak át.¹²³ A 15. században a körösi várkerület előjárói által írásba foglalt ügyek – a javuló forrásviszonyok következményeként – már nagyobb változatosságot mutatnak: a birtokügyek¹²⁴ mellett megjelennek a zálogbaadások,¹²⁵ tiltakozások,¹²⁶ illetve több pert ismerünk. Olyan esetet azonban, ahol az oklevél tárgya csupán valamely korábbi *comes terrestris*i oklevél átírása lett volna, a 15. században nem találunk.¹²⁷ Mindössze említésből értesülünk a nemesi várkerület előjárója által kiállított perhalasztó oklevelekről¹²⁸ – nyilván ezeket, miután jogérvényüket elvesztették, nem őrizték meg.

A *comes terrestris* – a nagybírákhoz, az ispánokhoz hasonlóan – ítélőszéket (*sedes iudiciaria*) tartott, ahol társaival hozta meg ítéletét, akik vagy csak a várnemesek,¹²⁹ vagy az országos nemesek és a várnemesek

(*dictus*) Iván fia Jakab négyszer: 1408. máj. 7. (Documenta 28.), 1411. aug. 5. (Documenta 35.), 1413. máj. 6. (Documenta 38.) és 1413. júl. 4. (Documenta 40.), György fia Pál deák kétszer: 1408. máj. 7. (Documenta 28.) és 1411. aug. 5. (Documenta 35.). A kiküldöttek száma 2–9 fő között változott, de leggyakrabban négyen voltak. 2 fő: 1411. júl. 2. (Documenta 33.), 9 fő: 1423. máj. 11. (Documenta 51.), 3 fő: 1435. szept. 5. (Documenta 59.), 4. fő pl.: 1413. júl. 4. (Documenta 40.) A kiküldötteknek több mint felét nem tudjuk egyértelműen várnemesi nemzetséghez kötni.

¹²¹ Documenta 2., 1372. márc. 4. (Documenta 15.) Az a per, amely 1340-ben Pál bán fia István körösi ispán és Iván fia Demeter *comes terrestris* színe előtt zajlott, inkább az ispáni, semmint a *comes terrestris*i bíraskodást tükrözi. (1340. szept. 23. Documenta 6.)

¹²² 1356. szept. 20. (Documenta 9.), 1385. márc. 25. (Documenta 24.)

¹²³ 1369. ápr. 20. (Documenta 13.)

¹²⁴ Birtokosztály pl.: 1435. szept. 5. (Documenta 59.), iktatás: 1408. máj. 7. (Documenta 28.)

¹²⁵ Pl.: 1418. febr. 1. (Documenta 46.), 1423. április 5. (Documenta 50.) 1425. máj. 16. (Documenta 56.)

¹²⁶ 1430. aug. 2. (Documenta 58.)

¹²⁷ Olyan *comes terrestris*i okleveleket ismerünk, melyeknek egy másik *comes terrestris* előtt folytatott perben készült tartalmi, illetve teljes szövegű átírata. Mindszenti Miklós fia: Ádám 1411. júl. 8-án kelt oklevelét tartalmilag átírta Poljanai Balázs fia: Bálint 1413. máj. 11-én (Documenta 34. és 39.), míg Balázs fia: Bálint 1409. jan. 16-án kelt oklevelét teljes szövegében átírta Jalsouczi Miklós *comes terrestris* 1425. jan. 24-én. (Documenta 31. és 54.)

¹²⁸ 1413. máj. 11. (Documenta 39.)

¹²⁹ ... *unacum nobilibus castri in sede nostra iudiciaria nobiscum sedentibus iudicando commissus*. 1417. márc. 6. (Documenta 45.)

közül vegyesen kerültek ki.¹³⁰ Az országos nemesek (*nobiles regni*) megjelenés azonban valószínűleg a korábban nemesített várjobbágyokat jelenti. A perek során a panaszos felek a nemesi kerület vezetője és bírótársai színe elé járultak, ahol előadták panaszukat, illetve védekezésüket, valamint – ha rendelkezésükre állt – bemutatták bizonyítékaikat. Ezek után a *comes terrestris* és társai meghozták ítéletüket.¹³¹ A várkerület előjárója az ország többi bírójához hasonlóan a szokásos bírósági nyolcadokon, oktávákon ítélkezett; a szokásos négy nyolcad közül a Szent György, illetve Vízkereszt oktávján tartott törvényszékről tudunk.¹³²

A várnemesek egymás közötti vitás ügyeiket a *comes terrestris* ítélőszékén kívül fogott bírák segítségével is elintézhették. 1414-ben Balázs fia Bálint *comes terrestris* Diankóci Márk fiainak és unokáinak, valamint Egyed fia Péter és Diankóci Ilona leányainak és azok leszármazottainak Péter öröksége kapcsán fogott bírák segítségével történt megegyezését foglalta írásba. A fogott bírák nevét nem ismerjük.¹³³ 1435-ben Pausinch-i Pál fia Benedek *comes terrestris* oklevele szerint Diankóci Máté fia Fülöp és fia Dénes, István pap, János fia Gergely és fia Máté valamint Diankóci János fia Adorján és Balázs fia Gál birtokvitáját szintén fogott bírák rendezték el. Ebben az oklevélben a fogott bírakat név szerint felsorolták; mindkét peres fél két-két főt delegált. Jellemző, hogy a *probi viri* között Körös megye egy korábbi szolgabírája (Gergely) is helyet kapott, vagyis a közösség tekintélyes tagjai lehettek.¹³⁴

A várkerület előjáróján kívül is ismerünk várispánsági tisztségviselőket. Ilyen volt a *centurio*, a *pristaldus*.¹³⁵ Az Árpád-kori oklevelekben rendre felbukkannak ezek a tisztségek, ám 14. századi okleveles anyagban kizárólag a *comes terrestris* szerepel. Valószínű azonban, hogy a tiszt-

¹³⁰ ... unacum ... nobilibus castri et nobilibus regni pro tribunali iudicio in sede nostra iudicaria sedentibus ... decrevimus. 1413. máj. 11. (Documenta 39.) Hasonlóképpen „vegyesek” a szomszédosok és határosok is a Hegen nemhez tartozó várnemesek 1408-as határjárásakor is: vicinis et commetaneis earundem universis quam nobilibus castri quam nobilibus regni inibi legitime convocatis et presentibus. 1408. máj. 7. (Documenta 28.)

¹³¹ Pl.: 1413. máj. 11. (Documenta 39.), 1425. jan. 24. (Documenta 55.)

¹³² Szent György: 1413. máj. 11. (Documenta 39.) Vízkereszt: 1417. márc. 6. (Documenta 45.) 1425. jan. 24. (Documenta 55.) ECKHART FERENC: *Magyar alkotmány- és jogtörténet*. Szerk.: Mezey Barna, Bp., 2000. 327.

¹³³ 1414. jan. 17. (Documenta 41.)

¹³⁴ 1435. szept. 5. (Documenta 59.)

¹³⁵ ZSOLDOS, A *szent király szabadjai*, 57–71. A századost LUJO MARGETIĆ is említi. (Povezanost strukture hrvatskog stanovništva, 97–98.) A századoshoz hasonló intézményt ismertet FRANJO SMILJANIĆ Mošćenicaról (Isztria), Radošić-ről és Ostrog-ról (Dalmácia), Poljicáról (Horvátország) és Draganić-ről (Szlavónia). *Studije o srednjovekovnim*, 50., 67–69.

ségeket továbbra is betöltötték, de sem a ránk maradt *comes terrestrisi*, sem más okleveladók által kiadott oklevelekben nem szerepelnek, mivel az írásba foglalást igénylő ügyekben nem feltétlenül lehetett rájuk szükség. Bizonyos, hogy a 15. század első éveiben a *centurio* tisztét betöltötték, Balázs fia Bálint *comes terrestris* oklevelében György fia Gyurak százados kiküldöttként szerepel.¹³⁶

Diplomatika

A legkorábbi ismert *comes terrestrisi* oklevél 1274-ben kelt és eredetiben maradt fenn. A 14. századból összesen 12 teljes szövegében ránk maradt és csak a körösi *comes terrestris* nevében kiadott oklevélről van tudomásunk, valamint hat olyan teljes szövegű diplomáról, amelyet a várkerületi előjáró a körösi ispánnal közösen adott ki.¹³⁷ Kettő kivételével¹³⁸ valamennyi eredetiben áll a rendelkezésünkre. A 15. századból összesen 40 oklevél ismert, közülük 24 eredetiben és teljes szöveggel maradt fenn. Előbb, a külső jellemzők vizsgálatánál az eredetiben, majd a belső jellemzők elemzéséhez a teljes szöveggel ránk maradt okleveleket vesszük alapul. Azok a 14. századból ismert diplomák, amelyeknek *intitulatió*jában a *comes terrestris* a körösi ispánnal együtt szerepel, inkább ez utóbbi okleveladásának nyomait viseli magán, ezért ezeket az elemzésben nem vettük figyelembe.

Az eredetiben ránk maradt oklevelek öt kivételével¹³⁹ mind pergamenre készültek, minden esetben fekvő alakban (*charta non transversa*). A hártya és a papír a későbbi károsodásoktól, megnyúlásoktól eltekintve szabályos négyszög, méretüket az adott ügyben leírandó szöveg mennyisége határozta meg. A *comes terrestrisek* 13–14. századi oklevelei írójuk gyakorlatlanságát mutatják. Azonban mindössze egyetlen olyan oklevelet ismerünk, amelyet utólag javítottak: itt a hibásan írt szövegrészt a privilégiumokban megszokott módon, szaggatott vonallal aláhúзва jelezték.¹⁴⁰ Általában sem a sorokat, sem a margókat nem húzták meg előre, így azok „szabadon” lebegnek; a sorvégek a báni és a körösi ispáni privi-

¹³⁶ 1409. febr. 15. (Documenta 32.)

¹³⁷ Ismerünk még 5 csak említésben és egy darab tartalmi átirásban ránk maradt oklevelet.

¹³⁸ 1317. júl. 11. (Documenta 2); 1340. szept. 23. (Documenta 6.)

¹³⁹ 1418 körül (Documenta 48), 1423. ápr. 5. (Documenta 50.), 1426. máj. 16. (Documenta 56.), 1430. aug. 2. (Documenta 58.), 1436. okt. 4. (Documenta 60.)

¹⁴⁰ János fia: György *comes terrestris* 1369-ben kelt oklevelének 4. sorában: *tenore presentium, quibus ex significamus*. (Documenta 13.)

légiális okleveleknél megszokottakkal ellentétben nem esnek egy vonalba.¹⁴¹ A 15. században azonban az oklevelek írása már gyakorlott kézre/kezekre vall; elképzelhető, hogy Körös megye jegyzői működtek közre elkészítésüknél. Ennek köszönhetően hibásan írt (áthúzott, kipontozott) szövegrésszel nem találkozunk.¹⁴² Az okleveleken a „törzsszövegen” kívül semmilyen egykorú feljegyzést nem találunk. Elvértve találkozunk iniciáléval, ez azonban csak a „Nos” N betűjének kisebb-nagyobb fokú díszítésére, kiemelésére szorítkozik.¹⁴³ Egyetlen esetben írták az első sor néhány betűjét hosszítottan (*scirpura longior*), Jalsóci Miklós 1425-ben kelt oklevelében.¹⁴⁴ Az oklevelek írása a korszakban általánosan jellemző gótikus kurzív; a számokat az oklevél *contextus*án belül mindig kiírták betűkkel, a *datatió*ban vagy kiírták, vagy római számokat alkalmaztak. Míg az eredetiben tanulmányozható 14. századi *comes terrestrisi* oklevelek mindegyikét függőpecséttel erősítették meg, a 15. századi kiadványok között már hátlapjukra nyomott pecséttel megerősítettek is akadnak.¹⁴⁵ A függőpecsétet általánosan sodrattal erősítették az oklevelekre, de előfordult, hogy pergamenszalagot használtak,¹⁴⁶ például Márton fia András 1377-ben kelt oklevelén.¹⁴⁷

Az általunk eredetiben átnézett anyagban egyetlen ép *comes terrestrisi* pecsétre sem bukkantunk. Egyetlen oklevélen a pecsét nyoma tanulmányozható, mivel az oklevél anyagát az erősen megszínezte. A pecsét képét őrző valószínűleg természetes színű viasz külső átmérőjét mintegy 3 cm-re becsülhetjük.¹⁴⁸ Fémből készült *comes terrestrisi* pecsétet nem ismerünk.

¹⁴¹ Ismerjük ennek ellenpéldáját is: János fia György 1369. ápr. 4-i oklevele külalakra szokványos ispáni oklevélnek tűnik. (Documenta 13.)

¹⁴² Kifejezetten szabályos, rendezett írásképpű oklevelekkel is találkozunk, pl.: 1425. jan. 24., Jalsóci Miklós (Documenta 55.)

¹⁴³ Az N betű szárait két vonallal rajzolták meg, közülük üresen maradt: Documenta 46.; vastagabban és nagyobb méretben írták, szárait belül két párhuzamos, balról jobbra emelkedő vonallal kötötték össze: Documenta 49.; vastagabban és nagyobb méretben írták, mindkét szárát középen háromszor áthúzták: Documenta 61.; vastagabban és nagyobb méretben írták, bal szárát középen egy vonallal áthúzták: Documenta 45.

¹⁴⁴ Documenta 55. N-iniciáléja az átlagos *comes terrestrisi* okleveleknél díszesebb, a hosszított betűk szárain levél-, cikkcakk-, stb. motívumokat alkalmazott az oklevélíró.

¹⁴⁵ A hátlapjukra nyomott pecséttel megerősített oklevelek az 1420-as években tűnnek fel: 1423. ápr. 5. (Documenta 50.), 1425. máj. 16. (Documenta 56.), 1430. aug. 2. (Documenta 58.), 1436. szept. 29. (Documenta 60.)

¹⁴⁶ 1418. ápr. 6. (Documenta 47.)

¹⁴⁷ 1377. márc. 17. (Documenta 21.) A sodratok között találunk zöld (Documenta 3.), kék (Miklós fia Péter, Documenta 7.) és vörös (Demeter fia Miklós, Documenta 8.) színűt.

¹⁴⁸ Ez semmi esetre sem jelenti a pecsét tényleges átmérőjét, csak annyit állapíthatunk meg belőle, hogy a pecsét mérete a 3 cm nem haladhatta meg. Az oklevelet szintén

Az oklevelekben a korszak más oklevéladóihoz hasonlóan sem *invo-catío verbalist*, sem *invo-catío symbolicát* nem találunk. Az *intitulatio* egyetlen eset kivételével egyforma: *Nos X comes terrestres Crisyensis*,¹⁴⁹ ami abban tér el a szlavón báni és körösi ispáni anyagtól, hogy állandó részét alkotja a *Nos*. A 13–14. századi *comes terrestres*ek okleveleikben nem tüntetik fel nemzetségüket, a maguk és apjuk nevén kívül semmilyen más azonosító elem nem szerepel. A 15. század második *comes terrestres*étől, Mindszenti Ádámától írják bele a várkerület előljárói okleveleikbe a származási helyükre utaló *de*+helységnév összetételt. A teljes szöveggel ránk maradt diplomákban minden esetben az *intitulatio* áll elől. Ez érthető, hiszen egyetlen egyházi intézményhez, hiteleshelyhez intézett mandátumot vagy magasabb rangú személynek (uralkodó, szlavón bán) címzett oklevelet sem ismerünk a körösi *comes terrestres*ektől.¹⁵⁰ *Salutatiót* a csak a saját nevükben kiadott okleveleikben nem találunk, a körösi ispánnal közösen kiadott diplomákban igen.

A *contextus* részei közül az *arenga*, vagyis az oklevél tartalmának elvi-filozófiai megalapozása egyik körösi *comes terrestres*i oklevélben sem szerepel. Ezt az ügýtípusok megszövegezésének szokásai sem igényelték. A *promulgatio*, vagyis a közzététel formulái közül a teljes szöveggel ránk maradt oklevelekben a „*memorie commendantes significamus*” – formula és változatai jelennek meg. A legbővebb változata a „*memorie commendantes significamus tenore presentium, quibus expedit, universis, quod*”, melynek csak szórendben különböző változatai jelennek meg a legtöbbször, a 14. századból 12 teljes szövegében fennmaradt oklevél közül összesen hat ízben,¹⁵¹ míg a 15. századból 22¹⁵² oklevelet ismerünk ezzel

megpecsételő Nagy Pál körösi ispán *sigillumának* leírását lásd HALÁSZ ÉVA: Magyar vonatkozású 13–14. századi világi pecsétek a zágrábi levéltárakban. *Turul* 83. (2007), 3. sz., 69–83. 75.

¹⁴⁹ Kivétel: Pausinch-i Pál fia: Benedek 1435. szept. 5-én kelt oklevelének *intitulatio*ja: *comes terrestres generationum Prelsa, Matheus et Hegen* (Documenta 59.)

¹⁵⁰ Ez igaz nemcsak a saját nevükben, hanem a körösi ispánnal kiadott okleveleikre is. Ez utóbbi csoportból ugyanakkor egy olyan oklevelet ismerünk, ahol a *promulgatio* áll az oklevél elején, majd ezt követi az *intitulatio*. (Márton fia János körösi ispán és Márton fia András *comes terrestres* oklevele. 1372. márc. 4. (Documenta 15.)

¹⁵¹ 1361. febr. 23. (Documenta 10.), 1362. márc. 22. (Documenta 11.), 1367. márc. 9. (Documenta 12.), 1374. jan. 17. (Documenta 18.), 1380. nov. 4. (Documenta 23.) és 1385. márc. 25. (Documenta 24.)

¹⁵² 1407. ápr. 2. (Documenta 26.), 1408. máj. 7. (Documenta 28.), 1408. jún. 13. (Documenta 29.), 1409. jan. 16. (Documenta 31.), 1409. febr. 15. (Documenta 32.), 1411. júl. 2. (Documenta 33.), 1411. júl. 8. (Documenta 34.), 1413. máj. 6. (Documenta 38.), 1413. máj. 11. (Documenta 39.), 1414. jan. 17. (Documenta 41.), 1416. jún. 19. (Documenta 42.), 1417. márc. 6. (Documenta 45.), 1418. febr. 1. (Documenta 46.), 1418. ápr. 6. (Documenta 47.), 1421. április 20. (Documenta 49.), 1423. máj. 11. (Documenta 51.), 1425. jan. 24. (Docu-

a formulával. Viszont az 1400-as években feltűnnek azok az oklevelek, amelyekben a hosszabb formulában mindössze egyetlen szót változtatnak meg: *commendantes* helyett *commendamust* írtak. Összesen öt esetben találkozhatunk ezzel a változattal.¹⁵³ A 14. századból további hat eset közül négyben a *tenore presentium* kimarad a formulából, közülük kettőben az *omnibus* szót viszont szerepelteti az írnok.¹⁵⁴ A *promulgatio* ilyen változataival a 15. században nem találkozunk. Ekkoriban a formulát tovább rövidítették, hét esetben egyszerűen a *memorie commendamus, quod* szerepel az oklevelekben.¹⁵⁵

A *narratiók* meglehetősen sablonosak; pusztán leírják, hogy X és Y megjelent a *comes terrestris* előtt és az oklevélben foglalt kijelentést tették.¹⁵⁶ A 15. században a *comes terrestris* előtt folytatott perek esetében megtaláljuk a *narratióban* az előzmények (perhalmazások stb.) rögzítését.¹⁵⁷

A *corroboratio* a báni és ispáni anyagtól eltérően a 14. században részét alkotja mindegyik oklevélnek. Ennek két formuláját használják; érdekességük, hogy a század elején inkább az „*in cuius rei testimonio litteras nostras nostri sigilli duximus munimine roboratas*”,¹⁵⁸ míg a 14. század második felében az „*in cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales (pendentis sigilli nostri munimine)* (X számára) *duximus concedendas*” változat lesz a gyakoribb.¹⁵⁹ A két formulát ugyanakkor nem szó szerint, hanem kisebb változtatásokkal olvashatjuk. A 15. században nem minden esetben alkalmazták a *corroboratiót*;¹⁶⁰ ahol megjelenik, ott az előző század második felében uralkodóvá vált formula (*in*

menta 55.), 1426. máj. 16. (Documenta 56.), 1435. szept. 5. (Documenta 59.), 1437. aug. 10. (Documenta 61.), 1437. okt. 11. (Documenta 62.), 1439. jún. 24. (Documenta 65.)

¹⁵³ 1407. április 2. (Documenta 26.) 1409. jan. 16. (Documenta 31.), 1413. máj. 11. (Documenta 39.), 1416. jún. 9. (Documenta 42.), 1417. márc. 6. (Documenta 45.)

¹⁵⁴ *Tenore presentium* nélkül: 1330. máj. 21. (Documenta 3.), 1394. jan. 17. (Documenta 25.) *Tenore presentium* nélkül, de az *omnibus* szerepel: 1344. márc. 20. (Documenta 7.) és 1355. nov. 28. (Documenta 8.)

¹⁵⁵ 1408. ápr. 18. (Documenta 27.), 1411. aug. 5. (Documenta 35.), 1413. júl. 4. (Documenta 40.), 1423. ápr. 5. (Documenta 50.), 1423. máj. 22. körül (Documenta 52.), 1426. máj. 16. (Documenta 56.), bővítve a *per presentes*-kitétellel. (1430. aug. 2. Documenta 58.)

¹⁵⁶ Pl.: *Thomas filius Mychaelis Hungarus dictus Zakalas tam pro se, quam pro Andrea filio suo nec non Johannes filius eiusdem Thome Hungari ab una parte, magister Paulus magnus comes Crisiensis et Symiginesis parte ex altera personaliter coram nobis constituti, idem Thomas Hungarus filius Mychaelis ... est expressum.* 1362. márc. 22. (Documenta 11.)

¹⁵⁷ Pl.: 1425. jan. 24. (Documenta 55.)

¹⁵⁸ Pl. 1344. márc. 20. (Documenta 7.) és 1355. nov. 28. (Documenta 8.)

¹⁵⁹ 1377. márc. 17. (Documenta 21.), 1385. márc. 25. (Documenta 24.)

¹⁶⁰ Teljesen elmarad pl.: 1423. ápr. 5. (Documenta 50.), 1435. szept. 5. (Documenta 59.) A pecsételés módját leírják, de nem a szokásos szerkezetben közlik, pl.: *presentium*

cuius rei memoriam stb.)¹⁶¹ hosszabb-rövidebb variációival találkozunk. Jellemző módon az 1420–1430-as években kelt oklevelekből marad el inkább a *corroboratio*.¹⁶²

A *datatió*t mindig az oklevél záró részében helyezték el. Két eset kivételével a kelethelyet¹⁶³ és a keresztény naptár szerint megadott napi dátumot is tartalmazza,¹⁶⁴ sorrendjük általában kelethely, napi dátum, év.¹⁶⁵

Az eredetiben fennmaradt körösi *comes terrestris*i oklevelek mindegyike nyílt alakú, azaz pátens vagy privilegiális oklevél. Zárt diplomát (*litterae clausae*) nem ismerünk.

Epilogus

A körösi várszervezet létre Luxemburgi Zsigmond tett pontot, 1430. június 1-én kelt oklevelével. Az uralkodó ekkor Raveni Mihály körösi *prothonotarius* és Herbortyai Ostfi János kérésére és érdemeikre való tekintettel a körösi várjobbágyok összességét és a kezükön lévő birtokokat mentesítette a körösi vár szolgálata alól és a nemesség soraiba emelte őket, birtokaikat új adományként adva nekik. A császári káptalan 1431 tavaszán vezette be az új nemeseket birtokukba.¹⁶⁶

Joggal gondolhatnánk, hogy a nemesítés után a *comes terrestris* léte okafogyottá vált és tisztsége megszűnt a várkerülettel együtt. Ez azonban nem így van. Egyrésztől mivel a *comes terrestris*ek joghatósága a vár népein kívül a várföldekre is kiterjedt, ezért a várföldként számon tartható ingatlanok tekintetében 1430 után is jogosan intézkedett a *comes ter-*

litterarum nostrarum sigillo nostro pendenti communitarum testimonio mediante 1418. febr. 1. (Documenta 46.)

¹⁶¹ Hosszabb változata pl.: 1409. jan. 16. (Documenta 31.), rövidebb változata pl.: 1411. júl. 2. (Documenta 33.)

¹⁶² Az ezekben az években kelt hét oklevél közül egyetlen tartalmaz *corroboratió*t. (1437. aug. 10. Documenta 61.)

¹⁶³ A szlavón báni és körösi ispáni anyaghoz hasonlóan a Körösön kelt dokumentumokban a település nevét két formában (*in Crisio* vagy *Crisii*) adják meg.

¹⁶⁴ Nem tartalmazza a kelethelyet Poljánai Balázs fia Bálint 1430. aug. 2-án kelt oklevele (Documenta 58.). Az oklevélből kiszakadt a *datatio* azon része, mely a kelethelyet tartalmaz(hat)ta: 1421. ápr. 21. (Documenta 47.)

¹⁶⁵ Etérő Dénes 1330-as oklevelében, ahol a kelethely a napi dátumba ékelődött be: *feria secunda proxima, in Crisio, post Ascensionem Domini, anno Domini millesimo CCCº XXXº*. (Documenta 3.)

¹⁶⁶ A két oklevelet tartalmi átiratban őrizte meg számunkra Bikszádi György és Sziráki Tamás vicebánok és körösi ispánok 1446. január 16-án kelt oklevele. (A.HAZU D-XI-60. MNL OL DF 231254.)

restris. Másrésztől Pál fia Benedek 1435. szeptember 5-én kiadott oklevelében az *intitulatio* merőben szokatlan: a *comes terrestris Crisiensis* helyett a *comes terrestris generationum Prelsa, Matheus et Hegen* címzést találjuk.¹⁶⁷ Lehetséges, bár más forrásokkal eddig alá nem támasztható, hogy a volt várnemesek önszerveződési kísérletével állunk szemben. A későbbi oklevelekben azonban visszatértek a korábbi *intitulatio*hoz.

A körösi *comes terrestris* hivatala nem sokkal élte túl a várnemesek kollektív nemesítését, az utolsó, rájuk vonatkozó ismert adat Cirkvenai Mikec fia Pál *comes terrestris* 1439-ben kelt oklevele. Valószínűleg nem sok várföldként számon tartható ingatlan maradhatott 1430 után, a meglévőeket pedig tulajdonosaik folyamatosan igyekeztek „nemesíteni”, azaz a várnemesi állással együtt járó szolgálatok alól mentesíttetni.¹⁶⁸ A korábbi várnemesek a köznemességbe olvadva az 1400-as évek közepétől kezdve Körös megye hatósága előtt jelentek meg, peres ügyekben már nem a várkerületi elöljáró járt el. Korábbi, elkülönült helyzetük emlékét az őrizte, hogy többen közülük *de Dyankoc* kitéttel szerepelnek a későbbiekben az oklevelekben.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Documenta 59.

¹⁶⁸ Raveni Mihály kérésére az uralkodó két birtokát is nemesítette, méghozzá a körösi várnemesek rangemelésének napján. A kérdéses ingatlanok a várnemesek birtokai között feküdtek, az egyik a Hegen, a másik pedig a Máté nem területén. (A.HAZU D-IX-74 és 75. MNL OL DF 231098. és 231099.)

¹⁶⁹ A legjobb példa erre a *comes terrestris*i forrásokban az 1410-es évek kezdete óta feltűnő Máté fia Fülöp, aki minden esetben diankóci várnemesként szerepelt. Leszármazottai az 1400-1500-as évek fordulóján tűnnek fel a forrásokban, Diankóci nemesként. (1506. ápr. 4-én például Bot András szlavón bán előtt diankóci nemesi curiájukat (*totalem curiam ... nobilitarem*) adják el. (MNL OL DL 37764.)

Függelék.
A körösi *comes terrestres*ek archontológiája*

Comes terrestris	Említés oklevelekben
Prelsa	1249. júl. 18. (CD. IV. 351. sz.)
Hegen	1260. máj. 2. előtt (NAZ ZKČ Diplomata no. 18.; MNL OL DF 282 321)
Csákány fia Iván	1260. máj. 2. (NAZ ZKČ Diplomata no. 18.; MNL OL DF 282 321)
Pezk	1269. előtt (MNL OL DF 218 519)
Chuet	1274. szept. 1. (Documenta 1.)
Vydus	1317. júl. 1. (Documenta 2.)
(Iván fia) Demeter	1330. máj. 21. (Documenta 3.)
Gergely	1339. előtt (Documenta 5.)
Máté fia Mike	1339. máj. 23. (Documenta 5.)
Iván fia Demeter	1340. szept. 23. (Documenta 6.)
Miklós fia Péter	1343. szept. 13. (CD XI. 66., Anjou-oklt. XXVII. (1343) 606.) – 1344. márc. 20. (Documenta 7.)
Demeter fia Miklós	1355. nov. 28. (Documenta 8.) – 1356. szept. 20. (Documenta 9.)
Demeter fia István	1361. febr. 23. (Documenta 10.) – 1362. márc. 22. (Documenta 11.)
Benedek fia János	1367. márc. 9. (Documenta 12.)
János fia György	1369. ápr. 2. (Documenta 13.)
Benedek fia János	1370. november 5. (HDA DMV 889.; MNL OL DF. 219 397)
Simon fia Lukács	1372. márc. 4. előtt (Documenta 14.)
Márton fia András	1372. márc. 4. előtt (Documenta 15.) – 1377. márc. 17. (Documenta 21.)
Benedek fia Hero (<i>dictus</i>) János	1380. nov. 4. előtt (Documenta 22.) – 1380. nov. 4. (Documenta 23.)
Gergely fia Miklós	1385. márc. 25. (Documenta 24.)
Gulinch (<i>dictus</i>) Péter fia István	1394. jún. 17. (Documenta 25.)

* A táblázatban a körösi *comes terrestres*ek első és utolsó említését tüntettük fel, zárójelben az oklevéljelzetek szerepelnek.

Comes terrestis	Említés oklevelekben
[Poljanai] Balázs fia Bálint	1407. ápr. 2. (Documenta 26.) – 1409. febr. 15. (Documenta 32.)
Mindszenti Miklós fia Ádám	1411. júl. 2. (Documenta 33.) – 1411. aug. 5. (Documenta 35.)
Poljanai Balázs fia Bálint	1413. máj. 1. előtt (Documenta 38.) – 1414. nov. 4. (MNL OL DL 68 695)
Mindszenti Miklós fia Ádám	1416. jún. 19. (Documenta 42.) – 1417. márc. 6. (Documenta 45.)
Poljanai Balázs fia Bálint	1418. febr. 1. (Documenta 46.) – 1418. ápr. 6. (Documenta 47.)
Cseberkóci (Čeberkovec, Ho.) Miklós fia Balázs deák	1421. április 20. (Documenta 49.)
Jalsouczi (Jalšovec, Ho.) János fia Ádám	1423. április 5. (Documenta 50.)
Polyana-i Tatár (dictus) János fia Péter	1423. máj. 11. (Documenta 51.) – 1423. máj. 22. körül (Documenta 52.)
Jalsouczi (Jalšovec, Ho.) János fia Miklós	1425. jan. 24. előtt (Documenta 54.) – 1425. jan. 24. (Documenta 55.)
Ozwgio-i (Osudevo, Ho.) Péter fia Péter	1426. máj. 16. (Documenta 56.)
Gwnnyak-i János fia György	1430. márc. 31. (Documenta 57.)
Poljanai Balázs fia Bálint	1430. aug. 2. (Documenta 58.)
Pausinch-i Pál fia Benedek	1435. szept. 5. (Documenta 59.) – 1436. szept. 25. (Documenta 60.)
Horzowa-i (Hrosovo, Ho.) János fia Máté	1437. aug. 10. (Documenta 61.) – 1437. okt. 11. (Documenta 62.)
Banethinch-i István fia Balázs	1439. jún. 24. előtt (Documenta 63.)
Cirkvena-i Mihály fia Pál	1439. jún. 24. (Documenta 65.)

KRIŽEVAČKI ZEMALJSKI ŽUPAN (*COMES TERRESTRIS CRISIENSIS*). UVODNA STUDIJA

*Nos Petrus Chirke vicebanus regni Sclavonie et comes Crisyensis ac Andreas filius Martini comes terrestris de eodem memorie commendantes significamus, quibus expedit universis.*¹ Tim riječima počinje dokument koji se čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pod signaturom D-VI-33 i koji se donosi u nastavku ovog djela. U intitulaciji se spominju dvije osobe, a o prvoj, Petru Csirke (Pile) imamo relativno opširna saznanja: pripadao je obitelji Széplaki (Csirke) od roda Aba, te je bio familijar Petra Cudara. Tijekom Cudarovog prvog banovanja Slavonijom (1369.-1371.) bio je samo križevački župan, a za drugog banovanja (1373.-1381.), pored časti župana, obnašao je i dužnost vicebana. O drugom izdavaču ovog dokumenta, Andriji sinu Martina, imamo vrlo ograničeno znanje, kao i o dužnosti koju je vršio. Upravo o toj dužnosti, položaju i instituciji križevačkog zemaljskog župana (*comes terrestris Crisiensis*)² i ljudima koji su je obnašali želimo reći više u narednim poglavljima.

U sintagmi *comes terrestris* prva se riječ u ugarskom i slavonskom srednjovjekovnom latinskom odnosi na vodeću osobu na čelu županija, župana. Druga riječ (*terrestris, e*) znači da je riječ o zemljištu ili (suhozemnom?) posjedu. Stoga, struktura prijevoda čini se jasna: zemaljski župan ili teritorijalni župan. U rječniku latinskog jezika što ga je priredio Antal Bartal nalazimo ne samo pojedine komponente, već i čitavu sintagmu. Bartal umjesto doslovnog prijevoda tumači pojam na sljedeći način: "izabrani sudac pravih i rodovskih plemića". Kao primjere donosi podatke iz izvora o osobi (*comes terrestris*) koja je stajala na čelu spiških Sasa.³ *Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae* definira *comes terrestris* (*terri-*

¹ Svi slučajevi u kojima se referiramo na isprave koje su izdali križevački zemaljski župani, donosimo broj odgovarajuće isprave u našem diplomatariju. Ovdje vidi: 17. studenog 1376. (Documenta 19).

² U hrvatskoj verziji ove uvodne studije za tu funkciju koristi se uglavnom hrvatski termin "zemaljski župan", dok u mađarskoj i engleskoj verziji latinski termin.

³ Antal Bartal, *Glossarium mediae et infimae Latinitatis Regni Hungariae*, Lipsiae 1901., str. 145. Bartal navodi da je termin za tu službu kod Saksonaca u Spišu bio *Landgravius* (što odgovara njemačkom terminu *Landgraf*). I u stranoj historiografiji nije najbolje razriješen ni termin niti funkcija s kojom je povezan. Tako Benjamin Arnold naglašava da je *lantgrave* titula koja se među njemačkom visokom aristokracijom javlja

gena) kao “izabranog suca plemićâ koji žive na nekom teritoriju (*iudex electus nobilium in certo territorio habitantium*)”.⁴ Donosi brojne primjere iz izvora, od kojih prvi potječu iz 1244., a posljednji iz 1419. godine. Neki od primjera odnose se i na križevačke zemaljske župane. Na sličan način i *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae* među različitim mogućim inačicama termina *comes* donosi i *comes terrestris*, *comes terrigena* koje definira kao *iudex generationis* ili zemaljski župan, odnosno sudac plemena. Primjer koji daje odnosi se upravo na križevačkog župana Prevšu.⁵ Osim navedenih rječnika, podaci za razjašnjavanje sintagme *comes terrestris* daje i Vladimir Mažuranić u svom djelu *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik* govoreći o pojmu *comes*. Među raznim značenjima spominje da se ponekad župan plemena ili bratstva ponekad naziva terminom *comes terrestris*, “a njihovo se bratstvo ili pleme zove *supanatus*”.⁶

Prema našem mišljenju, kako ćemo u tekstu pokazati, zemaljski je župan bio nadležan *iobagiones castris* koji su bili povezani uz utvrdu, od 15. stoljeća *nobiles castris*, a pod svojom jurisdikcijom imao je i zemlje utvrde.

Institucijom zemaljskog župana u Slavoniji bavilo se dosad tek nekoliko mađarskih i hrvatskih istraživača. Prvi koji je otvorio to pitanje bio je Frigyes Pesty u djelu o povijesti županata u Ugarskoj. On je ukratko ocrtao opće značajke svakog županata (*comitatus*), ali se križevačkog vrlo kratko dotaknuo, spominjući samo dokumente koji se izravno tiču posjeda utvrde i to od 1222. nadalje. Njegovi podaci sežu samo do kraja 13.

tek krajem 11. stoljeća, a mnogi od primjera iz 12. stoljeća povezuju te službenike s kraljevskom zemljom ili prerogativima na području Svetog Rimskog Carstva. Iako se autoru čini da ih je moguće povezati s uzdizanjem ministarijala, zbunjuje ga činjenica da se sloj carskih ministarijala uzdiže tek dvije stotine godina kasnije (Benjamin Arnold, *Princes and territories in medieval Germany*, Cambridge 1991., str. 130-131). Vrijedno je spomenuti da Arnold na istom mjestu spominje i da se titula koristila i u kontekstu njemačke istočne kolonizacije, što u potpunosti odgovara gore spomenutim spiškim Saksoncima.

⁴ Iván Boronkai et al., *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Hungariae. A Magyarországi Közép-kori Latinság Szótára*, 5 sv., Budapest 1987.-1999., sv. 2, str. 191 (red 58-60), str. 195 (red 22-41).

⁵ Marko Kostrenčić et al., *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae*, sv. 1, Zagreb 1973., str. 250.

⁶ Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, Zagreb 1908.-1922., pretpisak: Zagreb 1975., str. 126-127. Potrebno je naglasiti da hrvatska historiografija do sada nije dovoljno jasno naglasila terminološku razliku između županata i županije, no nipošto ne treba misliti da su u njoj ti sami pojmovi poistovjeđeni. Mađarska je pak historiografija napravila jasnu distinkciju, za županat koristi termin *várispánság*, dok za županiju termin *megye*. Općenito treba istaknuti da je mađarska povijesno-pravna terminologija za istraživanje srednjega vijeka razvijenija od hrvatske.

stoljeća.⁷ Opći dio knjige bavi se nekim od dužnosnika županata (*locumtenens*, satnik, itd.), među kojima redom uzalud tražimo zemaljskog župana. No, ta mu služba nije bila nepoznata te prilikom opisivanja križevačkog županata spominje zemaljskog župana Prevšu. Jedini križevački dužnosnik koji mu je poimence poznat stanoviti je satnik Zulga, no za njega se ne zna kada je točno vršio službu.⁸

Polemizirajući s drugim radom Frigyesa Pestyja, *Die Entstehung Croatiens* [O uspostavi Hrvatske], o pripadnosti Slavonije u razdoblju od 10. do 13. stoljeća, Vjekoslav Klaić dotiče se i problema slavonskih županata za koje naglašava da se u 13. stoljeću ondje nalazilo obilje “manjih oblasti” koje se u latinskim izvorima zovu terminom *comitatus*. Tako ih je pobrojao dvanaest na slavonskom području te je među njima spomenuo dakako i Križevce. Objašnjava da su te “upravne oblasti” bile prostorno malene, da svaka ima kao središte svoj tvrđi grad pod koji spadaju razne zemlje i ljudi kojima se na čelu nalazi župan.⁹

Objašnjenja funkcije zemaljskog župana (*comes terrestris*) prvi se kratko dotaknuo dvadesetak godina ranije Ivan Kukuljević Sakcinski u znanstveno-popularnom radu o Kalniku. Naveo je da su kalnički plemići nedugo nakon obrane od Tatara dobili plemstvo i slobodno upravljanje pod izabranim zemaljskim županom. Naravno, u tom se radu nije direktno bavio križevačkim plemićima niti njihovim čelnicima.¹⁰

Iako se također nije izravno bavio institucijom križevačkog zemaljskog župana, Dezső Csánki u djelu *Körösmegye a XV-ik században* [Križevačka županija u 15. stoljeću] osvrće se na postojanje *iobagiones castr*i u Slavoniji te tvrdi da su se oni u njoj održali sve do kraja srednjega vijeka, čak i kada su područja na kojima su živjeli dolazila u ruke crkvenih ili svjetovnih velikaša. Spominje da su križevački i kalnički županati tijekom srednjega vijeka ostali u kraljevskim rukama. Crkveni su predijalci živjeli na području zagrebačkog biskupa, čazmanskog prepošta, glogovničkog prepošta i drugih crkvenih institucija. Neki su bili i u privatnom vlasništvu, primjerice županati Rovišća i Grebena. On smatra da su pojedinci koji su živjeli na području županata iz vlastitih redova birali svog zemaljskog župana, koji im je sudio prema običajnom pravu i ponekad

⁷ Frigyes Pesty, *A magyarországi várispánságok története, különösen a XIII. században* [Povijest ugarskih županata, posebice u 13. stoljeću], Budapest 1882., str. 301-303.

⁸ Isto, str. 93-117.

⁹ Vjekoslav Klaić, Da li je nekadanja Slavonija bila izprvice hrvatska ili ugarska zemlja?, *Vienac. Zabavi i pouci*, god. 14, Zagreb 1882., br. 35, str. 560-562, br. 36, str. 576-578, br. 37, str. 596-599, br. 38, str. 609-612, br. 39, str. 628-630, br. 40, str. 637-640, br. 41, str. 655-658, br. 42, str. 675-678.

¹⁰ Ivan Kukuljević Sakcinski, *Grad Veliki Kalnik, Leptir*, Zagreb 1859., str. 255.

prema kraljevskim zakonima. Na taj su način uspostavljene posebne male teritorijalne jedinice (županati koje naziva “malim županijama”) u velikoj plemićkoj križevačkoj županiji.¹¹

Lajos Thallóczy i Samu Barabás prikupili su dokumente koji se tiču povijesti plemićke obitelji Blagajskih. U uvodu diplomatarija kratko su se osvrnuli i na povijest slavonskih županata. Prema njima, u Slavoniji su se posjedi pojedinih rodova prostirali oko pojedinog tvrdog grada. Plemićkih rodovi živjeli su u posjedovnoj i rezidencijalnoj zajednici, a župani su bili pak najvažniji članovi najimućnijih obitelji u rodu, koji su s glavarima obitelji zajednički presuđivali u raspravama oko pitanja običajnog prava. “Funkcije” nisu bile nasljedne. Ugarski su kraljevi primijenili taj sustav rodovske organizacije i na sustav utvrda, jedino što su u tom slučaju umjesto članova rodova bili pripadnici sloja *iobagiones castri*.¹²

Mór Wertner u časopisu *Századok* iz 1905. napisao je recenziju zbirke izvora koju je priredio Emilij Laszowski pod naslovom *Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim campus Zagrabienensis dictae*. U tom osvrtu Wertner se posebno osvrnuo na zagrebačkog zemaljskog župana, ali i na ostale “prekodravske” župane. Smatra da pridjev *terrestris* ukazuje na to da je ta osoba jednostavno potjecala iz županije. Za prijevod predložio je termin drugi župan (mađ. *másod-főispán*).¹³

Sam Emilij Laszowski napisao je na temelju svoje zbirke izvora i povijest plemenite turopoljske općine. Ondje je posvetio poglavlje i instituciji zemaljskog župana te navodi da je na čelu turopoljske općine (koju zove plemenskom zajednicom) bio “poglavica” ili starješina koji se u izvorima 13. stoljeća naziva *comes terrestris*, a kasnije *zuppan*, *suppanus* i napokon *župan plemenite općine Turopolja*. Naglašava da je po odlukama sabora 1278. jedna od sloboda Turopoljaca bila i biranje zemaljskog župana, te da je on biran jednom godišnje, voljom Turopoljaca, a čast mu se nazivala županstvom. Turopoljski je župan bio u podređenom položaju prema “županu zagrebačke utvrde”, kao što su i Turopoljci sami nekad spadali

¹¹ Dezső Csánki, *Körösmegye a XV-ik században* [Križevačka županija u 15. stoljeću], Budapest 1893., str. 120-122.

¹² Lajos Thallóczy – Samu Barabás (prir.), *A Blagay-család oklevéltára. Codex diplomaticus comitum de Blagay*, *Monumenta Hungariae Historica – Diplomataria*, sv. 28, Budapest 1897., str. XIII-XX.

¹³ Mór Wertner, *Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim Campus Zagrabienensis dictae. Collegit et sumptibus eiusdem communitatis ed. Emilius Laszowski*. Vol. I., 1225-1466. *Zagrabiae*, 1904. (Recenzió), *Századok*, sv. 39, Budapest 1905., str. 554-559, posebice str. 556.

pod taj grad. Jednostavno rečeno, vodio je sve pravne poslove koji se tiču Turopolja, od sudstva do izdavanja isprava.¹⁴

Otprilike u isto vrijeme, problemom križevačkih *iobagiones castri* i njihovom poviješću bavio se Juraj Ćuk u radu "Plemeniti Križevčani do postanka županije križevačke". Iako je veći dio rada posvećen kronološkom prikazivanju povijesti rodova i njihovim genealoškim vezama, dok raspravlja o prirodi zajedničkih posjeda križevačkog "plemena", dotiče se i funkcije zemaljskog župana kojeg naziva hrvatskim terminom "zemski župan". Tako navodi da je on bio zadužen za brigu oko zajedničkih (ujedno i baštinskih) zemalja, te je bio prisutan prilikom svih pravnih poslova koji su ih se ticali. Ujedno se i naglašava da je biran slobodnom voljom križevačkih plemića na zajedničkim skupštinama.¹⁵

Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića naslov je doktorske radnje Nade Klaić iz 1946. godine. Posebno je poglavlje posvećeno pitanju županata (koje naziva comitatima) u Slavoniji. Tako raspravlja o pitanjima županata Varaždinskog, Moravča, Hrašćine, Kalnika, Rovišća, Garića, Križevaca, Garešnice, Grđevca, Virovitice, Vukovskog, Požege, Podgorskog, Goričkog, Gore, Dubičkog, Sane, Vrbasa, te Dubrave, Čazme, Ivanića i Vugrovca kao biskupskih županata. Postavlja i pitanje porijekla te institucije – ili se radilo o ugarskom modelu, ili o slavenskom prije dolaska Arpadovića na područje Slavonije. Spominje i da je zemaljski župan (kojeg naziva latinskim terminom) bio predstavnik nižih plemića oko utvrde, njihov pravni zastupnik, a katkad i sudac. Zadaća mu je bila uvođenje u posjed, uređivanje granica i vođenje parnica. Objašnjava i da se križevački županat javio vrlo rano, na čelu mu je bio župan, uz kojeg djeluje i zemaljski župan. Napominje i da je teritorij županata Križevci bio veći u 14. nego li u 13. stoljeću.¹⁶

Isto tako, četrdesetih godina 20. stoljeća György Bónis u djelu *Hűbéri-ség és rendiség a középkori magyar jogban* [Feudalni sustav i staleška država u srednjovjekovnom ugarskom zakonu] naveo da je da je feudalizam u najvišem stupnju na razini Ugarskog kraljevstva moguće pronaći na

¹⁴ Emilij Laszowski, *Povijest plem. općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane*, sv. 2, Zagreb 1911., str. 20-28. U novije vrijeme za turopoljske zemaljske župane i njihovu suradnju sa županima ili kapetanima Medvedgrada, odnosno Lukavca, koji su bili njemačkog porijekla u razdoblju od knezova Celjskih do Jurja Brandenburškog te njihovu arhontologiju, usp. Suzana Miljan, *Nijemci u Turopolju u kasnom srednjem vijeku, Godišnjak Njemačke zajednice. DG Jahrbuch*, sv. 18, Osijek 2011., str. 29-50.

¹⁵ Juraj Ćuk, *Plemeniti Križevčani do postanka županije križevačke, Vjesnik zemaljskog kr. hrv.-slav.-dalm. arkiva*, sv. 18, Zagreb 1916., str. 41-80, posebice str. 65-66, 70.

¹⁶ Nada Klaić, *Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića*, neobjavljena doktorska radnja, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1946.

području gdje je živjelo hrvatsko-slavonsko niže plemstvo. U Slavoniji tijekom vladavine Arpadovića rodovi nižeg plemstva bili su organizirani na temelju krvne organizacije. Ugarski su vladari inkorporirali te plemićke rodove u sustav županata, budući da je Slavonija bila smatrana kraljevskim posjedom. Proces je najsnažnije počeo za vrijeme vladavine kralja Bele III. Citirao je gore spomenuto mišljenje Lajosa Thallóczyja i Samua Barabása o poglavarima rodova. U 12. stoljeću još se uvijek čuvalo zajedničko rodovsko posjedovanje zemlje, potom je u Slavoniju prodrlo ugarsko plemićko posjedovanje pravo te se razbilo jedinstvo rodovskog baštinskog posjeda. Pristaše ugarskih vladara dobivali su darovnice kojima su u njihove ruke kao privatnih posjednika dolazili rodovski posjedi. Sami rodovi više nisu bili izravno podložno kralju ili njegovim službenicima, već su došli pod vlast velikaša. Tada im je došao na čelo *comes terrestris* ili *supanus terrestris*, nadzornik zajedničkog posjeda, koji je bio neka vrsta gospodarskog župana. Nadalje se bavi uspostavom sloja slavonskih *iobagiones castri*, s pravima koja se tiču njihovih posjeda i služba koje su za to dugovali.¹⁷

Pedesetih se godina 20. stoljeća, donekle paralelno razmišljanjima Bónisa, u hrvatskoj historiografiji djelom Marka Kostrenčića počelo ponovno raspravljati o porijeklu županija za vremena Arpadovića. Autor smatra da je riječ od modelu kojeg su ugarski kraljevi implementirali oslanjajući se na institucije panonskih Slavena još od vremena sv. Stjepana. Isto tako, navodi da su počele osnove "donacionalno-feudalnog sustava" što su ga prenijeli u "hrvatske zemlje" tijekom 12. stoljeća, a u Slavoniji su organizirane županije "po tipu mađarskom". Ipak, tijekom 13. stoljeća dolazi do korjenitih promjena u županijskoj organizaciji, te su se stare kraljevske županije "razgradile" i županija je dobila novu strukturu vlasti organiziranu na osnovi plemićkih organizacija u kojoj oni koji stanuju na njezinu području stvaraju unutar nje zasebnu jedinicu. Nažalost, njegova razmatranja prestaju s razdobljem 13. stoljeća.¹⁸

Razmišljanju o sustavu županata u vrijeme Arpadovića, koje je potom proširila i na anžuvinsko razdoblje, ponovno se vratila Nada Klaić sedamdesetih godina 20. stoljeća u svom djelu *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*. Autorica smatra da je sustav utvrda oko kojih su županati okupljeni bio početno povezan samo s posjedima u kraljevskim rukama. Sama

¹⁷ György Bónis, *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban* [Feudalni sustav i staleška država u srednjovjekovnom ugarskom zakonu] (prvo izdanje: Kolozsvár s. a. [1947]), drugo izdanje: Budapest 2003., str. 245-246.

¹⁸ Marko Kostrenčić, *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava*, knj. 1, Zagreb 1956., str. 159-160, 176-177, 202-206, 221-223.

institucija ima slavensku osnovu (pri čemu odbacuje dio Kostrenčičeve teorije o mađarskom utjecaju na njihovu organizaciju). Za samu križevačku utvrdnu navodi da je važna jer je ležala na samoj Kolomanovoj cesti, a prema autoričinu mišljenju nastaje nakon što je izgrađen županijski sistem. Objašnjenja funkcije zemaljskog župana dotakla se razmatrajući položaj "županija" koje nisu prerasle u nasljedna kneštva i u kojima se plemstvo trebalo okupiti u posebne organizacije predvođene onima koje zove "zemskim županima" i "pomagačima na terenu županijskih župana (*comes comitatus*)".¹⁹

Razmatranjem razvoja tih institucija koje smatra "starim hrvatskim sustavom", bavio se i hrvatski pravni povjesničar Lujo Margetić, koji objašnjava formiranje kraljevstva Slavonije spajanjem nekoliko županija koje naziva komitatima, odnosno "pravim županijama", Zagrebačkom i Križevačkom, kao i onima koje su bile u privatnim rukama. Iako se ne dotiče uloge zemaljskog župana, obrazlaže funkciju satnika (*centuriones*), što se spominje i u našim, križevačkim, izvorima.²⁰

Osamdesetih godina 20. stoljeća pitanjem pojedinih županata počeo se baviti Josip Buturac. U nekoliko se djela bavio poviješću pojedinih županata, pa tako i križevačkog, a ujedno i funkcije zemaljskog župana. Županate naziva terminom "župa" ili "županija" od sredine 13. stoljeća (*comitatus*), a potonju definira kao regijsku župu gdje u općini žive slobodni ljudi obavezni na vojnu službu. Obrazlaže i službenike "župske" uprave, te ocrta zemaljskog župana (*comes terrestris*) kao osobu koja se brinula o zajednici posjeda i činila dio sudbenog sustava. Nadalje, na-

¹⁹ Nada Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, Zagreb 1976. Za županate za vremena Arpadovića vidi, primjerice, str. 254, 258-262, za izgradnju pod Anžuvincima, vidi str. 507, 516-518, te za samo zemaljskog župana, vidi str. 521. Istraživanjem društvenih struktura i teritorijalnih organizacija na području srednjovjekovnog Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva bavio se i pravni povjesničar Ivan Beuc u svom djelu *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije* (Zagreb 1985.), ne dotičući se izravno problema zemaljskih župan. Borislav Grgin sumira rezultate istraživanje i Ivana Beuca i Nade Klaić, te navodi i problem zemaljskih župana kao jedne od značajki županijskog ustrojstva na području Slavonije. Usp. Borislav Grgin, *Županije u razvijenom i kasnom srednjem vijeku*, u: *Hrvatske županije kroz stoljeća*, ur. Franko Mirošević, str. 21-38.

²⁰ Lujo Margetić, *Povezanost strukture hrvatskog društva i političkih odnosa u srednjem vijeku (do pojave staleža)*, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 487, Razred za društvene znanosti, knj. 41, Zagreb 2003., str. 95-98. Problemima županata na područjima južnog dijela srednjovjekovne Slavonije i Hrvatske bavio se i Franjo Smiljanić u djelu *Studije o srednjovjekovnim slavenskim/hrvatskim institucijama* (Zadar 2010.).

vodi i kako zemaljski župan rješava sporove oko međa te izdaje isprave koje se tiču svih vrsta pravnih poslova vezanih uz zemlju.²¹

Lelja Dobronić bavila se također pitanjima povijesti pojedinih županata. Tako je istražujući tvrdi grad Kalnik obradila i povijest njegovih *iobagiones castri*. Samoj funkciji zemaljskog župana nije posvetila previše pažnje, osim što je prenijela citat Ivana Kukuljevića Sakcinskog prema kojem je na čelu kalničkih plemenitaša stajao slobodno izabrani zemaljski župan.²² Istom historiografskom pristupu pripada i rad Josipa Adamčeka o rovišćanskim predijalcima, koji je istaknuo kako se njihov položaj i onaj *iobagiones castri* nije previše razlikovao te da je usporedno s kraljevskim županom na tim posjedima bilo i više slobodno izabranih župana (*comites parochiales*), a uz njih se pojavljuje i zemaljski župan, za kojeg sam kratko kaže da je samostalno izdavao isprave.²³ Funkcije zemaljskog župana, bez da je previše obraćao pažnju na nju, dotiče se i Ivan Peklić u radu o posjedu Poljana. Samo spominje da su oni osobno sudjelovali u promjenama vlasništva navedenog posjeda.²⁴

Attila Zsoldos u djelu *A szent király szabadjai* [Slobodnjaci Svetog kralja] nije se izravno bavio poviješću slavonskih *iobagiones castri*, već samo onih na području sjeverno od Drave. Sam je više puta naglasio kako su postajale značajne razlike između plemstva koje je živjelo na području sjeverno i južno od Drave, a isto to može se reći i u vezi sa slojem *iobagiones castri*, pa nije želio ulaziti u to pitanje.²⁵

Mađarski povjesničar Árpád Nógrády obradio je pitanje rovišćanskih predijalaca i njihove odnosu prema obitelji Ders (Držanić) koja je držala Rovišće u svojim rukama od vremena Žigmunda Luksemburškog. Navodi da je posebnost Rovišća ta što je prešlo iz kraljevskih u privatne ruke. Funkcije zemaljskog župana dotaknuo se prilikom opisa spora što ga je udovica Martina Dersa imala s rovišćanskim predijalcima, oko nekih predija, vodila pred sudom rovišćanskog zemaljskog župana. Potom objašnjava da je on sudac izabran iz redova tvrđavskih kmetova, što je

²¹ Josip Buturac, *Vrbovec i okolica 1134.-1984.*, Vrbovec 1984.; Josip Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, Gornja Rijeka 1979.; Josip Buturac, *Rovišće*, Rovišće 2003.; Josip Buturac, *Regesta za spomenike Križevaca i okolice 1134.-1940.*, Križevci 1991.

²² Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, Križevci 1998., str. 14.

²³ Josip Adamček, Rovišćanski predijalci, *Historijski zbornik, god. 29-30, Šidakov zbornik. U povodu 75. godišnjice života prof. Dra Jaroslava Šidaka i 30. godišnjice uređivanja "Historijskog zbornika"*, Zagreb 1976.-1977., str. 151-152.

²⁴ Ivan Peklić, Poljana križevačka, *Cris – časopis Povijesnog društva Križevci*, god. 4, br. 1, Križevci 2002., str. 33-43.

²⁵ Attila Zsoldos, *A szent király szabadjai. Fejezetek a várjobbágyágtörténetéből* [Slobodnjaci Svetog kralja. Poglavlja iz povijesti *iobagiones castri*], Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, sv. 26, Budapest 1999., str. 77, 79.

njegov termin za *iobagiones castri*,²⁶ da je bio iz njihovih redova, da su ga oni sami birali te da je rješavao njihove poslove.²⁷

Relativno nedavno pitanjem moravačkog županata bavio se i Hrvoje Strukić. Koristi za njega termin komitat, tragom istraživanja Nade Klaić, ali ujedno razglaba i o nazivlju *comitatus* i *comes*, pa nudi rješenje kao “knez” i “knežija”. Objašnjava i da je moguće da je zemaljski župan, dajući i turopoljski primjer, jednostavno zvan hrvatski “komeš”, a kao potvrdu teze nudi i toponim Komesčak.²⁸

U posljednje vrijeme Gábor Szeberényi bavio se *iobagiones castri* koji su pripadali prekodravskim županatima. Raspravljao je o turopoljskim *iobagiones castri*,²⁹ gorskoj županiji³⁰ i rovišćanskom županatu.³¹ Njegova je posljednja studija dopunjena i prevedena na hrvatski jezik, a njezina je vrijednost, osim u činjenici da je lakše dostupna hrvatskoj historiografiji te da autor u njoj sumira dosege dosadašnje mađarske historiografije, u njegovoj analizi kojom je pokazao kako *iobagiones castri* i predijalci iz

²⁶ O terminima za *iobagiones castri* i *nobiles castri* vidi prvi odlomak poglavlja “Djelovanje zemaljskih župana” niže u tekstu.

²⁷ Árpád Nógrády, Obitelji Szerdahelyi i Rovišće, u: *Hrvatsko-mađarski odnosi 1102.-1918.*, ur. Milan Kruhek, Zagreb 2004., str. 68-72; Isti, A Szerdahelyiek és a rojcsai prediálisok [Szerdahelyi i rovišćanski predijalci], *Történelmi Szemle*, sv. 43, Budapest 2001., str. 73-82.

²⁸ Hrvoje Strukić, Komitat Moravče, u: *Sveti Ivan Zelina i zelinski kraj u prošlosti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 15. prosinca 2000. godine u Sv. Ivanu Zelini*, ur. Ante Gulin, Zagreb 2003., str. 36-37.

²⁹ Gábor Szeberényi, A 13. századi horvát társadalom szerkezetének néhány aspektusa a Vinodolski zakon tükrében (Gradokmetek és várjobbágyok a Drávántúlon) [Neki aspekti strukture trineaststoljetnog hrvatskog društva u svijetlu Vinodolskog zakona (Gradokmeti i *iobagiones castri* u prekodravskim područjima)], u: *Medievisztikai tanulmányok. A IV. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2005. június 9-10.) előadásai*, ur. Szabolcs Marton – Éva Teiszler, Szeged 2005., str. 143-167; Isti, Nemesi közösségek a Szepességben és Túrmezőn a 13-14. században (Szempontok a szepesi tízlándzsások és a turopoljei nemesek párhuzamának kérdéséhez) [Plemićke zajednice u Spišu i Turopolju u 13. i 14. stoljeću (Razmatranja o paralelama spiških “plemića desetorice kopljanika” i turopoljskih plemića)], u: *Köztes-Európa vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére*, ur. Dániel Bagi – Tamás Fedeles – Gergely Kiss, Pécs 2012., str. 439-449.

³⁰ Isti, A gorai comitatus a XIII. században (Megjegyzések a “hat gorai nemzetség” és a Babonić-ok korai történetéhez) [Županat Gora u 13. stoljeću (Bilješke o “šest plemićkih rodova iz Gore” i ranoj povijest Babonića)], u: *Középkortörténeti tanulmányok 6. A VI. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2009. június 4-5.) előadása*, ur. Péter G. Tóth – Pál Szabó, Szeged 2010., str. 233-248.

³¹ Isti, A rojcsai prediálisok a 13-14. században [Rovišćanski predijalci u 13. i 14. stoljeću], u: *Középkortörténeti tanulmányok 7. A VII. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2011. június 1-3.) előadásai*, ur. Attila P. Kiss – Ferenc Piti – György Szabados, Szeged 2012., str. 291-312.

Rovišća nisu istovjetne društvene skupine. Naglašava da je potrebno imati na umu činjenicu da su *iobagiones castri* bili posvuda po Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, dok se predijalno plemstvo nalazilo samo na području nekoliko županata na području Slavonije i to u Čazmi, Gariću, Garešnici, Rovišću i Zagrebu. Ujedno, nudi pretpostavku da su i turopoljski niži plemići pandan predijalnom plemstvu južno od rijeke Drave. Vrlo kratko spominje funkciju zemaljskog župana u kontekstu neslaganja s Pestyjem koji navodi da su dotadašnji župani Rovišća postali "samo *comites terrestres*, tj. administratori" tog područja. Smatra da ta teorija nije točna jer se funkcija nekadašnjeg župana Rovišća spojila s onom kaštelana Koprivnice prilikom stapanja županata unutar Križevačke županije u nastajanju te se zadnji samostalni spominje 1370., a da, s druge strane, postoji točan slijed rovišćanskih zemaljskih župana od 13. do 15. stoljeća.³²

U novije vrijeme izravno se funkcijom križevačkih zemaljskih župana bavila jedino jedna od autorica ove zbirke izvora, Éva B. Halász, te se velik dio ovog uvoda zasniva na njezinim prethodno objavljenim studijama.³³

* * *

U Slavoniji je zasigurno najpoznatiji zemaljski župan onaj turopoljski (iz zagrebačkog polja).³⁴ Međutim, uz njega, tijekom 14. stoljeća mogu se u izvorima naći i kalnički kaštelan³⁵ te moravački,³⁶ rovišćanski,³⁷ ko-

³² Isti, Plemići, predijalci i *iobagiones castri* Rovišća u 13. i 14. stoljeću, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 30, Zagreb 2012., str. 35-44.

³³ Éva B. Halász, A kőrösi comes terrestrisek tevékenysége a XV. században [Djelovanje križevačkih zemaljskih župana u 15. stoljeću], u: "Fons, skepsis, lex". Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére ["Fons, skepsis, lex". Studije u čast sedamdesetog rođendana Ferenc Makka], ur. Tibor Almási – Éva Révész – György Szabados, Szeged 2010., str. 13-20; Ista, Adalékok a kőrösi comes terrestrisek tevékenységéhez a XIV. században [Prinosi poznavanju djelovanja križevačkih zemaljskih župana u 14. stoljeću], *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*, sv. 132, Szeged 2011., str. 37-50.

³⁴ 1333. (MHNC, dok. 50; Anjou-oklt. 17, reg. 550): *Mykec comes terrestri (!) ... Datum in Ch[ic]ha.*

³⁵ 28. travnja 1355. (CD 12, dok. 218): *Georgius filius Benk filii Budizlay comes terrestris de eodem Kemluk.*

³⁶ 17. kolovoza 1335. (CD 10, dok. 166; Anjou-oklt. 19, reg. 517): *Thomas filius Gregorii comes terrestris de eadem Marowcha.*

³⁷ 2. kolovoza 1341. (CD 10, dok. 447; Anjou-oklt. 25, reg. 540): *Lubenum terrestrem comitem de Royche.*

marnički,³⁸ hrašćinski³⁹ i okićki zemaljski župan.⁴⁰ No, ako u isto vrijeme obratimo pažnju na kartu Ugarske 14. i 15. stoljeća, spomenute ćemo županije uzalud tražiti. Tijekom 13. i 14. stoljeća spomenute teritorijalne jedinice (županati) integrirane su u Zagrebačku, Križevačku i Varaždinsku županiju u nastajanju.⁴¹ Na područjima sjeverno od Drave, županati su tijekom 13. i 14. stoljeća nestali jer su posjedi koji su pripadali utvrdama donirani pojedincima, pa su oni *iobagiones castri* koji su na njima živjeli, doživjeli svoje pojedinačne sudbine, ovisno o sreći, uzdigli se na rang plemića ili spali na rang kmetova.⁴² Situacija je drugačija na područjima južno od Drave. Ondje su i u 14. stoljeću opstali županati, te se mogu pronaći *iobagiones castri* povezani uz utvrde. Na tom području su se tada formirale dvije, površinom razmjerno velike županije, Križevačka⁴³ i Zagrebačka, kao i mnogo manja Varaždinska, koje su unutar sebe uključivale županate, pritom im ostavljajući određeni dio samostalnosti. *Iobagiones castri* tih županata sačuvali su barem dio svojih povlastica, nisu se utopili niti među kmetove, niti među pravo plemstvo, već su unutar županije formirali posebnu administrativnu jedinicu⁴⁴ kojoj na čelo dolazi zemaljski župan (*comes terrestris*).⁴⁵ To čak vrijedi i u slučajevima kada je vlasništvo nad njima iz kraljevskih ruku prešlo u one crkvenih ili svjetovnih veleposjednika. Tako u srednjovjekovnoj Slavoniji možemo među njima razlikovati tri isprepletene kategorije: *iobagiones castri* koji

³⁸ 5. prosinca 1351. (CD 12, dok. 39): *Iwan filium Pauli comitem terrestrem de eadem [Kamarcha]*.

³⁹ 14. prosinca 1336. (CD 10, dok. 218, Anjou-oklt. 20, dok. 484): *Gurke filii Branich comitis terrestris de eadem Hraschina*.

⁴⁰ 19. ožujka 1394. (CD 17, dok. 405, str. 582-583): *quidem nobiles iobagiones predicti castri nostri Oklich, videlicet Iwan, filius Dixe, pro tunc comes terrestris existens et alius Iwan, filius Stasecha, de generatione Chethkouich uocata*.

⁴¹ U vrijeme Arpadovića na području županija 14. stoljeća nalazili su se sljedeći županati: u Varaždinskoj Varaždin i Hrašćina, Zagrebačkoj Zagreb, Moravče, Podgorje, Okić te Križevačkoj Kalnik, Križevci, Rovišće, Garić, Grđevac, Garešnica, Česmice. O povijesti slavonskih županija vidi u: Pesty, *A magyarországi várispánságok története, passim*; Gyula Kristó, *A vármegyék kialakulása Magyarországon* [Formiranje županija u Ugarskoj], Budapest 1988., str. 305-330; Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, str. 257-265; V. Klaić, *Da li je nekadanja Slavonija*, br. 41, str. 656-657.

⁴² Zsoldos, *A szent király szabadjai*, str. 158-185.

⁴³ O razvoju Križevačke županije i županatima koji su u nju uključeni tijekom 14. stoljeća, vidi: Pesty, *A magyarországi várispánságok története*, str. 224-244, 262, 276-281, 301-303, 319-324, 389-397; Kristó, *A vármegyék kialakulása*, str. 311-318.

⁴⁴ U ovome radu neizменно će se koristiti termini županat, okrug tvrdog grada, odnosno plemićki okrug kao sinonimi.

⁴⁵ Za sudbinu županata sjeverno od Drave i njihovih *iobagiones castri*, vidi u: Zsoldos, *A szent király szabadjai*.

pripadaju kraljevskim utvrdama, te one koji žive na crkvenim i svjetovnim veleposjedima.⁴⁶

Dva županata ostala su u posjedu kralja, odnosno slavonskog bana, sve do kraja srednjeg vijeka: Veliki Kalnik i Križevci. Za velikokalnički županat te njegove *iobagiones castri* i *castrenses* ima razmjerno puno izvora, stoga rasvjetljivanje njegove sudbine zaslužuje posebnu studiju.⁴⁷

Za križevački županat koji se nalazio u rukama kralja, odnosno slavonskog bana, ostalo nam je razmjerno malo diplomatskih izvora.⁴⁸ Njegovo središte treba se tražiti u križevačkoj utvrdi, odnosno gradu Križevcima, gdje su, uz nekoliko iznimaka, izdavane isprave križevačkih zemaljskih župana.⁴⁹ Zemaljski župan koji se nalazio na čelu plemićkog okruga svoju je službu označavao terminom *terrestratus*.⁵⁰ Njihova djelatnost može se pratiti od sredine 13. stoljeća do prva četiri desetljeća 15. stoljeća.⁵¹

⁴⁶ Csánki, *Körösmegye a XV-ik században*, str. 120. U zavisnost privatnih posjednika došao je primjerice rovišćanski županat (Elemér Mályusz, *Zsigmond király uralma Magyarországon* [Vladavina kralja Žigmunda u Ugarskoj], Budapest 1984., str. 133-135; N. Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, str. 238, 515-516; Adamček, *Rovišćanski predijalci*, str. 155-158; Nógrády, *Obitelji Szerdahelyi i Rovišće*, str. 65-73; Szeberényi, *Plemići, predijalci i iobagiones castri Rovišća*, str. 36, 50-52). Pod crkvenom upravom ležali su Čazma, Dubrava i Vaška (Pesty, *A magyarországi várispánságok története*, str. 201-202; N. Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, str. 270, 563-564). Općenito za pitanje slavonskih *nobiles castri*, vidi: Bónis, *Hűbériség és rendiség*, str. 243-260.

⁴⁷ Ukratko za ustroj županata za vrijeme Arpadovića, vidi: Kristó, *A vármegyéek kialakulása*, str. 311-312; N. Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, str. 262, 524. Za pregled povijesti velikokalničkog županata: Pesty, *A magyarországi várispánságok története*, str. 276-281; Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, str. 11-14. Za povijest kalničkog županata u 14. stoljeću, vidi posebice: Éva B. Halász, *Nagykemlék – egy szlavón várispánság a 14. században* [Veliki Kalnik – jedan slavonski županat u 14. stoljeću], rukopis sa skupa Horvát-magyar kapcsolatok. Interdiszciplináris konferencia [Hrvatsko-mađarske veze. Interdisciplinarna konferencija] održanog u Pečuhu 11. studenoga 2008.

⁴⁸ U 14. stoljeću imamo 25 isprava koje povezujemo s imenom *comes terrestris*, dok za 15. stoljeće imamo 35 (B. Halász, *A kőrösi comes terrestrisek tevékenysége a XV. században*). Za pregled posjeda povezanih s križevačkim tvrđim gradom, vidi: Čuk, *Plemeniti Križevčani*, str. 52-66.

⁴⁹ Nisu uključene isprave čiji nam je sadržaj poznat samo posredno iz drugih isprava i regesta inače izgubljenih isprava. Isprava ne uključuje mjesto izdanja: 20. rujna 1356. (Documenta 9), 9. ožujka 1367. (Documenta 12), 4. ožujka 1372. (Documenta 15), 2. kolovoza 1430. (Documenta 58). U ispravi je uključeno sljedeće mjesto izdanja: *Datum in Cherezteuh Zentpetei* (Sveti Petar Čvrstec, jugoistočno od Križevaca) 5. rujna 1435. (Documenta 59).

⁵⁰ Adam od Mindszenta, 19. lipnja 1416. (Documenta 42).

⁵¹ Vidi arhontologiju zemaljskih župana u prilogu.

Dužnost križevačkog zemaljskog župana i osobe koje su je obnašale

Ne znamo točno kako se odvijao proces odabira zemaljskog župana na tu dužnost. No, znamo iz primjera rovišćanskog županata da su ga *iobagiones castri* izabirali između sposobnih ljudi među sobom.⁵² Također je vjerojatno da su se izbori tih dužnosnika mogli održavati u proljeće, kao što to znamo za Rovišće gdje se obnova županatske administracije odvijala na dan sv. Jurja.⁵³

Zemaljske župane u 13. i 14. stoljeću najčešće možemo povezati s rodovima *iobagiones* ili *nobiles castri*, odnosno znamo za njihove obitelji. To često nije slučaj za njihove nasljednike u 15. stoljeću. Ne možemo za sve utvrditi iz kojih su rodova *iobagiones* odnosno *nobiles castri* oni potekli. Čini se da je, za razliku od prethodnog razdoblja, dužnost zemaljskog župana nije bila više isključivo povezana uz *nobiles castri*, već ulaze i pripadnici pravog plemstva, ali samo oni čije su se obitelji izdigle na rang pravog plemstva upravo iz zajednice križevačkih *nobiles castri*. Znamo sa sigurnošću da su trojica zemaljskih župana potekla od *nobiles castri* (Petar, sina Petra od Osudeva, Matej, sin Ivana od Hrsova i Pavao, sin Mikčeca od Cirkvene) te možemo identificirati njihove obitelji. U više slučajeva porijeklo nije jasno, te možemo samo nagađati iz kojih obitelji *iobagiones castri* oni potječu. Također, situaciju komplicira činjenica da se u ispravama 14. stoljeća naslov *comes* koristi i za nekadašnje zemaljske župane i nakon što je njihova služba završila, označavajući tako bivše dostojanstvo, ali u dokumentima 15. stoljeća ne primjenjuje se više to načelo. Za petnaestostoljetne zemaljske župane i rekonstrukciju njihovih života potrebna su daljnja istraživanja.

⁵² Pred slavonskim banom Dinkom Marcalijem u kolovozu 1421. pojavili su se *prediales seu nobiles castrenses de districtu Rouyche* i, između ostalog, izjavili da su na dan sv. Jurja izabrali između sebe za zemaljskog župana Nikolu, sina Mateja od Lipe (*unanimi voluntate Nicolaum filium Mathews in ipsorum comitem terrestrem elegerint*), a kasnije su umjesto njega *in ipsorum comitem terrestrem elevassent et constituissent* Iliju, sin Mikca *de iuxta Vellike* (MNL OL, DL 11119).

⁵³ Na to nas navodi nekoliko podataka. U ispravi križevačkog župana Petra Csirkea i plemićkih sudaca županije od 7. svibnja 1370. u kojoj se spominju *iobagiones castri*, pripadnici roda Hegen – Ivan, sin Benedikta, zvan Hero i Hegen, sin Marka, imali su spor oko posjeda (CD 14, dok. 186). U studenom iste godine u spor je uključen i *iobagio castri* Andrija, sin Wlkine. U ispravi se Ivan spominje kao zemaljski župan, stoga je do izbora moralo doći između ta dva datuma (HDA, DMV, no. 881; MNL OL, DF 219 397). I, 1423. i 1425. znamo za po dva zemaljska župana. U travnju 1423. to je bio Adam, sin Ivana (Documenta 50), a u svibnju je pak taj položaj držao Petar, sin Ivana (Documenta 51). U siječnju 1425. Nikola, sin Ivana, bio je zemaljski župan (Documenta 55), a u svibnju pak Petar, sin Petra (Documenta 56).

Postojanje tridesetorice križevačkih zemaljskih župana sigurno je utvrđeno, kao i vrijeme trajanja njihove dužnosti kada su bili na čelu županata, a za još jednu osobu možemo pretpostavljati da je taj položaj obnašala.⁵⁴ Sam se županat u izvorima pojavljuje tek u 13. stoljeću, iako je moguće pretpostaviti njegovo postojanje već u 12. stoljeću. U ispravi iz 1193. spominje se Ižan, *curialis comes de Kris*, u čijem bi naslovu najvjerojatnije mogli pronaći prethodnika križevačkih zemaljskih župana.⁵⁵ Za 13. stoljeće nemamo puno podataka o zemaljskim županima, ali za pet osoba sigurno znamo da su obnašali tu funkciju, dok se za jednu pretpostavlja prema spomenu. Ne znamo je li ikoji od njih obnašao tu funkciju više od jednom. Iz 14. stoljeća poznato nam je trinaest zemaljskih župana. U dva slučaja (onom Grgura i Lukača, sina Šimuna) možemo samo nagađati o trajanju službe, budući da su nam poznati samo iz spomena u drugim ispravama. Ivan, sin Demetrija, i Ivan, sin Benedikta, obnašali su tu dužnost nekoliko puta. Iz 15. stoljeća znamo za dvanaest zemaljskih župana, od koji je Valentin, sin Blaža od Poljane obnašao dužnost na čelu županata četiri puta (1407.-1409., 1413.-1414., 1418., 1436.), a Adam, sin Nikole od Mindszenta dva puta (1411., 1416.-1417.).

* * *

Prvi zemaljski župan koji je sa sigurnošću poznat bio je Prevša, koji je 1249. obnašao tu službu.⁵⁶ Znamo iz drugih izvora da mu se otac zvao Ivanko.⁵⁷ Prevša je s Jurjem, križevačkim županom, na nalog slavonskog bana Stjepana 1252. reambulirao granice posjeda sela Križevci (*libera villa*).⁵⁸ Kralj Bela IV. nalaže 1253. da Prevša s križevačkim županom Jurjem, odredi granice nekog darovanog posjeda.⁵⁹ Na nalog križevačkog župana Junka, s još dvojicom sudrugova 1260. procijenio je vrijednost nekog posjeda prilikom njegove kupoprodaje.⁶⁰

⁵⁴ Vidi arhontologiju zemaljskih župana u prilogu.

⁵⁵ CD 2, dok. 250, str. 265.

⁵⁶ 18. srpnja 1249. (CD 4, dok. 351).

⁵⁷ Prevšin otac Ivanko spominje se u ispravi kralja Bele IV. iz 1263. godine (CD 5, dok. 762, str. 263). Više o Prevši i njegovoj rodovskoj pripadnosti, usp. Plemeniti Križevčani, str. 44-46, 48 i ondje navedene izvore.

⁵⁸ 24. travnja 1252. (CD 4, dok. 426).

⁵⁹ 16. kolovoza 1253. (CD 4, dok. 466).

⁶⁰ 2. svibnja 1260. (CD 5, dok. 671).

Sljedeći zemaljski župan za kojeg sa sigurnošću znamo točno vrijeme službe bio je Ivan, sin Čakana.⁶¹ On je 1260. prema već spomenutoj ispravi križevačkog župana Junka, zajedno s dva sudruga, *comites* Prevšom i Hegenom, procijenio vrijednost jednog zemljišnog posjeda. *Comes* Prevša spomenut u ispravi, upravo je onaj, prvi poimence poznati, zemaljski župan Križevaca i njihovog distrikta. U sljedećem stoljeću poznajemo takve slučajeve da je osoba koja je nekoć držala položaj zemaljskog župana (*comes terrestris*) uz svoje ime zadržala i naslov *comes* nakon prestanka službe, prema tome je vjerojatno kako je i prije 1260. Hegen obnašao tu dužnost, iako točno vrijeme njegovog djelovanja ne poznajemo.⁶²

Cvet (*Chuet*) je bio prvi zemaljski župan čija nam je isprava sačuvana. Riječ je o ispravi iz 1. rujna 1274., na kojoj nažalost pečat nije ostao sačuvan.⁶³ Budući da od četiri poznata roda križevačkih *iobagiones castri* iz 14. stoljeća, za tri znamo da su nazvani prema imenima nekadašnjih zemaljskih župana (Hegen, Cvet i Prevša), možemo pretpostaviti da je i rodonačelnik četvrtog roda (Matej) bio zemaljski župan u 13. stoljeću, iako nije izričito zabilježen u našim dokumentima.⁶⁴ Postoji još jedna osoba za koju možemo pretpostaviti da je obnašao tu dužnost. Tako je 1269. pred križevačkog župana Martina došao stanoviti *comes* Pesek, križevački *iobagio castri* (*comes Pezk iobagio castri Crisiensis*). Dakle, vrlo je vjerojatno da je Pesek u neko doba prije 1269. bio zemaljski župan, iako nemamo podatke o njegovu djelovanju.⁶⁵ Znamo da je on imao sina Mateja⁶⁶ i moguće je da riječ upravo o tom Mateju koji bi bio rodonačelnik tog istoimenog roda *iobagiones castri* iz 14. stoljeća. Ne bi bilo nevjerojatno da su i otac i sin vršili tu funkciju, što je bilo moguće, kako ćemo vidjeti, i u kasnijem razdoblju.

⁶¹ Više o Ivanu, sinu Čakana i njegovoj rodovskoj pripadnosti, vidi u: Ćuk, Plemeniti Križevčani, str. 44-46.

⁶² 2. svibnja 1260. (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18; MNL OL, DF 282 321). Više o Hegenu, zemljama koje je posjedovao i njegovoj rodovskoj pripadnosti, vidi u: Ćuk, Plemeniti Križevčani, str. 49, 53.

⁶³ 1. rujna 1274. (Documenta 1).

⁶⁴ Podjelu na ta četiri roda potvrđuje i isprava iz 1430. godine kojom kralj Žigmund uzdiže križevačke *iobagiones* odnosno *nobiles castri* na rang pravog plemstva, pri čemu ih određuje upravo prema ta četiri roda (*nobilibus quattuor generationum Prelsa, Hegen, Mathews et Ceweth vocatorum ... castrensibus*). Vidi u: AHAZU D-XI-60 (MNL OL, DF 231 254).

⁶⁵ 1269. (HDA, DMV, no. 22; MNL OL, DF 218 519). Više o Pesku i njegovoj rodovskoj pripadnosti, vidi u: Ćuk, Plemeniti Križevčani, str. 46.

⁶⁶ CD 6, dok. 161. Više o Mateju, vidi: Ćuk, Plemeniti Križevčani, str. 46.

Prvi križevački zemaljski župan iz 14. stoljeća koji nam je poznat po imenu bio je Vid (*Vidus*). On je tu dužnost obnašao 1317. godine.⁶⁷ S njime ćemo se susresti opet, kada se 1339. spominje kao jedan od sudaca koji su, zajedno sa sudruzima, morali procijeniti vrijednost zemljišta prilikom kupoprodaje. Tada nosi naslov *comes*.⁶⁸ Usuđujemo se reći da je istovjetan s Vidom koji je 1334. bio *homo banalis*.⁶⁹ U drugim se izvorima ne može sa sigurnošću identificirati, a ne možemo ga ni smjestiti u neki od rodova križevačkih *iobagiones castri*. Moguće su dvije različite identifikacije te osobe. Ako je riječ o Vidu, sinu Egidija, onda je on bio pripadnik roda Hegen. Ako je pak riječ o Vidu, sinu Vukše, onda se njegovo plemićko porijeklo ne zna točno, ali je moguće da je, ili potomak Jakše, ili Junka (jer se spominje kao jedan od interesanata prilikom sporova koje su baština upravo tih križevačkih *iobagiones castri*).⁷⁰

Demetrije (*Demetrius*) se spominje kao zemaljski župan dva puta, 1330. i 1340. godine. U intitlaciji prve isprave koju izdaje spominje se samo krsnim imenom, bez navođenja svog oca, zbog čega ne znamo iz koje obitelji ili roda potječe. Iz kasnijih podataka saznajemo da je bio pripadnik roda Matej (*Matheus*) te da mu se otac zvao Ivan. Kao *homo banalis* spominje se 1334. godine neki Demetrije, sin Ivana, zajedno s Vidom i Mikom, sinom Mateja. Može se pretpostaviti kako se onda kao *homines* slavonskog bana Mikca Prodavića iz roda Akoš, spominju dva bivša i jedan budući zemaljski župan, iako Vid i Demetrije tada ne nose naslov *comes*.⁷¹ Zajedno sa sinovima Nikolom i Stjepanom kupio je od Draguna, sina Zobice Skoronjinog i njegovih sinova Ivana, drugog Ivana, Grgura i Dinka te njihovih nasljednika polovicu njihovog baštinskog posjeda.⁷² Križevački župan Pavao dobio je nalog od slavonskog bana Nikole Hahota da 1343. istraži je li pogranični dio posjeda Gušćerovac (*Szenternye*) pripada Ivanu, sinu Ivana Punkovog. U izvorima se tako spominju svjedoci prilikom izvršene istrage kako bi se ustanovila istina. Među njima je i neki *comes* Demetrije, sin Ivana. Smatramo da je vjerojatno u tom slučaju bila riječ upravo o našem Demetriju.⁷³ Slična je situacija i kada *comes* Demetrije, sin Ivana, koji 13. prosinca 1343. dolazi pred Zagrebački kaptol kao *homo* slavonskog bana Nikole Hahota kako bi postigao dogovor između Nikole, sina Petra Ludbreškog i *iobagiones castri* Moravča. Taj

⁶⁷ 11. srpnja 1317. (Documenta 2).

⁶⁸ 23. svibnja 1339. (Documenta 5).

⁶⁹ 28. lipnja 1334. (CD 10, dok. 115).

⁷⁰ Usporedi: Čuk, Plemeniti Križevčani, str. 50–51.

⁷¹ 28. lipnja 1334. (CD 10, dok. 115).

⁷² 23. svibnja 1339. (Documenta 5).

⁷³ 13. rujna 1343. (CD 11, dok. 66, Anjou-oklt. 27, reg. 606).

homo banalis, koji se u ispravi spominje kao križevački (*de Crisio*), vjerojatno je upravo naš Demetrije.⁷⁴ Nikola, sin Petra Ludbreškog tražio je od bana Nikole Hahota da mu potvrdi ispravu kralja Karla Roberta iz 1326. o području moravčkog i glavničkog okruga na koje su polagali pravo *iobagiones castri*. Kako bi to učinio, ban je poslao Demetrija, sina Ivana koji je najvjerojatnije, iako se ne spominje kao *comes*, upravo onaj koji je nekoć bio zemaljski župan.⁷⁵

Sinovi gore spomenutog Demetrija, Nikola i Stjepan, također su obnašali dužnost križevačkog zemaljskog župana. Nikola je na tom položaju bio u razdoblju 1355.-1356., a Stjepan 1361.-1362. godine. Znamo da su *iobagiones castri* aktivno sudjelovali u javnom životu županije, stoga nije nemoguće da je Stjepan koji se 1352. spominje kao izaslanik križevačkog župana Petra Mihovilovog prilikom istrage posjedovnih prava na nekom posjedu istovjetan upravo tom Stjepanu.⁷⁶ Isto tako se neki Stjepan, sin Demetrija, spominje 1366. kao *homo specialis* križevačkog župana. Budući da u ovom slučaju ne znamo više detalja, pitanje je li je riječ o Stjepanu koji je 1361.-1362. obnašao dužnost križevačkog zemaljskog župana ili o nekom drugom Stjepanu, čiji je otac nosio isto ime, Demetrije.⁷⁷ Stjepan, sin bana Pavla, koji je prije također bio križevački župan, postavio je pred tadašnjim križevačkim županom Pavlom 1343. za svog prokuratora stanovitog Nikolu, sina Demetrija, svog službenika. Moguće je da je taj Nikola Demetrijev identičan upravo Nikoli Demetrijevom koji je bio zemaljski župan 1355., budući da su se vjerodostojni ljudi na razini županije birali upravo iz redova *iobagiones castri* u prvoj polovici 14. stoljeća.⁷⁸

Mika, sin Mateja, bio je zemaljski župan 1339. godine. U ispravi koju je 1334. izdao križevački župan Pavao o gorespomenutoj istrazi o vlasničkim pravima na posjedu Gušćerovac (*Szenternye*), uz Demetrija, sina Ivana, i on se spominje s naslovom *comes*.⁷⁹ Kao što smo već vidjeli, zajedno s Vidom i Demetrijem, bio je 1334. godine izaslanik slavonskog bana.⁸⁰ Pred

⁷⁴ 13. prosinca 1343.: *Nos igitur potestate huiusmodi accepta ad premissa exsequenda cum comite Demetrio filio Ivan de Crisio homine magnifici viri domini Nicolai bani tocius Sclavonie et per ipsum dominum banum ad hec deputato homine vestro* (CD 11, dok. 79; Anjou-oklt. 27, dok. 828).

⁷⁵ 22. rujna 1345. (CD 11, dok. 179).

⁷⁶ 24. ožujka 1352. (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 27; MNL OL, DF 282 330); Zsoldos, *A szent király szabadjai*, str. 71.

⁷⁷ 9. lipnja 1366. (CD 13, dok. 387).

⁷⁸ 19. srpnja 1343. (CD 11, dok. 56).

⁷⁹ 13. rujna 1343. (CD 11, dok. 66; Anjou-oklt. 27, dok. 606).

⁸⁰ 28. lipnja 1334. (CD 11, dok. 115).

križevačkim županom Stjepanom, sinom Pavla i Demetrijem, sinom Ivana, zemaljskim županom, imao je parnicu 1340. s Lukom, sinom Martina, čiji status isprava izdana o parnici ne donosi, ali koji je najvjerojatnije bio *iobagio castri*. Prema optužbi bivšeg zemaljskog župana, Luka je ranio suprugu nekog kmeta po imenu Lada i ukrao mu tuniku, a i odveo je tri svinjne kmeta po imenu Petk. Nakon što je izvršena istraga, župan i zemaljski župan utvrdili su da je rečeni Luka kriv, i zaplijenili mu posjede, od kojih je jedna trećina pripala Miki, a dvije trećine njima.⁸¹ Luka se onda prizvao na sud slavonskog bana Mikca Prodavića, koji nije promijenio presudu, ali je za sebe zadržao dio zaplijenjenih posjeda.⁸² U izvorima slavonskog bana, križevačkog župana i zemaljskog župana, Mika, sin Mateja, više se ne spominje te stoga ne možemo odrediti kojem je plemićkom rodu pripadao.⁸³ Nikola, sin Mike, spominje se u izvorima 1346. godine. Tada je kralj Ludovik I. došao pred Zadar koji je opkolila Venecija. Ondje je bila i vojska slavonsko-hrvatskog bana Nikole Hahota, koji je sa sobom doveo i slavonske postrojbe. Tijekom opsade, na početku srpnja 1346., izdao je ban ispravu kojom uzdiže na rang plemića križevačkog jobagiona Nikolu, sina Mike zbog ozljeda koje je pretrpio u borbama i vjerne službe.⁸⁴

Petar, sin Nikole, spominje se kao križevački zemaljski župan u razdoblju 1343.-1344. godine. Navodi se 1343. u već nekoliko puta spome-

⁸¹ 23. rujna 1340. (Documenta 6).

⁸² 21. listopada 1340. (CD 10, dok. 410).

⁸³ U izvorima križevačkih zemaljskih župana osobe čiji se otac zvao Matej spominju se još dva puta. U tim slučajevima radi se o Salamonu za kojeg se izričito kaže da je pripadao rodu Hegen (20. ožujka 1344.: Documenta 7; 28. studenoga 1355.: Documenta 8). No, budući da nemamo druge podatke koji bi pokazivali da su Solomon i Mika braća, stoga identifikacija prema rodu Hegen nije moguća izvan svake sumnje.

⁸⁴ 6. srpnja 1346.: *nos attendentes et circumspicientes fidelitates et fidelium servitorum merita ac effusiones sanguinum Nicolai fill Myke nobilis iobagionis castri Crisiensis, qui, dum excellentissimus princeps dominus Lodovicus Dei gratia inclitus rex Hungarie scitatum Venetorum capitalium inimicorum suorum ante Jadram constitutum dei sabati post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum una cum sua et suorum banorum ac nostra potencia et gente expugnari fecisset, vulnera mortifera per ictus sagittarum pro exaltatione honoris regiminis sub nostro vexillo viriliter in se resumpmere non formidavit* (CD 11, dok. 231). Dokument je ostao sačuvan u nekoliko prijepisa. Znamo za ispravu koju je izdao herceg Stjepan Anžvinac 27. studenoga 1353. Grguru, drugom sinom Mike, kojeg isto uključuje u darovnicu (CD 12, dok. 158). Znamo za ispravu Zagrebačkog kaptola od 11. studenog 1372. kada je Mikin unuk, Petar literat išao prepisati ispravu kralja Ludovika I. od 2. veljače 1355., kojom potvrđuje spomenutu hercegovu ispravu (CD 14, dok. 352). Nikola, kao sin zemaljskog župana Mike Matejevog potječe od već spomenutog župana (*comes*) Peseka, te je tako vrlo vjerojatno, prema našoj pretpostavci, da je riječ o pripadniku roda križevačkih *iobagiones castri* pod imenom Matej. Za više o obitelji vidi: Čuk, Plemeniti Križevčani, str. 50.

nutom slučaju oko posjeda Gušćerovac (*Szenternye*) i ispitivanju prava na vlasništvo, prilikom čega se spominje i njegov puni naslov,⁸⁵ a iz 1344. znamo za ispravu koju je izdao.⁸⁶

Iz roda Hegen dolazi nam Ivan, sin Benedikta, za kojeg iz izvora znamo da je funkciju zemaljskog župana obnašao dva puta, 1367. i 1370. godine. Da je prvi put vršio dostojanstvo saznajemo iz isprave koju je izdao,⁸⁷ a da je 1370. proveo u toj časti, znamo iz isprave križevačkog župana Petra Csirke.⁸⁸ U izvorima se prvi put pojavljuje 1344., kada je zajedno s braćom Jurjem i Petrom te više drugih pripadnika roda dao dozvolu Škudenu, sina Petra, također članu roda, da proda neku svoju zemlju.⁸⁹ Kada je kasnije, 1355., novi vlasnik, Pavao, sin Gregeta, prodao isti posjed, Ivan se ponovno spominje kao neposredni susjed, ovaj put bez svoje braće.⁹⁰ U svibnju 1370. *iobagio castri* od roda Hegen, Hegen, sin Marka, dobio je natrag neke posjede,⁹¹ zatim je u studenom isto *iobagio castri* Andrija, sin Wlkine, pred križevačkim županom Petrom Csirkeom podigao parnicu u vezi s nekim posjedima, koje je Andrija *ab antecessoribus dicti Johannis comparate*. Uz pomoć arbitara sukobljenih strana tako se odlučilo da će Andrija za četiri marke vratiti Ivanu posjede, ali će trećinu zadržati za vrijeme života.⁹² Zemaljski župan Ivan zvan Hero, sin Benedikta, javlja se 1380. u izvorima, koji je vrlo vjerojatno istovjetan s ovim, gore spomenutim Ivanom, unatoč činjenici da se tom prigodom ne spominje u odnosu na svoju službu. U prilog tome govori i činjenica da se 1377. Ivan zvan Hero, nekoć (*condam*) zemaljski župan, spominje prilikom nekog uvođenja u posjed.⁹³

O sljedećem zemaljskom županu Jurju, sin Ivana, ne znamo ništa osim da je držao taj položaj, baš kao ni o Andriji, sinu Martina, koji ga je naslijedio na položaju.⁹⁴ Posljednja dvojica zemaljskih župana su Nikola, sin Grgura, i Stjepan, sin Petra zvanog *Gulinch*, za koje samo znamo da su obnašali službu, bez odrednica pripadnosti obiteljima ili rodovima,

⁸⁵ 13. rujna 1343. (CD 11, dok. 66; Anjou-oklt. 27, dok. 606).

⁸⁶ 20. ožujka 1344. (Documenta 7).

⁸⁷ 9. ožujka 1367. (Documenta 12).

⁸⁸ 5. studenog 1370. (CD 15, dok. 162).

⁸⁹ 20. ožujka 1344. (Documenta 7).

⁹⁰ 28. studenog 1355. (Documenta 8).

⁹¹ 7. svibnja 1370. (CD 14, dok. 186).

⁹² 5. studenoga 1370. (HDA, DMV, no. 881; MNL OL, DF 219 397): *idem Johannes filius Benedicti tertiam partem ipsius possessionis iamdicto Andree tamdiu consensit tenendo, donec ipse in hoc mundi stadio vitam suam duxerit*.

⁹³ 13. siječnja 1377. (Documenta 20).

⁹⁴ O njemu je ostalo sačuvan samo jedan podatak iz 1372. kada ga je herceg Karlo Drački poslao da provede neku istragu (MNL OL, DL 41 868).

baš kao što je bio slučaj i kod Grgura (prije 1339.) i Lukača, sina Šimuna (1372.).⁹⁵

Za trojicu zemaljskih župana iz 15. stoljeća znamo više ili manje detalja iz njihova života. Od njih prvi koji je obnašao dužnost zemaljskog župana bio je Petar, sin Petra od Osuđeva (*de Ozugio*), koji je bio praunuk zemaljskog župana iz 14. stoljeća, Demetrija Ivanovog.⁹⁶ Imao je dva brata, Jurja i Emerika, te sestru Margaretu. U izvorima se braća spominju zajedno 1416., kada su pred čazmanskim kaptolom, zajedno s rođakom Valentinom, sinom Petra, pristali da se podjela posjeda odvije na način da svaki od rođaka dobije jednak dio.⁹⁷ Vjerojatno je Petar, koji je kasnije bio zemaljski župan, bio u mladosti nečiji familijar, ali ne znamo u čiju je službu ušao. U svakom slučaju znamo da je bio u pratnji Žigmunda Luksemburškog u Konstanci i da je za posjed Osuđevo ondje zajedno s braćom dobio novu donaciju, za zasluge koje je imao za kralja, ali isprava ne donosi detalje o tome.⁹⁸ Vladar je u kolovozu 1417. pisao Zagrebačkom kaptolu da Petra i braću uvedu u posjed, što su i učinili 27. rujna 1417.⁹⁹ Nakon uvođenja, braća su 5. listopada pred Zagrebačkim kaptolom izjavila da se rečena darovnica treba odnositi i na njihovog bratića i dionika u posjedu Valentina, iako on nije izravno spomenut u kraljevskoj darovnici.¹⁰⁰ Za Petrove aktivnosti nakon 1426. bit će potrebno novo istraživanje.

Matej, sin Ivana od Hrsova spominje se na čelu županata 1437. godine. Na prijelazu 14. na 15. stoljeće njegov je otac bio jedan od plemićkih sudaca (*iudex nobilium*) Križevačke županije, što dakle znači da je uživao prestižni ugled unutar male zajednice. Bio je i podupiratelj politike Žigmunda Luksemburškog. Znamo da je imao trojicu sinova: već spomenutog Mateja, uz Ivana i Andriju. Matej se prvi put javlja u izvorima 1416., zajedno s bratom Andrijom, a 1435. s drugim bratom Ivanom se navodi kao *homo regius*.¹⁰¹

⁹⁵ Zajedno s križevačkim županom Stjepanom, sinom bana Pavla, i zemaljskim županom Demetrijem, sinom Ivana, poslan je da provede istragu 1340. godine (23. rujna 1340.: Documenta 6).

⁹⁶ 16. svibnja 1426. (Documenta 56). O obitelji: Éva B. Halász, A Kőrösi várjobbágyok útja a nemességbe [Put križevačkih *iobagiones castri* u plemstvo], rukopis, 2013.

⁹⁷ 23. listopada 1416. (MNL OL, DL 100 406).

⁹⁸ 25. srpnja 1417. (MNL OL, DL DI 100 408).

⁹⁹ Kraljev mandat od 10. kolovoza 1417., odgovor kaptola od 8. listopada 1417. (MNL OL, DL 100 410).

¹⁰⁰ 5. listopada 1417. (MNL OL, DL 100 409).

¹⁰¹ 10. kolovoza 1437. (Documenta 61), 11. listopada 1437. (Documenta 62). Više o karijeri kasnijih članova obitelji, vidi: Tamás Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Kőrös*

Zemaljski župan koji dolazi 1439. bio je Pavao, sin Mikčeca, koji nosi pridjevak od Cirkvene, a čija obitelj potječe od stanovitog Izaka.¹⁰² Prvi poznati član obitelji koji je nosio plemićki pridjevak *de Cirkvena* bio je Petar 1266. godine. Doživjeli su uspon za vrijeme vladavine Žigmunda Luksemburškog, posebice zbog turbulentnog razdoblja na prijelazu stoljeća. Tada se Nikola počinje nazivati i Mikčec, što je kasnije postalo obiteljsko ime. Njegova dva sina, Pavao i Nikola koji su uzdignuti u rang plemića u Regensburgu 1434. godine.¹⁰³ Čini da su bili dio kraljevskog dvora. Osim što je Pavao vršio funkciju križevačkog zemaljskog župana, čini se da je bio i zemaljski župan Velikog Kalnika, zajedno s Jurjem Piersom (službenikom Hermana Celjskog).¹⁰⁴ Kasnije je postao i križevački protonotar.¹⁰⁵

Djelovanje zemaljskog župana

Pravne ovlasti zemaljskog župana odnose su na grupu stanovnika neke utvrde, u našem slučaju križevačke, kao i na zemlje koje su joj pripadale. U 14. stoljeću osobe podređene zemaljskom županu nazivale su se u izvorima izrazom *nobiles iobagiones castri*, u 15. stoljeću pak *nobiles castri*,¹⁰⁶ kako ćemo ih i mi nazivati u ovome radu. Aktivnosti zemaljskih župana koje ćemo predstaviti u nadolazećim retcima, samo su one za koje imamo potvrde u izvorima. Iako je vjerojatno uz to bilo i drugih dataka, oni nam nisu dokumentirani, te o njima ne možemo zasad ništa više reći.

(Križevci) 1400-1526, neobjavljena doktorska radnja, Central European University, Budapest 2012., str. 242-244.

¹⁰² Potrebno je još naglasiti da se ponekad obitelj definira prema Raveni, gdje su isto imali posjede, ali nisu istovjetni obitelji Ravenskih koja se često spominje u izvorima toga razdoblja. Usp. Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 131, bilj. 1122.

¹⁰³ Ta se grbovnica čuva u Arhivu Hrvatske akademije u zbirci *Armales* pod signaturom A-I-2; MOL DF 286 305). Njezin je tekst objavio Ivan Bojničić u radu Najstarija hrvatska grbovnica (*litterae armales*), *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 16, Zagreb 1884., str. 113-116.

¹⁰⁴ Isprave izdane u njihovo ime: 14. svibnja 1451. (AHAZU, D-VIII-112; MNL OL, DF 231014), 20. srpnja 1451. (MNL OL, DL 33295).

¹⁰⁵ Detaljnije o tome i kasnijoj sudbini obitelji, vidi: Pálosfalvi, *The Noble Elite*, str. 131-134.

¹⁰⁶ Vidimo da stari termin opstaje samo u jednom slučaju: 17. svibnja 1408. (*Documenta* 28).

Zemaljski župan bio je jedan od *iobagiones castri*, u pitanjima koja se tiču posjeda utvrde¹⁰⁷ mogao je djelovati punim pravom i izdaje samostalno svoje isprave. U 14. stoljeću ako jedna od stranaka nije bio *iobagio castri*, već je pripadao nekoj drugoj društvenoj skupini, onda zemaljski župan nije mogao djelovati samostalno. U tim slučajevima uključivao se i križevački župan te su zajednički izdavali isprave, a to je također potvrđeno i pečatima obojice.¹⁰⁸ Ako je zemaljski župan tada na dužnosti bio stranka u sporu ili je u slučaj bio uključen pripadnik njegova roda *iobagiones castri*, onda su sam križevački župan ili križevačke županij-ske vlasti provodile istragu i izdavale dokument. Tako se dogodilo 1370., kada su Petar Csirke i križevački plemićki suci izdali i potvrdili svojim pečatima ispravu, u kojoj se opisuje spor oko nekog zemljišta koje je zemaljski župan Ivan, sin Benedikta, imao s Andrijom, sinom Wlkine.¹⁰⁹ U 15. stoljeću znamo za slučajeve u kojima zemaljski župan izdaje kupoprodajnu ispravu između *nobiles castri* i onih među njima koji su postali pravi plemići, vjerojatno u slučajevima kada je imovina u pitanju bila u pripadnostima utvrde.¹¹⁰

U 13. stoljeću znamo za dužnosti koje zemaljski župan nije imao kasnije. U nekim je slučajevima morao sudjelovati u procjeni posjeda, kako je to učinio zemaljski župan Ivan, sin Čakana, 1260. na nalog križevačkog

¹⁰⁷ Izvjesni pripadnici roda Hegen tražili su od zemaljskog župana Valentina, sina Blaža, reambulaciju tri njihova posjeda 1408. jer su neke *portiones possessionarie terre forent castrenses* (Documenta 28). Samostalnost u izdavanju isprava naglašava i: Adamček, Rovišćanski predijalci, str. 152. I u literaturi se često navodilo da je zemaljski župan bio povezan sa svim pravnim poslovima koji su se ticali zemlje i posjeda. Vidi više u: Ćuk, Plemeniti Križevčani, str. 65-66; Buturac, Rovišće, str. 13-14.

¹⁰⁸ Znamo za jednu takvu ispravu, koju je izdao križevački zemaljski župan, a ni za jednu od stranaka ne može se utvrditi da su bili *iobagiones castri*. Toma Mađar (*Hungarus*), sin Mihovila zvanog *Zakalas*, kao i njegovi sinovi Andrija i Ivan prodali su jedan svoj posjed križevačkom županu Pavlu Velikom. Tada županova osobna uključenost nije dozvolila da izda ispravu, ali je isto tako moguće da su Toma i sinovi bili *iobagiones castri* povezani uz Križevačku utvrdu, iako se to u samoj ispravi od 22. ožujka 1362. ne spominje (Documenta 11).

¹⁰⁹ 5. studenog 1370. (HDA, DMV, no. 888; MNL OL, DF 219 397).

¹¹⁰ U svibnju 1413. ispred zemaljskog župana Valentina od Poljane *nobilis castri* Juraj, sin Demetrija *de Zedlaurieuch*, prodao je posjed Pavlu literatu, svećeniku Demetriju i Valentinu, sinovima Jurja, sina Stjepana. Kupci se u ispravi navode kao *nobiles regni de Polana* (Documenta 38). Iz istog vremena nam je ostala i isprava od 1. veljače 1418., u kojoj jedan nobilitirani *iobagio castri* došao pred zemaljskog župana zbog jednog takvog posjeda koji se nalazio *inter generacione nobilium castri de genere Hegen* (Documenta 46).

župana.¹¹¹ Isto tako, Prevša je 1249. posredovao prilikom isplate novca kod kupoprodaje jednog posjeda.¹¹² Nadalje, u nekim se slučajevima u 13. stoljeću zemaljski župani pojavljuju kao *homines banales* dok su vršili službu, dok se kasnije ne mogu tako javljati tijekom vršenja službe, nego samo nakon što im je služba okončana.

Isprave križevačkih zemaljskih župana u razdoblju vladavine Anžuvinaca bave se uglavnom transakcijama koje su povezane uz zemljišta i posjede: kupoprodajama i podjelama posjeda. U 13. i 14. stoljeću u takvim slučajevima stranke dolaze pred njega, koji je najvjerojatnije samo na temelju njihova iskaza sastavio izvještaj. Ne znamo za slučaj kada je tijekom kupoprodaje ili neke zemljišne transakcije zemaljski župan delegirao službenike koji su sudjelovali u utvrđivanju granica ili provođenju istrage na način vjerodostojnog mjesta. I prilikom reambulacija granice su se zapravo određivale na temelju usmenog iskaza¹¹³ ili na temelju pisanih dokaza.¹¹⁴ Ne znamo ni za isprave o uvođenju u posjed, pogotovo stoga jer vjerojatno nije niti imao te pravne ovlasti.

U 15. stoljeću zabilježeni su slučajevi u kojima se pravni čin odvijao na isti način kao i u prethodnom razdoblju: prilikom kupoprodaje i kupac i prodavatelj dolaze pred zemaljskog župana te tako sklapaju transakciju. Tada se u slučajevima kada posjedi mijenjaju vlasnike umjesto reambulacijom granice određuju samo navođenjem susjednih posjeda ili elemenata pograničnih terena, najvjerojatnije na osnovi usmene izjave stranaka.¹¹⁵ Kod toga, kao i u prethodnom razdoblju, nije bilo nužno da se imena svjedoka zapisuju u ispravi, nego samo podaci koje su iznosili. Osobe se u takvim slučajevima ne spominju često, nego samo onda kada

¹¹¹ 2. svibnja 1260.: *iuxta cognitionem Prelse comitis Iwani filii Chakany tunc terrestris comitis et Heguen comitis qui eam de mandato nostro ad ualorem nouem pensarum estimauerunt* (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18; MNL OL, DF 282 321).

¹¹² 18. srpnja 1249.: *adiungimus etiam quod tota pecunia illa per manus Prelse comitis fuit soluta* (CD 4, dok. 351).

¹¹³ U ispravi zemaljskog župana Demetrija od 21. svibnja 1330. može se čitati: *cuius vendite terre, prout nobis partes retulerunt, mete sunt hec* (Documenta 3).

¹¹⁴ Model za to mogla je biti neka ranija isprava, nadopunjena usmenim informacijama. Primjerice: u ispravama zemaljskih župana od 20. ožujka 1344. i 28. studenoga 1355. može se pronaći visok stupanj paralelizma. Razlog za to je da je 1344. posjed kupljen prvi put, a onda kada ga je desetak godina kasnije, 1355., kupio Pavao, sin Grgura, opisane su granice na temelju isprave iz 1344. (Documenta 7 i 8). Doista, ovdje su sretnim slučajem ostale sačuvane obje isprave. Međutim, u više slučajeva u ispravama se pozivaju na dokumente koje su izdali nekadašnji zemaljski župani, u vrijeme kojih su granice određivane ophodnjom. Najvjerojatnije su svi slučajevi bili izvršeni sličnom metodom, ali nam se nažalost uglavnom sačuvala samo po jedna od isprava, kao primjerice ona od 4. studenoga 1380. (Documenta 23).

¹¹⁵ 18. travnja 1408. (Documenta 27).

su bile neophodne za utvrđivanje granica: kada su bili susjedi rečenog posjeda ili bili srodnici prodavatelja.¹¹⁶

Za razliku od prethodnog stoljeća, sada imamo sačuvanih devet isprava o uvođenju u posjed koje su izdali zemaljski župani. One se mogu podijeliti u tri skupine. Prva skupina po svojoj je strukturi vrlo jednostavna: u kontekstu (*contextus*) zemaljski župan opisuje kako su poslali ljude da izvrše uvođenje u posjed na zahtjev nekog *nobilis castri*, koji su nakon učinjenog izvijestili o cijelom procesu. Najčešće se to izražava općom formulacijom, da su nakon sazivanja bližih i daljnjih susjeda i u njihovoj prisutnosti, posjed ili posjedi u pitanju sa svim pripadnostima u cjelini i bez prigovora predani podnositeljima zahtjeva. U ispravi su navedeni i svjedoci koji su nazočili reambulaciji. Istovremeno se ne daje detaljan opis granica.¹¹⁷ Druga skupina isprava sadrži dužu naraciju, uključujući razloge dolaska te se više saznaje o uvjetima podnošenja zahtjeva. Na primjer, iz isprave u kojoj nekoliko članova roda Hegen 1408. traži reambulaciju tri posjeda od križevačkog zemaljskog župana, vidi se da su dva posjeda bila baštinska, dok je jedan nekoć križevački župan Stjepan, sin bana Pavla, dosudio njihovim precima 1324. godine. Kako bi dokazali vlasništvo pokazali su originalnu županovu ispravu. U ovoj grupi isprava mogu se naći detaljniji opisi granica. Međutim, nije vjerojatno da su opis granica sačinili 1408. ljudi zemaljskog župana. U gore navedenom primjeru opis granica, izuzev nekoliko riječi (primjerice korištenja prijedloga *infra* umjesto *iuxta*), preuzet je iz isprave križevačkog župana Stjepana iz 1324. godine.¹¹⁸ Treća skupina sastavljena je od isprava u kojima nije riječ samo o uvođenju u posjede, nego i o kupoprodaji različitih zemljišnih jedinica. U tome slučaju, u prvom dijelu isprave nalazi se opis posla, a potom slijedi opis uvođenja. Popis svjedoka i detaljan opis graničnih posjeda nije obavezan, ali se u nekim slučajevima pojavljuje.¹¹⁹

Kao novi element koji se pojavljuje u ispravama 15. stoljeća je da zemaljski župan na zahtjev (*ad petitionem*) nekog *nobilis castri* u slučajevima

¹¹⁶ 16. siječnja 1409. (Documenta 31), više: 13. lipnja 1408. (Documenta 29), 8. srpnja 1411. (Documenta 34), 6. travnja 1418. (Documenta 47).

¹¹⁷ 5. kolovoza 1411. (Documenta 35), 4. srpnja 1413. (Documenta 40), 11. svibnja 1423. (Documenta 51). Jedinu slučaj u kojem je ostao sačuvan popis svjedoka: 15. veljače 1409. (Documenta 32).

¹¹⁸ 7. svibnja 1408. (Documenta 28). U tom slučaju postoji popis svjedoka. Imena susjeda navedenih prilikom reambulacije se ne mijenjaju. Usporedi ispravu križevačkog župana Stjepana od 1. listopada 1324. (MNL OL, DL 38 712; CD 9, dok. 256) i onu od 31. ožujka 1430. (Documenta 57).

¹¹⁹ 6. svibnja 1413. (Documenta 38), 19. lipnja 1416. (Documenta 42). Sadrži detaljnu reambulaciju: 2. srpnja 1411. (Documenta 33), 11. listopada 1437. (Documenta 62).

reambulacije, uvođenja ili podjele posjeda, šalje umjesto sebe poslanike (*homines nostros speciales ... destinassemus*).¹²⁰ Obično dva ili više suradnika budu uključeni kao ljudi zemaljskih župana, koji potom sudjeluju u pisanju izvještaja. Ti izaslanici vjerojatno su birani između uglednijih osoba boljeg položaja u županatu, od kojih više njih ne samo povremeno, nego redovito obavljaju takve zadatke.¹²¹ Inače uobičajeni kaptolski svjedok ne pojavljuje se niti u jednoj ispravi.

U 14. stoljeću križevački zemaljski župani posebice su se bavili zapisivanjem zemljišnih transakcija (kupoprodaja, reambulacija posjeda) među *iobagiones castri*. U dva slučaja znamo o tužbama pokrenutim pred zemaljskim županom, ali izvori ne donose detalje o njima.¹²² Dva puta određuje se o sudbini posjeda *iobagiones castri* bez muških potomaka,¹²³ u jednom slučaju pak prepisuju se isprave nekog nekadašnjeg zemaljskog župana.¹²⁴ U 15. stoljeću isprave koje izdaju križevački zemaljski župani pokazuju veću raznolikost: tu su i dalje posjedovna pitanja,¹²⁵ ali se pojavljuju zalozi,¹²⁶ prosvjedi,¹²⁷ odnosno znamo za niz sporova koji su vođeni pred zemaljskim županom. Međutim, u 15. stoljeću ne nalazimo slučajeve iz prethodne grupe isprava u kojima se isprave nekadašnjih

¹²⁰ Susrećemo se i s takvim slučajevima kada se sa sudova (*sede nostra iudiciaria*) šalju izaslanici, kao primjerice 11. svibnja 1423. (Documenta 51).

¹²¹ Znamo da u 15. stoljeću više *nobiles castri* u više slučajeva se javljaju kao izaslanici zemaljskog župana. Na primjer, Benedikt, sin Valentina iz roda Cvet, dvaput (7. svibnja 1408.: Documenta 28, 4. srpnja 1413.: Documenta 40), četiri puta Jakov, sin Ivana zvanog *Boynok* iz roda Matej (7. svibnja 1408.: Documenta 28, 5. kolovoza 1411.: Documenta 35, 6. svibnja 1413.: Documenta 38 i 4. srpnja 1413.: Documenta 40), literat Pavao, sin Jurja, dvaput (7. svibnja 1408.: Documenta 28 i 5. kolovoza 1411.: Documenta 35). Broj izaslanika bio je od dva do devet ljudi, ali najčešće bilo ih je četiri, dvojica se javljaju 2. srpnja 1411. (Documenta 33), devetorica iz 11. svibnja 1423. (Documenta 51), trojica iz 5. rujna 1435. (Documenta 59), četvorica primjerice 4. srpnja 1413. (Documenta 40). Više od polovice spomenutih izaslanika ne možemo jasno povezati uz rodove *nobiles castri*.

¹²² 1. srpnja 1317. (Documenta 2), 4. ožujka 1372. (Documenta 15). U tužbi, koja se odigrala 23. rujna 1340. ispred križevačkog župana Stjepana, sina Pavla, i zemaljskog župana Demetrija, sina Ivana, više zrcali sudbenost župana, nego onu zemaljskog župana (Documenta 6).

¹²³ 20. rujna 1356. (Documenta 9), 25. ožujka 1385. (Documenta 24).

¹²⁴ 20. travnja 1369. (Documenta 13).

¹²⁵ Podjela posjeda: 5. rujna 1435. (Documenta 59), uvođenje u posjed: 7. svibnja 1408. (Documenta 28).

¹²⁶ 1. veljače 1418. (Documenta 46), 5. travnja 1423. (Documenta 50), 16. svibnja 1425. (Documenta 56).

¹²⁷ 2. kolovoza 1430. (Documenta 58).

zemaljskih župana ponovno prepisuju.¹²⁸ Samo po spomenima znamo i za isprave o odgodama ročišta koje je zemaljski župan izdavao.¹²⁹

Zemaljski župan – slično kao i plemićki suci i župani – održavao je sudišta (*sedes iudiciarie*), gdje je sa svojim sudruzima donosio presude, koje su se odnosile na sporove među *nobiles castri*,¹³⁰ ili one između njih i plemića kraljevstva (*nobiles regni*).¹³¹ Međutim, i ti plemići kraljevstva vjerojatno su bili samo nekadašnji *iobagiones castri* koji su se uzdigli. U toku parnice parničari su dolazili pred zemaljskog župana i njegove prisjednike, gdje su podnosili tužbe, odnosno obranu, i podnosili dokaze. Nakon toga su zemaljski župan i njegovi sudruzi presuđivali o pitanju.¹³² Zemaljski župan, kao i drugi suci u Kraljevstvu, sudili su na oktave, a od četiri uobičajena termina u kojima su se sudovi održavali, zna se da su oni održavali sudište na oktave blagdana sv. Jurja i Bogojavljanja.¹³³

U sporovima koje *nobiles castri* imaju unutar svoje skupine zemaljski župan je određivao da se neki sporovi riješe izvansudskim nagodbama. Zemaljski župan Valentin Blažev za sinove i unuke Marka Dijankovečkog, kao i kćeri Ivane Diankovečke i Petra Egidijevog i njihove potomke, izdao je 1414. ispravu u kojoj je navedeno da će se nagoditi oko Petrove baštine. U slučaju uključenih *probi viri* imena nam nisu poznata.¹³⁴ Prema ispravi zemaljskog župana Benedikta, sina Pavla *de Pausinch*, iz 1435. Filip, sin Mateja Dijankovečkog i njegov sin Dionizije, svećenik Stjepan, Grgur sin Ivana i njegov sin Matej, kao i Adrijan, sin Ivana Diankovečkog i Gal, sin Blaža, delegirali su suce uključene u raspravu

¹²⁸ Tako znamo za isprave zemaljskih župana u kojima se prepričavaju ili prepisuju isprave drugih zemaljskih župana. Ispravu Adama, sina Nikole od Mindszenta, od 8. srpnja 1411. prepričao je Valentin, sin Blaža od Poljane, 11. svibnja 1413. (Documenta 34 i 39), dok je ispravu Valentina, sina Blaža, od 16. siječnja 1409. prepisao zemaljski župan Nikola od Jalšovca 24. siječnja 1425. (Documenta 31 i 54).

¹²⁹ 11. svibnja 1413. (Documenta 39).

¹³⁰ 6. ožujka 1417.: *unacum nobilibus castri in sede nostra iudiciaria nobiscum sedentibus iudicando commissimus* (Documenta 45).

¹³¹ 11. svibnja 1413.: *unacum ... nobilibus castri et nobilibus regni pro tribunali iudicio in sede nostra iudicaria sedentibus ... decrevimus* (Documenta 39). Isto tako, 7. svibnja 1408. "mješoviti" bliži i daljnji susjedi *nobiles castri* koji su pripadali rodu Hegen prilikom reambulacije: *vicinis et commetaneis earundem universis quam nobilibus castri quam nobilibus regni inibi legitime convocatis et presentibus* (Documenta 28).

¹³² 11. svibnja 1413. (Documenta 39), 24. siječnja 1425. (Documenta 55).

¹³³ Sveti Juraj: 1. svibnja 1413. (Documenta 39). Za Bogojavljenje, vidi ispravu od 6. ožujka 1417. (Documenta 45), 24. siječnja 1425. (Documenta 55). Vidi i: Ferenc Eckhart, *Magyar alkotmány- és jogtörténet* [Ugarska ustavna i pravna povijest], prir. Barna Mezey, Budapest 2000., str. 327.

¹³⁴ 17. siječnja 1414. (Documenta 41).

oko posjeda. Uključeni su suci navedeni poimence, pri čemu su Gal i Adrijan postavili trojicu, a Filip u ime ostalih dvojicu. Karakteristično je da je jedan od tih *probi viri* bio i nekadašnji plemićki sudac Križevačke županije (Grgur), a vjerojatno i ostale treba tražiti među uglednim članovima zajednice.¹³⁵

Osim zemaljskih župana, poznati su i niži dužnosnici županata: *centurio* i *pristaldus*.¹³⁶ U ispravama doba Arpadovića oni se pojavljuju redovito, a u 14. stoljeću u izvorima se pojavljuje samo zemaljski župan. Međutim, vjerojatno je da su ti položaji postojali i tada, samo nam nije ostala sačuvana niti jedna isprava zemaljskog župana ili neke druge pravne instance u kojoj bi se oni spominjali. Izvjesno je da je u prvim godinama 15. stoljeća još uvijek popunjavana čast stotnika (*centurio*) jer u ispravi zemaljskog župana Valentina, sina Blaža, ulogu njegovog izaslanika igra stotnik Đurak, sin Jurja.¹³⁷

Diplomatička analiza

Najranija poznata isprava koju je izdao zemaljski župan i koja je ostala sačuvana datira u 1274. godinu. Iz 14. stoljeća ukupno je ostalo sačuvano 12 isprava s punim tekstom i koje samo u svoje ime izdaju križevački zemaljski župani, kao i šest diploma koje zajednički izdaju s križevačkim županom.¹³⁸ Osim dva izuzetka,¹³⁹ ostale su dostupne u originalu. Iz 15. stoljeća ostalo je 40 isprava, među kojima su 24 ostale sačuvane u cjelovitom i originalnom obliku. U prvom dijelu diplomatičke analize (vanjska obilježja) razmatrat ćemo samo izvornike isprava, dok ćemo u drugom dijelu uzimati u obzir sve sačuvane cjelovite tekstove isprava. One poznate isprave iz 14. stoljeća, za koje se u intitlaciji zemaljski župan javlja zajedno s križevačkim županom, smatrali smo prvenstveno ispravama potonjeg, stoga ih ovdje nismo razmatrali u analizi.

¹³⁵ 5. rujna 1435. (Documenta 59).

¹³⁶ Zsoldos, *A szent király szabadjai*, str. 57-71. Službu satnika spominje i Lujo Margetić kao osobu iz redova *iobagiones castri* kojih je bilo više jer je svaki županat bio podijeljen na centurije (Povezanost strukture hrvatskog stanovništva, str. 97-98). Na istovjetnost ustanove satnika na različitim područjima od Mošćenica u Istri, Radošića i Ostroga u Dalmaciji, Poljica u Hrvatskoj i Draganića u Slavoniji upozorio je Franjo Smiljanić (*Studije o srednjovjekovnim*, str. 50, 67-69).

¹³⁷ 15. veljače 1409. (Documenta 32).

¹³⁸ Osim toga, ostali su sačuvani samo pet spomena i jedan prepričani sadržaj isprave.

¹³⁹ 11. srpnja 1317. (Documenta 2); 23. rujna 1340. (Documenta 6).

Sve sačuvane isprave koje su nam ostale sačuvane u originalu, uz pet izuzetaka,¹⁴⁰ bile su napisane na pergameni, pri čemu je orijentacija pergamene uvijek polegnuta, tako da se redovi nižu paralelno s dužom stranicom (*carta non transversa*). Pergamene i papir imaju kasnija oštećenja, osim redovitih rupica uzduž dokumenta, a njihova veličina odgovara količini teksta koji je na njima napisan. Isprave koje izdaju zemaljski župani u 13. i 14. stoljeću pokazuju neuvježbanost pisara. Znamo za jedan tekst isprave koji je naknadno popravljen: ondje su pogreške u pisanju donesene u bilješkama ispod teksta kako je uobičajeno u privilegiju.¹⁴¹ U osnovi, niti linije niti margine nisu naznačene unaprijed, tako da tekst “slobodno teče” do kraja reda, za razliku od isprava privilegija bana i križevačkog župana koje su obično uredne.¹⁴² Međutim, u 15. stoljeću, isprave su djelo iskusnijih ruku, čemu su možda pridonijeli činovnici Križevačke županije. Kao rezultat toga, ne nalazimo prekrizene pogrešne riječi u tekstu.¹⁴³ U ispravama ne nalazimo marginalno dopisane dijelove izvan “glavnog dijela teksta”. Povremeno se susrećemo s inicijalima, ali je to samo riječ “Nos” kojoj je slovo “n” napisano s većim ili manjim stupnjem ukrašenosti od ostatka teksta, samo radi isticanja.¹⁴⁴ U jednom slučaju, nekoliko slova u prvom retku napisano je izduženo (*scriptura longior*), u ispravi Nikole iz Jalšovca iz 1425. godine.¹⁴⁵ Isprave napisane u tom razdoblju pokazuju opće karakteristike kurzivne gotice, brojevi u kontekstu isprave uvijek su ispisani slovima, u dataciji ili slovima ili polovično rimskim brojevima. Proučimo li originalne isprave križevačkih zemaljskih župana u 14. stoljeću, vidimo da su potvrđene visećim pečatom, dok one

¹⁴⁰ Oko 1418. (Documenta 48), 5. travnja 1423. (Documenta 50), 16. svibnja 1426. (Documenta 56), 2. kolovoza 1430. (Documenta 58), 4. listopada 1436. (Documenta 60).

¹⁴¹ Iz isprave zemaljskog župana Jurja, sina Ivana, iz 1369.: *tenore presencium quibus ex significamus* (Documenta 13).

¹⁴² Međutim, znamo za jedan suprotan primjer, gdje isprava Jurja, sina Ivana, od 4. travnja 1369. ima standardni vanjski izgled županove isprave (Documenta 13).

¹⁴³ Izrazito uredan i pravilan rukopis nalazimo, primjerice, u ispravi Nikole od Jalšovca od 24. siječnja 1425. (Documenta 55).

¹⁴⁴ Slovo “N” nacrtano je tako da su mu krakovi napravljeni s dvije linije, a prostor između njih nije ispunjen (Documenta 46), napisano je podebljano i povećano, a krakovi su spojeni s dvije paralelne crte koje se stupnjevito dižu s lijeva prema desnom (Documenta 49), napisano je slovo podebljano i povećano s time da je svaki krak na sredini precrtan trima malim crtama (Documenta 61), napisano je podebljano i povećano, a lijevi krak je precrtan malom crtom po sredini (Documenta 45).

¹⁴⁵ Documenta 55. Inicijal (“n” za “Nos”) kićeniji je negoli je uobičajeno kod isprava zemaljskih župana, napisan s izduženim krakovima, s motivima lišća, cik-cak motivima i slično, koje koristi pisar (*scriptor*).

izdane već oko 15. stoljeća imaju na naličju utisnuti pečat.¹⁴⁶ Viseći pečat općenito je ovješten na svilenu vrpцу, ali se dogodilo da je korištena i ona od pergamene,¹⁴⁷ primjerice u ispravi Andrije, sin Martina, iz 1377. godine.¹⁴⁸

U svom izvornom materijalu što smo ga pregledale nismo pronašle pečat zemaljskog župana. U najboljem slučaju sačuvani su samo tragovi slike na službenim pečatima. Po ostacima je vidljivo da je pečat vjerojatno čuvao prirodnu boju voska, vanjskog promjera otprilike 3 cm.¹⁴⁹ Od metala napravljen pečat zemaljskog župana ne poznajemo.

Ni *invocatio verbalis*, ni *invocatio symbolica* koje su uobičajene u tom razdoblju u drugim ispravama ne nalazimo u ispravama križevačkih zemaljskih župana.

Intitulatio, uz jednu iznimku, ima ujednačenu formu: *Nos X comes terrestris Crisyensis*,¹⁵⁰ koja se u tome razlikuje od isprava slavonskih banova i križevačkih župana, što oni ne koriste isključivo riječ "Nos" na početku. U ispravama zemaljskih župana iz 13. i 14. stoljeća ništa ne ukazuje na njihovu pripadnost nekom rodu, osim odrednice prema imenu oca, nisu navedeni nikakvi identifikacijski elementi. Od drugog po redu zemaljskog župana iz 15. stoljeća, Adama od Mindszenta, nadalje vidimo da su se oni određivali prema plemićkom pridjevku, na način da se identificirao prijedlogom *de* uz ime matičnog posjeda. Sve isprave sačuvane u cjelini započinju intitulacijom. To nije izuzetno, jer ne znamo niti za mandate upućene nekoj crkvenoj ustanovi (primjerice mjestu javne vjere) ili isprave upućene osobama višeg ranga (vladaru, slavonskom banu i slično) koje bi slao križevački zemaljski župan.¹⁵¹

¹⁴⁶ U dvadesetim godinama 15. stoljeća u građi se pojavljuju isprave osnažene utisnutim pečatom na poledini: 5. travnja 1423. (Documenta 50), 16. svibnja 1425. (Documenta 56), 2. kolovoza 1430. (Documenta 58), 27. rujna 1436. (Documenta 60).

¹⁴⁷ 6. travnja 1418. (Documenta 47).

¹⁴⁸ 17. ožujka 1377. (Documenta 21). Od raznih boja vrpce možemo pronaći zelenu (Demetrije: Documenta 3), plavu (Petar, sin Nikole: Documenta 7) i crvenu (Nikola, sin Demetrija: Documenta 9).

¹⁴⁹ Ova veličina, međutim, treba biti tretirana vrlo oprezno jer to nipošto nije stvarni promjer pečata, samo se čini da stvarna veličina pečata ne može premašivati promjer od 3 cm. Isprava je zapečaćena pečatom križevačkog župana Pavla Velikog, za čiji opis, vidi: Éva Halász, *Magyar vonatkozású 13-14. századi világi pecsétek a zágrábi levéltárakban* [Svjetovni pečati 13. i 14. stoljeća iz zagrebačkog arhiva za Ugarsku], *Turul*, god. 80, br. 3, Budapest 2007., str. 69-83, posebice str. 75.

¹⁵⁰ Izuzetak je intitulacija Benedikta, sina Pavla *de Pausinch*, od 5. rujna 1435. koja glasi: *comes terrestris generacionum Prelsa, Matheus et Hegen* (Documenta 59).

¹⁵¹ Istina, ne samo u svoje ime, već izdaje ispravu i za križevačkog župana. U potonjoj skupini znamo za jednu takvu ispravu gdje promulgacija stoji na početku isprave, a

Salutatio ne nalazimo samo u ispravama izdanim u osobno ime, odnosno u ispravama koje su izdali zajednički s križevačkim županima.

Među dijelovima konteksta arenga, tj. dio isprave koji sadrži općenite filozofske misli, ne nalazi se ni u jednoj ispravi križevačkih zemaljskih župana.

Promulgatio, naime formula kojom se proglašava sadržaj isprave izražava se formulom *memorie commendantes significamus* i njezinim varijacijama. Najopsežnija inačica glasi *memorie commendantes significamus tenore presencium, quibus expedit universis, quod* čije se različite verzije s obzirom na poredak riječi pojavljuju često, za 14. stoljeće od dvanaest isprava puni se tekst pojavljuje ukupno šest puta,¹⁵² dok iz isprava 15. stoljeća, znamo za formulu kod njih 22.¹⁵³ Uz to, oko 1400. pojavljuje se formula u kojoj se mijenja samo jedna riječ: piše se *commendantes* umjesto *commendamus*. U ukupno pet slučajeva susreli smo se s ovom verzijom.¹⁵⁴ Iz 14. stoljeća znamo i za četiri slučaja u kojima je dio formule *tenore presencium* izostavljen, od kojih u dva slučaja će u formuli biti dodana riječ *omnibus*.¹⁵⁵ Takve varijacije ne sadrži *promulgacio* u 15. stoljeću. Tijekom stoljeća formula je dodatno skraćena, tako da sedam puta u ispravama jednostavno nalazimo formulu *memorie commendamus, quod*.¹⁵⁶

- potom je slijedi intitulacija. Radi se o ispravi križevačkog župana Ivana, sina Martina, i zemaljskog župana Andrije, sina Martina, od 4. ožujka 1372. (Documenta 15).
- ¹⁵² 23. veljače 1361. (Documenta 10), 22. ožujka 1362. (Documenta 11), 9. ožujka 1367. (Documenta 12), 17. siječnja 1374. (Documenta 18), 4. studenoga 1380. (Documenta 23) i 25. ožujka 1385. (Documenta 24).
- ¹⁵³ 2. travnja 1407. (Documenta 26), 7. svibnja 1408. (Documenta 28), 13. lipnja 1408. (Documenta 29), 16. siječnja 1409. (Documenta 31), 15. veljače 1409. (Documenta 32), 2. srpnja 1411. (Documenta 33), 8. srpnja 1411. (Documenta 34), 6. svibnja 1413. (Documenta 38), 11. svibnja 1413. (Documenta 39), 17. siječnja 1414. (Documenta 41), 19. lipnja 1416. (Documenta 42), 6. ožujka 1417. (Documenta 45), 1. veljače 1418. (Documenta 46), 6. travnja 1418. (Documenta 47), 20. travnja 1421. (Documenta 49), 11. svibnja 1423. (Documenta 51), 24. siječnja 1425. (Documenta 55), 16. svibnja 1426. (Documenta 56), 5. rujna 1435. (Documenta 59), 10. kolovoza 1437. (Documenta 61), 11. listopada 1437. (Documenta 62), 24. lipnja 1439. (Documenta 64).
- ¹⁵⁴ 2. travnja 1407. (Documenta 26), 16. siječnja 1409. (Documenta 31), 11. svibnja 1413. (Documenta 39), 9. lipnja 1416. (Documenta 42), 6. ožujka 1417. (Documenta 45).
- ¹⁵⁵ Bez *tenore presencium*: 21. svibnja 1330. (Documenta 3), 17. siječnja 1394. (Documenta 25). Bez *tenore presencium*, ali s napisanim *omnibus*: 20. ožujka 1344. (Documenta 7) i 28. studenoga 1355. (Documenta 8).
- ¹⁵⁶ 18. lipnja 1408. (Documenta 27), 5. kolovoza 1411. (Documenta 35), 4. srpnja 1413. (Documenta 40), 5. travnja 1423. (Documenta 50), oko 22. svibnja 1423. (Documenta 52), 16. svibnja 1426. (Documenta 56), duža formula *per presentes* iz 2. kolovoza 1430. (Documenta 58).

Sheme koje se susreću u naraciji samo kažu kako X i Y dolaze pred zemaljskog župana i iznose pravni predmet koji je opisan u ispravi.¹⁵⁷ U 15. stoljeću u slučaju parnica koje su se vodile pred zemaljskim županom u naraciji nalazimo i opis prethodnih događaja (primjerice odgode suđenja i slično).¹⁵⁸

Corroboratio je sastavni dio svih banskih i županskih isprava u 14. stoljeću. U njima se koriste dvije formule, početkom stoljeća više se koristi *in cuius rei testimonio litteras nostras nostri sigilli duximus munimine roboratas*,¹⁵⁹ dok će u drugoj polovici verzija *in cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales (pendentis sigili nostri munimine)* [za XY] *duximus concedendas* biti češća.¹⁶⁰ Te dvije formule, ali ne doslovno, uz manje promjene možemo naći u našim dokumentima. U 15. stoljeću ne možemo primijetiti svugdje *corroboratio*,¹⁶¹ ali se formula prevladavajuća u drugoj polovici prethodnog stoljeća u nekim slučajevima pojavljuje uz veće ili manje varijacije (*in cuius rei memoriam ...*).¹⁶² Za isprave izdane u dvadesetim i tridesetim godinama 15. stoljeća karakteristično je da uglavnom izostaje formula *corroboratio*.¹⁶³

Datio je uvijek smještena u završnom dijelu. Osim dva slučaja,¹⁶⁴ navodi se mjesto i dan naveden po kršćanskom kalendaru,¹⁶⁵ obično redoslijedom mjesto izdanja, nadnevak, godina.¹⁶⁶

¹⁵⁷ Primjerice, 22. ožujka 1362.: *Thomas filius Mychaelis Hungarus dictus Zakalas tam pro se, quam pro Andrea filio suo ... nec non Johannes filius eiusdem Thome Hungari ab una parte, magister Paulus magnus comes Crisiensis et Symiginesis parte ex altera personaliter coram nobis constituti, idem Thomas Hungarus filius Mychaelis ... est expressum* (Documenta 11).

¹⁵⁸ Primjerice, 24. siječnja 1425. (Documenta 55).

¹⁵⁹ Primjerice, 20. ožujka 1344. (Documenta 7) i 28. studenoga 1355. (Documenta 8).

¹⁶⁰ 17. ožujka 1377. (Documenta 21), 25. ožujka 1385. (Documenta 24).

¹⁶¹ Potpuno izostaje za, primjerice: 5. travnja 1423. (Documenta 50), 5. rujna 1435. (Documenta 59). Znamo način pečaćenja, ali nije opisano uobičajenom formulacijom, primjerice 1. veljače 1418.: *presencium litterarum nostrarum sigillo nostro pendenti communitarum testimonio mediante* (Documenta 46).

¹⁶² Duža verzija, primjerice: 16. siječnja 1409. (Documenta 31), kraća verzija, primjerice: 2. srpnja 1411. (Documenta 33).

¹⁶³ Među sedam isprava izdanih u tom razdoblju samo u jednoj imamo *corroboratio*, onoj od 10. kolovoza 1437. (Documenta 61).

¹⁶⁴ Slično tome, u građi slavonskih banova i križevačkih župana Križevci se kao naselje u dokumentima spominju u dva oblika (*in Crisio* ili *Crisii*).

¹⁶⁵ Isprava Valentina, sina Blaža od Poljane od 2. kolovoza 1430. ne sadrži mjesto izdanja (Documenta 58). U jednoj ispravi (od 21. travnja 1421.) fizički nedostaje dio datacije gdje se nalazilo mjesto izdavanja (Documenta 47).

¹⁶⁶ Odstupanje od te prakse vidimo u ispravi zemaljskog župana Demetrija iz 21. svibnja 1330., gdje se mjesto izdanja spominje u datumu usred preciziranja dana: *feria secunda proxima, in Crisio, post Ascensionem Domini, anno Domini millesimo CCC° XXX°* (Documenta 3).

Sve isprave križevačkih zemaljskih župana koje su nam ostale sačuvane su po obliku otvorenog tipa, *litterae patentes* ili privilegije. Ne znamo za zatvorene isprave (*litterae clausae*).

Epilog

Ispravom od 1. lipnja 1430. Žigmund Luksemburški stavio je točku na postojanje križevačkog županata. Vladao je tada na zahtjev Mihovila Ravenskog, križevačkog protonotara, i Ivana Ostfija od Poganca (*de Herbortya*), i zbog njihovih zasluga, uzvisio sve križevačke *iobagiones castri* na rang pravih plemića, čime su oni i njihove zemlje izuzete od pripadnosti utvrdi, dobivajući za njih novu donaciju. Čazmanski ih je kaptol u proljeće 1431. uveo u posjed istih.¹⁶⁷

S pravom bi mogli pomisliti da bi nakon uzdizanja u rang pravog plemstva bilo nepotrebno da postoji dužnosnik poput zemaljskog župana, budući da je samim time prestao postojati i županat. Međutim, to nije tako. S jedne strane, nadležnost zemaljskog župana protezala se i na zemlje koje su bile među pripadnostima utvrde, odnosno županata, te se stoga i nakon 1430. zemaljski župan mogao smatrati odgovornim za pitanja takvih zemalja. S druge strane, zemaljski župan Benedikt, sin Pavla, u intitulaciji jedne svoje isprave nazivao se zemaljskim županom *generationum Prelsa, Matheus et Hegen*, a ne jednostavno križevačkim zemaljskim županom, kako je to uobičajeno u drugim ispravama.¹⁶⁸ Moguće je da ta formulacija odražava pokušaj samih bivših *nobiles* odnosno *iobagiones castri* da sačuvaju svoju autonomnu organizaciju pod drugim imenom. Međutim, taj pokušaj nije bio dugog vijeka te su se u ostalim ispravama vratili na dotad uobičajeni način imenovanja u intitulaciji.

Služba križevačkog zemaljskog župana nije dugo preživjela kolektivno uzdizanje *nobiles castri* na rang pravog plemstva, posljednji poznati podaci o njoj dolazi iz isprave zemaljskog župana Pavla, sina Mikčeca od Cirkvene iz 1439. godine. Vjerojatno nakon 1430. nije ostalo puno zemlje koja je bila u pripadnostima utvrde oko koje bi se i mogli brinuti zemaljski župani, a isto su tako sami vlasnici pokušavali svoju zemlju “oplemeniti”, tj. osloboditi je od službi koje bi bile vezane uz nju.¹⁶⁹ Sredinom četrdesetih godina 15. stoljeća *nobiles* odnosno *iobagiones castri*, stopljeni

¹⁶⁷ Prepričani sadržaj te dvije isprave sačuvan nam je u ispravi vicebana i križevačkih župana Jurja Bisaškog i Tome Cirákija od 16. siječnja 1446. (AHAZU, D-XI-60; MNL OL, DF 231254).

¹⁶⁸ 5. rujna 1435. (Documenta 59).

¹⁶⁹ Vladao je na zahtjev Mihovila Ravenskog proglasio plemenitim i dva posjeda, na isti dan kada je uzdigao i križevačke *nobiles castri* na rang pravih plemića. Posjedi u

su s pravim plemstvom, te se pojavljuju za pravne poslove pred tijelima županije, a ne više pred svojim zasebnim tijelom. Uspomenu na njihov raniji zaseban položaj čuvala je jedino činjenica da su se neki od njih (dijankovečki plemići) ponekad tako imenovali u ispravama.¹⁷⁰

pitanju ležali su između posjeda *nobiles castri*, jedan na teritoriju roda Hegen, a drugi pak onom roda Matej (AHAZU, D-IX-74 i 75; MNL OL, DF 231098 i 231099).

¹⁷⁰ Najbolji primjer za to je Filip, sina Mateja, koji se javlja u izvorima zemaljskih župana od početka drugog desetljeća 15. stoljeća, a koji se u svakom slučaju definira kao dijankovečki *nobilis castri*. Njegovi potomci se na prijelazu 15. u 16. stoljeće pojavljuju u izvorima kao dijankovečki plemići. Tako primjerice, pred slavonskim banom Andrijom Botom 4. travnja 1506. (MNL OL, DL 37764) dijankovečki plemići prodaju svoju plemićku kuriju (*totalem curiam ... nobilitarem*).

Dodatak.
Arhontološki popis križevačkih zemaljskih župana*

Ime zemaljskog župana	Spominjanje u izvorima
Prevša	18. srpnja 1249. (CD 4, dok. 351)
Hegen	Prije 2. svibnja 1260. (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18; MNL OL, DF 282 321)
Ivan, sin Čakana	2. svibnja 1260. (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18; MNL OL, DF 282 321)
Pesek	Prije 1269. (HDA, DMV, no. 22; MNL OL, DF 218 519)
Cvet	1. rujna 1274. (Documenta 1)
Vid	1. srpanj 1317. (Documenta 2)
Demetrije [sin Ivana]	21. svibnja 1330. (Documenta 3)
Grgur	Prije 1339. (Documenta 5)
Mike, sin Matej	23. svibnja 1339. (Documenta 5)
Demetrije, sin Ivana	23. rujna 1340. (Documenta 6)
Petar, sin Nikole	13. rujna 1343. (CD 11, dok. 66, Anjou-oklt. 27, reg. 606) – 20. ožujka 1344. (Documenta 7)
Nikola, sin Demetrija	28. studenoga 1355. (Documenta 8) – 20. rujna 1356. (Documenta 9)
Stjepan, sin Demetrija	23. veljače 1361. (Documenta 10) – 22. ožujka 1362. (Documenta 11)
Ivan, sin Benedikta	9. ožujka 1367. (Documenta 12)
Juraj, sin Ivana	2. travnja 1369. (Documenta 13)
Ivan, sin Benedikta	5. studenoga 1370. (HDA, DMV, no. 889; MOL, DF 219 397)
Luka, sin Šimuna	Prije 4. ožujka 1372. (Documenta 14)
Andrija, sin Martina	Prije 4. ožujka 1372. (Documenta 15) – 17. ožujka 1377. (Documenta 21)
Ivan zvan <i>Hero</i> , sin Benedikta	Prije 4. studenoga 1380. (Documenta 22) – 4. studenoga 1380. (Documenta 23)
Nikola, sin Grgura	25. ožujka 1385. (Documenta 24)
Stjepan, sin Petra zvanog Gulinec	17. lipnja 1394. (Documenta 25)

* U tablici se donose uz imena zemaljskih župana njihovo prvo i posljednje spominjanje u izvorima, dok u zagradama donosimo izvor podatka.

Ime zemaljskog župana	Spominjanje u izvorima
Valentin, sin Blaža [od Poljane]	2. travnja 1407. (Documenta 26) – 15. veljače 1409. (Documenta 32)
Adam, sin Nikole od Mindszenta	2. srpnja 1411. (Documenta 33) – 5. kolovoza 1411. (Documenta 35)
Valentin, sin Blaža od Poljane	Prije 1. svibnja 1413. (Documenta 38) – 4. studenoga 1414. (MNL OL, DL 68 695)
Adam, sin Nikole od Mindszenta	19. lipnja 1416. (Documenta 42) – 6. ožujka 1417. (Documenta 45)
Valentin, sin Blaža od Poljane	1. veljače 1418. (Documenta 46) – 4. travnja 1418. (Documenta 47)
Blaž literat, sin Nikole od Čeberkovca	20. travnja 1421. (Documenta 49)
Adam, sin Ivana od Jalšovca	5. travnja 1423. (Documenta 50)
Petar zvan Totar, sin Ivana od Poljane	11. svibnja 1423. (Documenta 51) – oko 22. svibnja 1423. (Documenta 52)
Nikola, sin Ivana od Jalšovca	Prije 24. siječnja 1425. (Documenta 54) – 24. siječnja 1425. (Documenta 55)
Petar, sin Petra od Osuđeva	16. svibnja 1425. (Documenta 56)
Juraj, sin Ivana <i>de Gwnnyak</i>	31. ožujka 1430. (Documenta 57)
Blaž, sin Valentina od Poljane	2. kolovoza 1430. (Documenta 58)
Benedikt, sin Pavla <i>de Pausinch</i>	5. rujna 1435. (Documenta 59) – 29. rujna 1436. (Documenta 60)
Matej, sin Ivana od Hrsova	10. kolovoza 1437. (Documenta 61) – 11. listopada 1437. (Documenta 62)
Blaž, sin Stjepana <i>de Batetinch</i>	Prije 24. lipnja 1439. (Documenta 63)
Pavao, sin Mikčeca od Cirkvene	24. lipnja 1439. (Documenta 65)

COMES TERRESTRIS CRISIENSIS. AN INTRODUCTORY STUDY

*Nos Petrus Chirke vicebanus regni Sclavonie et comes Crisyensis ac Andreas filius Martini comes terrestris de eodem memorie commendantes significamus, quibus expedit universis.*¹ With those words begins a charter kept in the Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts under the signature D-VI-33, referred to later in this book. Two persons are mentioned in the superscription (*intitulatio*), and on the first, Peter Csirke, we have relatively extensive findings: he was a member of the Széplaki (Csirke) family of the Aba kindred and was a retainer of Ban Peter Cudar. During the ban's first government in Slavonia (1369-1371), Csirke was only the *comes* of Križevci and during the second (1373-1381), alongside with that position, he held the office of the viceban. We have rather limited information regarding the second individual mentioned in this document, a certain Andrew, son of Martin, and the office which he held. This office, in particular the position and the institute of the *comes terrestris* of Križevci (*comes terrestris Crisiensis*)² and the people who held it, will form the main focus of the following lines.

Regarding the term *comes terrestris*: the first word refers to the leading individual heading a particular county, a count. The second word (*terrestris, e*) means that the term in question is a portion of land or an (drylanded?) estate. Thus, the structure of translation seems clear: *comes* of a land or a territorial count. If we peruse the medieval Latin dictionary composed by Antal Bartal, we find not only single components, but the whole phrase. Bartal, instead of using a literal translation, interprets the term in the following manner: "an elected judge of true or kindred organised nobility." In order to support this he draws upon the charters issued by a *comes terrestris* from a different geographical area, in this case

¹ When we refer to the charters issued by the *comites terrestres Crisienses*, we are using the number of the document corresponding to the one in our *Diplomatarium*. For the quotation above, see: 17 November 1376 (Documenta 19).

² In the English and Hungarian version of this introductory study we shall use the Latin term *comes terrestris* for this position, while, in the Croatian version, we shall mostly use the Croatian term "zemaljski župan."

the *comes terrestris* who was the head of the Saxons of Spiš.³ *Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae* defines *comes terrestris* (*terrigena*) as “an elected judge of nobles who live on certain territory (*iudex electus nobilium in certo territorio habitantium*).”⁴ It also notes many examples from the sources, of which the first is dated in 1244, and the last in 1419. Some of these examples are related to *comes terrestris* of Križevci. In a similar manner, the *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae* amongst various possible variations of the term *comes* notes the term *comes terrestris* (or *comes terrigena*) which are defined as *iudex generationis* or “comes of the land,” that is judge of the kindred. The example it gives refers precisely to Prevša, *comes terrestris* of Križevci.⁵ Vladimir Mažuranić in his work *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, while defining the term *comes* among many various meanings states that sometimes a *comes* of a kindred or a brotherhood is occasionally called *comes terrestris* and “their brotherhood or kindred is called *supanatus*.”⁶

As will be demonstrated in the text below, the *comes terrestris* was in charge of castle warriors connected with a certain castle, since the

³ Antal Bartal, *Glossarium mediae et infimae latinitatis Regni Hungariae*, Lipsiae 1901, p. 145. Bartal has stated that the term for this service in the Saxon community in Spiš was *Landgravius* (which corresponds to German term *Landgraf*). The meaning of this term and its functions are unclear. Thus, Benjamin Arnold emphasizes that *lantgrave* appeared as a title among German high aristocracy only at the end of the eleventh century, and many of the examples connect those officials to royal land or prerogatives in the area of the Holy Roman Empire. Although it seems to the author that it could be possible to connect them with the elevation of the ministerials, he was confused by the fact that the layer of imperial ministerials only experienced a rise in social status two centuries later (Benjamin Arnold, *Princes and territories in medieval Germany*, Cambridge 1991, pp. 130-131). It is worth mentioning that Arnold in the same place mentions that the title was used in the context of German Eastern colonisation, which completely corresponds with Saxons from Spiš mentioned above.

⁴ Iván Boronkai et al., *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Hungariae. A Magyarországi Közép-kori Latinság Szótára*, 5 vols., Budapest 1987-1999, vol. 2, p. 191 (line 58-60), p. 195 (line 22-41).

⁵ Marko Kostrenčić et al., *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae*, 2 vols., Zagreb 1973-1978, vol. 1, p. 250.

⁶ Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik* [Contributions to Croatian Legal and Historical Dictionary], Zagreb 1908-1922, reprint: Zagreb 1975, pp. 126-127. It should be emphasized that previous Croatian historiography did not stress enough the terminological difference between the castle district (*županat*) and county (*županija*), but it recognised that there was a distinction in content. On the other hand, Hungarian historiography made a clear distinction, for castle district is denoted by the term *várispánság*, while for the county the term *megye* is used. Also, it should be stressed that the Hungarian historical and legal terminology for researching the Middle Ages is more available than in Croatian scholarship.

fifteenth century styled in the sources as *nobiles castri*, and under his jurisdiction he also had appertaining castle lands.

The institution of *comes terrestris* in Slavonia has been researched by only a few Hungarian and Croatian scholars. The first one to open the discussion was Frigyes Pesty in his work on the history of the territorial organisation of the castle system in Hungary, where he briefly presented the general characteristics of each castle district (*comitatus*). He only referred briefly to the *comitatus* of Križevci, mentioning only the documents relating to the estates of any particular castle. The information he provided did not extend to beyond the thirteenth century.⁷ The general part of the book deals with the officials of the castle district (*locumtenens*, centurion, etc.), but among them we are searching for the *comes terrestris* in vain. Yet, that office was not unknown to Pesty, since when describing the castle district of Križevci he mentions the *comes terrestris* Prevša. The only official of Križevci known by name is a certain centurion by the name of Zulga, but it is not certain when he held that office.⁸

The question of to whom Slavonia belonged in the period from the tenth to the thirteenth century is a much debated one and was explored by Frigyes Pesty in his work, entitled *Die Entstehung Croatiens* [On the Formation of Croatia]. In relation to this, Vjekoslav Klaić touches upon the problematic of the Slavonian castle districts for which he emphasises that in the thirteenth century a lot of “smaller districts” were placed there, which are in the Latin sources called by the term *comitatus*. Hence, he has counted twelve castle districts in Slavonia and among them he also mentioned Križevci. Furthermore, he explained that those “administrative districts” were small in space, and that a castle formed their centre, under the jurisdiction of which were placed appertaining land estates and persons, which were ruled by a count.⁹

An explanation of the function of *comes terrestris* was sketched for the first time, yet only briefly, twenty years before by Ivan Kukuljević Sakcinski in his popular academic work on the castle of Kalnik. He noted that the nobles of Kalnik, shortly after defending against the Mongols,

⁷ Frigyes Pesty, *A magyarországi várispánságok története, különösen a XIII. században* [A History of the Hungarian Castle Systems, especially in the Thirteenth century], Budapest 1882, pp. 301-303.

⁸ Isto, str. 93-117.

⁹ Vjekoslav Klaić, *Da li je nekadanja Slavonija bila izprvice hrvatska ili ugarska zemlja?* [Was Medieval Slavonia a Croatian or Hungarian Country in the Beginning?], *Vienac. Zabavi i pouci*, vol. 14, Zagreb 1882, no. 35, pp. 560-562, no. 36, pp. 576-578, no. 37, pp. 596-599, no. 38, pp. 609-612, no. 39, pp. 628-630, no. 40, pp. 637-640, no. 41, pp. 655-658, no. 42, pp. 675-678.

were ennobled and received the right of free government under a *comes terrestris*. In this work, of course, the author did not deal directly with the nobles of Križevci castle or their leader.¹⁰

Although he did not deal directly with the institution of the *comes terrestris* of Križevci, Dezső Csánki in his work the *Körösmegye a XV-ik században* [The County of Križevci in the Fifteenth Century] looks at the existence of the castle warriors in Slavonia and states that they survived there until the end of the Middle Ages, even when the areas in which they resided came into the hands of ecclesiastical or lay magnates. The author mentioned that the castle districts of Križevci and Kalnik remained in royal hands through the entire Middle Ages. Church *praediales* resided in the areas belonging to the bishop of Zagreb, the provosts of Čazma and of Glogovnica and other ecclesiastical institutions. Some were in private hands, like the castle districts of Rovišće and Greben. Csánki has thought that individuals that resided in the area of the castle district had the privilege of freely electing the *comes terrestris* coming from their own ranks, who judged their law suits according to customary law and sometimes royal laws. In that manner special territorial units (castle districts, which he refers to as “small counties”) were established within the great noble county of Križevci.¹¹

Lajos Thallóczy and Samu Barabás have collected sources which concerns the history of the Blagay family. In the introduction of the diplomatarium, the authors briefly touched upon the history of the castle districts in Slavonia. According to them, in Slavonia the estates of certain kindreds were spread around a certain castle. The noble kindreds lived in property and residential communities, and *comites* were the most important members of the wealthiest families within the kindred, which together with the heads of families judged disputes related to customary law. “Functions” were not hereditary. The Kings of Hungary implemented this system of kindred organisation on the castle system, but in this case the members of the organisation were drawn not from the kindred members but from the group of castle warriors.¹²

In 1905 Mór Wertner wrote a review of the *Monumenta historica nobilis communitatis Turoplje olim campus Zagrabiensis dictae*, a work of Emilij

¹⁰ Ivan Kukuljević Sakcinski, Grad Veliki Kalnik [Veliki Kalnik Castle], *Leptir*, Zagreb 1859, p. 255.

¹¹ Dezső Csánki, *Körösmegye a XV-ik században* [The County of Križevci in the Fifteenth Century], Budapest 1893, pp. 120-122.

¹² Lajos Thallóczy – Samu Barabás (ed.), *A Blagay-család oklevéltára. Codex diplomaticus comitum de Blagay*, *Monumenta Hungariae Historica – Diplomataria*, vol. 28, Budapest 1897, pp. XIII-XX.

Laszowski, in the periodical *Századok*. In his criticism, Wertner placed a special focus on the *comes terrestris* of Zagreb (and other *comites* across the river Drava). He argues that the term *terrestris* merely points out that the individual in question simply originated from the county. As a translation he suggested the term “second count.”¹³

On the basis of his source collection Emilij Laszowski himself has written a history of the noble community of Turopolje. There, he has dedicated a chapter on the institution of *comes terrestris* where he states that the former was the head of noble community (calling it “a tribal community”) as a “chieftain” or an elder. In the sources the Latin term used for this institution was *comes terrestris* in the thirteenth century, and later *zuppan*, *suppanus*, finally ending in the nineteenth century with the Croatian vernacular term *župan plemenite općine Turopolja*. He emphasized that according to the conclusions of the Diet of 1278, one of the freedoms of the noblemen of Turopolje was the election of a *comes terrestris*, who was elected annually, and that his honor was called *terrestratus*. *Comes terrestris* of Turopolje was a subordinate of the “comes of the Zagreb castle,” just as the nobles of Turopolje themselves were connected in the past with that castle. Simply put, he conducted all the legal affairs connected with Turopolje, from judicial courts to publication of charters.¹⁴

Approximately at the same time, the topic of the castle warriors of Križevci and their history was researched by Juraj Ćuk in his work entitled “Plemeniti Križevčani do postanka županije križevačke” [The Nobles of Križevci until the Formation of the County of Križevci]. Although the majority of the work is dedicated to a chronological survey of the history of the noble kindreds of the area and their genealogical connections, while debating on the nature of joint property of the “kindred” of Križevci he touches upon the function of the *comes terrestris*, for whom he uses the Croatian term “zemski župan”. Thus, he states that the *comes terrestris* was in charge of handling the common (and at the same time

¹³ Mór Wertner, *Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim Campus Zagrabienensis dictae. Collegit et sumptibus eiusdem communitatis ed. Emilius Laszowski*. Vol. I., 1225-1466. Zagrabiae, 1904. (Recenzió), *Századok*, vol. 39, Budapest 1905, pp. 554-559, especially p. 556.

¹⁴ Emilij Laszowski, *Povijest plem. općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane* [A History of the Noble Community of Turopolje, formerly called The Field of Zagreb], vol. 2, Zagreb 1911, pp. 20-28. Recently, for the *comites terrestres* of Turopolje and their cooperation with the counts or captains of Medvedgrad or Lukavec, who were of German origin from the period of the Counts of Cili to George of Brandenburg and their archontology, see: Suzana Miljan, *Nijemci u Turopolju u kasnom srednjem vijeku* [Germans in Turopolje in the Late Middle Ages], *Godišnjak Njemačke zajednice. DG Jahrbuch*, vol. 18, Osijek 2011, pp. 29-50.

hereditary) estates of the kindreds and that he was present during the discussion of every legal affair regarding them. Simultaneously, Ćuk emphasized that he was elected freely by the noblemen of Križevci on their assemblies.¹⁵

In 1946 Nada Klaić produced her doctoral thesis entitled *Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića* [Political and social organisation of Slavonia during the Árpáds], in which she dedicated a special chapter to the question of castle districts (which she called “comitat”) in Slavonia. Thus, the author discusses the castle districts of Varaždin, Moravče, Hrašćina, Kalnik, Rovišće, Garić, Križevci, Garešnica, Grđevac, Virovitica, Vukovsko, Požega, Podgora, Gorica, Gora, Dubica, Sana, Vrbas, followed by the castle districts under the ownership of bishop, such as Dubrava, Čazma, Ivanić and Vugrovec. Klaić also addressed the question of the origin of that institution – whether it was a Hungarian model, or a Slavic one which predated the arrival of Arpadians to Slavonia. Moreover, Klaić mentioned that the *comes terrestris* (for which she used the Latin term) was the representative of the lesser nobility residing around the castle, their legal advocate, and sometimes even judge. His role was the institution into an estate, settling of borders and overseeing any legal litigation. Concerning the castle district of Križevci, the author explained that it appeared rather early. At its head was the *comes*, alongside whom *comes terrestris* also acted. Furthermore, she noted that the territory of the castle district of Križevci was larger in the fourteenth century than in the thirteenth century.¹⁶

In the 1940s, a work entitled *Húbériség és rendiség a középkori magyar jogban* [The Feudal System and the State of Estates in Medieval Hungarian Law] by György Bónis argues that feudalism in its highest degree in the level of Kingdom of Hungary can be found in the areas in which Croatian and Slavonian lesser nobility resided. In Slavonia under the Arpadians, noble kindreds were organised according to their blood ties. The rulers of Hungary incorporated these noble kindreds into the castle system, since Slavonia was considered to be royal property. The process began in earnest during the reign of King Bela III. Bónis quoted aforementioned ideas of Lajos Thallóczy and Samu Barabás on the heads of kindreds. The joint possession of land was still kept in the twelfth cen-

¹⁵ Juraj Ćuk, Plemeniti Križevčani do postanka županije križevačke [The Nobles of Križevci until the Formation of the County of Križevci], *Vjesnik zemaljskog kr. hrv.-slav.-dalm. arkiva*, vol. 18, Zagreb 1916, pp. 41-80, especially pp. 65-66, 70.

¹⁶ Nada Klaić, *Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića* [Political and Social Organisation of Slavonia during the Árpáds], unpublished doctoral thesis, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1946.

tury, when Hungarian noble property law penetrated to Slavonia and broke the unity of the hereditary estates of the kindreds. The rulers of the Kingdom of Hungary gave their supporters in Slavonia the hereditary estates of kindreds which they could then hold as private property. The Kindreds were no longer in the hands of the king or his officials, but came into private hands. Then, at their head came the *comes terrestris* or the *supanus terrestris*, the steward of joint property, who was some kind of an economic supervisor. Furthermore, Bónis dealt with the establishment of the layer of Slavonian *iobagiones castri*, with the rights concerning their estates and the services which they owed.¹⁷

In the 1950s, somewhat in parallel with the Bónis' thoughts, the work of Marko Kostrenčić reopened the debate in Croatian scholarship regarding the origin of the counties in Slavonia and Croatia in the age of the Árpáds. He argued that they were introduced by the kings of Hungary, who based them upon the institutions of the Pannonian Slavs ever since the time of Saint Stephen. Furthermore, he states that this formed the foundation of the "donational and feudal system" which the kings of Hungary transferred to "Croatian lands" during the twelfth century, and that in Slavonia counties were organized on the "Hungarian type." Still, during the thirteenth century changes occurred in the county organisation. The old royal counties "decomposed" and counties received a new structure of authority organised on the basis of noble communities in which those who lived in its area formed a separate unit. Unfortunately, his discussions end with the period of the thirteenth century.¹⁸

In the 1970s Nada Klaić returned to the discussion of the castle system during the age of the Árpáds, which she expanded into the Angevin period in her work *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku* [Croatians in the Central Middle Ages]. In this work she maintains that castle system around which castles were grouped was originally formed of only the royal estate. The institution itself, so she argued, was of Slavic origin, thus partly dismissing Kostrenčić's theory regarding the Hungarian influence on their organisation). For the castle of Križevci, she states that it was important because it was placed on the Coloman's (Military) road, and according to her opinion it was built after the county system was already established. She touched upon the explanation of the function of

¹⁷ György Bónis, *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban* [Feudal System and Class State in Medieval Hungarian Law], (first edition: Kolozsvár s. a.), second edition: Budapest 2003, pp. 245-246.

¹⁸ Marko Kostrenčić, *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava* [The Draft of History of Croatian State and Croatian Law], vol. 1, Zagreb 1956, pp. 159-160, 176-177, 202-206, 221-223.

comes terrestris when discussing the position of the “counties” which did not develop into hereditary lordships, because the nobility within them had to gather into separate organisations headed by those which she terms “zemski župan” and “helpers in the field of the county’s counts” (*comes comitatus*).¹⁹

The development of these institutions was dealt with by Croatian legal historian Lujo Margetić, who saw them as an integral element of “an old Croatian system.” He explains how the kingdom of Slavonia was formed by the merging of several counties, for which he uses a Croatian version of a Latin word (“komitatus”). He uses this term to refer to the “real counties” of Zagreb and Križevci, as well as those which were in private hands at that time. Although he does not touch upon the role of the *comes terrestris*, he explains the function of the centurion, a lesser functionary who is also mentioned in our sources regarding Križevci castle.²⁰

In the 1980s Josip Buturac wrote histories of several castle districts, including that of the castle district of Križevci. The castle district he styles with the Croatian terms “župa” [parish or shire] or, from the mid-thirteenth century, “županija” [county] (*comitatus*) and defines the former as a regional parish where freemen live in community and are obliged to perform military service. He also explore the officials of the government

¹⁹ Nada Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku* [Croatians in the Central Middle Ages], Zagreb 1976. For the castle districts during the age of the Árpáds, see, for example, pp. 254, 258–262, for the development under the Angevins, see pp. 507, 516–518, and for the *comes terrestris* himself, see p. 521. The legal historian Ivan Beuc researched the social structures and territorial organisation within the medieval Kingdom of Hungary-Croatia in his work *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije* [History of the State Institutions of the Kingdom of Croatia, Slavonia and Dalmatia] (Zagreb 1985), but he does not deal directly with the issue of the *comites terrestres*. Borislav Grgin collects together the research of both Ivan Beuc and Nada Klaić, and mentions the problems relating to the *comites terrestres* as a characteristic of county organisation in the area of Slavonia. Cf. Borislav Grgin, *Županije u razvijenom i kasnom srednjem vijeku* [Counties in the Central and Late Middle Ages], in: *Hrvatske županije kroz stoljeća* [Croatian Counties through Centuries], ed. by Franko Mirošević, pp. 21–38.

²⁰ Lujo Margetić, *Povezanost strukture hrvatskog društva i političkih odnosa u srednjem vijeku (do pojave staleža)* [The Connection of the Structure of Croatian Society and Political Relations in the Middle Ages (until the Beginning of Estates)], *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, vol. 487, Razred za društvene znanosti, vol. 41, Zagreb 2003, pp. 95–98. The problem of the castle system in the Southern part of medieval Slavonia and Croatia was researched by Franjo Smiljanić in his work *Studije o srednjovjekovnim slavenskim/hrvatskim institucijama* [Studies on Medieval Slavic/Croatian Institutions] (Zadar 2010).

of the “parish,” and briefly describes the *comes terrestris* as an individual who took care of the community of the landed estates and who was a part of judicial system. Furthermore, he states that the *comes terrestris* had a role in resolving disputes over borders and issued charters regarding every legal transaction connected to the landed estates.²¹

Lelja Dobronić also explored the history of particular castle districts. While researching the castle of Kalnik she worked on the history of its castle warriors too. She did not pay much attention to the function of the *comes terrestris* itself, except that she reaffirmed the argument of Ivan Kukuljević Sakcinski, who claimed that a freely elected *comes terrestris* stood at the head of the nobles of Kalnik.²² The work of Josip Adamček on the *praediales* of Rovišće belongs to the same scholarly approach, who points out that their position and the one of the castle warriors was not that different and that in parallel with a royal *comes* on those estates existed more freely elected counts (*comites parochiales*). The *comes terrestris* appears alongside these *comites parochiales*, and Adamček states briefly that the *comes terrestris* was able to issue charters independently.²³ The function of *comes terrestris* touched upon briefly by Ivan Peklić in his work on the Poljana estate, where he mentions that they were personally involved in property exchanges regarding that estate.²⁴

Attila Zsoldos in his work *A szent király szabadjai* [The Freeman of the Holy King] did not wish to deal with the history of the Slavonian castle warriors. He notes the differences between the nobility who resided in the areas North and South of the river Drava and how the same could be said for the castle warriors.²⁵

Hungarian historian Árpád Nógrády explored the relationship between the *praediales* of Rovišće with the Ders (Držanić) family, who held

²¹ Josip Buturac, *Vrbovec i okolica 1134.-1984*. [Vrbovec and its surroundings 1134-1984], Vrbovec 1984; *Idem*, *Povijest Gornje Rijeke i okolice* [A History of Gornja Rijeka and Surrounding Area], Gornja Rijeka 1979; *Idem*, *Rovišće* [The Castle of Rovišće], Rovišće 2003. See also: *Idem*, *Regesta za spomenike Križevaca i okolice 1134.-1940*. [Regesta of the Monuments of Križevci and Surrounding Area 1134-1940], Križevci 1991.

²² Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši* [The Nobles of the Kalnik Castle], Križevci 1998, p. 14.

²³ Josip Adamček, *Roviščanski predijalci* [The Praediales of Rovišće], *Historijski zbornik*, vol. 29-30, *Šidakov zbornik. U povodu 75. godišnjice života prof. Dra Jaroslava Šidaka i 30. godišnjice uređivanja “Historijskog zbornika”*, Zagreb 1976-1977, pp. 151-152.

²⁴ Ivan Peklić, *Poljana križevačka* [The Poljana of Križevci], *Cris – časopis Povijesnog društva Križevci*, vol. 4, no. 1, Križevci 2002, pp. 33-43.

²⁵ Attila Zsoldos, *A szent király szabadjai. Fejezetek a várjobbágyágtörténetéből* [The Freeman of the Holy King. Chapters of the History of the Castle Warriors], *Társadalom-és művelődéstörténeti tanulmányok*, vol. 26, Budapest 1999, pp. 77, 79.

the castle Rovišće from the period of Sigismund of Luxemburg. He states that the case of Rovišće was unique because the castle was transferred from royal to private hands. He touched upon the function of the *comes terrestris* during the description of the dispute that the widow of Martin Ders had with the *praediales* of Rovišće over some *praedium* because it was conducted in the court of the *comes terrestris* of Rovišće. Furthermore, he explains that the *comes terrestris* was the judge elected from the ranks of the castle warriors,²⁶ that he was elected by his peers and that he was solving their affairs.²⁷

More recently, Hrvoje Strukić has dealt with the castle district of Moravče for which he used the term *komitat*, following the research of Nada Klaić. Nevertheless, he also discussed the terminology for *comitatus* and *comes*, and offers as solutions in Croatian “knez” and “knežija.” He explains that it is possible that the *comes terrestris*, giving the example from Turopolje, was simply called in Croatian “komeš,” and as a validation of the thesis he offers a place name Komesčak.²⁸

Recently, the Hungarian scholar Gábor Szeberényi dealt with the castle warriors belonging to the castle districts to the south of the river Drava. He wrote on the castle warriors of Turopolje,²⁹ the county of Gora³⁰ and

²⁶ On the terms castle warriors and *nobiles castri*, see the first paragraph of the chapter “The agency of *comes terrestris*”.

²⁷ Árpád Nógrády, *Obitelji Szerdahelyi i Rovišće* [The Szerdahelyi Family and Rovišće Castle], in: *Hrvatsko-mađarski odnosi 1102.-1918.*, ed. Milan Kruhek, Zagreb 2004, pp. 68-72; Isti, *A Szerdahelyiek és a rojcsai prediálisok* [The Szerdahelyi Family and the Praediales of Rovišće], *Történelmi Szemle*, vol. 43, Budapest 2001, pp. 73-82.

²⁸ Hrvoje Strukić, *Komitat Moravče* [The Castle District of Moravče], in: *Sveti Ivan Zelina i zelinski kraj u prošlosti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 15. prosinca 2000. godine u Sv. Ivanu Zelini*, ed. Ante Gulin, Zagreb 2003, pp. 36-37.

²⁹ Gábor Szeberényi, *A 13. századi horvát társadalom szerkezetének néhány aspektusa a Vinodolski zakon tükrében* (Gradokmetek és várjobbágyok a Drávántúlon) [Some Aspects of the Structure of Thirteenth-Century Croatian Society in the Light of the Law Code of Vinodol (“Gradokmeti” and Castle Warriors in the Areas across the River Drava)], in: *Medievisztikai tanulmányok. A IV. Medievisztikai PhD-konferencia* (Szeged, 2005. június 9-10.) előadásai, ed. Szabolcs Marton – Éva Teiszler, Szeged 2005, pp. 143-167; *Idem*, *Nemesi közösségek a Szepességben és Túrmezőn a 13-14. században* (Szempontok a szepesi tizlándzsások és a turopoljei nemesek párhuzamának kérdéséhez) [Noble Communities in Spiš and Turopolje in the Thirteenth and Fourteenth Century (Thoughts on the parallels of the *nobiles decem lanceatorum* and nobles of Turopolje)], in: *Köztes-Európa vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére*, eds. Dániel Bagi – Tamás Fedeles – Gergely Kiss, Pécs 2012, pp. 439-449.

³⁰ *Idem*, *A gorai comitatus a XIII. században* (Megjegyzések a “hat gorai nemzetség” és a Babonić-ok korai történetéhez [The Castle District of Gora in the Thirteenth Century (Notes on the “six noble kindreds of Gora” and the Early History of the Babonić Family)], in: *Középkortörténeti tanulmányok 6. A VI. Medievisztikai PhD-konfe-*

the castle district of Rovišće.³¹ The last study was extended and translated into Croatian and besides the fact that it is now more easily accessible to Croatian scholarship, its value lies in the fact that it summarizes previous results of Hungarian scholarship and that his analysis demonstrates how the castle warriors and *praediales* were not identical social groups. He emphasized that one has to bear in mind the fact that castle warriors were located everywhere in the Kingdom of Hungary-Croatia, whilst *nobiles praediales* can be found only in the area of several castle districts of medieval Slavonia – Čazma, Garić, Garešnica, Rovišće and Zagreb. At the same time, he argues that the lesser nobles of Turopolje were analogous to the praedial nobility to the south of the river Drava. Very briefly, he mentions the function of the *comes terrestris* and disagrees with Pesty, who stated that former *comes* of Rovišće became “only *comes terrestris*, that is, the administrator” of that area. He thinks that that this theory is not accurate because the function of the former *comes* of Rovišće has merged with the function of the castellan of Koprivnica castle during the merging of the castle districts into the county of Križevci. The last independent *comes* was mentioned in 1370. On the other hand, the exact sequence of the *comites terrestres* of Rovišće is known for the period from the thirteenth until the fifteenth century.³²

Recently, one of the authors of this source collection, Éva B. Hálás, dealt directly with the functions of the institution of *comes terrestris*, and hence a large part of this introductory study is based on her previously published studies.³³

rencia (Szeged, 2009. június 4-5.) előadása, eds. Péter G. Tóth – Pál Szabó, Szeged 2010, pp. 233-248.

³¹ *Idem*, A rojcsai predialisok a 13-14. században [The *Praediales* of Rovišće Castle in the Thirteenth and Fourteenth Century], in: *Középkortörténeti tanulmányok 7. A VII. Medievisztikai PhD-konferencia* (Szeged, 2011. június 1-3.) előadásai, eds. Attila P. Kiss – Ferenc Piti – György Szabados, Szeged 2012, pp. 291-312.

³² *Idem*, Plemići, predijalci i iobagiones castri Rovišća u 13. i 14. stoljeću [Nobles, *Praediales* and Castle Warriors of the Rovišće Castle in the Thirteenth and Fourteenth Centuries], *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, vol. 30, Zagreb 2012, pp. 35-44.

³³ Éva B. Hálás, A kőrösi comes terrestrisek tevékenysége a XV. században [The Agency of the *comites terrestres* of Križevci in the Fifteenth Century], in: “*Fons, skepsis, lex*”. *Ünnepi tanulmányok a 70 esztendőös Makk Ferenc tiszteletére*, eds. Tibor Almási – Éva Révész – György Szabados, Szeged 2010, pp. 13-20; *Idem*, Adalékok a kőrösi comes terrestrisek tevékenységéhez a XIV. Században [A Contribution to the Knowledge of Agency of the *comites terrestres* of Križevci in the Fourteenth Century], *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*, vol. 132, Szeged 2011, pp. 37-50.

* * *

The most famous *comes terrestris* in Slavonia was certainly the one from Turopolje (*de Campo Zagrabienſi*).³⁴ However, during the fourteenth century we also have references to the castellan of Kalnik³⁵ and the *comites terrestres* of Moravče,³⁶ Rovišće,³⁷ Komarnica,³⁸ Hrašćina³⁹ and Okić.⁴⁰ However, if we look at a map of fourteenth- and fifteenth-century Hungary there were no counties with such names, but only castle districts forming an elaborate castle system. During the course of the preceding few centuries this castle-system was integrated into the newly-formed counties of Zagreb, Križevci and Varaždin.⁴¹ In the area north of the river Drava, such a castle-system disappeared during the thirteenth and fourteenth centuries, because the appertaining estates of the castles were donated to individuals. Consequently, the castle warriors that resided on them met different fates, some rising to the rank of noblemen and others falling to the rank of serfs.⁴² The situation was different in the areas south of the river Drava. There, the castle-system survived and even in the fourteenth century castle warriors connected with castles could still

³⁴ 1333 (MHNC, doc. 50; Anjou-oklt. 17, reg. 550): *Mykec comes terrestri (!) ... Datum in Ch[ic]ha*.

³⁵ 28 April 1355 (CD 12, doc. 218): *Georgius filius Benk filii Budizlay comes terrestris de eodem Kemluk*.

³⁶ 17 August 1335 (CD 10, doc. 166; Anjou-oklt. 19, doc. 517): *Thomas filius Gregorii comes terrestris de eadem Marowcha*.

³⁷ 2 August 1341 (CD 10, doc. 447, Anjou-oklt. 25, doc. 540): *Lubenum terrestrem comitem de Royche*.

³⁸ 5 December 1351 (CD 12, doc. 39): *Iwan filium Pauli comitem terrestrem de eadem [Kamarcha]*.

³⁹ 14 December 1336 (CD 10, doc. 218, Anjou-oklt. 20, doc. 484): *Gurke filii Branich comitis terrestris de eadem Hraschina*.

⁴⁰ 19 March 1394 (CD 17, doc. 405, str. 582-583): *quidem nobiles iobagiones predicti castris nostri Oklich, videlicet Iwan, filius Dixe, pro tunc comes terrestris existens et alius Iwan, filius Stasecha, de generacione Chethkouich uocata*.

⁴¹ The castle districts of the age of the Árpáds were located in the territories of the later fourteenth-century counties: Varaždin and Hrašćina in the later county of Varaždin; Zagreb, Moravče, Podgorje and Okić in the county of Zagreb; and Kalnik, Križevci, Rovišće, Garić, Grđevci, Garešnica and Česmice in the county of Križevci. On the history of Slavonian castle districts, see: Pesty, *A magyarországi várspánságok története, passim*; Gyula Kristó, *A vármegyék kialakulása Magyarországon* [The Formation of Counties in Hungary], Budapest 1988, pp. 305-330; N. Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, pp. 257-265; V. Klaić, *Da li je nekadanja Slavonija*, no. 41, pp. 656-657.

⁴² Zsoldos, *A szent király szabadjai*, pp. 158-185.

be found. During the fourteenth century two counties, Križevci⁴³ and Zagreb, each with relatively large surface areas, were formed south of the Drava alongside the smaller county of Varaždin. The former castle-system was integrated with these counties and these castle districts were left with a certain part of independence. The castle warriors belonging to these castle districts maintained at least some of their privileges. They did not fall into serfdom, nor into (lesser) nobility, but formed a special administrative unit within a county⁴⁴ headed by a *comes terrestris*.⁴⁵ The pattern can also be seen in the cases when such districts devolved into the property of ecclesiastical or lay magnates from royal hands. Therefore, in medieval Slavonia we can distinguish three intertwined forms of lesser nobility: those belonging to royal castles and those residing on the estates of ecclesiastical or lay magnates.⁴⁶

Two castle districts, Veliki Kalnik and Križevci, remained in the hands of the king until the end of the Middle Ages, though they were held by the Ban of Slavonia on royal behalf. There exists a significant corpus of source material for the study of Veliki Kalnik castle, its castle district, castle warriors and the castle-folk (*castrenses*) subordinated to them. Therefore shedding light on its past should be a topic for a separate study.⁴⁷

⁴³ On the development of the county of Križevci and the castle districts incorporated within it during the fourteenth century, see: Pesty, *A magyarországi várispánságok története*, pp. 224-244, 262, 276-281, 301-303, 319-324, 389-397; Kristó, *A vármegyék kialakulása*, pp. 311-318.

⁴⁴ In this work the term castle district or noble district shall be alternatively used as synonyms.

⁴⁵ For the fate of castle districts north of the river Drava and their castle warriors, see in: Zsoldos, *A szent király szabadjai*.

⁴⁶ Csánki, *Körömszék a XV-ik században*, p. 120. Into dependence of private possessors came, for instance, castle district of Rovišće (Elemér Mályusz, *Zsigmond király uralma Magyarországon* [The Rule of King Sigismund in Hungary], Budapest 1984, pp. 133-135; N. Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, pp. 238, 515-516; Adamček, *Roviščanski predijalci*, pp. 155-158; Nógrády, *Obitelji Szerdahelyi i Rovišće*, pp. 65-73; Szeberényi, *Plemići, predijalci i iobagiones castri Rovišća*, pp. 36, 50-52). Under ecclesiastical administration laid Čazma, Dubrava and Vaška (Pesty, *A magyarországi várispánságok története*, pp. 201-202; N. Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, p. 270, 563-564). For general discussion of the question of Slavonian *nobiles castri*, see: Bónis: *Hűbériség és rendiség*, pp. 243-260.

⁴⁷ Briefly on the structure of castle districts during the age of the Árpáds, see: Kristó, *A vármegyék kialakulása*, pp. 311-312; N. Klaić, *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, pp. 262, 524. For an overview of the history of the castle district of Križevci, cf.: Pesty, *A magyarországi várispánságok története*, pp. 276-281; Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, pp. 11-14. A history of the fourteenth-century castle districts of Kalnik, see especially: Éva B. Halász, *Nagykemlék – egy szalvón várispánság a 14. században* [Veliki Kalnik – One Castle District in the Fourteenth century], manuscript of the conference

Only a relatively small amount of charters are available for the study of the castle district of Križevci, which remained in royal hands.⁴⁸ Its centre should be located in Križevci castle, that is in the town of Križevci, where the majority of the charters were issued by the *comites terrestres* of Križevci.⁴⁹ The *comes terrestris*, who was the head of the noble district, designated his own office by the Latin term *terrestratus*.⁵⁰ Their activity may be followed from the mid-thirteenth century until the 1440s.⁵¹

The office of the *comes terrestris* of Križevci and the individuals who held it

We do not know how the process of choosing a *comes terrestris* to his duty exactly looked like. However, from the example of the castle district of Rovišće, we know that castle warriors elected him among themselves based on his capabilities.⁵² It is also probable that the elections of such officials could have taken place in the spring, as it is known for Rovišće, where the renewal of the castle districts' administration was happening on St. George's Day.⁵³

Horvát–magyar kapcsolatok interdisziplináris konferencia [Croatian–Hungarian connections. An interdisciplinary conference], held in Pécs 11 November 2008.

⁴⁸ In the fourteenth century there are 25 charters extant, which are connected to the *comites terrestres*, while for the fifteenth century there are 35 (B. Hálasz, *A kőrösi comes terrestrisek tevékenysége a XV. században*). For a survey of estates connected with the Križevci castle, see: Čuk, *Plemeniti Križevčani*, pp. 52–66.

⁴⁹ Summary of the content and *regesta* of the extant charters are not included. These charters do not include a place in their dating clause: 20 September 1356 (*Documenta* 9), 9 March 1367 (*Documenta* 12), 4 March 1372 (*Documenta* 15), 2 August 1430 (*Documenta* 58). In the charter following place is noted: *Datum in Cherezteuh Zentpeter* (present-day Sveti Petar Čvrstec, in Croatia, Southeast of Križevci) 5 September 1435 (*Documenta* 59).

⁵⁰ Adam of Mindszent, 19 June 1416 (*Documenta* 42).

⁵¹ See the archontology of *comites terrestres* in the appendix.

⁵² In August of 1424, the *prediales seu nobiles castrenses de districtu Rouyche* came in front of Ban Denis Marcali of Slavonia and declared, amongst other things, that on St. George's Day they have elected among themselves *comes terrestris* Nicholas, son of Matthew of Lipa (*unanimi voluntate Nicolaum filium Mathews in ipsorum comitem terrestrem elegerint*). Later, instead of him in *ipsorum comitem terrestrem elevassent et constituerent* Elias, son of Mikec *de iuxta Vellike* (MNL OL, DL 11119).

⁵³ Several references in the sources suggest this. In the charter of *comes* Peter Csirke and the noble magistrates of Križevci from 7 May 1370, in which are mentioned castle warriors of the Hegen kindred – John, son of Benedict, called *Hero* and Hegen, son of Mark had a dispute over an estate (CD 14, doc. 186). In the November of the same year, in the litigation, a castle warrior Andrew, son of Wilkina, was involved. In the

Most frequently, the thirteenth- and fourteenth-century *comites terrestres* could be identified with the kindreds or even families of the castle warriors or *nobiles castri*. Often, this is not the case for their fifteenth-century successors. We cannot determine for all of them from which of the kindreds of castle warriors or *nobiles castri* they have originated. On the contrary to the previous period, it seems that the office of the *comes terrestris* was not exclusively connected with the *nobiles castri*, but true noblemen had began to enter the picture; yet, only those whose families rose to the rank specifically from the community of the *nobiles castri* of Križevci. We know with certainty that three *comites terrestres* have originated from the layer of the *nobiles castri* (Peter, son of Peter of Osudevo, Matthew, son of John of Hrsovo and Paul, son of Mikčec of Cirkvena) and we can identify their families. In more cases we cannot determine their origin clearly, so we can only speculate to which families of the castle warriors they have belonged. The situation is complicated by the fact that in the fourteenth-century charters the title *comes* was used for former *comites terrestres* even after their office was terminated, marking thus former dignity, but in the fifteenth-century this principle was no longer applied. On the fifteenth-century *comites terrestres* and the reconstruction of their lives further research is required.

The existence of thirty *comites terrestres* of Križevci is determined with certainty, as well as time of duration of their offices on the head of the castle district, and for one more individual we can assume that he held that office.⁵⁴ The castle district itself appeared in the sources as late as the thirteenth century, although it is possible to argue its existence as early as the twelfth century. In a charter of 1193, Ižan, the *curialis comes de Kris*, is mentioned; it is probable that in his title may be found that of the precursor of later *comites terrestres* of Križevci.⁵⁵ For the thirteenth century, there is only scarce information on the *comites terrestres*, but for five individuals we know with certainty that they held that office, while for one we are assuming according to the mentioning in the sources. We do not have information whether any of them held that function more than once. We know about thirteen fourteenth-century *comites terrestres*.

charter, John is mentioned as *comes terrestris*, thus, the election had to take place in between those two dates (HDA, DMV, no. 881; MNL OL, DF 219 397). Furthermore, we know that in 1423 and 1425 two *comites terrestres* were on duty. In April 1423 the *comes terrestris* was Adam, son of John (Documenta 50), and in May that position was held by Peter, son of John (Documenta 51). In January 1425 Nicholas, son of John was the *comes terrestris* (Documenta 55), and in May, Peter, son of Peter (Documenta 56).

⁵⁴ Cf. the archontology of the *comites terrestres* in the Appendix.

⁵⁵ CD 2, doc. 250.

In two cases (those of Gregory and Lucas, son of Simon) we can only speculate on the duration of the office, since they are known to us only from mentioning in other charters. John, son of Demetrius and John, son of Benedict, held the office several times. From the fifteenth century, we know about twelve *comites terrestres*, from which Valentin, son of Blaise of Poljana held the office four times (1407-1409, 1413-1414, 1418, 1436) and Adam, son of Nicholas of Mindszent twice (1411, 1416-1417).

* * *

The first *comes terrestris* who we can identify with certainty was Prevša, who held that office in 1249.⁵⁶ From other sources, it is known that his father's name was John.⁵⁷ Prevša, together with George, the *comes* of Križevci, led a perambulation around the borders of the estate of a free village of Križevci (*libera villa*) on the demand of Ban Stephen of Slavonia.⁵⁸ King Bela IV ordered that Prevša and *Comes* George revise the borders of some donated estates in 1253.⁵⁹ With two companions, Prevša also estimated the value of an estate during its sale on the order of the abovementioned *Comes* George in 1260.⁶⁰

The next *comes terrestris* of whom we know with certainty was John, son of *Chakany*.⁶¹ From the aforementioned charter of 1260, issued by George, the *comes* of Križevci, he, together with two colleagues, *Comites* Prevša and Hegen, estimated the value of an estate. Prevša mentioned in the charter is certainly the same as the first *comes terrestris* of Križevci and its district mentioned above. In the following century, we know of some cases where a person who once held the office of the *comes terrestris* and used the title of *comes* in front of his name even after finishing the service. It is therefore probable that Hegen also held the office before 1260, although we cannot be certain about the exact dates during which he held his office.⁶²

⁵⁶ 18 July 1249 (CD 4, doc. 351).

⁵⁷ John, father of Prevša was mentioned in a charter of King Béla IV from 1263 (CD 5, doc. 762). For more on Prevša, his identification and his kindred, cf. Ćuk, Plemeniti Križevčani, pp. 44-46, 48 and the sources listed there.

⁵⁸ 24 April 1252 (CD 4, doc. 426).

⁵⁹ 16 August 1253 (CD 4, doc. 466).

⁶⁰ 2 May 1260 (CD 5, doc. 671).

⁶¹ For more on John, son of Čakan, his identification and his kindred, see: Ćuk, Plemeniti Križevčani, pp. 44-46.

⁶² 2 May 1260 (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18, MNL OL, DF 282 321). For more on Hegen, the lands he owned, his identification and his kindred, see: Ćuk, Plemeniti Križevčani, pp. 49, 53.

Cvet (Florian?) was the first *comes terrestris* whose charter is extant. It is a charter from 1 September 1274 whose seal, unfortunately, has not survived.⁶³ From four kindreds of the castle warriors of Križevci existing in the fourteenth century, we know that three of them were named after the former *comites terrestres* (Hegen, Chuet and Prevša). Thus we can assume that the founder of the fourth kindred (Matthew) was also one of the *comites terrestres* in the thirteenth century, although he is not explicitly mentioned in our sources.⁶⁴ There is another individual whom we can assume also held that office. In 1269 a certain *Comes Pesek* (nicknamed Dog?), or *Comes Pezk, iobagio castri Crisiensis*, came in front of Martin, *comes* of Križevci. Therefore, it is probable that Pesek, some time before 1269 was also *comes terrestris*, although we do not have any information on his activity as such.⁶⁵ We know that he had a son named Matthew⁶⁶ and it is possible that the person in question is the same Matthew who founded the homonymous kindred of the fourteenth-century castle warriors. Also, it would not be unusual that a father and a son both held the same office. As we will see later, it was possible in the later period, when members of the kindreds of castle warriors of Križevci were in general more numerous than they were in the thirteenth century.

The first *comes terrestris* known by name from the fourteenth century was Guy (*Vidus*). He held the office in 1317.⁶⁷ We shall encounter him again, in 1339, when he was mentioned as one of the judges who, together with their colleagues, had to estimate the value of some land during its sale. Then, he held the title of *comes*.⁶⁸ It is risky to claim that he is the same Guy who was *homo banalis* in 1334.⁶⁹ On account of our lack of sources he cannot be identified nor related to any of the kindred of the castle warriors of Križevci with certainty. This individual has two possible identities. If the person in question is Guy, son of Giles, then he was a member of the Hegen kindred. On the other hand, if the person in question is Guy, son of Wolf, then his noble origin is not precisely known, but

⁶³ 1 September 1274 (Documenta 1).

⁶⁴ The division on the four kindreds is also confirmed by a charter from 1430 with which King Sigismund is elevating the castle warriors of Križevci to the rank of true nobles of the kingdom, by which he is defining them according to this four kindreds: *nobilibus quattuor generationum Prelsa, Hegen, Mathews et Ceweth vocatorum ... castrensibus* (AHAZU, D-XI-60; MNL OL, DF 231 254).

⁶⁵ 1269 (HDA, DMV, no. 22, MNL OL, DF 218 519). For more on Pesek, his identification and belonging to kindred, see: Čuk, Plemeniti Križevčani, p. 46.

⁶⁶ CD 6, doc. 161, pp. 174-175. More on Matthew, see: Čuk, Plemeniti Križevčani, p. 46.

⁶⁷ 11 July 1317 (Documenta 2).

⁶⁸ 23 May 1339 (Documenta 5).

⁶⁹ 28 June 1334 (CD 10, doc. 115).

it is possible that he is either a descendant of Jakša, or of Junk (because he is mentioned as one of the parties interested in the disputes which were the patrimony of the castle warriors of Križevci).⁷⁰

Demetrius is mentioned as *comes terrestris* twice, once in 1330 and once in 1340. In the *intitulatio* of the first charter he issued, he is mentioned only by his Christian name, without naming his father. As a result we do not know from which family or kindred he originated. From later information, we know that he was the member of the Matthew (*Matheus*) kindred and that his father was John. A certain Demetrius, son of John, is mentioned as *homo banalis* in 1334, together with Guy and Mika, son of Matthew. It can be presumed that two former and one future *comes terrestris* are mentioned as the *homines* of the ban of Slavonia, Mikcs (Prodavić) of the Ákos kindred, even though Guy and Demetrius did not have the title of *comes* in the charter reporting the event.⁷¹ Together with his sons, Nicholas and Stephen, Demetrius bought from Dragun, son of Zobica, son of Skoronja and his sons, John, other John, Gregory and Denis, and their heirs, a half of their hereditary estate.⁷² Paul, a *comes* of Križevci, received a mandate in 1343 from the ban of Slavonia, Nicholas Hahot, to investigate whether a part of the estate of Gušćerovac (*Szenternye*) belonged to John, a son of John, son of Punk. Because of that, an inquest was organised to determine the truth and witnesses were recorded in a charter. Among them was also a certain *Comes* Demetrius, son of John. It is probable that this person is identical to our Demetrius, *comes terrestris*.⁷³ A similar situation occurred on 13 December 1343, when *Comes* Demetrius, son of John came appeared in front of the chapter of Zagreb. He appeared as *homo* of Nicholas Hahot, ban of Slavonia, in order to make an agreement between Nicholas, son of Peter of Ludbreg and the castle warriors of Moravče. The *homo banalis* in the charter identified as of Križevci (*de Crisio*), is probably Demetrius, the *comes terrestris* of Križevci.⁷⁴ Nicholas, son of Peter of Ludbreg, requested from Ban Nicholas Hahot a confirmation of the charter of King Charles Robert from 1326 on the area of the districts of Moravče and Glavnica, on which the rights were claimed by the castle warriors. To ac-

⁷⁰ See: Ćuk, Plemeniti Križevčani, pp. 50–51.

⁷¹ 28 June 1334 (CD 10, doc. 115).

⁷² 23 May 1339 (Documenta 5).

⁷³ 13 September 1343 (CD 11, doc. 66, Anjou-oklt. 27, doc. 606).

⁷⁴ 13 December 1343: *Nos igitur potestate huiusmodi accepta ad premissa exsequenda cum comite Demetrio filio Ivan de Crisio homine magnifici viri domini Nicolai bani tocius Slavonie et per ipsum dominum banum ad hec deputato homine vestro* (CD 11, doc. 79; Anjou-oklt. 27, doc. 828).

comply with the task, the ban needed to send Demetrius, son of John, who was most probably identical with Demetrius, the former *comes terrestris*, even though he was not identified then as *comes*.⁷⁵

The sons of the aforementioned Demetrius, Nicholas and Stephen, also held the office of the *comes terrestris* of Križevci. Nicholas was the incumbent between 1355 and 1356, and Stephen from 1361 to 1362. We know that castle warriors actively participated in the public life of a county, thus it is not impossible that Stephen which was mentioned in 1352 as an emissary of the *comes* of Križevci, Paul, son of Michael, in the course of the inquest of the property rights on a particular estate, is the same as Stephen, son of Demetrius, a future *comes terrestris*.⁷⁶ In the same manner a certain Stephen, son of Demetrius, was mentioned in 1366 as *homo specialis* of the *comes* of Križevci. Since we do not know more details on this case, it cannot be known for certain whether the person in question is Stephen who held the office of *comes terrestris* of Križevci from 1361 to 1362, or just some other Stephen whose father bore the same name, Demetrius.⁷⁷ Stephen, son of Ban Paul, who was also previously *comes* of Križevci before the current *Comes* Paul in 1343, appointed as his procurator a certain Nicholas, son of Demetrius, his retainer. It is possible that this Nicholas, son of Demetrius, is identical to Nicholas, son of Demetrius, which was *comes terrestris* in 1355, since *homines fidedigni* were chosen from the ranks of the castle warriors in the first half of the fourteenth century.⁷⁸

Mika, son of Matthew, was *comes terrestris* in 1339. Mika is mentioned too in the charter issued by Paul, the *comes* of Križevci in 1334, regarding the aforementioned inquest into the property rights of the Gušćerovac estate. In this case Mika is mentioned alongside Demetrius, son of John, bearing the same title, *comes*.⁷⁹ As demonstrated already, together with Guy and Demetrius he was the emissary of the ban of Slavonia.⁸⁰ In 1340, in front of the *comes* of Križevci, Stephen, son of Paul, and the *comes terrestris* Demetrius, son of John, he had a law suit with Luke, son of Martin, whose social status is not mentioned in the records of the suit, but who was most probably a castle warrior. According to the Mika's accusation, Luke wounded the wife of certain tenant-peasant by the name of Lada

⁷⁵ 22 September 1345 (CD 11, doc. 179).

⁷⁶ 24 March 1352 (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 27, MNL OL, DF 282 330); Zsoldos, *A szent király szabadjai*, p. 71.

⁷⁷ 9 June 1366 (CD 13, doc. 387).

⁷⁸ 19 July 1343 (CD 11, doc. 56).

⁷⁹ 13 September 1343 (CD 11, doc. 66; Anjou-oklt. 27, doc. 606).

⁸⁰ 28 June 1334 (CD 11, doc. 115).

and stole his robe, and he also took away three pigs of a tenant-peasant by the name of Petk. After the inquest was completed, the *comes* and the *comes terrestris* established that Luke was guilty, his estates were forfeited and a third of them went to Mika, and two thirds to them.⁸¹ Luke appealed to the court of Ban Mikcs of Slavonia, but unsuccessfully, because the ban confirmed the sentence and took for himself a part of the forfeited estates.⁸² In the sources issued by the ban of Slavonia, the *comes* and the *comes terrestris* of Križevci, Mika, son of Matthew, is no longer mentioned and we cannot determine to which kindred he belonged.⁸³ Mika's son, Nicholas, is mentioned in the sources in 1346, when King Louis I came to Zadar in 1346, which was then besieged by the Venetians. There was also the army of the Ban of Slavonia-Croatia, Nicholas Hahot, who had brought with him Slavonian troops. During the siege, in the beginning of July 1346, the ban has issued a charter with which he ennobled a castle warrior Nicholas, son of Mika, for his injuries sustained in the fights and because of his faithful service.⁸⁴

Peter, son of Nicholas, is mentioned as the *comes terrestris* of Križevci in the period from 1343 to 1344. His full title is given in the aforemen-

⁸¹ 22 September 1340 (Documenta 6).

⁸² 21 October 1340 (CD 10, doc. 410).

⁸³ In the sources of the *comites terrestres* of Križevci, individuals whose father was named Matthew are mentioned two more times. In those cases, the person in question was Salamon, for whom it is specifically said that he belonged to the Hegen kindred (20 March 1344: Documenta 7; 28 November 1355: Documenta 8). Since we do not have any other information confirming that Salamon and Matthew were brothers, the identification of *comes terrestris* Mika as a member of the Hegen kindred is not possible beyond any reasonable doubt.

⁸⁴ 6 July 1346: *nos attendentes et circumspicientes fidelitates et fidelium serviciorum merita ac effusiones sanguinum Nicolai fill Myke nobilis iobagionis castri Crisiensis, qui, dum excellentissimus princeps dominus Lodovicus Dei gratia inclitus rex Hungarie scitatum Venetorum capitalium inimicorum suorum ante Jadram constitutum dei sabati post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum una cum sua et suorum banorum ac nostra potencia et gente expugnari fecisset, vulnera mortifera per ictus sagittarum pro exaltatione honoris regiminis sub nostro vexillo viriliter in se resumpere non formidavit* (CD 11, doc. 231). The document is extant in several transcripts. We know about the charter issued by Duke Stephen of Anjou on 27 November 1353 to Gregory, another son of Mika, which was also included in the donation (CD 12, doc. 158). Also, we know about the charter of the chapter of Zagreb of 11 November 1372, when Mika's grandson Peter *literatus* went to copy a charter of King Louis the Great of 2 February 1355 by which the king confirmed the aforementioned duke's charter (CD 14, doc. 352). Nicholas, as son of *comes terrestris* Mika, son of Matthew, descended from the aforementioned *comes* Pesek. It is very probable; therefore, that he was a member of the kindred of the castle warriors of Križevci under the name of Matthew. On the family, see: Čuk, Plemeniti Križevčani, p. 50.

tioned charter of 1343 which regarded the property rights and ownership of the Gušćerovac estate.⁸⁵ Moreover, a charter which he issued in 1344 is extant.⁸⁶

Comes John, son of Benedict, and of the Hegen Kindred held the office of *comes terrestris* twice, in 1367 and 1370. That he held the dignity for the first time is known from the charter he issued,⁸⁷ and that he did the same in 1370 is known from the charter of the *comes* of Križevci, Peter Csirke.⁸⁸ He is mentioned in the sources for the first time in 1344, when, together with his brothers, George and Peter, and many other members of the kindred, he gave permission to another member of the kindred, Škuden, son of Peter, to sell some of his lands.⁸⁹ Later, in 1355, when a new owner, Paul, son of Greget, sold the same estate, John was mentioned as an immediate neighbour, this time without his brothers.⁹⁰ In May 1370, a castle warrior of the Hegen kindred, Hegen, son of Mark, regained some of this estates.⁹¹ In November of the same year a castle warrior Andrew, son of Wlkina, in front of *Comes* Peter Csirke of Križevci raised a law suit regarding some estates, which were *ab antecessoribus dicti Johannis comparate* by Andrew. The arbiters chosen by the parties decided that Andrew was to return the estates to John, for four deniers, but that he would keep one third of the estate for the rest of his life.⁹² *Comes terrestris* John, called *Hero*, son of Benedict, receives a mention in the sources in 1380. He is probably identical to this aforementioned John, despite the fact that on this occasion he is not mentioned in connection to his service. This may be supported by the fact that in 1377, John called *Hero*, former (*condam*) *comes terrestris*, is mentioned during an institution into the estate.⁹³

Nothing is known about the next *comes terrestris*, George, son of John, except that he held the position, just like Andrew, son of Martin, his successor in the office.⁹⁴ The last two *comites terrestres* of the fourteenth-century were Nicholas, son of Gregory and Stephen, son of Peter called

⁸⁵ 13 September 1343 (CD 11, doc. 66; Anjou-oklt. 27, doc. 606).

⁸⁶ 20 March 1344 (Documenta 7).

⁸⁷ 9 March 1367 (Documenta 12).

⁸⁸ 5 November 1370 (CD 15, doc. 162).

⁸⁹ 20 March 1344 (Documenta 7).

⁹⁰ 28 November 1355 (Documenta 8).

⁹¹ 7 May 1370 (CD 14, dok. 186).

⁹² 5 November 1370 (HDA, DMV, no. 881; MNL OL, DF 219 397): *idem Johannes filius Benedicti tertiam partem ipsius possessionis iamdicto Andree tamdiu consensit tenendo, donec ipse in hoc mundi stadio vitam suam duxerit.*

⁹³ 13 January 1377 (Documenta 20).

⁹⁴ Regarding George we only have one reference from 1372, when Duke Charles of Durazzo sent him a request to conduct an inquest (MNL OL, DL 41 868).

Gulinch. Again, we only know that they held the office, and we have no information regarding their connections to families or kindreds, just as is the case with Gregory (before 1339) and Lucas, son of Simon (1372).⁹⁵

About three fifteenth-century *comites terrestres* we know about more or less details from their lives. Of them, the first who held the office of the *comes terrestris* was Peter, son of Peter of Osudevo (*de Ozugio*), which was a great-grandson of the fourteenth-century *comes terrestris* Demetrius, son of John.⁹⁶ He had two brothers, George and Henry, and a sister Margaret. In the sources, the brothers are mentioned together in 1416, when, in front of the chapter of Čazma, together with their cousin Valentin, son of Peter, they have agreed to divide the estate in a way that each of the relatives should receive an equal part.⁹⁷ Peter, who was later *comes terrestris*, was probably during his youth a retainer of a certain nobleman, yet we do not know in whose service he has entered. In any case, we know that he was a part of King Sigismund's entourage in Constance and that Peter there has received, together with his brothers, a new donation, for merits in his Majesty's service, but the charter does not provide us more details on the matter.⁹⁸ In august of 1417, the king wrote to the chapter of Zagreb to institute Peter and his brother to the estate, which it has done on 27 September 1417.⁹⁹ After the institution, the brothers have declared in front of the chapter of Zagreb that the aforementioned donation should have had related to Valentin, their cousin and part-taker in the estate, though he was not explicitly mentioned in the grant.¹⁰⁰ A new research will be needed on Peter's activities after 1426.

Matthew, son of John of Hrsovo is mentioned as the head of the castle district of Križevci in 1437. At the turn of the fourteenth to the fifteenth century, his father was a noble magistrate (*iudex nobilium*) of the Križevci county, which means that he was held in the high esteem within this small community. He was also a faithful follower of the politics of King Sigismund of Luxemburg. We know he had three sons: alongside aforementioned Matthew, he had John and Andrew. Matthew is mentioned in

⁹⁵ Together with Stephen, comes of Križevci, son of Ban Paul and *comes terrestris* Demetrius, son of John, he was sent to conduct an inquiry on 23 September 1340 (Documenta 6).

⁹⁶ 16 May 1426 (Documenta 56). On the family, see: Éva B. Halász, *A Kőrösi várjobbágyok útja a nemességbe* [A Path of Castle Warriors of Križevci to Nobility], manuscript. 23 October 1416 (MNL OL, DL 100 406).

⁹⁷ 23 October 1416 (MNL OL, DL 100 406).

⁹⁸ 25 July 1417 (MNL OL, DL DI 100 408).

⁹⁹ Royal mandate of 10 August 1417, the response of the chapter of 8 October 1417 (MNL OL, DL 100 410).

¹⁰⁰ 5 October 1417 (MNL OL, DL 100 409).

the sources for the first time in 1416, together with his brother Andrew, and in 1435 with his other brother John among the *homines regii*.¹⁰¹

In 1439, as the *comes terrestris* was mentioned Paul, son of Mikčec, who had the noble adjective *de Cirkvena*, and whose family originated from a certain Isaac.¹⁰² The first known member of the family who had that noble adjective was Peter in 1266. The family has experienced a social rise during the reign of Sigismund of Luxemburg, especially because of the turbulent period at the turn of the century. Nicholas then started to be called Mikčec, which later became his family name. Two of his sons, Paul and Nicholas, have been ennobled in Regensburg in 1434.¹⁰³ It seems that they were members of the royal court. Besides being *comes terrestris* of Križevci, Paul was also *comes terrestris* of Veliki Kalnik, together with George Piers (a retainer of Count Herman of Celie).¹⁰⁴ Paul was later a proto-notary of Križevci.¹⁰⁵

The agency of *comes terrestris*

The legal authority of the *comes terrestris* is connected with the group of dwellers around a certain castle, in this case those around Križevci. In the fourteenth century, they were called *nobiles iobagiones castri* and in the fifteenth century, *nobiles castri*.¹⁰⁶ Consequently they will be styled using the latter term in this work. The activities of the *comites terrestres* which shall be presented in the following lines are merely those we have confirmation for in the sources. Although alongside them, the *comites ter-*

¹⁰¹ 10 August 1437 (Documenta 61), 11 October 1437 (Documenta 62). More on the career of later members of the family, see: Tamás Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400-1526*, unpublished doctoral dissertation, Central European University, Budapest 2012, pp. 242-244.

¹⁰² It is necessary to emphasize that family is sometimes defined according to the village of Raven, where they also had estates, but they are not identical to the family of Raven that is frequently mentioned in the sources of the period. Cf. Pálosfalvi, *The Noble Elite*, p. 131, ref. 1122.

¹⁰³ The grant of arms is kept in the Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts, in the collection *Armales* as A-I-2 (MNL OL, DF 286 305). Its text was published by Ivan Bojničić in his study *Najstarija hrvatska grbovnica (litterae armales)* [The Oldest Croatian Coat-of-Arms (litterae armales)], *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, vol. 16, Zagreb 1884, pp. 113-116.

¹⁰⁴ Charters issued on their behalf: 14 May 1451 (AHAZU, D-VIII-112; MNL OL, DF 231 014), 20 July 1451 (MNL OL, DL 33295).

¹⁰⁵ More details on this and later events in the family, see: Pálosfalvi, *The Noble Elite*, pp. 131-134.

¹⁰⁶ In any case, an old term has survived: 17 May 1408 (Documenta 28).

retres could have had other assignments, they are not documented, thus for the time being, we cannot refer to them.

Comes terrestris was one of the castle warriors. He had full authority in questions connected with the estates of the castle,¹⁰⁷ and he could issue charters independently. In the fourteenth century, if one of the parties was not a castle warrior, but belonged to some other social group, then the *comes terrestris* could not act independently. In those cases, the *comes* of Križevci was involved, and both of these *comites* issued charters together, confirming them with both of their seals.¹⁰⁸ If the current *comes terrestris* was one of the parties in a dispute or in the case that a member of his kindred was involved, then only the *comes* of Križevci or the county authorities could conduct an investigation and issue a document. This happened in 1370, when Peter Csirke and the noble magistrates of Križevci issued and confirmed a charter with their seals. This charter described a dispute over a certain estate between a *comes terrestris*, John, son of Benedict, and Andrew, son of Wlkin.¹⁰⁹ In the fifteenth century we know of such cases when *comes terrestris* issued a purchase charter in cases between the *nobiles castri* and those who have become true nobles.¹¹⁰

¹⁰⁷ Certain members of the Hegen kindred requested from *comes terrestris* Valentin, son of Blaise, the perambulation of three of their estates in 1408, because some of the *portiones possessionarie terre forent castrenses* (Documenta 28). The independence in issuing charters is also stressed by: Adamček, Roviščanski predijalci, p. 152. It has already been emphasized in the scholarship that the *comes terrestris* was connected with all legal affairs regarding land and estates. See more: Čuk, Plemeniti Križevčani, pp. 65–66; Buturac, Rovišće, pp. 13–14.

¹⁰⁸ We know about one charter issued by the *comes terrestris* of Križevci, and we cannot claim that any of the parties involved were castle warriors. Thomas, son of Michael the Hungarian (*Hungarus*), called *Zakalas*, as well as his sons Andrew and John, sold one of their estates to the *comes* of Križevci, Paul the Great. Then, the *comes's* personal involvement did not allow him to issue a charter, but it is also possible that Tom and his sons were castle warriors connected with the Križevci castle, although it is not mentioned in the charter itself (22 March 1362: Documenta 11).

¹⁰⁹ 5 November 1370 (HDA, DMV, no. 888; MNL OL, DF 219 397).

¹¹⁰ In May 1413 in the presence of the *comes terrestris* Valentin of Poljana, George, son of Demetrius *de Zedlaurieuch*, a *nobilis castri*, sold an estate to a group of *nobiles castri*, Paul *literatus*, priest Demetrius and Valentin, all three sons of George, son of Stephen. The buyers in the charter are referred to as *nobiles regni de Polana* (Documenta 38). From that period there is a charter in which a person, who was probably an ennobled castle warrior, acted in the presence of the *comes terrestris* in a dispute regarding an estate that was situated *inter generacionem nobilium castri de genere Hegen* (1 February 1418: Documenta 46).

In the thirteenth century, the *comes terrestris* had duties that he did not have later. In some cases, he had to participate in the valuation of estates, as did John, son of Chakany, the *comes terrestris* in 1260 on the order of the *comes* of Križevci.¹¹¹ In the same manner, Prevša mediated the course of monetary payment during the purchase of some estate in 1249.¹¹² Furthermore, in some cases in the thirteenth century, the *comites terrestres* acted as *homines banales* regardless of whether they were currently in office. Later, however, they cannot be found as *homines banales* until their service as the *comites terrestres* had ended.

The charters of the *comites terrestres* of Križevci during the age of the Angevins mostly dealt with transactions connected to land and estates and in particular the purchase and division of estates. During the thirteenth and fourteenth-centuries parties would approach him and it would appear that he would compose a report based upon their testimony. We know of no cases where the *comes terrestris* delegated an official to participate in an inquest or to conduct a perambulation. During perambulation, the borders were determined on the basis of oral statement¹¹³ or on the basis of written evidence.¹¹⁴ We have no information regarding the letters of institution.

In the fifteenth-century cases were conducted in a similar manner. In the case of sales and purchases, both the seller and buyer would finalise the transaction in the presence of the *comes terrestris*. In the cases when properties changed owners borders were defined in relation to the neighbouring estates or elements of border terrains. This was probably done on the basis of the oral statements of the parties involved and a

¹¹¹ 2 May 1260: *iuxta cognitionem Prelse comitis Iwani filii Chakany tunc terrestris comitis et Heguen comitis qui eam de mandato nostro ad ualorem nouem pensarum estimauerunt* (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18, MNL OL, DF 282 321).

¹¹² 18 July 1249: *adiungimus etiam quod tota pecunia illa per manus Prelse comitis fuit soluta* (CD 4, doc. 351).

¹¹³ In the charter of *comes terrestris* Demetrius of 21 May 1330, there can be read: *cuius vendite terre, prout nobis partes retulerunt, mete sunt hec* (Documenta 3).

¹¹⁴ A model for the borders could be drawn from an earlier charter and supplemented with oral information. There is a marked similarity, for example, in the charters of 20 March 1344 and 28 November 1355. This is because the second charter described the borders of a particular estate on the basis of the estate's sale ten years previously in the first charter. In this case both of the charters are extant. However, in most cases the charters drew upon documents issued by former *comites terrestres* when the borders were settled through perambulation. These cases were probably conducted in a similar manner, though only one such charter has survived. See, for instance, the charter of 4 November 1380 (Documenta 23).

perambulation was not required.¹¹⁵ As in the previous period, it was not necessary to record the names of the witnesses in the charter. The witnesses were only spoken of when a perambulation was required, when they were the neighbours of the estate in question or members of the same kindred as the sellers.¹¹⁶

In contrast to the fourteenth century, there are ten extant charters from the fifteenth century institution into the estates issued by the *comites terrestres*. They can be divided into three groups. The first group, by its structure, is fairly simple: in the *contextus* of a charter, *comes terrestris* describes how he has sent men to conduct institution into the estate on the request of certain *nobiles castri*, and these men, after completing the request, reported on the whole process. Most frequently, it is expressed by a general formulation, that after summoning closer and further neighbours and in their presence, the estate or estates in question with all pertinences and without objection were passed on to the claimants. In the charter, witnesses present during the perambulation are listed. At the same time, a detailed description of the borders is not given.¹¹⁷ Second group of charters contain longer *narratio* which includes reasons for coming and more is known on the conditions of filing of request. For example, from the charter in which several members of the Hegen kindred in 1408 are requesting a perambulation of three estates from the *comes terrestris* of Križevci, it is evident that two of the estates were hereditary, while one was awarded to their ancestors by the former *comes* of Križevci, Stephen, in 1324. To prove the ownership, they have shown original charter of the *comes*. In this group of charters, a detailed description of borders can be found. However, it is not likely that the border description was done in 1408 by men of the *comes terrestris*. In the aforementioned description of borders, except for few words (for example, use of the preposition *infra* instead of *iuxta*), it was taken from the charter of Stephen, *comes* of Križevci from 1324.¹¹⁸ The third group contains charters, in which the point in question is not only institution

¹¹⁵ 18 April 1408 (Documenta 27).

¹¹⁶ 16 January 1409 (Documenta 31), more: 13 June 1408 (Documenta 29), 8 July 1411 (Documenta 34), 6 April 1418 (Documenta 47).

¹¹⁷ 5 August 1411 (Documenta 35), 4 July 1413 (Documenta 40), 11 May 1423 (Documenta 51). The only case in which a list of witnesses is extant: 15 February 1409 (Documenta 32).

¹¹⁸ 7 May 1408 (Documenta 28). In this case there is a list of witnesses. The names of the neighbours during reambulation do not change. Cf. the charter of *Comes* Stephen of Križevci of 1 October 1324 (MNL OL, DL 38 712; CD 9, doc. 256) and the one of 31 March 1430 (Documenta 57).

into the estate, but also sale and purchase of different landed particles. In this case, in the first part of the charter is given a detailed description of legal procedure, then follows description of the institution into the estate. A list of witnesses and detailed description of bordering estates is not mandatory, but it is mentioned in certain cases.¹¹⁹

During the fifteenth century there emerges a new procedure, whereby the *nobilis castri* could petition (*ad petitionem*) the *comes terrestris* to appoint an emissary (*homines nostros speciales ... destinassemus*) to oversee a perambulation, institution or a division of an estate.¹²⁰ Usually, two or more associates are included as *homines comitis terrestris*, who then participate in writing a report. These emissaries were probably chosen among respectable individuals with a high status within the castle-system who were coming to conduct these kinds of assignments on an increasingly regular basis.¹²¹ Generally, the usual witness of the chapter does not appear in any of the extant charters usual witness of the chapter was not present in any of the extant charters.

In the fourteenth century, the *comes terrestris* of Križevci dealt especially with recording the transactions connected with land (purchase, perambulation of estates) among the castle warriors. In two cases we know about law-suits which started in the presence of the *comes terrestris*, but the sources do not give us details on them.¹²² On two occasions

¹¹⁹ 6 May 1413 (Documenta 38), 19 June 1416 (Documenta 42). It contains a detailed reambulation: 2 July 1411 (Documenta 33), 11 October 1437 (Documenta 62).

¹²⁰ We have encountered such cases when emissaries have been sent from the courts (*sede nostra iudiciaria*), as was the case, for example, of 11 May 1423 (Documenta 51).

¹²¹ It is evident that in the fifteenth century more *nobiles castri* in several cases were mentioned as emissaries of the *comes terrestris*. For example, Benedict, son of Valentin from the Cvet kindred, was named twice (7 May 1408: Documenta 28 and 4 July 1413: Documenta 40), Jacob, son of John called *Boynok* from the Matthew kindred was named four times (7 May 1408: Documenta 28; 5 August 1411: Documenta 35; 6 May 1413: Documenta 38 and 4 July 1413: Documenta 40), Paul *litteratus*, son of George, twice (7 May 1408: Documenta 28 and 5 August 1411: Documenta 35). The number of emissaries could number between two or nine, but in most cases there were four; two are found in the charter of 2 July 1411 (Documenta 33), nine in the charter of 11 May 1423 (Documenta 51), three in the charter of 5 September 1435 (Documenta 59), and four, for example, in the charter of 4 July 1413 (Documenta 40). More than a half of the mentioned emissaries cannot be connected clearly with the kindreds of *nobiles castri*.

¹²² 1 July 1317 (Documenta 2), 4 March 1372 (Documenta 15). A law-suit held on 23 September 1340 in the presence of Stephen, *comes* of Križevci and *comes terrestris* Demetrius, son John, reflects more on the judicial activity of *comes* than that of *comes terrestris* (Documenta 6).

he determined the destiny of castle warriors without male heirs,¹²³ while in one case the charters of the former *comes terrestris* are copied.¹²⁴ In the fifteenth century charters issued by the *comes terrestris* of Križevci show greater variety: there were still property issues,¹²⁵ but cases regarding loans¹²⁶ and protests¹²⁷ were also conducted in front of the *comes terrestris*. In the fifteenth century, however, we do not find cases from the previous group of charters in which the charters of former *comites terrestres* were copied.¹²⁸ We only know about charters of postponements, which were issued by the *comites terrestres*.¹²⁹

In a similar fashion to noble magistrates and county *comites*, the *comes terrestris* held his court (*sedes iudiciaria*) together with his associates. Here he passed rulings referring to disputes among *nobiles castri*,¹³⁰ or ruled upon disputes between them and nobles of the realm (*nobiles regni*).¹³¹ However, those nobles of the realm were probably just former castle warriors who were ennobled. In the course of the law-suit, litigators came in front of the *comes terrestris* and his assessors where they filed suits or gave their defence and submitted evidence. After that, the *comes terrestris* and his assessors ruled over the question.¹³² The *comes terrestris* passed judgements on the octaves, much like the other judges of the realm. In the royal fifteenth-century law court, we know that four octaves were usual for trial. On the other hand, it is clear from the

¹²³ 20 September 1356 (Documenta 9), 25 March 1385 (Documenta 24).

¹²⁴ 20 April 1369 (Documenta 13).

¹²⁵ The division of estates: 5 September 1435 (Documenta 59), the institution to the estate: 7 May 1408 (Documenta 28).

¹²⁶ 1 February 1418 (Documenta 46), 5 April 1423 (Documenta 50), 16 May 1425 (Documenta 56).

¹²⁷ 2 August 1430 (Documenta 58).

¹²⁸ Thus, we know of charters of the *comites terrestres* in which charters of other *comites terrestres* are summarised or copied. The charter of Adam, son of Nicholas of Mindszent of 8 July 1411, was summarised by Valentin, son of Blaise of Poljana in 11 May 1413 (Documenta 34 and 39), while a charter of Valentin, son of Blaise of 16 January 1409 was copied by *comes terrestris* Nicholas of Jalšovec in 24 January 1425 (Documenta 31 and 54).

¹²⁹ 11 May 1413 (Documenta 39).

¹³⁰ 6 March 1417: *unacum nobilibus castri in sede nostra iudiciaria nobiscum sedentibus iudicando commissimus* (Documenta 45).

¹³¹ 11 May 1413: *unacum ... nobilibus castri et nobilibus regni pro tribunali iudicio in sede nostra iudiciaria sedentibus ... decrevimus* (Documenta 39). Similarly, the charter of 7 May 1408 “mixed” closer and further neighbours of the *nobiles castri* who belonged to the Hegen kindred during the perambulation: *vicinis et commetaneis earundem universis quam nobilibus castri quam nobilibus regni inibi legitime convocatis et presentibus* (Documenta 28).

¹³² 11 May 1413 (Documenta 39), 24 January 1425 (Documenta 55).

evidence that *comites terrestres* heard law-suits on the octaves of Saint George and the Epiphany.¹³³

In disputes that *nobiles castri* had within their group, the *comes terrestris* ordered that some cases were to be resolved outside of the court procedure. *Comes terrestris* Valentin, son of Blaise, issued a charter in 1414 in which he stated that the sons and grandsons of Mark of Diankovec, and the daughters of Joanne of Diankovec and Peter, son of Giles and their offspring, had settled their conflict over the patrimony of Peter. The names of the *probi viri* involved in the case were not written down.¹³⁴ According to the charter of *comes terrestris* Benedict, son of Paul *de Pausinch* from 1435, Phillip, son of Matthew of Diankovec and his son Dionysius, priest Stephen, Gregory, son of John and his son Matthew, just like Adrian, son of John of Diankovec and Galus, son of Blaise, selected amicable judges who were to be included in the debates over the estate. These judges were listed by name, among whom three were appointed by Galus and Adrian, and Phillip in the name of others appointed two more. It is characteristic that one of those *probi viri* was a former judge of the county of Križevci (Gregory), and the others were presumably picked from the respectable members of the community.¹³⁵

Besides the *comites terrestres*, the other known officials of the castle district include the *centurio* and *pristaldus*, etc.¹³⁶ In the charters from the age of the Árpáds, they appear regularly, though in the fourteenth-century sources only *comes terrestris* appears. However, these positions probably existed then too, only we do not have a charter extant in which they were to be mentioned. It is certain that in the first years of the fifteenth century the honour of centurion was still filled, because in the charter of *comes terrestris* Valentin, son of Blaise, the role of his emissary was played by a centurion George, son of George.¹³⁷

¹³³ Saint George: 1 May 1413 (Documenta 39). For the octave of Epiphany, consult a charter of 6 March 1417 (Documenta 45), 24 January 1425 (Documenta 55). See also: Ferenc Eckhart, *Magyar alkotmány- és jogtörténet* [Hungarian Constitutional and Legal History], ed. Barna Mezey, Budapest 2000, p. 327.

¹³⁴ 17 January 1414 (Documenta 41).

¹³⁵ 5 September 1435 (Documenta 59).

¹³⁶ Zsoldos, *A szent király szabadjai*, pp. 57-71. The office of centurion was mentioned by Lujo Margetić, too. Centurions came from the ranks of castle warriors and there were more than one, because every castle district was divided into smaller units whose leader was a centurion (Povezanost strukture hrvatskog stanovništva, pp. 97-98). Franjo Smiljanić has noted that this institution is identical in various areas, from Mošćenice in Istria, Radošić and Ostrog in Dalmatia, Poljica in Croatia and Draganić in Slavonia (*Studije o srednjovjekovnim*, pp. 50, 67-69).

¹³⁷ 15 February 1409 (Documenta 32).

Diplomatic analysis

The earliest known charter issued by the *comes terrestris* which is extant dates to 1274. There are twelve charters from the fourteenth century with their full text extant and issued only by the *comites terrestres* of Križevci, as well as five charters issued by them together with the *comes* of Križevci.¹³⁸ Aside from two exceptions,¹³⁹ all are available in originals. From the fifteenth century there are 40 charters extant, of which 22 are extant in full and original form. In the first part of the diplomatic analysis (external characteristics), we shall consider original charters, while in the second part we shall take into the account all available full texts of the extant charters. For the fourteenth-century charters where the *comes terrestris* was listed together with the *comes* of Križevci in the *intitulatio*, we have considered them as charters of the latter, and thus they are not taken into the account in the analysis. All charters that are extant are originals are, with five exceptions,¹⁴⁰ written on parchment. The orientation of the parchment is always arranged so that the rows are arranged parallel to the longer side (*carta non transversa*). Parchment and paper were usually damaged later. There are regular holes alongside the charters, and their size matches the amount of text written on them. Charters issued by the *comites terrestres* in the thirteenth and the fourteenth century show little scribal skill. We are familiar with one text of a charter which was corrected afterwards: there, the mistakes in writing were corrected in a kind of footnote, appended under the text, as was usual in the privilege charters.¹⁴¹ Neither the lines nor the margins are sketched beforehand. The text therefore “freely flows” until the end of the line, in contrast to the charters of privilege of the bans and *comites* of Križevci, which are usually neat.¹⁴² In the following century, however, charters were written by more experienced hands. The officials of the county of Križevci may have played a role in this. As a result, wrong words stricken through

¹³⁸ Besides that, only four mentions and one section reproduced elsewhere of the charter are extant.

¹³⁹ 11 July 1317 (Documenta 2); 23 September 1340 (Documenta 6).

¹⁴⁰ Around 1418 (Documenta 48), 5 April 1423 (Documenta 50), 16 May 1426 (Documenta 56), 2 August 1430 (Documenta 58), 4 October 1436 (Documenta 60).

¹⁴¹ From the charter of *comes terrestris* George, son of John from 1369: *tenore presencium quibus ex significamus* (Documenta 13).

¹⁴² However, we know about an opposite example, where a charter of George, son of John, of 4 April 1369 has the standard exterior appearance of a *comes*’ charter (Documenta 13).

cannot be found in the texts.¹⁴³ In the charters, we do not find marginally added parts outside of the “main body of the text.” Occasionally we come across initials, but they are limited only to the word “*Nos*,” where the letter “n” was written with a greater or lesser degree of decorations from the rest of the text.¹⁴⁴ In the charter of Nicholas of Jalšovec from 1425, a couple of letters in the first line are written so that they spread upwards (*scriptura longior*).¹⁴⁵ Charters written in this period show general characteristics of cursive Gothic scripture. Numbers in the *contextus* are always written in letters and in *datatio* either in letters or partially in letters and Roman numerals. If the original charters of the fourteenth-century *comites terrestres* are examined, it is evident that they are confirmed by pendent seal, while those from fifteenth century have on their back an impressed seal.¹⁴⁶ The pendent seal is usually hanging on a silk ribbon, but ribbons made out of parchment do survive,¹⁴⁷ such as in the charter of Andrew, son of Martin in 1377.¹⁴⁸

While conducting this study we did not find a seal of the *comes terrestris* of Križevci. Even in the best cases only traces of an image on official seals are extant. From the remains, it would appear that the seal probably preserved the natural colour of wax, with an external diameter of approximately 3 cm.¹⁴⁹ We have no information regarding the metal seal of the *comes terrestris*.

¹⁴³ Extremely neat and regular handwriting is found, for example, in the charter of 24 January 1425 of Nicholas of Jalšovec (Documenta 55).

¹⁴⁴ In Documenta 46, the letter “N” is drawn in such a way that its legs are drawn with two lines, and the space between them is left unfilled. In Documenta 49, the “N” was written in bold and enlarged, and its legs were connected with two parallel lines that gradually lift from left to right. In Documenta 61, the “N” was written in bold and enlarged with every leg having three small lines through its middle. In Documenta 45, the “N” was written in bold and enlarged, with the left leg having a small line through its middle.

¹⁴⁵ Documenta 55. The initial (“n” for *Nos*) is decorated more lavishly than usual in the charters of the *comites terrestres*, written with longer legs, with floral motifs in a zig-zag pattern or similar.

¹⁴⁶ In the 1420s charters begin to appear which are corroborated by a pressed seal on the back: 5 April 1423 (Documenta 50), 16 May 1425 (Documenta 56), 2 August 1430 (Documenta 58), 29 September 1436 (Documenta 60).

¹⁴⁷ 6 April 1418 (Documenta 47).

¹⁴⁸ 17 March 1377 (Documenta 21). From various colours, we can find green (Demetrius: Documenta 3), blue (Peter, son of Nicholas: Documenta 7) and red (Nicholas, son of Demetrius: Documenta 9).

¹⁴⁹ This size, however, should be treated with caution. It only seems that the size cannot be larger than 3 cm in diameter. This charter is sealed by the seal of Paul the Great, *comes* of Križevci; for the description of the seal, see: Éva Halász, Magyar

The phrases, *invocatio verbalis* and *invocatio symbolica*, which are found in other charters of this period are not found in the charters of the *comites terrestres*.

The *intitulatio*, with one exception, takes a standard form: *Nos X comes terrestris Crisyensis*,¹⁵⁰ which differs from the charters of the Bans of Slavonia and *comites* of Križevci, because they do not use the word “Nos” exclusively in the beginning. In the thirteenth- and fourteenth-century the charters of *comites terrestres* do not indicate their affiliation to a kindred, and the name of their father forms the only means with which we can identify them. From *comes terrestris* Adam of Mindszent onwards, it is evident that they have been determined according to their noble adjectives, in a way that he was identified with the preposition *de* followed by the name of his patrimonial estate. All charters extant in full start with the *intitulatio*. This is not extraordinary, because we have no mandates addressed by the *comes terrestris* of Križevci to a Church institution (for example to a place of authentication) or charters addressed to individuals of higher rank (ruler, ban of Slavonia, etc.) which were sent.¹⁵¹

The *salutatio* is not found in the charters issued by the *comes terrestris* alone, or in the charters they issued together with the *comites* of Križevci.

An *arenga* (as a part of the *contextus* which contains general philosophical thoughts) is not found in any charter of the *comites terrestres* of Križevci.

The *promulgatio*, namely the formula which proclaims the content of the charter is expressed by the formula *memorie commendantes significamus* and its variations. The most extensive version is *memorie commendantes significamus tenore presencium, quibus expedit universis, quod*, whose varieties with respect to the order of words appear frequently. For the fourteenth-century charters the full version appears six times in total,¹⁵² while from the charters of the fifteenth century, the formula can be identified in 22 of

vonatközású 13-14. századi világi pecsétek a zágrábi levéltárakban [The Importance of Thirteenth- and Fourteenth-Century Lay Seals from the Archives of Zagreb for Hungary], *Turul*, vol. 80, no. 3, Budapest 2007, pp. 69-83, especially p. 75.

¹⁵⁰ An exception is the *intitulatio* of Benedict, son of Paul de Pausinč of 5 September 1435, which ran: *comes terrestris generacionum Prelsa, Matheus et Hegen* (Documenta 59).

¹⁵¹ True, not only in his name, but he is issuing a charter for the *comes* of Križevci. In the latter group, we know about one such charter where the *promulgatio* is at the beginning of the charter, followed by the *intitulatio*. The charter in question is the one of John, son of Martin, *comes* of Križevci and *Comes terrestris* Andrew, son of Martin of 4 March 1372 (Documenta 15).

¹⁵² 23 February 1361 (Documenta 10), 22 March 1362 (Documenta 11), 9 March 1367 (Documenta 12), 17 January 1374 (Documenta 18), 4 November 1380 (Documenta 23) and 25 March 1385 (Documenta 24).

them.¹⁵³ Besides, around 1400, the formula appears in a form in which one word is altered. It is written *commendantes* instead of *commendamus*. We encountered this version in five cases in total.¹⁵⁴ From the fourteenth century we know about four cases in which a part of the formula, *tenore presencium*, is left out. In two of these four cases the word *omnibus* still appears.¹⁵⁵ Such variations are not found in the fifteenth-century *promulgatio*. In the course of the century, the formula was shortened and hence in seven cases we simply encounter the formula *memorie commendamus, quod*.¹⁵⁶

Schemes encountered in the *narratio* only state that X and Y come in front of *comes terrestris* in order to present their legal case which is then described in the charter.¹⁵⁷ In the fifteenth century a description of previous events (postponements, etc.) can be found in the several *narratio*.¹⁵⁸

The *corroboratio* is an integral part of all the charters produced by bans and *comites* in the fourteenth century. In it, two formulas are used; in the beginning of the century, the formula *in cuius rei testimonio litteras nostras nostri sigilo duximus munimine roboratas* is used more frequently,¹⁵⁹ while in the second half of the century, the version *in cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales (pendentis sigili nostri) [za XY] duximus concedendas* would be used more often.¹⁶⁰ These two formulas, with minor alterations, can be found in our records. In the

¹⁵³ 2 April 1407 (Documenta 26), 7 May 1408 (Documenta 28), 13 June 1408 (Documenta 29), 16 January 1409 (Documenta 31), 15 February 1409 (Documenta 32), 2 July 1411 (Documenta 33), 8 July 1411 (Documenta 34), 6 May 1413 (Documenta 38), 11 May 1413 (Documenta 39), 17 January 1414 (Documenta 41), 19 June 1416 (Documenta 42), 6 March 1417 (Documenta 45), 1 February 1418 (Documenta 46), 6 April 1418 (Documenta 47), 20 April 1421 (Documenta 47), 11 May 1423 (Documenta 51), 24 January 1425 (Documenta 55), 16 May 1426 (Documenta 56), 5 September 1435 (Documenta 59), 10 August 1437 (Documenta 61), 11 October 1437 (Documenta 62), 24 June 1439 (Documenta 64).

¹⁵⁴ 2 April 1407 (Documenta 26), 16 January 1409 (Documenta 31), 11 May 1413 (Documenta 39), 9 June 1416 (Documenta 42), 6 March 1417 (Documenta 45).

¹⁵⁵ Without *tenore presencium*: 21 May 1330 (Documenta 3), 17 January 1394 (Documenta 25). Without *tenore presencium*, but with written *omnibus*: 20 March 1344 (Documenta 7) and 28 November 1355 (Documenta 8).

¹⁵⁶ 18 June 1408 (Documenta 27), 5 August 1411 (Documenta 35), 4 July 1413 (Documenta 40), 5 April 1423 (Documenta 50), around 22 May 1423 (Documenta 52), 16 May 1426 (Documenta 56), longer formula *per presentes* from 2 August 1430 (Documenta 58).

¹⁵⁷ For example, 22 March 1362: *Thomas filius Mychaelis Hungarus dictus Zakalas tam pro se, quam pro Andrea filio suo ... nec non Johannes filius eiusdem Thome Hungari ab una parte, magister Paulus magnus comes Crisiensis et Symiginesis parte ex altera personaliter coram nobis constituti, idem Thomas Hungarus filius Mychaelis ... est expressum* (Documenta 11).

¹⁵⁸ For example, 24 January 1425 (Documenta 55).

¹⁵⁹ For example, 20 March 1344 (Documenta 7) and 28 November 1355 (Documenta 8).

¹⁶⁰ 17 March 1377 (Documenta 21), 25 March 1385 (Documenta 24).

fifteenth century we cannot find the *corroboratio* in every charter.¹⁶¹ The formula prevailing in the second half of the fourteenth century appears with lesser or greater variations (*in cuius rei memoriam ...*).¹⁶² For the charters issued in the 1420s and 1430s, it is characteristic that the *corroboratio* is usually missing.¹⁶³

The *datatio* is always placed in the final part of charter.¹⁶⁴ It states place and date specified according to the Christian calendar except in two cases,¹⁶⁵ following the usual pattern of place of publication, then day, month and year of publication.¹⁶⁶

All charters of the *comites terrestres* of Križevci that are extant are by their own form open charters, letters patent (*litterae patentes*), or privileges. We do not know about the letters close (*litterae clausae*) which were issued by the *comites terrestres* of Križevci.

Epilogue

With a charter from 1 June 1430 Sigismund of Luxemburg ended the existence of the castle district of Križevci. The ruler then, on the request of Michael of Raven, protonotary of Križevci, and John Ostfi of Poganač (*de Herbortya*), and for their merits, elevated all of the castle warriors of Križevci, with their lands exempted from the appurtenances of the castle, granting them a new donation. In the spring of 1431, the chapter of Čazma instituted them to the estates.¹⁶⁷

¹⁶¹ Completely lacking, for example: 5 April 1423 (Documenta 50), 5 September 1435 (Documenta 59). We know the manner of sealing, but it was not described with the usual formulation, for example: 1 February 1418: *presencium litterarum nostrarum sigillo nostro pendenti communitarum testimonio mediante* (Documenta 46).

¹⁶² Longer version, for example: 16 January 1409 (Documenta 31), shorter version, for example: 2 July 1411 (Documenta 33).

¹⁶³ Among seven charters issued in that period we have found *corroboratio* in only one; 10 August 1437 (Documenta 61).

¹⁶⁴ Similarly, in the sources of the bans of Slavonia and *comites* of Križevci, Križevci as a place in the documents are mentioned in two forms (*in Crisio* or *Crisii*).

¹⁶⁵ A charter of Valentin, son of Blaise of Poljana of 2 August 1430 does not contain a place of issue (Documenta 58). In one charter (from 21 April 1421) a part of the *datatio* where the place of publication should be written is physically missing (Documenta 47).

¹⁶⁶ Deviation from this practice is seen in the charter of *comes terrestris* Demetrius of 21 May 1330, where a place of issuing appears in the middle of the date, when defining days: *feria secunda proxima, in Crisio, post Ascensionem Domini, anno Domini millesimo CCC^o XXX°* (Documenta 3).

¹⁶⁷ Contents of these two charters is retold in a charter of vicebans and *comites* of Križevci, George of Bisag and Thomas of Cirák from 16 January 1446 (AHAZU, D-XI-60; MNL OL, DF 231 254).

One might rightfully assume that after the ennoblement to true nobles the existence of an official as *comes terrestris* was unnecessary, because, with it, the whole castle district was abolished as well. However, it was not the case. On one side, the jurisdiction of the *comes terrestris* spread on the lands which were appertaining to the castle or castle district as a whole, thus even after 1430, he could have been considered responsible for the questions of these lands. On the other side, *comes terrestris* Benedict, son of Paul, in the intitulation of one of his charter has called himself as *comes terrestris generationum Prelsa, Matheus et Hegen* and not simply *comes terrestris Crisiensis*, which was usual in other charters.¹⁶⁸ It is possible that this formulation reflected the attempt of the former castle warriors to preserve their autonomous organisation under a different name. However, the attempt was not long-lasting because in other charters the *comites terrestres* have returned to their usual manner of styling themselves in the intitulation.

The office of the *comes terrestris* did not survive for long the collective ennoblement of the former castle warriors to the rank of true nobles, last information on it came from the charter of *comes terrestris* Paul, son of Mikčec of Cirkvena from 1439. Probably after 1430, not many lands were left as appertaining to the castle, for which *comites terrestres* were to take care of, and also, the owners themselves were trying to ennoble their lands, thus freeing them from the services connected with them.¹⁶⁹ In the mid-1440s, the castle warriors were integrated into true nobility, and they were conducting their legal affairs in front of the county officials, and not anymore in front of their separate body. A recollection on their earlier separate position remained extant only in the fact that some of them (the nobles of Diankovec) sometimes continued to be styled as such in the charters.¹⁷⁰

¹⁶⁸ 5 September 1435 (Documenta 59).

¹⁶⁹ On the request of Michael of Raven the king declared as noble property two estates as well, on the same day when he has elevated the castle warriors of Križevci to the rank of true nobles. The estates in question were situated between the estates of the castle warriors, one on the territory of the Hegen kindred, and the other on the one of the Matthew kindred (AHAZU, D-IX-74 and 75; MNL OL, DF 231 098 and 231 099).

¹⁷⁰ The best example for this is Phillip, son Matthew, who is mentioned in the sources of the *comites terrestres* since the beginning of the 1410s, and who is always defined as *nobilis castri* of Diankovec. His descendants appear in the sources of the turn of the fifteenth to the sixteenth century as the noblemen of Dijankovec. Therefore, for example, they were styled as such on 4 April 1506, when they have sold their noble curia (*totalem curiam ... nobilitarem*) in front of Ban Andrew Both of Slavonia (MNL OL, DL 37764).

Appendix.
Archontology list of *comites terrestres* of Križevci*

The name of the <i>comes terrestris</i> <i>Crisiensis</i>	Mentioning in the sources
Prevša	18 July 1249 (CD 4, dok. 351)
Hegen	Before 2 May 1260 (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18; MNL OL, DF 282 321)
John, son of Čakan	2 May 1260 (NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 18; MNL OL, DF 282 321)
Pesek	Before 1269 (HDA, DMV, no. 22; MNL OL, DF 218 519)
Cvet	1 September 1274 (Documenta 1)
Guy	1 July 1317 (Documenta 2)
Demetrius [son of John]	21 May 1330 (Documenta 3)
Gregory	Before 1339 (Documenta 5)
Mika, son of Matthew	23 May 1339 (Documenta 5)
Demetrius, son of John	23 September 1340 (Documenta 6)
Peter, son of Nicholas	13 September 1343 (CD 11, dok. 66, Anjou-oklt. 27, reg. 606) – 20 March 1344 (Documenta 7)
Nicholas, son of Demetrius	28 November 1355 (Documenta 8) – 20 September 1356 (Documenta 9)
Stephen, son of Demetrius	23 February 1361 (Documenta 10) – 22 March 1362 (Documenta 11)
John, son of Benedict	9 March 1367 (Documenta 12)
George, son of John	2 April 1369 (Documenta 13)
John, son of Benedict	5 November 1370 (HDA, DMV, no. 889; MNL OL, DF 219 397)
Lucas, son of Simon	Before 4 March 1372 (Documenta 14)
Andrew, son of Martin	Before 4 March 1372 (Documenta 15) – 17 March 1377 (Documenta 21)
John called <i>Hero</i> , son of Benedict	Before 4 November 1380 (Documenta 22) – 4 November 1380 (Documenta 23)

* In the table, the names of the *comites terrestres* alongside their first and last mention in the sources are given, while a source of information is added to the date in brackets.

The name of the <i>comes terrestris Crisiensis</i>	Mentioning in the sources
Nicholas, son of Gregory	25 March 1385 (Documenta 24)
Stephen, son of Peter called <i>Gulinec</i>	17 June 1394 (Documenta 25)
Valentin, son of Blaise [of Poljana]	2 April 1407 (Documenta 26) – 15 February 1409 (Documenta 32)
Adam, son of Nicholas of Mindszent	2 July 1411 (Documenta 33) – 5 August 1411 (Documenta 35)
Valentin, son of Blaise of Poljana	Before 1 May 1413 (Documenta 38) – 4 November 1414 (MNL OL, DL 68 695)
Adam, son of Nicholas of Mindszent	19 June 1416 (Documenta 42) – 6 March 1417 (Documenta 45)
Valentin, son of Blaise of Poljana	1 February 1418 (Documenta 46) – 4 April 1418 (Documenta 47)
Blaise <i>literatus</i> , son of Nicholas of Čeberkovec	20 April 1421 (Documenta 49)
Adam, son of John of Jalšovec	5 April 1423 (Documenta 50)
Peter called Totar, son of John of Poljana	11 May 1423 (Documenta 51) – around 22 May 1423 (Documenta 52)
Nicholas, son of John of Jalšovec	Before 24 January 1425 (Documenta 54) – 24 January 1425 (Documenta 55)
Peter, son of Peter of Osuđevo	16 May 1425 (Documenta 56)
George, son of John <i>de Gwnnyak</i>	31 March 1430 (Documenta 57)
Blaise, son of Valentin of Poljana	2 August 1430 (Documenta 58)
Benedict, son of Paul <i>de Pausinch</i>	5 September 1435 (Documenta 59) – 29 September 1436 (Documenta 60)
Matthew, son of John of Hrsovo	10 August 1437 (Documenta 61) – 11 October 1437 (Documenta 62)
Blaise, son of Stephen <i>de Batetinč</i>	Before 24 June 1439 (Documenta 63)
Paul, son of Mikčec of Cirkvena	24 June 1439 (Documenta 65)

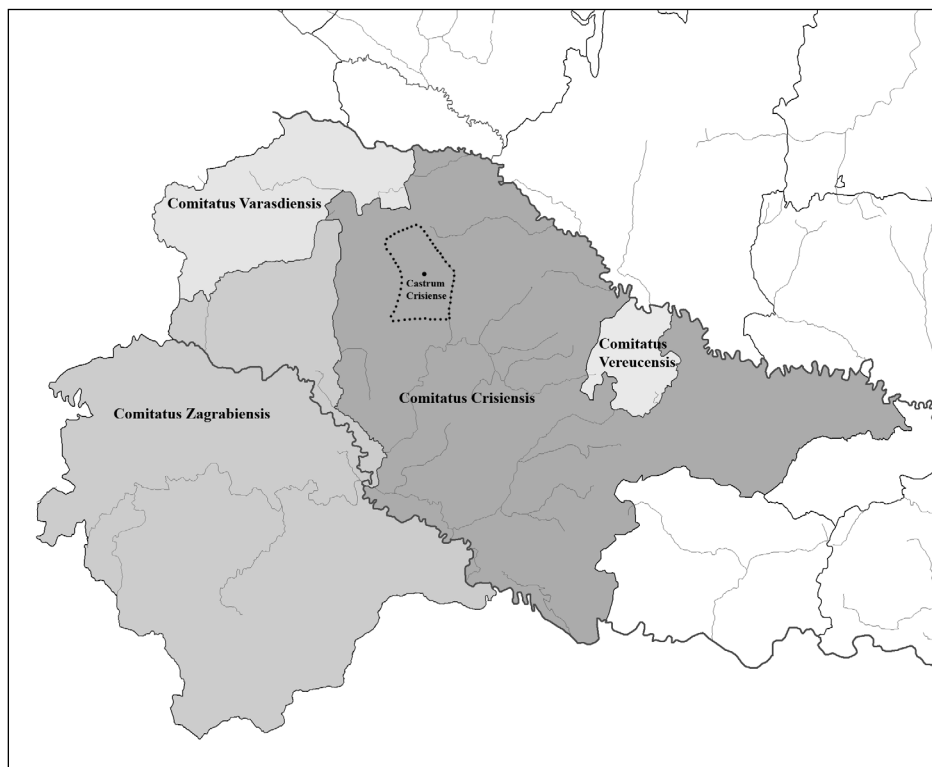
BIBLIOGRÁFIA / BIBLIOGRAFIJA / BIBLIOGRAPHY

- Adamček, Josip. Roviščanski predijalci, *Historijski zbornik*, vol. 29-30, Šidakov zbornik. U povodu 75. godišnjice života prof. Dra Jaroslava Šidaka i 30. godišnjice uređivanja "Historijskog zbornika" (1976-1977): 151-152.
- Arnold, Benjamin. *Princes and territories in medieval Germany*, Cambridge 1991.
- B. Halász, Éva. Adalékok a kőrösi comes terrestrisek tevékenységéhez a XIV. században, *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica* 132 (2011): 37-50.
- B. Halász, Éva. A kőrösi comes terrestrisek tevékenysége a XV. században, in: "Fons, skepsis, lex". Ünnepi tanulmányok a 70 esztendősk Makk Ferenc tiszteletére, ed. Tibor Almási – Éva Révész – György Szabados, Szeged 2010, 13-20.
- B. Halász, Éva. Nagykemlék – egy szlavón várispánság a 14. században, Horvát-magyar kapcsolatok. Interdiszciplináris konferencia, Pecs 11.11.2008.
- Bartal, Antal. *Glossarium mediae et infimae latinitatis Regni Hungariae*, Lipsiae 1901.
- Beuc, Ivan. *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije*, Zagreb, 1985.
- Bónis, György. *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*, Kolozsvár s. a. [1947], Budapest 2003.
- Boronkai, Iván et al. *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Hungariae. A Magyarországi Középkori Latinság Szótára*, 5 vols., Budapest 1987-1999.
- Buturac, Josip. *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, Gornja Rijeka 1979.
- Buturac, Josip. *Regesta za spomenike Križevaca i okolice 1134.-1940.*, Križevci 1991.
- Buturac, Josip. *Rovišće*, Rovišće 2003.
- Buturac, Josip. *Vrbovec i okolica 1134.-1984.*, Vrbovec 1984.
- Csánki, Dezső. *Körösmegye a XV-ik században*, Budapest 1893.
- Ćuk, Juraj. Plemeniti Križevčani do postanka županije križevačke, *Vjesnik zemaljskog kr. hrv.-slav.-dalm. arkiva* 18 (1916): 41-80.
- Dobronić, Lelja. *Kalnički plemenitaši*, Križevci, 1998.
- Eckhart, Ferenc. *Magyar alkotmány- és jogtörténet*, ed. Barna Mezey, Budapest 2000.

- Engel, Pál. *Magyarország a középkor végén*, CD-ROM, Budapest 2001.
- Grgin, Borislav. Županije u razvijenom i kasnom srednjem vijeku, in: *Hrvatske županije kroz stoljeća*, ed. Franko Mirošević, 21-38.
- Klaić, Nada. *Hrvati u razvijenom srednjem vijeku*, Zagreb 1976.
- Klaić, Nada. *Političko i društveno uređenje Slavonije za Arpadovića*, PhD thesis, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1946.
- Klaić, Vjekoslav. Da li je nekadanja Slavonija bila izprvice hrvatska ili ugarska zemlja?, *Vienac. Zabavi i pouci* 14 (1882) 35: 560-562, 36: 576-578, 37: 596-599, 38: 609-612, 39: 628-630, 40: 637-640, 41: 655-658, 42: 675-678.
- Kostrenčić, Marko et al. *Lexicon Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae*, vol. 1, Zagreb 1973.
- Kostrenčić, Marko. *Nacrt historije hrvatske države i hrvatskog prava*, vol. 1, Zagreb 1956.
- Kristó, Gyula. *A vármegyék kialakulása Magyarországon*, Budapest 1988.
- Kukuljević Sakcinski, Ivan. *Grad Veliki Kalnik, Leptir*, Zagreb 1859.
- Laszowski, Emilij. *Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim Campus Zagrabienensis dictae*, 4 vols., Zagreb 1904-1908.
- Laszowski, Emilij. *Povijest plem. općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane*, vol. 2, Zagreb 1911.
- Mályusz, Elemér. *Zsigmond király uralma Magyarországon*, Budapest 1984.
- Margetić, Lujo. Povezanost strukture hrvatskog društva i političkih odnosa u srednjem vijeku (do pojave staleža), *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 487, Razred za društvene znanosti 41, Zagreb 2003, 95-98.
- Mažuranić, Vladimir. *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, Zagreb 1908-1922, reprint: Zagreb 1975.
- Miljan, Suzana. Nijemci u Turopolju u kasnom srednjem vijeku, *Godišnjak Njemačke zajednice. DG Jahrbuch* 18 (2011): 29-50.
- Nógrády, Árpád. Obitelji Szerdahelyi i Rovišće, in: *Hrvatsko-mađarski odnosi 1102.-1918.*, ed. Milan Kruhek, Zagreb 2004, 68-72;
- Nógrády, Árpád. A Szerdahelyeik és a rojcsai prediálisok, *Történelmi Szemle* 43 (2001): 73-82.
- Pálosfalvi, Tamás. *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400-1526*, PhD thesis, Central European University, Budapest 2012.
- Pavleš, Ranko. Srednjovjekovna topografija Cirkvene, Žabna i njihove okolice, *Cris – časopis Povijesnog društva Križevci* 9 (2009) 1: 17-29.
- Peklić, Ivan. Poljana križevačka, *Cris – časopis Povijesnog društva Križevci* 4 (2002) 1: 33-43.
- Pesty, Frigyes. *A magyarországi várispánságok története, különösen a XIII. században*, Budapest 1882.

- Smiljanić, Franjo. *Studije o srednjovjekovnim slavenskim/hrvatskim institucijama*, Zadar 2010.
- Strukić, Hrvoje. Komitat Moravče, in: *Sveti Ivan Zelina i zelinski kraj u prošlosti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 15. prosinca 2000. godine u Sv. Ivanu Zelini*, ed. Ante Gulin, Zagreb 2003, 36-37.
- Szeberényi, Gábor. A 13. századi horvát társadalom szerkezetének néhány aspektusa a Vinodolski zakon tükrében (Gradokmetek és várjobbágyságok a Drávántúlon), in: *Medievalisztikai tanulmányok. A IV. Medievalisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2005. június 9-10.) előadásai*, ed. Szabolcs Marton – Éva Teiszler, Szeged 2005, 143-167.
- Szeberényi, Gábor. Nemesi közösségek a Szepességben és Túrmezőn a 13-14. században (Szempontok a szepesi tízlándzsások és a turopoljei nemesek párhuzamának kérdéséhez), in: *Köztes-Európa vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére*, ed. Dániel Bagi – Tamás Fedeles – Gergely Kiss, Pécs 2012, 439-449.
- Szeberényi, Gábor. A gorai comitatus a XIII. században (Megjegyzések a "hat gorai nemzetség" és a Babonics-ok korai történetéhez), in: *Középkortörténeti tanulmányok 6. A VI. Medievalisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2009. június 4-5.) előadása*, ed. Péter G. Tóth – Pál Szabó, Szeged 2010, 233-248.
- Szeberényi, Gábor. A rojcsai predialisok a 13-14. században, in: *Középkortörténeti tanulmányok 7. A VII. Medievalisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2011. június 1-3.) előadásai*, ed. Attila P. Kiss – Ferenc Piti – György Szabados, Szeged 2012, 291-312.
- Szeberényi, Gábor. Plemići, predijalci i iobagiones castri Rovišća u 13. i 14. stoljeću, *Zbornik Odsjeka za povijesno znanosti Zavoda za povijesno i društveno znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 30 (2012): 35-44.
- Thallóczy, Lajos – Barabás, Samu (eds.). *A Blagay-család oklevéltára. Codex diplomaticus comitum de Blagay*, Monumenta Hungariae Historica – Diplomataria, vol. 28, Budapest 1897.
- Wertner, Mór. Monumenta historica nobilis communitatis Turopolje olim Campus Zagrabiensis dictae. Collegit et sumptibus eiusdem communitatis ed. Emilius Laszowski. Vol. I., 1225-1466. Zagrabiae, 1904. (Recenzió), *Századok* 39 (1905): 554-559.
- Attila Zsoldos, *A szent király szabadjai. Fejezetek a várjobbágyságtörténetéből*, Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok, vol. 26, Budapest 1999.

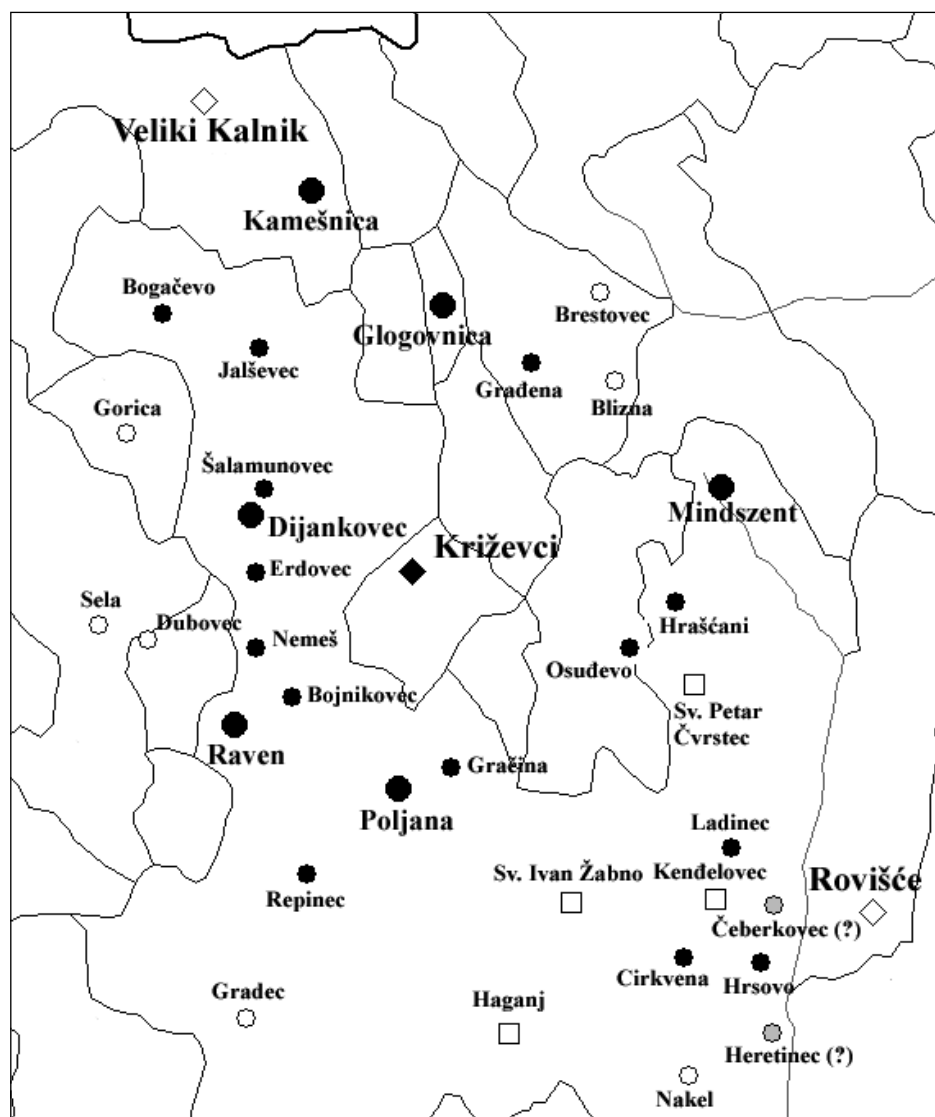
TÉRKÉP / KARTA / MAP

Térkép 1. A középkori Szlavónia megyéi és Körös várispánság

Karta 1. Županije u srednjovekovnoj Slavoniji i položaj Križevačkog županata

Map 1. Counties in medieval Slavonia and position of the castle district of Križevci

Térkép 2. Települések a középkori Körös várispánságban

Karta 2. Naselja na području Križevačkog župana

Map 2. Settlements in the area of the castle-district of Križevci

DOCUMENTA

1. 274. 1. Septembris, Crisii

Coram Chuet comite terrestri Crisiensi Tordonig quandam particulam terrae suae Woynych et Martino filiis Woynig, cognatis vendit.

Orig. Charta pergamena. 13,7 × 4 cm. Reliquia sigilli. Forma irregularis. NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 20 (MNL OL DF 282324.). Ed.: CD, Supplementa, vol. 2, no. 12.

Nos Chuet terrestris comes Crisiensis memorie commendamus, quibus expedit, universis, quod constituti¹ in nostra presentia Woynych et Martin filii Woynig ab una parte et² Tordonig cognatus eorundem ab altera idem Tordonig confessus est quandam particulam de terra sua hereditaria ad quattuor iugera sufficientem una cum³ silva a fluvio Babapotocka incipientem⁴ usque ad magnam viam versus occidentem sitam inter terram eorundem Woynych et Martini pro tribus pensis eisdem supradictis vendidisse perpetuo possidendam. Ad cuius rey robur nostras litteras concessimus sigillando. Datum sabbato ante⁵ Nativitatem beate virginis Marie, anno Domini M^o CC^o septuagesimo quarto.

¹ In orig.: *constitutis*.

² Post vocabulum deletum est: *Dor*.

³ Post vocabulum deletum est: *silva*.

⁴ In orig.: *in cipiens*.

⁵ Post vocabulum deletum est: *festum*.

2. 1317. 11. Iulii

Iacobus comes Crisiensis et Vydus comes terrestris Crisensis litteras super terra Petri filii Chernek Paulo filio Nicolai filii Wlkoy nobili iobagioni castri dant.

Orig. non exstat. Transcripsit partim Petrus Cudar banus Sclavoniae (1380. 20. aug. HDA, Sv. Jelena Koruška, no. 17; MNL OL DF 286093.). Ed.: Laszowski, Listine, vol. VI, no. XVII; CD XVI, no. 106. Reg.: Anjou-oklt. IV, no. 519.

(...) quasdam litteras patentes condam Iacobi comitis Crisyensis et Vydus comitis terrestris de eodem in anno Domini millesimo CCC^{mo} decimo septimo, feria secunda proxima post octavas festi beatorum Petri et Pauli apostolorum super facto terre condam Petri filii Chernek ipsi Paulo¹ ex rationibus in eisdem declaratis devolute confectas et emanatas metasque eiusdem terre in se continentes (...)

¹ Persona in trans. apparet sicut *Paulus filius Nicolai filii Wlkoy nobilis iobagio castri de Kamechnicha generationis Matheus.*

3. 1330. 21. Maii, Crisii

Coram Demetrio comite terrestri Crisiensi Nicolaus, Matheus et Laurentius filii Urbani duas partes terrae suae in possessione Rauen Wlkoi filio Domsa, Oderiano filio Zuden et Benedicto filio Iohannis vendunt.

Orig. Charta pergamena. 21 (20,2) × 19,5 (18,3) cm. Pendens sigillum iam deperditum. AHAZU, D-III-74 (MNL OL DF 230370.). Ed.: CD IX, no. 421. Reg.: Isprave, no. 395; Anjou-oklt. VI, no. 153.; Anjou-oklt. XIV, no. 298.

Nos Demetrius comes terrestris Crisyensis memorie commendantes significamus, quibus expedit, universis, quod constituti¹ coram nobis personaliter a parte una Nicolaus et Matheus pro fratre eorum Laurentio, filii Urbani² scilicet, ex altera vero Wlkoi filius Domsa, Oderianus filius Zuden, Benedictus filius Iohannis, iidem filii Urbani³ dixerunt oraculo vocis terram eorum in Rauen existentem salvo iure tertie partis⁴ <vendidisse> nominatis Wlkoi, Oderiano et Benedicto pro sex pensis denariorum ex consensu et asensu vicinorum et commetaneorum, videlicet Ivan filius Ladina cum fratre suo Dyonisio, Diank filius Martini, Iacobo filius Cristen, qui assensum unanimem prebuerunt, cum metis et signis distincte infrascriptis per eos eis et eorum heredibus irrevocabiliter, iure perpetuo, quiete, pacifice possidendam, tenendam et abendam. [!] Cuius terre extmotores⁵ fuerunt Egidius filius Voichethe, Georgius filius Vitk, que exstimata est totaliter pro novem pensis denariorum. Cuius vendite terre, prout nobis partes retulerunt, mete sunt hec: prima meta incipit ab arbore tulfa cruce signata, que est iuxta terram Ivan filii⁶ Ladina et filiorum⁷ Martini et terram⁸ Oderiani antedicti,⁹ procedit iuxta eandem¹⁰ terram¹¹ Oderiani ad occidentem, venit ad viam ad antiquam metam terream iuxta terram Wlkoi, quam pretio a Porog

comparaverat, procedendo per eandem viam venit ad arborem berquina cruce signatam,¹² deinde vertitur ad orientem, procedit iuxta terram Ivan prenotati,¹³ venit ad metam terream fusam circa terram Iacobi prefati, ab inc [!] vertitur ad septemtrionem, iuxta eandem¹⁴ terram¹⁵ procedit in bono spatio, venit ad metam¹⁶ terream, ubi dividitur tertia pars terre filiorum Martini, quam de eisdem filiis Urbani¹⁷ emerunt, deinde vertitur ad orientem, recte procedit, pervenit ad metam terream iuxta viam, ubi est terra hereditaria Ivan sepefati¹⁸ cum fratribus suis, deinde procedit per viam ad meridiem iuxta terram eorundem, de eadem via modicum vertendo inter duas arbores tulfa venit ad metam terream, ab inc [!] ad priorem metam, ibique terre vendite commetantur. Idem Nicolaus et Matheus antedicti asumserunt se eisdem Oderiano, Wlko, Benedicto, quod si processu temporum quicumque sub questione eos molestare¹⁹ vel inquietare²⁰ nitere vellerint [!]²¹, expensis et propriis laboribus expedient. Ad cuius rei testimonio dedimus litteras nostras pendentis²² nostri sigilli²³ munimine [roboratas. Datum feria secunda proxima] in Crisy, post Ascensionem Domini, anno Domini millesimo CCC^o XXX^{mo}.

¹ In fine verbi littera 's' deletum est.

² In orig.: *Urbano*.

³ In orig.: *Urbanus*.

⁴ In orig.: *tertia parte*.

⁵ Scilicet 'exstimatores'.

⁶ In orig.: *filio*.

⁷ In orig.: *filiis*.

⁸ In orig.: *terra*.

⁹ In orig.: *antedicti*.

¹⁰ In orig.: *eadem*.

¹¹ In orig.: *terra*.

¹² In orig.: *signata*.

¹³ In orig.: *prenotato*.

¹⁴ In orig.: *eadem*.

¹⁵ In orig.: *terra*.

¹⁶ In orig.: *meta*.

¹⁷ In orig.: *Urbanus*.

¹⁸ In orig.: *sepefato*.

¹⁹ In orig.: *molestare*.

²⁰ In orig.: *inquietare*.

²¹ Recte: vellent (coni. praet. impf.) sive voluerint (coni. praes. perf.).

²² In orig.: *pendentes*.

²³ In orig.: *sigillo*.

4. ante 1339. 23. Maii

Coram Gregorio comite terrestri Crisiensi Zobicha filius Zkorona medietatem terrae suae pro sex marcis Demetrio comiti necnon Iohanni et Iacobo filiis Iuan vendit.

Mentio in litteris Mike filii Mathei comitis terrestris Crisiensis (1339. 23. Maii) (vide no. 5).

5. 1339. 23. Maii, Crisii

Coram Stephano filio Pauli bani comite et Mike filio Mathey comite terrestri Crisiensi Dragun filius Zobicha filii Zkorona et Iohannes, Ivan, Gregorius et Dionysius filii eiusdem possessionariam portionem suam pro tribus marcis promptorum denariorum Demetrio comiti et Stephano et Nicolao filiis vendunt.

Orig. Charta pergamena. 34,2 × 20 cm. Litteram initialem N habet. Pendentia sigilla desunt. MNL OL DL 99979. (Családi levéltárak, Batthány család levéltára, AA Ozugyo 4-5-20). Reg.: Anjou-oklt. XXIII, no. 301. In dorso manu recentiori scriptum: Fassionales super venditione possessionis Gloguntza pro comite filio Iuani, cuius metales inserte habentur in anno 1339 facta.

Nos magister Stephanus filius Pauli bani comes Crisiensis et Myke filius Mathei comes terrestris eiusdem loci omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod Dragun filius Zobicha pro se personaliter et pro Iohanne, Ivan, Gregorio et Dionisio filiis suis ab una parte et Demetrius comes filius Iuan, Stephanus et Nicolaus filii eiusdem ab altera coram nobis personaliter constituti, idem Dragun tam suo, quam nomine filiorum suorum predictorum quandam possessionariam portionem suam a parte meridiei adiacentem sibi cum filiis suis a Zkorona avo suo et per consequens Zobicha patre suo iure hereditario devolutam, cuius medietatem cum uno molendino in fluvio Gloguncha habito, terris arabilibus Lonca vocatis ibidem existentibus et medietate fundi extra silvam a parte septemtrionis existentem idem predictus Zobicha pater suus olym mediantibus litteris patentibus Gregorii comitis terrestris Crisiensis dicto comiti Demetrio, Iohanni et Iacobo fratribus suis iam defunctis pro sex marcis denariorum plene ab eisdem habitorum et receptorum perpetuo vendiderat et assignaverat possidendam cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis universis quovis nomine vocitatis sub metis et signis antiquis iuxta estimationem proborum virorum comitis Wydus, magistri Pauli notarii loci predicti Crisiensis, Ivan filii Ladyna, Egidii filii Woychech et Stephani filii Martini ac aliorum quamplurimorum, dixit et confessus est eisdem comiti Demetrio filio Iuan, Stephano et Nicolao filiis suis pro tribus marcis promptorum denariorum plene ab eisdem habitorum et receptorum vendidisse, tradidisse et assignasse eis et eorum heredibus heredumque suorum posteritatibus iure perpetuo et irrivocabiliter [!] possidendam, tenendam et habendam. Cuius quidem possessionis prenotate hoc ordine mete¹

distinguntur: prima meta incipit in quadam arbore piri cruce signata iuxta terram Began a parte septemtrionis et vadit directe versus orientem in modico spatio et cadit in fluvium Glogoncha. Inde vadit per eundem fluvium versus meridiem et pervenit ad unam arborem magnam tul cruce signatam et de eadem arbore vadit per quandam graminosam viam transiens silvam versus occidentem et pervenit ad duas arbores twl cruce signatas ex utraque parte dicte vie situatas. Inde per eandem viam eundo in fine eiusdem silve pervenit ad arborem² tul cruce signatam. Inde directe eundo de eadem via versus occidentem pervenit ad quoddam kalysche et de eodem ad magnam viam, ubi est meta terrea et per eandem viam vertitur versus septemtrionem et vadit iuxta terram filiorum Saul et venit ad metam comitis Myke filii Mathei, ubi [!] est meta terrea. Inde reflectitur versus orientem et vadit parum et venit ad fluvium Oykaua nominatum et de eodem fluvio eundo directe transit silvam et pervenit ad priorem metam et sic terminantur mete possessionis prenotate. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras nostras privilegiales ad petitionem eiusdem Dragun³ ipsi comiti Demetrio, Stephano et Nicolao filiis eius sub appensione sigillorum nostrorum munimine roboratas. Datum in Crisio, in festo beate Trinitatis, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo nono.

¹ Addito in margine in continuatione rigae atramento pallidiori.

² In orig.: *arbore*.

³ In orig.: *Dagun*.

6. 1340. 23. Septembris, Crisii

Stephanus filius Pauli bani comes Crisiensis et Demetrius filius Ivan comes terrestris Crisiensis in causa inter Lukachium filium Martini et Myke filium Mathei adiudicant.

Orig. non exstat. Transcripsit Mikch banus Sclavoniae (1344. 22. Octobris), MNL OL DL 35864. (MKA Collectio Kukuljeviciana, sine no.). Ed.: CD X, no. 405. Reg.: Anjou-oklt. XXIV, no. 557.

Nos magister Stephanus filius Pauli bani comes Crisiensis et Demetrius filius Iwan comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod cum anno Dominice incarnationis M^o CCC^o XL^{mo} Lucasius filius Martini 1340. quandam mulierem, scilicet uxorem Lade iobagionis comitis Myke filii Mathei¹ usque ad effusionem sanguinis vulnerasset et enormiter

verberasset et tunicam eiusdem Lade necnon tres porcos alterius iobagionis sui nomine Petk propria sua potentia abstulisset et dum idem comes Myke ad nostram accedendo presentiam premissa illata nobis querulose significare curasset et ad videndum, rescindendum hominem nostrum diligenti supplicatione dirigere postulasset. Nosque supplicationibus eiusdem fore admissioni considerantes Stephanum filium Martini hominem nostrum ad premissa exsequenda duxissemus transmittendum idemque homo noster prenotatus sabbato proximo post
1340. festum Nativitatis Virginis gloriose ad nos redeundo nobis retulit, ut
9. Sept. ab omnibus quibuslibet premissa illata per predictum Lucasium super annotatum comitem Myke irrogata rescivisset. Quo audito idem Lucasius personaliter exurgendo coram nobis et nobilibus regni nobiscum pro tribunali assidentibus respondit ex adverso, assumptum et obligando se usque ad vindictam capiti sui sententiam, amissionem possessionum et bonorum suorum, ut non uxorem iobagionis comitis Myke, ymo suam amaseam propriam vulnerasset et verberasset neque tunicam Lade et tres porcos Petk prenotati potencialiter recepisset. Idem comes Myke simul et equali condicione se obligando assumpsit vice secundaria homines nostros idoneos ad premissa rescinda et inquirenda dirigere postulavit. Cumque nos matura deliberatione cum nobilibus regni prehabita, ne in reddenda iustitia festini videantur, ob maiorem iustitie lucidiorem evidentiam Lucasium filium Symonis, Urbanum² filium Iwan, Fabianum filium Sauli et Paulum filium Georgii nobiles iobagiones castri, homines nostros ad inquirendum et diligenter rescindendum duxissemus transmittendos. Idemque homines nostri demum ad nos redeundo nobis concorditer retulerunt, quod ipsi a nobilibus et aliis quibuslibet hominibus diligenti inquisitione facta rescivissent, ut dictus Lucasius non suam amaseam, ymo uxorem iobagionis comitis Myke vulnerasset et verberasset et tunicam prefati Lade necnon tres porcos Petk propria sua potentia abstulisset et tribus diebus dictos porcos conservasset et posthec ipsos remisisset, dictam vero tunicam in presentia Demetrii comitis terrestris restituisset. Tandem nos sabbato proximo post
1340. festum beati Mathei³ apostoli et ewangeliste unacum nobilibus regni
23. Sept. Iohanne filio Iohannis, Iacobo filio Iacou, Nicolao filio Petri, magistro Paulo notario nostro et aliis quampluribus nobiscum pro tribunali consedentibus, quia premisse partes amissis possessionibus et bonis ipsorum usque ad capitalis sententie vindictam se obligarant, auditis assertionibus dictorum hominum nostrorum adiudicantes decrevimus ipsum Lucasium amissis possessionibus et bonis suis in duabus partibus nobis, in tertia vero parte adversario suo contra comitem Myke filium Mathei⁴ in facto potenciali plenariter fore convictum et remansisse. Quam

quidem tertiam partem possessionis dicti Lucasii Polana vocate v[er]a atque iusta mensura dividende et mensurando eodem comiti Myke filio Mathei⁵ et suis heredibus heredumque suorum posteritatibus sub metis infrascriptis simul cum decem iugeribus terre circa Dubowch adiacenti statuimus auctoritate nostra iudiciaria perpetuo possidere et habere confirmamus. Cuius quidem tertie partis possessionis prima meta incipit a parte occidentis in antiquo ponte et vadit ad alium pontem et vadit per magnam viam directe versus orientem et pervenit ad magnam viam et ibi salit viam et vadit directe ad fluvium Pollanni et per eundem fluvium infra eundo versus meridiem coniungatur terre comitis Myke antedicti. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras nostras privilegiales pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum in Crisio, in termino et anno prenotatis.

¹ In trans.: *Matheus*.

⁴ In trans.: *Matheus*.

² In trans.: *Urbanus*.

⁵ In trans.: *Matheus*.

³ In trans.: *Mathie*.

7. 1344. 20. Martii, Crisii

Coram Petro filio Nicolai comite terrestri Crisiensi Aderanus filius Scudden et Petrus filius suus duas particalas terrae pro duabus marcis denariorum bonorum banalium Paulo filio Gregeta vendunt.

Orig. Charta pergamena. 31 × 19,4 cm. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. AHAZU, D-IV-17 (MNL OL DF 230388.). Ed.: CD XI, no. 91. Reg.: Isprave, no. 500; Anjou-oklt. XXVIII, no. 261. In dorso legitur: Natal[?] obligatoria pro Paulo filio Gergete per filio Zudine.

Nos Petrus filius Nocolay [!] comes terrestris Crisiensis significamus omnibus, quibus expedit universis, memorie commendantes, quod Aderanus filius [S]cudden cum Petro filio suo ab una, parte ab altera vero Paulus filius Gregeta coram nobis personaliter constituti, idem Aderanus cum filio suo Petro dixerunt¹ et cunfessi [!] sunt unanimes cum filio suo predicto, quod duas particulas possessionis ipsorum ipsis in portione cuntingentes [!], videlicet possessionem predialem, ubi edificia domorum cum stanca et curia cum toto fundo, que sunt ad ea expectantes, in metis infrascriptis et aliam particullam Alsech

vocatam vendiderunt predicto Paulo filio Gregeta pro duobus marcis denariorum bonorum banalium ab eisdem abitis [!] et receptis plene et integre ex consensu Pauly filii eiusdem² Adderani et filiorum Benedicti filii Iohannis, videlicet Georgii,³ Iohannis⁴ et Petri⁵ et Iuan filii⁶ Ladina, Dianconis⁷ filii⁸ Martini et Salomonis⁹ filii¹⁰ Mathey et Lubeconis¹¹ filii¹² Scaulen et alii quamplures de genere Hengun. Prima meta incipit in arbore pomi silvestri et tendit ad arborem nucis circa metas filiorum Benedicti et inde eundo ad arborem merase abinde eundo venit ad arborem cerase et transit magnam <viam>, venit ad metam terream, inde eundo superius venit ad metam terream circu[m]fusam, inde transit viam eundo ad orientem venit ad arborem cerase, inde directe eundo venit in arborem merase me[te] terree circumfuse et venit circa possessionem Ivan filii Ladina et Dianconis filii¹³ Martini, eundo circa silvam venit ad tulfa vocata cruce signata, inde ad meridiem et venit ad priorrem [!] metam. Istarum duarum particularum mete [---]¹⁴ alia vero particula possessionis ita incipitur: meta incipit in meta terrea circa fluvium Alsovch, quod fluvium [---]¹⁵ Scuzsege et tendit ad occidentem ultra¹⁶ unum pratum, venit ad metam terream inde directe¹⁷ eundo per terram arabilem cir[ca] possessionem Pauly filii Aderani, superius tendendo venit ad metam terream circa possessionem filiorum Benedicti et venit ad metam terream et inde flectitur ad arborem cerase cruce signatam, abinde vertitur superius ad metam terream. Inde procedit¹⁸ versus orientem, directe eundo venit ultra unum fenetum, ubi est meta terrea circumfusa et cadit in predictum¹⁹ fluvium Alsech et tendit et venit ad priorrem metam. Quas possessiones predictus Adderanus cum Petro filio suo vendidit et contulit predicto Paulo filio Gregeta sibi et suis heredibus heredumque suorum successoribus cum omnibus utilitatibus iure perpetuo tenere et abere [!] ex cunsensu [!] vicinorum et commetaneorum [!] eorundem. Etiam dicimus, quod prefixsus Aderanus cum filio suo Petro obligaverunt se sepedicto antu [!] totam generationem predictam²⁰ Heengun, quod successu temporum, si quis perturbare conaretur seu molestare super predictas possessiones, extunc idem Aderanus cum filio suo Petro cum suis laboribus et rebus tenentur eundem expedire, hoc non pretermittimus, quod cum eadem libertate cum tali libertate prenotatus Aderanus anntedictas[!] possessiones possidebat. In cuius rei testimonio litteras nostras nostri sigili²¹ duximus munimine roboratas. Datum in Crisio, sabatho proximo ante dominicam Iudica,²² anno Domini millesimo tricesimo XL° quarto.

¹ In orig.: *dixserunt*.

² In orig.: *idem*.

³ In orig.: *Georgio*.

⁴ In orig.: *Iohanne*.

⁵ In orig.: *Petro*.

⁶ In orig.: *filio*.

⁷ In orig.: *Diancone*.

⁸ In orig.: *filio*.

⁹ In orig.: *Salomone*.

¹⁰ In orig.: *filio*.

¹¹ In orig.: *Lubecone*.

¹² In orig.: *filio*.

¹³ In orig.: *Diancone filio*.

¹⁴ Ruptus.

¹⁵ Ruptus.

¹⁶ In orig.: *uultra*.

¹⁷ In orig.: *directi*.

¹⁸ In orig.: *precedit*.

¹⁹ Post vocabulum scriptum pars superflua: *in predicto nominatum*.

²⁰ In orig.: *predictis*.

²¹ In orig.: *sigilo*.

²² In orig. sequitur pars superflua: *quod*.

8. 1355. 28. Novembris, Crisii

Coram Nicolao filio Demetrii comite terrestri Crisiensi Paulus filius Gregetha duas particulas possessionarias pro duabus marcis denariorum bonorum banalium Andreae filio Wlkina vendit.

Orig. Charta pergamena. 26,8 × 14,4 cm. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. AHAZU, D-V-7. (MNL OL DF 230452.). Ed.: CD XII, no. 235. Reg.: Isprave, no. 635. In dorso legitur: Venditio cuiusdam terrae praedialis Alseuch vocatae.

Nos Nicolaus filius Demetrii comes¹ terrestris Crisyensis significamus tenore presentium omnibus, quibus expedit universis, memorie cummendantes [!], quod cum Paulus filius Gregetha ab una parte et Andreas filius Wlkina parte ab altera coram nobis personaliter constituti, idem Paulus dixit et confessus est viva voce, quod duas particulas possessionis sue, videlicet possessionem predialem, ubi hedificia [!] domorum cum stanca et curia cum toto fundo, que sunt ad ea expectantes sub metis infrascriptis et aliam particulam Alsevch vocatam, vendidit predicto Andrea sibi et per eum suis heredibus pro duabus marcis denariorum bonorum banalium plene ab eodem receptis ex consensu et permissione vicinorum et commetaneorum suorum, videlicet Iohannes² filius³ Benedicti, qui personaliter asertavit, item Iuan filius Ladina et Lack frater eiusdem et Gregorius filius Diank et Salamon⁴ filius⁵ Mathey, qui omnes personaliter astiterunt et aliis quampluribus de genere Hegun. Cuius quidem particulis prima meta incipit in arbore pomi silvestri et tendit ad arborem nucis circa metas filiorum Benedicti et inde eundo venit ad arborem merase, abinde eundo venit ad arborem cerase, inde in magno spatio eundo et venit ad metam terream. Inde eundo superius venit ad metam terream circumfusam, deinde transit viam eundo circa possessionem Iuan filii Ladina et Gregorii filii Diank eundo circa silvam

ad meridiem et venit ad priorem metam. Secunde vero particule prima meta incipit in meta terrea circa fluvium Alsouch et per fluvium ad meridiem et tendit ad occidentem, ultra unum pratum venit ad metam terream, inde directe eundo per terram arrabilem [!] circa possessionem predicti Andree, abinde vertitur et venit circa possessionem filiorum Benedicti et venit ad metam terream, inde flectitur ad arborem cerase cruce signatam, abinde vertitur superius ad metam terream, inde procedit versus orientem, directe eundo venit ultra unum fenetum, ubi est meta terrea circumfusa et cadit in predictum fluvium Alseuch et tendit eundo et venit ad priorem metam ibique terminantur. Cum omnibus utilitatibus ad ipsas particulas expectantibus iure perpetuo irrevocabiliter possidendam, tenendam pariter et habendam. In cuius rey testimonium litteras nostras nostri sigilli⁶ duximus munimine roboratas. Datum in Crisyo, sabato proximo ante festum beati Andree apostoli [!], anno Domini M^o CCC^o L^{mo} quinto.

¹ Supra verbum signum abbreviaturae abunde scriptum.

² In orig.: *Iohanne*.

³ In orig.: *filio*.

⁴ In orig.: *Salamonis*.

⁵ In orig.: *filio*.

⁶ In orig.: *sigillo*.

9. 1356. 20. Septembris

Coram Paulo Magno comite Crisiensis et castellano de Kemluk minori ac Nicolao filio Demetrii comite terrestri Crisiensi Salamon filius Wlkowiis nobilis iobagio castri Crisiensis et domina Berus consors omnes possessiones et possessionarias portiones necnon dotem et res paraphernales dominae Berus pro cura et viginti marcis denariorum promptorum Dionysio filio Iohannis filii Iohannis filii Ink dant.

Orig. Charta pergamena. 31,5 × 15,2 cm. Pendentia sigilla desunt, sed ligamenti videntur. HDA, Drašković, Archivum maius, vol. XXII, no. 11 (MNL OL DF 233160.).

Nos Paulus Magnus comes Crisiensis et castellanus de Minori Kemluk ac Nicolaus filius Demetrii comes terrestris Crisiensis omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris, notitiam presentium habituris salutem in salutis largitore. Universorum notitie harum serie declaramus, quod Salamone filio Wlkowy nobili¹ iobagione castrensi Crisensis de Kemnichyche unacum domina consorte sua Berus vocata ab una necnon magistro Dyonisio filio Iohannis filii Iohannis filii Ink parte

ex altera coram nobis personaliter constitutis idem Salomon filius Wlkowy confessus extitit ministerio vive vocis, quod quia ipse divinitus masculo heredum solatio undique esset destitutus et etate senectutis atque canities agraavatus, sentiens se absque subsidio humano seu sustentamento boni comodo statum et exitum sue vite non bene constare, ob hoc ipse providendo universas possessiones et possessionarias portiones suas in eadem Kemnichyche et alias ubilibet in dicto comitatu Crisiensi existentes et habitas ipsum contingentes cum quibuslibet earum utilitatibus utilitatumque suarum integritatibus universis quovis nominis vocabulo vocitatis in facie earundem existentibus et habitis necnon eadem domina Berus consors sua dotem et res parafernales suas de eisdem legitime sibi provenientes ratione previa cum ex sagacy [!] et provida cura eiusdem magistri Dyonisi sibi indefense et absque intervallo exhibita et in posterum exhibenda cum sincere sue mentis ex affectu atque pro viginti marcis denariorum promptorum² ab eodem plene habitis et receptis prefato magistro Dyonisio filio Iohannis et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus donasset, locasset, vendidisset et tradidisset perpetuo et irrevocabiliter tenendas, habendas et possidendas, ymo dedit, donavit et locavit ac tradidit coram nobis. Ita videlicet, quod idem magister Dyonisius, ut assumpsit, vel sui successores ipsum et dominam consortem suam usque vitam eorundem in dictis possessionibus seu possessionariis iuribus et dominio earundem iuxta detentiam sui honoris gubernando conservare teneretur. Salva tamen et excepta in eisdem quarta parte puellari filiarum suarum Katherina et Anthola vocatarum, quam ipsis sub tutela et tutitione ac conservatione eiusdem magistri Dyonisi locando pure reservasset. In cuius rey memoriam stabilitatemque perpetuam presentes concessimus litteras nostras conpendentium sigillorum nostrorum munimine roboratas. Datum feria tertia proxima post festum Exaltationis sancte Crucis, anno Domini millesimo CCC^o L^{mo} sexto.

¹ In orig.: *nobile*.

² In orig.: *promptorum*.

10. 1361. 23. Martii, Crisii

Coram Stephano filio Demetrii comite terrestri Crisiensi Ladislaus, Endek, Iohannes et Thomas filii Nicolai filii Ladislai unam partem de possessionibus suis Gurgen filio Pauli et sorori suae Miccarca dant.

Orig. non exstat. Transcripsit Georgius filius Iohannis comes terrestris Crisiensis (1369. 4. Aprilis). NAZ, ZČK, Diplomata, no. 44. (MNL OL DF 282341.).

Nos Stephanus filius Demetrii comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium¹ significamus, quibus expedit, universis, quod cum Ladislaus, Endek, Iohannes et Thomas filii Nicolai filii Ladislai ab una parte, item Gurgen filius Pauli parte ab altera coram nobis personaliter constituti, idem filii Nicolai supradicti dixerunt et confessi sunt oraculo vive vocis, quod in possessionibus ipsorum unam particulam ipsos contingentem cum omnibus utilitatibus ad ipsam particulam spectantibus, prout honorabiles viri ordinabunt et dividunt, eidem Gurgen cum sorore ipsorum nomine Miccarca pro vestimentis, pro quibus eidem sorori ipsorum de iure tenebantur, circa possessionem eiusdem Gurgen² existentem seu adiacentem dare <tenuerunt>, quam particulam probi viri et honesti Pecych filius Wlga, Cosmas filius Benedicti, Nicolaus filius Elye et Petrus filius eiusdem Elye, quos nostros³ ad hoc usque emanationem presentium pro memoria et pro testimonio inter partes dederamus, eidem Gurgen cum predicta sorore ipsorum dederunt, contulerunt et assignaverunt ob amorem proximitatis, ad servitionem seu summam videlicet de ipsa particula, prout decet, inter generationem ipsorum conservare et servire ad unum cubulum, eidem et per eos ipsorum heredibus heredumque suorum successoribus iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam pariter et habendam, cuius omnes commetanei benevolum consensum et assensum una<ni>miter prebuerunt et hoc ordinarunt probi viri, videlicet Lachk et Thomas filii Ladislai, Mykech filius Bensa propter amorem proximitatis et honoris, prout decet et licet. In cuius rei testimonium presentes litteras nostras cum sigillo nostro fecimus consignari. Datum in Crisio, feria tertia proxima post dominicam Ramis palmarum, anno Domini M^o CCC^o LX° primo.

¹ Post vocabulum deletum: *quibus ex*.

³ Scilicet homines.

² In trans.: *Guren*.

11. 1362. 22. Martii, Crisii

Coram Stephano filio Demetrii comite terrestri Crisiensi Thomas Hungarus filius Michaelis dictus Zakalas, Andreas et Iohannes filii sui possessionem Jalsouch pro viginti et octo marcis denariorum regalium Paulo Magno comiti Crisiensi vendunt.

Orig. Charta pergamena aqua maculata, restaurata. 38,8 × 9,7 cm. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. MNL OL DL 35873. (MKA Collectio Kukuljevičsiana, sine no.). Ed.: CD XIII, no. 145.

Nos Stephanus filius Demetrii comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Thomas filius Mychaelis Hungarus dictus Zakalas tam pro se, quam pro Andrea filio suo cum sufficientibus litteris procuratoriis capituli Chasmensis ecclesie necnon Iohannes filius eiusdem Thome Hungari ab una parte, magister Paulus Magnus comes Crisiensis et Symigiensis parte ex altera personaliter coram nobis constituti, idem Thomas Hungarus filius Mychaelis in sua et Andree filii sui prenotati, sicut superius est expressum, personis ac Iohannes filius predicti Thome astantibus tunc et consentientibus vicinis seu commetaneis possessionis ipsorum Jalsouch vocate eandem possessionem eorum Jalsouch cum omnibus utilitatibus suis et pertinentiis universis sub signis, terminis, metis et antiquis prioribus, quibus ad ipsum Thomam et suos filios ac heredes extitisset devoluta et possedissent, prenominato magistro Paulo Magno comiti Crisiensis et Symigiensis, domino de Sancto Nicolao dixerunt et confessi sunt pro viginti et octo marcis denariorum regalium nunc currentium plene ab eodem receptorum vendidisse, tradidisse et assignasse ac per eundem magistrum Paulum suis heredibus heredumque suorum successoribus iure perpetuo possidendam et habendam nullo contradictore existente, presentibus vicinis et commetaneis suis inibi existentibus et quamplurimum virorum proborum tunc adherentium. In cuius rey memoriam perpetuamque stabilitatem presentes litteras nostras duximus concedendas. Datum in Crisio, feria tertia proxima ante dominicam Letare, anno Domini M^o CCC^o LX^{mo} secundo.

12. 1367. 9. Martii, Crisii

Coram Iohanne filio Benedicti comite terrestri Crisiensi Finta filius Hocman et Farkasius filius eiusdem omnes possessionarias portiones pro quatuor marcis denariorum banalium proximis Stephano et Emerico filiis Valentini vendunt.

Orig. Charta pergamena, nonnullis locis lacerata. 18,3 × 10,4 cm. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 41 (MNL OL DF 282339).

Nos Iohannes filius Benedicti comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod cum Finta filius Hocmani cum filio suo Farkasio ab una parte, item Stefanus et Emericus filii Valentini proximi eorundem parte ab altera coram nobis personaliter constituti, idem Finta con [!] dicto filio suo dixerunt¹ et confessi sunt oraculo [vive] vocis se vendidisse possessionarias portiones ipsorum, ipsos contingentes tam hereditarias, quam [emptitias], cum terris arabilibus, vineis, silvis et fenetis, fundis et portione² molendini ceterisque utilitatibus ad eosdem expectantibus [!] et pertinentiis pro quatuor marcis denariorum banalium plene ab eisdem abituris [!] et receptis eisdem Stefano et Emerico antedictis ipsis et per ipsos ipsorum heredibus heredumque suorum successoribus iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas nullo contradictore existente, ex consensu et permissione consanguineorum, proximorum et commetaneorum eorundem, videlicet Tome filio Salamonis ipso³ personaliter astante, qui benevolum consensum prebuit et assensum et hec venditio et emitio [!] facta est coram probis viris Petro dicto Plantou filio Mathei,⁴ Stephano filio Sebens, Donch filio Egidi et Clemente filio Luchaschi et aliis quampluribus commetaneis ipsorum. Ad cuius rei testimonium et perpetuam firmitatem presentes litteras nostras eisdem Stephano et Emerico <concedendas> et sigilli⁵ nostri⁶ duximus munimine roboratas. Datum in Crisio, feria tertia proxima post dominicam Invocavit, anno Domini M^o LX° septimo.

¹ Post vocabulum deletum: S.

⁴ In orig.: *Matheus*.

² In orig.: *portionem*.

⁵ In orig.: *sigillo*.

³ In orig.: *ipsum*.

⁶ In orig.: *nostro*.

13. 1369. 2. Aprilis, Crisii

Georgius filius Iohannis comes terrestris Crisiensis ad petitionem Gurgin filii Pauli litteras Stephani filii Demetrii quondam comitis terrestris anno 1361 datas (vide no. 10) transcribit et confirmat.

Orig. Charta pergamena. 27,7 × 12,5 cm. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 44 (MNL OL DF 282341.). In dorso legitur: 1369 super terra introscripta et portione et (?) Gurgin G.

Nos Georgius filius Iohannis comes terrestris Crisiensis significamus tenore presentium, quibus expedit, universis, quod Gurgin filius Pauli ad nostram personaliter accedendo presentiam exhibuit nobis quasdam litteras Stephani filii Demetrii condam comitis terrestris tenoris infrascripti petens nos cum instantia, ut easdem ratas habere in nostras litteras transscribi facientes nostris litteris mediantibus conservare dignaremur. Cuius tenor talis est:

(Sequitur litterae Stephani filii Demetrii comitis terrestris Crisiensis, 1361. 23. Februarii.).

Nos itaque petitiones eiusdem Gurgin iustas acceptantes predictas litteras nostris exhibitas ratas habentes de verbo ad verbum transcribi facientes in nostras litteras sigilloque nostro duximus¹ confirmantes [!]. Datum in Crisio, feria secunda proxima post festum Resurrectionis Domini, anno eiusdem M^o CCC^o LX° nono.

¹ Bis scriptum.

14. ante 1372. 4. Martii

Coram Lukachio filio Simonis comite terrestri Crisiensi Paulus filius Pauli tertiam partem molendini iuxta fluvium Velike pro octo pensis denariorum Matheo nobili iobagioni castri Crisiensis vendit.

Mentio in litteris Petri Chirke vicebani et comitis Crisiensis et Andrae filii Martini comitis terrestris Crisiensis (1376. 17. Novembris) (vide no. 19).

15. 1372. 4. Martii

Coram Iohanne filio Martini comite Crisiensi et Andrea filio Martini comite terrestri Crisiensi Thomas litteratus filius Gurgin et Ivan filius Iohannis iobagiones de Zenthmiklos ab una, ab altera Crisan filius Petri de Zenthmiklos super vinea in monte Zermech inter se concordant.

Orig. Charta pergamena. 27 × 21,3 cm. Pendentia sigilla desunt. NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 48 (MNL OL DF 282343.). Ed.: CD XIV, no. 300.

Omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presens scriptum inspecturis magister Iohannes filius Martini comes Kriensis

et Andreas filius Martini comes terrestris de eodem comitatu salutem in Domino. Ad universorum notitiam tenore presentium innotescat, quod cum Thomas litteratus filius Gurgen et Iwan filius Iohannis iobagiones de Zenthmiklos legitima citationis serie observata Crisan filium Petri similiter de eadem Zenthmiklos ratione cuiusdam vinee in territorio dicte ville in monte Zermech vocato site, in vicinitate vinearum domini nostri regis¹ ab una et Georgii filii Iohannis filii Og existentis, coram nobis traxisset in causam. Ipsaque causa diversis prorogationum cautellis ab eisdem partibus multimode adinventis ad diversos terminos protelata et tandem ad tertiam feriam post dominicam

1372. Oculi nunc proxime preteritam fuisset prorogata. Tandem ipso termino
2. Mart. adveniente predictus Thomas pro se personaliter ac pro prenotato Iwan cum procuratoriis litteris nostris ab una, parte vero ab altera prefatus Crisan nostrum iudicarium adeuntes conspectum adepta a nobis supra premissis concordandi licentia eodemque Crisan de iudico habite pacis nos complaceret, assumptente compositionaria ordinatione proborum virorum inter ipsos iudicarie arbitrantium ad plene pacis et concordie unionem se in premissis devenisse nobis recitarunt seriose et devenerunt coram nobis illo modo, quod idem Thomas, qui, ut prefertur, pro se personaliter ac pro prelibato Iwan cum procuratoriis litteris nostris astitit sentientes se in predicta vinea nil iuris habere et dominii eandem prescripto Crisani necnon Georgio, Nicolao et Emerico filiis eiusdem Crisan resignassent et re[mansi]ssent, ymo, in quantum in ipsis esset, sepefato Crisan et filiis eiusdem prenotatis dedissent et donassent iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam et ut actenus ac in antea per filios filiorum eorundem et heredum per heredes habendam.² In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales eisdem Crisan et filiis suis ad petitionem sepefatorum Thome et Iwan concessimus pendentium sigillorum nostrorum munimine roboratas. Datum tertio die termini prenotati, anno Domini M^{mo} CCC^{mo} septuagessimo secundo.

¹ In orig.: *regii*.

² In orig.: *habitam*.

16. In anno 1373 vel 1374

Iohannes filius Martini comes Crisiensis ac Andreas filius Martini comes terrestris Crisiensis litteras privilegiales super portione possessionaria Krugouch dant.

Mentio in litteris Petri Chirke vicebani et comitis Crisiensis et Andreae filii Martini comitis terrestris Crisiensis (1377. 13. Ianuarii) (vide no. 20).

17. ante 1374. 17. Ianuarii

Coram Andrea filio Martini comite terrestri Crisiensi Abraam filius Petri nobilis iobagio castri Crisiensis de genere Prelsa possessionem suam Abromouschina vocatam Paulo, Fabiano et Emerico filiis Blasii filii dicti Abraam vendit.

Mentio in litteris Andreae filii Martini comitis terrestris Crisiensis (1374. 17. Ianuarii) (vide no. 18).

18. 1374. 17. Ianuarii, Crisii

Coram Andrea filio Martini comite terrestri Crisiensi Paulus, Fabianus et Emericus filii Blasii filii Abraam nobiles iobagiones castri Crisiensis de genere Prelsa medietatem possessionis suae hereditariae et medietatem possessionis Abramouschina Danch filio Egidii et Benedicto, Francisco, Blasio, Lucasio et Thomae filiis Pauli filii dicti Egidii nobilibus iobagionibus castri Crisiensis de genere Prelsa pro duodecim marcis denariorum bonorum vendunt.

Orig. Charta pergamena. 32 × 11 cm. Pendens sigillum deest. AHAZU, D-VI-12 (MNL OL DF 230567). Ed.: CD XV, no. 2. Reg.: Isprave, no. 846.

Nos Andreas filius Martini comes terrestris Crisiensis memorie commendantes significamus tenore presentium, quibus expedit, universis, quod Paulo, Fabiano et Emerico filiis Blasii filii Abraam nobilibus iobagionibus castri Crisiensis de genere Prelse ab una, parte vero ex altera Danch filio Egidii ac Benedicto, Francisko, Blasio, Lucasio et Thome filiis Pauli filii dicti Egidii, videlicet patruelibus eiusdem Danch similiter nobilibus iobagionibus dicti castri de dicto genere Prelse personaliter coram nobis constitutis et per eosdem filios Blasii filii Abram confessum extitit pariter et relatum ministerio vive vocis eorum, quod ipsi rectam dimedietatem possessionarie portionis ipsorum tam hereditarie, quam a Petro filio dicti Abram fratre patrueli ipsorum litteris nostris mediantibus titulo emptionis comparate, scilicet Abromouschina vocate in eodem genere existentis cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis

universis ad eandem dimedietatem predictae possessionarie portionis spectantibus, nominatim terris arrabilibus [!], vineis, fenetis, silvis, aquis, locis molendinorum ac edificiis domorum seu molendinorum super eadem dimedietate dicte possessionarie portionis existentibus dixerunt se vendidisse pro duodecim marcis denariorum bonorum tunc temporis currentium, ymo vendiderunt predictis Danch filio Egidi ac Benedicto, Francisko, Lucasio, Thome¹ et Blasio filiis Pauli filii dicti Egidii ipsis et per eos eorum heredibus heredumque suorum successoribus iure perpetuo tenere, possidere pariter et habere, ex consensu et permissione omnium vicinorum et commetaneorum ipsorum nullo contradictore inibi apparente, quos videlicet denarios iidem filii Blasi ab eisdem Danch, Benedicto, Francisko, Lucasio, Thoma et Blasio filiis Pauli plenarie recepissent et receperunt coram nobis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales sigilloque nostro pendenti consignatas eisdem Danch ac filiis Pauli predicti duximus concedendas ad cautelam. Datum Crisio, feria tertia proxima post octavas festi Epiphaniarum Domini, anno eiusdem M^o CCC^o LXX° quarto.

¹ Vocabulum interponitur super rigam.

19. 1376. 17. Novembris, Crisii

Coram Petro Chirke vicebano regni Sclavoniae et comite Crisiensi et Andrea filio Martini comite terrestri Crisiensi Nicolaus filius Petres de genere Prelsa ab una, ab altera Martinus et Nicolaus filii Mathey filii Martini de genere Prelsa nobiles iobagiones castri Crisiensis super tertia parte molendini inter se concordant.

Orig. Charta pergamena perforata, maxime in sinistro inferiori, sed textus integer esse videtur. 33,7 × 16,5 cm. Pendentia sigilla desunt. AHAZU, D-VI-33 (MNL OL DF 230588.). Ed.: CD XV, no. 172. Reg.: Isprave, no. 887.

Nos Petrus Chirke vicebanus regni Sclavonie et comes Crisiensis ac Andreas filius Martini comes terrestris de eodem memorie commendantes significamus, quibus expedit, universis presentium per tenorem, quod Nicolao filio Petres nobili¹ iobagione castri Crisyensis de genere Prelse ab una, parte vero ex altera Martino et Nicolao filiis Mathey filii Martini similiter nobilibus iobagionibus castri genere de eodem personaliter coram nobis constitutis propositum extitit per eosdem ministerio vive vocis pariter et relatum, quod licet inter ipsos lis et gravis materia

questionis super facto tertie partis cuiusdam molendini in fluvio Velike vocato currentis et existentis, quam portionem dicti molendini, scilicet tertiam partem anotatus Mathey pater eorundem Martini et Nicolai a Paulo filio Petri mediantibus litteris Luchasii filii Simonis condam comitis terrestris Crisyensis pro octo pensis denariorum comparasse dignoscebatur et per eundem Nicolaum filium Petres ordine iudiciario recaptivate suscitata fuerit et exorta diutisque inter eosdem extiterit ventilata coram nobis. Tamen ipsi ex speciali nostra iudiciaria licentia et permissione, ut de medio eorum omnis litis materia, livoris malitia et rancoris macula penitus exstirpetur et evellatur ipsique et eorum heredes in perpetua pacis tranquillitate possint permanere et velint per compositionem et ordinationem proborum et nobilium virorum super facto ipsius tertie partis dicti molendini taliter concordassent, ymo concordarunt coram nobis, quod ydem Martinus et Nicolaus filii Mathey ipsam tertiam partem anotati molendini in predicto fluvio Velike currentis eoque ratione consanguineitatis ac iure hereditarii successoris ipsi² Nicolao filio Petres magis quam ipsis attinere dignoscebatur, eydem Nicolao et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus consensissent et relinquissent [!], ymo consenserunt et relinquerunt [!] coram nobis eo iure perhempnali tenendam et possidendam, quo sibi dignoscitur pertinere. In cuius rey memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales ad petitionem partium duximus concedendas. Datum in Crisio, feria secunda proxima post festum beati Martini confessoris, anno Domini millesimo CCC^{mo} LXX^{mo} sexto.

¹ In orig.: *nobile*.

² In orig.: *ipsis*.

20. 1377. 13. Ianuarii, Crisii

Petrus Chirke vicebanus et comes Crisiensis necnon Andreas filius Martini comes terrestris Crisiensis litteras privilegiales super statutione portionis possessionariae Krugouch Gurdak filio Pauli dant.

Orig. Charta pergamena. 26,2 × 15,6 cm. Pendentia sigilla desunt. HDA, DMV, no. 882. (MNL OL DF 219398.).

Nos Petrus Chirke vicesgerens magnifici viri domini Petri Zudor regni Sclavonie bani et comes Crisiensis necnon Andreas filius Martini comes terrestris de eadem memorie commendantes significamus, quibus expedit, universis presentium per tenorem, quod cum nos nobiles viros

Iohannem filium Benedicti dictum Hero condam comitem terrestrem ac Lourandum filium Pauli de genere Matheus homines nostros speciales per petitionem Gurdak filii Pauli de genere Cheuth ad infrascriptam statutionem cuiusdam possessionarie portionis Krugouch¹ vocate de dicto genere Matheus habite condam Pauli filii Petri dicti Bolog, filii videlicet nobilis domine Salvia vocate, matris scilicet annotati Gurdak, ipsis per eandem nobilem dominam Salvia matrem ipsorum pro quarta filialy devolute eidem Gurdak fiendam, quam annotatus Paulus filius Petri ipsi Gurdak et suis posteris mediantibus litteris magistri Iohannis filii Martini condam comitis Crisiensis ac nostris utputa comitis terrestris de eodem privilegialibus, quas coram nobis in specie exhibuit, perpetuo donasset et contulisset, de sede nostra iudiciaria legitime destinassemus. Tandem iidem ad nos exinde reversi nobis concorditer retulerunt, quod ipsi die dominico proximo ante festum Epiphaniarum Domini proximo preterito ad predictam generationem Matheus personaliter accessissent et prelibatam possessionariam portionem annotati Pauli filii Petri bone memorie a hoc seculo decedentis vicinis et commetaneis inibi legitime convocatis universis et presentibus eandem reambulassent reambulataque et ab aliorum iuribus possessionariis separatam et distinctam annotato Gurdak et suis posteritatibus secundum continentiam predictarum litterarum privilegialium eo iure, quo sibi dignoscitur pertinere, statuissent perpetuo possidendam pariter et habendam nullo contradictore inibi existente, eo quod annotatus Paulus filius ipsius Gurdak absque heredum solatione decessisse dignoscebatur. In cuius rey testimonium presentes litteras nostras privilegiales ad petitionem annotati Gurdak concessimus communiri iustitia suadente. Datum in Crisio, feria tertia proxima [post] predictum festum Epiphaniarum Domini, anno eiusdem M^{mo} [CCC^{mo}] septuagesimo septimo.

1377.
4. Ian.

¹ Lectio incerta.

21. 1377. 17. Martii, Crisii

Coram Andrea filio Martini comite terrestri Crisiensi Lachk filius Ladina, Leukus, Cosmas, Georgius, Iohannes et Andreas filii eiusdem Lachk, Andreas, Michael, Martinus filii Ivan filii dicti Ladina, Petrus, Valentinus et Lucas filii dicti Andreae filii Ivan quartam partem de possessionibus suorum campestribus Martino, Nicolao et Thomae filiis Urbani donant et aliam quartam partem possessionum eisdem filiis Urbani pro decem marcis denariorum bonorum vendunt.

Orig. Charta pergamena perforata et in dextro superiori desecta, sed textus integer esse videtur. 31,7 × 17,5 cm. Pendens sigillum deest, solum ligamentum pergamenale exstat. MNL OL DL 38713. (MKA Collectio Kukuljevicsiana, Acta excorporationalia Croatica 2.9.F).

Nos Andreas filius Martini comes terrestris Crisyensis memorie commendamus per presentes, quod Lachk filius Ladina, Leucus, Cosmas, Georgius, Iohannes et Andreas filii eiusdem Lachk, item Andreas, Michael et Martinus filii Iwan filii dicti Ladina, necnon Petrus, Valentinus et Lucas filii eiusdem Andree filii Iwan nobiles iobagiones castri de genere Hegen ab una, parte vero ex altera Martinus, Nicolaus et Thomas filii Urbani¹ similiter nobiles iobagiones castri genere de eodem personaliter coram nobis constituti, iidem Lachk et filii sui prenotati ac ipsi filii Iwan necnon ipsi filii Andree dixerunt et confessi sunt oraculo eorum vive vocis, quod ipsi de universis possessionibus eorum campestribus hereditariis rectam et coequalem quartam partem cum possessione sub metis infrascriptis eisdem filiis Urbani² per dominam matrem ipsorum Dempa vocatam, filiam Iwan iuridice proveniente dedissent, donassent et assignassent pleno iure et dederint et assignaverint coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam pariter et habendam. Preterea ydem Lachk filius Ladina, Leucus, Cosmas, Georgius, Iohannes et Andreas filii eiusdem Lachk personaliter coram nobis astando unanimi et viva voce unam aliam quartam partem terre eorum campestre et hereditarie eisdem filiis Urbani³ ac eorum posteritatibus heredum in heredes pro decem marcis denariorum bonorum vendidisse sunt confessi et vendiderint coram nobis iure perpetuo possidendam, tenendam pariter et habendam nullo penitus contradictore apparente. Cuius quidem terre tam quarte, quam emptitie pariter nobis ipse partes in scriptis aportarunt,⁴ mete sunt tales: primo unius particule terre prima meta [incipit] a parte orientali circa viam magnam et meguputia, ubi est meta terrea, inde versus occidentem ad vallem Susek vocatam et per eundem vallem tendit versus aquillonem in certo spatio venit ad metam terream circa terram [Lachk]⁵ filii Ladina, deinde versus orientem venit ad predictam viam, [ubi est]⁶ meta terrea, inde versus meridiem per eandem viam venit ad priorem metam. Item secunde particule possessionarie portionis prima meta incipitur a parte orientali circa magnam viam, qua tendit de Royche ad ecclesiam sancti Iohannis de Sebniche circa terram Martonus filii Martini et filiorum Diank, ubi est meta terrea. Per quam viam eundo versus occidentem circa terram Iohannis filii Benedicti et exit de ipsa via ad partem occidentalem, ubi est meta terrea. Deinde recte eundo versus eandem plagam circa terram Martini et Demetri filiorum

Salomonis et venit ad metam terream circa terram eiusdem⁷ Iohannis filii Benedicti. Deinde versus aquillonem circa terram filiorum Diank et Martonus filii Martini pervenit ad dumum avellanarum meta terrea circumfusus circa terram Lachk filii Ladina. Inde venit ad vallem Susek vocatam [...]em⁸ directe eundo versus orientem venit ad metam terream circa terram Martonus. Inde vertitur versus meridiem et pervenit ad priorem metam. Item tertie particule [terre]⁹ prima meta incipitur a parte orientali in meta terrea circa magnam viam, qua tendit de Royche ad ecclesiam sancti Iohannis de Sebniche, inde eundo versus meridiem venit ad metam terream penes terram Lachk filii Ladina, inde directe eundo versus occidentem venit ad metam terream circa viam, ubi est terra Martonos filii Martini et per eandem viam tendit aquillonem et pervenit ad eandem magnam viam, ubi est meta terrea, deinde eundo per eandem viam versus orientem et pervenit ad priorem metam. Item quarte particule terre prima meta incipitur circa viam, qua tendit de Royche ad Sabnicham, ubi est meta terrea et tendit versus meridiem penes terram Lachk et pervenit ad magnam viam, ubi est meta terrea, qua tendit de Royche ad ecclesiam sancti Iohannis de Sebniche et per eandem viam directe eundo versus occidentem venit ad metam terream sitam circa eandem viam. Inde versus aquillonem penes terram Martonos filii Martini et filiorum Diank pervenit ad eandem viam, per quam viam directe eundo versus orientem venit ad priorem metam. Item quinte particule terre prima meta incipitur a parte orientali a quadam lunka Martonus filii¹⁰ Martini et Gregorii¹¹ filii¹² Diank in arbore eger meta terrea circumfusa inde versus occidentem venit ad arborem vezfa vocata cruce signata, inde eundo versus occidentem venit ad dumum egrum¹³ meta terrea circumfusus iuxta terram condam filiorum Urbani¹⁴ et sic terminantur. Item in Rauen una dieta terre circa terram Martonus filii¹⁵ Martini, qua cessit eisdem filiis Martonus in portionem. Quarum quidem predictarum possessionariarum portionum tam pro quarta cessarum, tam emptitiarum separatione et distinctione, tam etiam metarum predictarum erectione predicti Lachk filii Ladina et filii sui ac filii Iwan filii [dicti]¹⁶ Ladina, necnon Petrus, Valentinus et Lucas filii eiusdem Andree filii Iwan benevolum consensum prebuerunt pariter et assensum, assumptantes insuper cum predictis filiis Urbani, quod quandocumque ipsi filii Urbani in silva Lazen vocata ac in uno loco molendini in fluvio Churztuech existenti¹⁷ vel sui heredes portionem habere voluerunt, tunc absque aliquo li[t]igio et impeditioe portionem plenam et congruam prenominati Lachk et filii sui ac filii Iwan necnon filii Andree prenominati ac eorum posterii dare et assignare [de]bebunt et tenebuntur pleno iure adque se sponte obligant coram nobis. In cuius

rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales [---] filiis Urbani duximus concedendas. Datum in Crisio, feria tertia proxima ante dominicam Ramis palmarum, anno Domini M^{mo} CCC^{mo} LXX^{mo} septimo.

¹ In orig.: *Urbanus*.

² In orig.: *Urbanus*.

³ In orig.: *Urbanus*.

⁴ Scilicet 'adportaverunt'.

⁵ Ruptus.

⁶ Ruptus.

⁷ Bis scribitur.

⁸ Ruptus.

⁹ Ruptus.

¹⁰ In orig.: *fili*.

¹¹ In orig.: *Gregori*.

¹² In orig.: *fili*.

¹³ Scilicet 'eger' (arbor).

¹⁴ In orig.: *Urbanus*.

¹⁵ In orig.: *fili*.

¹⁶ Ruptus.

¹⁷ In orig.: *existente*.

22. ante 1380. 4. Novembris

Iohannes filius Benedicti dictus Hero comes terrestris Crisiensis litteras super metis et terminis particularum possessionariarum in possessione Rauen dat.

Mentio in litteris Iohannis filii Benedicti dicti Hero comitis terrestris Crisiensis. (1380. 4. Novembris) (vide no. 23).

23. 1380. 4. Novembris, Crisii

Coram Iohanne filio Benedicti dicto Hero comite terrestri Crisiensi Gregorius, Ivan et Georgius filii Stephani filii Fabiani, Iacobus, Fabianus, Stephanus et Nicolaus filii eorundem Gregorii et Ivan nobiles iobagiones castri Crisiensis de genere Matheus ab una, ab altera Leukus et Petrus filii Stephani filii Demetrii, Ladislaus, Petrus et Nicolaus filii Nicolai filii dicti Demetrii de genere Matheus super divisione possessionum suorum inter se concordant.

Orig. Charta pergamena. 30,2 × 15,5 cm. Sine littera initiali. Pendens sigillum deest. MNL OL DL 100177. (Családi levéltárak, Batthány család AA. Ozugyo 4-5-26). In dorso manu recentiori scriptum: No. 159., No. 100. Compositionales inter nobiles de genere Matheus super possessionibus Glogontza et Raven in anno 1380 facto.

<N>os Iohannes filius Benedicti dictus Hero comes terrestris Crisyensis memorie commendantes significamus tenore presentium, quibus

expedit, universis, quod Gregorius, Iwan et Georgius filii Stephani filii Fabiani, item Iacobus, Fabianus, Stephanus et Nicolaus filii eorundem Gregorii et Iwan nobiles iobagiones castri Crisyensis de genere Matheus personaliter ab una, parte vero ex altera Leukus et Petrus filii Stephani filii Demetrii necnon Ladislaus, Petrus et Nicolaus filii Nicolai filii dicti Demetrii de eodem genere Matheus similiter personaliter coram nobis comparendo, confessum extitit per eosdem ministerio vive vocis sponte et relatum, quod licet inter ipsos super facto possessionarie divisionis eorum lis et questionis materia suscitata fuerit et exorta diutiusque inter eosdem extiterit ventilata nunc in presentia. Tamen ipsi petita prius a nobis pacificandi licentia et obtenta per compositivam ordinationem proborum et nobilium virorum pacem partium zelantium, ut de medio eorum omnis litis materia, livoris macula et rancoris malitia penitus extirpetur et evelletur ipsique et eorum heredes in posterum in bona pacis tranquillitate possint congaudere, super omnibus causis, dampnis, nocumentis, iniuriis cunctisque malorum generibus quoquomodo usque nunc inter ipsos motis et habitis, specialiter vero super premissa possessionaria divisione ipsorum ad talem perpetuo duraturam et observande [pacis] et concordie devenissent unionem et devenerunt nostro in conspectu, quod prefati Leukus et Petrus filii Stephani filii Demetrii necnon Ladislaus, Petrus et Nicolaus filii Nicolai tres particulas possessionarias in possessione eorum Rauen vocata existentes, unam scilicet inter terras eorundem filiorum Stephani filii Fabiani ac Martini filii Erdow habitam ac alyam, quam olym prefati Stephanus et Nicolaus filii Demetrii a Belud, Emech et Punck filiis Stephani filii Martini emptionis titulo comparassent, tertiam vero ibidem circa eandem terram emptitiam sitam ad quatuor iugera terre se extendentem, cum omnibus earum utilitatibus, metis et terminis in aliis litteris nostris prefatorum filiorum Stephani filii Fabiani et filiorum eorundem conscriptis separatas et distinctas predictis Gregorio, Iwan et Georgio filiis Stephani necnon Iacobo, Fabiano, Stephano et Nicolao filiis eorundem Gregorii et Iwan ac eorundem heredibus dedissent et consensissent ac ad possessionem eorundem aplicassent iure perpetuo et irrevocabiliter per eosdem tenendas, possidendas pariter et habendas. E converso autem prelibati Gregorius, Iwan et Georgius filii Stephani filii Fabiani necnon Iacobus, Fabianus, Stephanus et Nicolaus filii eorundem Gregorii et Iwan memoratos Leukus, Petrum, Ladislaum et alterum Petrum ac Nicolaum et heredes ac posteritates eorundem in omnibus aliis possessionibus et possessionariis portionibus ipsorum, specialiter vero in Glogoncha et in Rauen existentibus reddidissent seu reliquissent perpetuo pacificos et quietos easdem ipsis modo simili benevole consentiendo tenere,

possidere pariter et habere in filios filiorum, imo ambe partes super premissis, quo ad plenum contentando alter alterum reddiderunt expeditos coram nobis. In cuius rey memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales eisdem partibus duximus concedendas communis iustitia suadente. Datum Crisii, die dominico proximo ante festum beati Martini confessoris, anno Domini millesimo CCC^{mo} octuagesimo.

24. 1385. 25. Martii, Crisii

Coram Nicolao filio Gregorii comite terrestri Crisiensi Desow filius Ladislai de Blizna et Chala uxor, filia Demetrii de Glogoucha portionem possessionariam in possessione Razinya Lewkus filio Stephani filii dicti Demetrii relinquunt, si absque heredum solatione decedant.

Orig. Charta pergamena. 32,7 × 11,7 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum deest. MNL OL DL 100206. (Családi levéltárak, Batthány levéltár AA Ozugyo 4-5-27).

Nos Nicolaus filius Gregorii comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Desow filius Ladislai de Blizna ac nobilis domina Chala vocata filia Demetrii, consors s<c>ilicet eiusdem Desow ab una, parte vero ex altera Lewkus filius Stephani filii dicti Demetrii de Glogoucha¹ coram nobis personaliter constituti, iidem Desow et domina consors sua confessi sunt ministerio eorum viva voce in hunc modum, quod si ipsos divina volente absque heredum solationibus ab hac luce decedere contingerit, quod absit, extunc totalis ipsorum portio possessionarie in Razinya habita cum omnibus eius² utilitatibus et pertinentiis universis, videlicet vineis, terris arabilibus, pratis, silvis et nemoribus ad eandem portionem possessionariam spectantibus, quam s<c>ilicet portionem possessionariam dictus Demetrius, pater dicte domine et Stephanus filius dicti Demetrii, pater videlicet eiusdem Lewkus ipsis Desow et domine contullerat sub metis et terminis, sub quibus iidem possidissent eidem Lewkus et suis heredibus herdumque suorum successoribus devolvantur, perpetuo et irrevocabiliter tenendam et³ possidendam pariter et habendam nullo contradictore existente. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis sigili nostri <munimine roboratas> eidem Lewkus filio Stephani duximus concedendas. Datum Crisii, sabato proximo ante

dominicam Ramis palarum, anno Domini millesimo CCC^{mo} LXXX° quinto.

¹ Post vocabulum pars superflua: *parte ab altera*.

² In orig.: *eorum*.

³ Post vocabulum pars superflua: *et*.

25. 1394. 17. Iunii, Crisii

Coram Stephano filio Petri comite terrestri Crisiensi Elisabeth, Katerina et Belka filiae Gergeni portionem possessionariam in Dyankouch Iohanni filio Thomae et Philippo, Georgio et Thomae filiis Matthiae filii eiusdem Thomae pro octo marcis denariorum bonorum vendunt.

Orig. Charta pergamena. 25,2 × 15 cm. Pendens sigillum deest. HDA, AP, Križevci, fasc. 2, no. 1 (MNL OL DL 35271.). Ed.: CD XVII, no. 421. Reg.: LK VIII, Körös, no. 4; ZsO I, no. 3520.

Nos Stephanus filius Petri dicti Gulinch comes terrestris Crisyensis memorie commendantes significamus, quibus expedit, universis, quod nobiles domine Elisabeth, Katerina et Belka, filye Gergeni filii Iacobi a domina Duchka vocata filia Dragone de Dyankouch procreati ab una, parte vero ex altera Thomas filius Dionisii ac Iohannes filius eiusdem Thome necnon Filipus, Georgius et Thomas filii Mathye filii dicti Thome personaliter coram nobis constituti, propositum extitit per easdem dominas sponte et confessum, quod ipse totalem possessionariam portionem ipsarum in dicta Dyankouch existentem, videlicet per ipsam dominam Duchka vocatam avam ipsarum pro quarta filiali ipsis provenientem cum terris arabilibus, fenetis, pratis, silvis, nemoribus, vineis, aquis et utilitatibus universis ad ipsam quartam¹ partem spectantibus et pertinentibus ac etiam cum litteralibus instrumentis, quibus prefatam quartam partem optinere dignoscerentur, eisdem Thome filio Dionisii ac Iohanni filio suo necnon Filipo, Georgio et Thome filiis Mathye filii dicti Thome et per eos eorum heredibus heredumque ipsorum successoribus pro octo marcis denariorum bonorum, prout dixerunt ab eisdem plene et integre habitorum et receptorum, vendidissent, tradidissent et assignassent, ymo vendiderunt, tradiderunt et assignaverunt coram nobis iure perpetuo et inrevocabiliter [!] possidendam, tenendam pariter et habendam, nil iuris nilve proprietatis de eadem quarta parte pro se ipsis reservando, sed totum ius et dominium in eosdem Thomam, Iohannem ac Filipum,

Georgium et alterum Thomam ac eorum heredes transferendo. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales eisdem Thome filio Dionisii ac Iohanni filio suo necnon filiis Mathye antedictis duximus concedendas. Datum Crisii, in vigilia festi Sacratissimi corporis Christi, anno Domini M^{mo} CCC^{mo} nonagesimo quarto.

¹ Vocabulum interponitur super rigam.

26. 1407. 2. Aprilis, Crisii

Coram Valentino filio Blasii comite terrestri Crisiensi nobilis Mathey vocatus filius Pauli de Dyankoucz duas vineas suas in capite montis Kokosynch habitas Francisco filio Thomae civi Crisiensi relinquit.

Orig. non exstat. Transcripsit Nicolaus de Jalsoucz comes terrestris Crisiensis (vide no. 54) (1425. 24. jan. HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.).

Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis memorie commendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Mathey filius Pauli nobilis castri de Dyankoucz ab una, parte vero ex altera Franciscus filius Thome civis veteris libere civitatis Crisiensis personaliter coram nobis constituti, idem Mathey filius Pauli dixit et confessus est oraculo sue vive vocis in hunc modum, quod quia idem Franciscus filius Thome ad negotia necessaria ipsius Mathey quatuor pensas denariorum novorum expendisset et easdem quatuor pensas denariorum eidem Francisco ad presens restituere non valuisset et in aliis factis ipsius Mathey idem Franciscus sibi conplacuisset, ideo idem Mathey tam pro eisdem quatuor pensis denariorum, quam ob amorem sincere caritatis quosdam cubulos vini ac munera et alios proventus de duabus vineis in capite montis Kokosynch vocato habitis et in possessione ipsius Mathey ac Blasii filii Demetrii existentibus, quas vineas idem Franciscus ab¹ Andrea filio Kolarich ac Martino, Mathey et Othman filii Thome filii eiusdem Kolarich emptionis titulo comparasset, idem Mathey eidem Francisco filio Thome, quo ad portionem suam iure perpetuo et irrevocabiliter relinquisset et relaxasset et in dominio dictarum duarum vinearum eundem Franciscum pacificum perseverari permisisset vigore presentium mediante. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras pendenti sigillo nostro consignatas eidem Francisco et suis posteris duximus concedendas. Datum Crisii, sabbato

proximo post festum Pasche Domini, anno eiusdem millesimo CCCC^{mo} septimo.

¹ In orig.: *a.*

27. 1408. 18. Aprilis, Crisii

Coram Valentino filio Blasii comite terrestri Crisiensi Mathey filius Thomae de Dyankoucz unam et mediam sessionem suam iobagionalem pro quindecim florenis auri Francisco filio Thomae de eadem vendit.

Orig. non exstat. Transcripsit Nicolaus de Jalsoucz comes terrestris Crisiensis (vide no. 54). (1425. 24. jan., HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.).

Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis memorie commendamus, quod Mathey filius Pauli nobilis castri de villa Dyankoucz ab una, parte vero ex altera Franciscus filius Thome de eadem Dyankoucz personaliter coram nobis constituti, idem Mathey filius Pauli dixit et confessus est oraculo sue vive vocis in hunc modum, quod ipse unam cum media sessionem iobbagionalem suam nunc habitatoribus destitutam simulcum orto ac domibus et hedificiis ad eandem pertinentibus necnon medietatem cuiusdam magni feneti inter eandem unacum medietate alie sessionis a parte orientis existenti necnon rectam et coequalem quartam partem cuiusdam silve intra metas a parte aquilonis ville Salamunoucz terra castrensi habite et a parte orientis inter quandam magnam viam per verticem montis procedentem et a parte meridiei inter metas seu possessionem Philippi filii Mathey et a parte occidentis inter fundum ipsius Mathey filii Pauli et Blasii filii Demetrii sitam, item quindecim dietas terre sue arabilis et campestre inter metas annotate ville Salamunoucz vocate a parte acquilonis [!] habite necnon a parte orientis inter fluvium Tetrewynch nuncupatum existentis nencon a parte meridionali inter terram arabilem annotati Philippi filii antedicti Mathey et a parte occidentis inter vineas prefati Francisci existentes cum omnibus earum utilitatibus quovis vocabulo vocitatis pro quindecim florenis auri, prout dixit idem Mathey, ab eodem Francisco plene habitis et receptis, eidem Francisco et suis heredibus vendidisset, tradidisset et assignasset, ymmo vendidit, tradidit et assignavit coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas. Assumens etiam idem Mathey eundem Franciscum in pacifico dominio annotatarum particularum excepto datio contra quoslibet impeditores

protegere et conservare propriis suis laboribus et expensis. In cuius rei memoriam presentes litteras nostras pendentis¹ sigilli² nostri³ munimine roboratas eidem Francisco duximus concedendas. Datum Crisii, feria quarta proxima post festum Pasche Domini, anno eiusdem millesimo CCCC^{mo} octavo.

¹ In orig.: *pendenti*.

³ In orig.: *nostro*.

² In orig.: *sigillo*.

28. 1408. 7. Maii, Crisii

Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis ad petitionem certorum nobilium castri de genere Hegen eorum portiones possessionarias in possessionibus Lazen, Rauen et Breztowa de novo reambulat.

Orig. Charta pergamena. 43,6 × 24,1 cm. Pendens sigillum deest. MNL OL DL 38717. (MKA, Collectio Kukuljeviciana. Acta excorporationalia Croatica. 2.9.F). Reg.: ZsO II/2, no. 6087.

Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Iwan filius Valentini, Georgius litteratus filius Iohannis filii Wlkozlay, Valentinus filius Emerici, Dyonisius sartor filius Petri, Iwnk filius Cosme, Andreas filius Lachk, Fabianus filius Marthonos et nobilis domina Anna vocata filia Demetrii ex nobili domina Wracha vocata filia Iwan filii Ladina, pretacta consors videlicet Mathey filii Michaelis, nobiles iobagiones castri de genere Hegen ad nostram personaliter veniendo presentiam retulerunt eo modo, quod ipsi quasdam portiones possessionarias Lazen et Rauen, in quorum dominio a tempore avorum ipsorum preuissent et existerent de presenti, tertiam vero Brezthoua appellatam, quam ipsi iuxta continentiam litterarum Stephani quondam comitis Crisyensi originalium in anno Domini millesimo CCC^{mo} vicesimo quarto emanatarum in congregatione generali regie maiestatis 1324. universitati nobilium predicti Crisii celebrata ordine iudicatum obtinuissent, que quidem portiones possessionarias condam Iwan et Martini filiorum Ladislai et Ladinya preuissent, petentes nos cum instantia, quia ipse portiones possessionarie terre forent castrenses, ut nos easdem ipsis per homines nostros de novo reambulando et novas metas iuxta veteres in locis necessariis erigendo iuxta continentiam earundem litterarum originalium tam illas, in quibus semper in

1408.
22. Apr.

dominio extitissent, quam illam, scilicet Brezthoua vocatam, quam de novo, ut predicatur, obtinuissent sibi et ipsis statui facere deberemus. Tandem nos iustis et iuri consonis petitionibus dictorum Iwan, Georgii litterati, Valentini, Dyonisii, Iwnk, Andree, Fabiani et nobilis domine cum fratribus eorum advertentes, ut tenemur, nobiles viros Paulum filium Gurgen, Benedictum filium Valentini de genere Ceuth, Iohannem filium Clementis, Blasium filium Stephani de genere Prelsa, Nicolaum filium Gregorii, Petrum filium Pethk de eadem genere Hegen, Paulum litteratum filium Georgii, Iacobum filium Iwan dicti Boynak homines nostros speciales ad premissa peragenda duxissemus transmittendos, qui demum ad nos exinde reversi nobis concorditer retulerunt, quod ipsi pari voluntate octavo die festi Passche Domini proxime nunc preteriti ad facies dictarum [portionum possessionariarum] Lazen, Rauen, Breztoua vocatarum accessissent, vicinis et commetaneis earundem universis, tam nobilibus castri, quam nobilibus regni, inibi legitime convocatis et presentibus accedendo, easdem iuxta continentiam dictarum litterarum ipsorum originalium reambulando, novas metas iuxta veteres in locis necessariis, ubi propter vetustatem earundem abolite fuissent, erigendo easdem portiones possessionarias cum omnibus earundem utilitatibus universis, videlicet sessionibus, terris arrabilibus [!], fenetis, silvis, nemoribus, aquis et aquarum meatibus locisque molendinorum, vineis et aliis quibusvis usibus ad easdem spectantibus et spectante debentibus statuissent perpetuo possidendas, tenendas pariter et habendas nullo penitus contradictore inibi apparente. Quarum quidem portionum possessionariarum mete hoc ordine distinguuntur: prima meta incipitur ab oriente de portu fluvii Sustak in valle et procedit ad occidentem per viam circa possessionem Adriani filii Zuden et ibi flectitur modicum per semitam perveniendo ad gomilam, deinde adhuc ad occidentem procedendo iuxta possessionem Prog filii Prog pervenit ad vallem Voyni, per quem vallem versus septemtrionalem partem procedendo venit ad fluvium Brezthua, ubi sunt duo arbores gerthan cruce signate, inde versus orientem per vallem in modico spatio transeundo ipsam vallem venit ad arborem gerthan cruce signatam, deinde ad montem perveniendo per metas vinee ecclesie beate Virginis, quam dicte ecclesie Nicolaus filius Hegen dignosceretur [!] dedisse, ad septemtrionem pergendo in magno spatio eundo supra ad montem et pervenit iuxta possessionem Iacobi filii Kersteni ad metam terream, abinde super eundo venit ad arborem gerthan cruce signatam, deinde ad orientem per metam vinee dicti Prog venit ad metam terream, inde vertitur ad meridiem per metam vinee venit ad arborem has meta terrea circumfusam, abinde ad orientem venit ad viam, ubi est Calische et per eandem viam circa possessionem Nicolai

filii Hegen et [!] venit per viam iuxta possessionem¹ Mykus filii Egidi et Georgii filii Wythk ad metam terream circa viam, deinde modicum eundo venit iuxta metam Ladislai filii Heyni, deinde modicum flectitur ad metam Mark filii Hegen, ibi est meta terrea, inde ad occidentem per fructices spinarum venit ad valliculum, per quem [!] eundo venit ad fluvium Susak et per eundem fluvium ad meridiem pervenit metam in principio nominatam. Alie vero particule terre mete incipiunt de duabus metis terreis a parte septemtrionali iuxta viam, que ducit ad Horzouam, inde ad meridiem et vertitur circa parvam silvam, venit ad metam terream prope metas Mark antedicti, deinde ad orientem venit ad arborem tulfa meta terrea circumfusa, deinde ad arborem jegyne, inde ad viam, per quam viam iuxta metas filiorum Hegen pervenit ad arborem has circa viam, abinde ad metam terream iuxta metam Prog filii Prog, deinde ad meridiem intrando silvam huc eundo ad arborem tulfa cruce signatam, inde ad arborem has cruce signatam, abinde ad arborem piri silvestri cruce signatam, deinde ad truncum magni arboris tulfa, deinde ad duas arbores piri et gerthan, ibi tangit metas filiorum Petri, inde vertitur ad occidentem et transiendo [!] silvam venit ad duas arbores gerthan cruce signatas iuxta metam filiorum Urbany, abinde ad septemtrionem venit ad arborem byk cruce signatam circa metas Adriani, Wlkoy et Benedicti, deinde circa metam memorati Adriani venit ad arborem piri silvestris cruce signati, inde ad arborem has cruce signatam, deinde versus occidentem ad arborem harazth cruce signatam, abinde versus septemtrionalem per viam circa metas filiorum Urbany, hinc procedendo venit ad metam terream, inde ad occidentem et tangit metam Prog supradicti, inde ultra viam transiendo ad metam terream, deinde ad metam terream ad septemtrionem eundo venit ad truncum has meta terrea circumfusum, inde ad occidentem per viam venit ad metam terream circa metam Iacobi, inde versus septemtrionem pervenit ad parvam arborem cerasi et meta terrea circumfusam, deinde ad arborem harazth, deinde ad unum rivulum et per ipsum rivulum supra ad unum puteum ad metam Ladislai filii Heym, inde ad septemtrionem et venit ad viam, ubi circa viam est meta terrea et inde vertitur ad arborem harazth cruce signatam et ultra silvam ad fluvium Chernstuech et per fluvium venit ad metam Mark antedicti, inde exit dictum fluvium ad meridiem, venit ad arborem zil cruce signatam, inde ad arborem sorbelli meta terrea circumfusam, deinde ad metam in principio et ante nominatam et sic terminatur. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pen<den>ti² sigillo³ nostro consignatas eisdem Iwan, Georgio litterato, Valentino, Dyonisio, Iwnk, Andree, Fabiano et nobili domine ac eorum heredibus duximus

concedendas. Datum Crisii, feria secunda proxima post octavas festi beati Georgii martiris, anno Domini M^{mo} CCCC^{mo} octavo.

¹ Eadem manu correctum.

³ In orig.: *sigilli*.

² In orig.: *penti* (sine nota compendiaria).

29. 1408. 13. Iunii, Crisii

Coram Valentino filio Blasii comite terrestri Crisiensi Georgius, Fabianus, Elizabeth, Anna et Margaretha filii et filiae Marthonos nobiles de genere Hegen quandam particulam terrae arabilis in possessione Vythkouschina pro duodecim florenis auri Mathey et Fabiano filiis Michaelis nobilibus de eodem genere vendunt.

Orig. Charta pergamena. 25,6 × 18,9 cm. Pendens sigillum deest. MNL OL DL 38716. (MKA, Collectio Kukuljeviciana, Acta Excorporationalia Croatica. 2.9. F). Reg.: ZsO II/2, no. 6156.

Nos Valentinus filius Blasi comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Georgius et Fabianus filii ac nobiles domine Elizabeth, Anna et Margaretha vocate, filie Marthonos filii Martini honora tamen et gravamina filiorum et filiarum eorundem, si ipsi in futurum in infrascriptis persistere nollent, in se ipsos assumptum ab una, parte vero ex altera Mathey et Fabianus filii Michaelis filii alterius Martini filii Vythk nobiles castri de genere Hegen ad nostram personaliter veniendo presentiam, iidem Georgius et Fabianus filii ac prefate nobiles domine filie Marthonos dixerunt et confessi sunt oraculo eorum vive vocis et spontanea eorum voluntate in hunc modum, quod ipsi pro quibusdam ipsorum necessitatibus nunc ad presens ipsos urgentibus, specialiter propter asidua [!] datia et servitia, ideo ipsi quandam particulam terre ipsorum arrabilis [!] ad quantitatem dimidiam dietas [!] terre se extendentem in possessione Vythkouschina vocata, scilicet hereditaria prefatorum filiorum Michaelis, que ipsis filiis et filiabus Marthonos a Symone filio Briccii filii Georgii filii Vythk patruo eorundem Mathey et Fabiani filiorum Michaelis pro quarta filiali devoluta extitisset, inter terras et fenilia ex utriusque partibus Philipi filii Iohannis filii prefati¹ Simonis et usque quandam parvam vallem vulgo jark dictam, a parte occidentis habitam et existentem, cum omnibus suis utilitatibus simulcum datio et servitio ad unum parvulum vulgo venus dictum inter

generatione pervenire debendo eisdem Mathey et Fabiano filiis Michaelis pro duodecim florenis auri plene, ut dicitur, ab eisdem habitis et receptis vendidissent, tradidissent et assignassent. Item etiam prefatus Philipus filius Iohannis filii prefati Simonis similiter honus et gravamen nobilis puelle Helgy vocate, filie eiusdem Iohannis, sororis sue uterine in se ipsum asumpmendo, personaliter coram nobis astans quasdam quinque sulcos vulgo zlog dictos in vicinitate eiusdem terre sitos ac penes quandam magnam et publicam viam a parte aquilonis habitos et existentes memoratis Mathey et Fabiano filiis Michaelis pro duobus florenis auri modo simili vendidissent, tradidissent et assignassent tali tamen modo, quod prefati filii Michaelis et eorum heredes singulis annis, videlicet in festo beati Martini confessoris ad datia seu servitia inter generationem emergentia cum decem denariis pro tempore currentibus eundem Philipum et suos posteros adiuvere teneantur, immo vendiderunt, tradiderunt et asignaverunt coram nobis² ipsis filiis Michaelis et per eos eorum heredibus heredumque suorum successoribus iure perpetuo et irrevocabiliter possidendos, tenendos pariter et habendos ex consensu tamen et permissione omnium vicinorum et commetaneorum suorum nunullo [!] penitus contradictorum, primo prefati Philipi filii Iohannis, Blagonya filii Blasii, honus etiam et gravamen filiorum et filiarum suorum in se ipsum asumpti, Myke et Pauli filiorum Petri filii prefati Blasii, Cosme filii alterius Petri, Pauli et Nicolai filiorum Gorgen, qui videlicet Paulus honus et gravamen filiarum suarum in se ipsum asumsit et aliorum circumquaque exisientium, qui etiam benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum, eo tamen iure, quo prefatis filiis Mychaelis pertinere dignassceratur [!]. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendenti sigillo³ nostro consignatas eisdem filiis Michaelis et suis posteris duximus concedendas. Datum Crisii, feria quarta proxima post octavas festi Penthecostes, anno Domini millesimo quadringentesimo octavo.

11. Nov.

¹ Post verbum deletum: *Briccii*.

³ In orig.: *sigilli*.

² Aliquod vocabulum ('sed?') initum, sed postquam deletum apparet.

30. 1408., Crisii

Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis Fabiano et Laurentio filiis Gyurak, Gurden et Adriano filiis Pauli et Paulo filio Iohannis, omnibus de genere Chernecz possessiones Glogoncza et Gradecz reambulat.

Orig. non exstat. AHAZU, Zbirka kodeksa, I. d. 36. elen. fol. 106–106v: "Donationales Nobilium Praedialium Episcopatus Zagradiensis et Abbatiae B. M. V. Topuzkensis Diversae Item Alios Respicientes Litterae in Scriniolo Litera E. Signato Repositae In Extractu hic se habent". Reg.: Isprave, no. 1386.

1408. Metales reambulatoriae possessionum Glogoncza et Gradecz nuncupatarum ad Fabianum et Laurentium filios Ghwrak, necnon Gurden et Adrianum filium Pauli et Paulum filium Joannis <nobiles> castri de genere Chernecz ac haeredes eorum spectantium. Crisii, occasione generalis congregationis anno 1408. universitati nobilium celebratae, per Valentinum filium Blasii comitem terrestrem Crisiensem elargitae.

Rep. ibi N^o ... 2 Signum registrationis procedanae est c. 15 in pergameno.

31. 1409. 16. Ianuarii, Crisii

Coram Valentino filio Blasii comite terrestri Crisiensi Mathey filius Pauli de Dyankouch totales suas portiones possessionarias in possessione Salamunouch pro sexaginta florenis auri Francisco filio Thomae de eadem vendit.

Orig. Charta pergamena. Pendens sigillum deest. HDA, AP, Križevci, fasc. 2, no. 2. (MNL OL DL 35350.). Reg.: LK VIII, Körös, no. 5; ZsO II/2, no. 6548. Transcripsit etiam Nicolaus de Jalsoucz comes terrestris Crisiensis – vide no. 54 – in anno 1425. 24. Ianuarii (HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.). Lectiones discrepantes transumpti in notis signavimus.

Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisyensis memorie commendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Mathey filius Pauli filii Nicolai nobilis castri de Dyankouch totum onus et gravamen universorum fratrum suorum condivisionalium ac commetaneorum, quos infrascriptum negotium attingerit temporum in processu, in se ipsum assumptendo¹ ab una, parte vero ex altera Franciscus filius Thome similiter nobilis castri de eadem Dyankouch²

personaliter coram nobis constituti, idem Mathey filius Pauli dixit et confessus est oraculo sue vive vocis in hunc modum, quod ipse totales portiones suas possessionarias in superiori possessione iuxta metas ville Salamunouch³ vocate habitas cum omnibus earum utilitatibus videlicet fundis, ortis,⁴ arboribus fructiferis, terris arabilibus, silvis, vineis, fenilibus, aquis et quibusvis utilitatibus ad easdem spectantibus ac datio atque servitio ad quinque vernisios de eisdem inter generationem provenire debendo, exceptis tamen dumtaxat quodam uno fundo inter quandam arborem cerasi⁵ ac sambuci a parte orientis habito, metis terreis circumfusi, ac quadam quarta parte cuiusdam particule silve ac terre inter metas a parte aquilonis ville Salamunouch⁶ appellate necnon a partibus orientis et meridiei inter quasdam vias sita, quod fondum [!] idem Mathey sibi pro habitatione relinquisset ac quibusdam quinque iugeribus terre arabilis iuxta quandam magnam viam de villa Dyankouch⁷ versus villam Beati Michaelis procedentem a parte aquilonis⁸ habitis⁹ et a parte occidentis inter fluvium Kamechnycha¹⁰ vocatum necnon a parte aquilonis inter terram arabilem ipsius Francisci et a parte orientis inter quandam aliam viam sitis, item quadam particula vinee inter vineas¹¹ a parte aquilonis¹² ipsius Francisci et a parte meridiei inter vineas Mathyas ac fratrum suorum, filiorum Emerici habite ad servitium ac datium unius vernisii de eisdem inter generationem provenire debendo pro sexaginta florenis auri omnino computando, prout dixit, ab eodem Francisco plene et integre habitis et receptis, eidem Francisco ac suis heredibus heredumque suorum successoribus vendidisset, tradidisset et assignasset, ymmo vendidit, tradidit et assignavit coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas. Cui quidem venditioni ac emptioni Petrus filius Egidii necnon Andreas, Dyonisius et Mathey filii Petri filii Mark, Mathey filius Thome, Blasius filius Mathey, Iacobus filius Dyank, Petrus et Martinus filii eiusdem Iacobi, Philipus¹³ filius Mathey, Gregorius et Stephanus filii Iohannis et Iohannes filius Mark, Valentinus, Dominicus et Thomas filii Dyonisii, Laurentius filius Andree, Gallus filius Blasii, Iohannes filius Mathey nobiles castri de annotata Dyankouch¹⁴ personaliter coram nobis astando benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendenti sigillo nostro consignatas eidem Francisco filio Thome et suis heredibus duximus concedendas. Datum Crisii, feria quarta proxima post octavas festi Epyphaniarum Domini, anno eiusdem Millesimo CCCC^{mo} nono.

¹ In trans.: *assummendo*.

² In trans.: *Dyankouch*.

³ In trans.: *Salamunouch*.

⁴ In orig.: *ortus*.

⁵ In trans.: *cerasi*.

⁶ In trans.: *Salamunouch*.

⁷ In trans.: *Dyankoucz*.

⁸ In trans.: *acquilonis*.

⁹ In orig.: *habitas*.

¹⁰ In trans.: *Kamechnicza*.

¹¹ In trans.: *metas*.

¹² In trans.: *acquilonis*.

¹³ In trans.: *Philippus*.

¹⁴ In trans.: *Dyankoucz*.

32. 1409. 15. Februarii, Crisii

Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis Franciscum filium Thomae de Dyankouch in portiones possessionarias in possessionibus Dyankouch et Salamunouch introducit.

Orig. non exstat. Transcripsit Nicolaus de Jalsouczech comes terrestris Crisiensis (vide no. 54). (1425. 24. Ianuarii, HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.).

Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod nos ad instantem petitionem Francisci filii Thome nobilis castri de Dyankoucz Gyurak filium Georgii centurionem ac Nicolaum aurifabrum filium Stephani de Polyana, Petrum filium Egidii de Dyankoucz et Benedictum filium Pauli de Wlkachyuch homines nostros speciales ad infrascriptam possessionariam statutionem ac introductionem faciendam legitime destinassemus. Tandem idem ad nos exinde reversi nobis consona voce retulerunt, quod ipsi feria secunda proxima post festum Purificationis Virginis gloriose proxime nunc elapsam ad faciem universarum portionum possessionarium ipsius Francisci in dicta Dyankoucz et penes metas ville Salamunouch ubilibet habitatum et existentium eidem Francisco filio Thome per Mathey filium Pauli de annotata Dyankoucz emptionis titulo vel impignorationis et quoquomodo devolutarum personaliter accessissent, vicinis et commetaneis earundem inibi legitime convocatis et presentibus accedendo metasque dictarum portionum possessionariarum legitime limitando presentibus¹ eisdem vicinis et commetaneis specialiter eodem Mathey filio Pauli penitus in nullo contradicente easdem cum omnibus earum utilitatibus, videlicet fundis, ortis,² arboribus fructiferis, terris arabilibus, vineis, fenilibus, silvis, aquis et cunctis utilitatibus ad easdem spectantibus eidem Francisco filio Thome et suis heredibus statuissent ac eundem in dominium earundem introduxissent nemine contradictore apparente per eundem Franciscum filium Thome et suos heredes iure perpetuo possidendas, tenendas et utendas eo iure, quo sibi dignoscuntur pertinere. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes

litteras nostras privilegiales pendenti sigillo nostro consignatas eidem Francisco duximus concedendas iustitia suadente. Datum Crisii, feria sexta proxima post octavas festi Purificationis Virginis gloriose, anno Domini millesimo CCCC^{mo} nono.

¹ In orig.: *presente*.

² In orig.: *ortus*.

33. 1411. 2. Iulii, Crisii

Coram Adam filio Nicolai de Mindzenth comite terrestri Crisiensi Benedictus filius Adriani et Thomas filius eiusdem nobiles de genere Ceuth totales suas portiones possessionarias in possessione Isouuelg pro sex marcis denariorum novorum Fabiano litterato filio Nicolai de Valle Isow vendunt.

Orig. Charta pergamena. 27 × 14 cm. Pendens sigillum deest. NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 119 (MNL OL DF 282396.). Reg.: ZsO III, no. 637. In dorso manu recentiori scriptum: 1411 Metales de Isouelcz pro Fabiano litterato.

Nos Adam filius Nicolai de Mendzenth comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Benedictus filius Adriani ac Thomas filius eiusdem nobiles castri de genere Ceuth totum honus et gravamen universorum fratrum ipsorum condivisionalium et totius generationis, quos infrascriptum negotium attineret, si iidem temporum in processu infrascriptis persistere nollet, in se ipsos assumpmendo ab una, parte vero ex altera Fabianus litteratus filius Nicolai de Valle Isow personaliter coram nobis constituti, iidem Benedictus et Thomas dixerunt et confessi sunt oraculo eorum vive vocis in hunc modum, quod ipsi totales portiones cuiusdem magne silve ipsorum simulcum terra arrabili¹ sub eiusdem portionibus silve existenti² in possessione Isouuelg antedicta existentes cum omnibus earum utilitatibus sub distinctione metarum inferius notatarum pro sex marcis denariorum novorum, quas sex marcas, prout dixerunt ab eodem Fabiano litterato plene et integre habitas³, simulcum datio et servitio ad unum vernisium seu parvulum de eisdem inter generationem provenire debendo, eidem Fabiano litterato et suis heredibus vendidissent, tradidissent et assignassent, ymmo vendiderunt, tradiderunt et assignaverunt coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas ex consensu et permissione Laurentii filii Petri ac nobilis domine Lucia appellate ac Elene sororis eiusdem et puelle Agnes vocate filiarum domine Marys

filie antedicti Petri necnon Nicolai litterati et Dyonisii filiorum Iohannis. Quarum quidem portionum silvarum ac terre arrabilis mete sunt tales: prima meta incipitur iuxta silvam a parte meridiei, ubi est arbor nyrfa meta terrea circumfusa sita iuxta silvam annotate domine Lucie, deinde vertitur ad aquilonem, penes terram arrabilem eundo venit ad arborem populeam cruce signatam, deinde ad aquilonem venit ad arborem cherfa cruce signatam meta terrea circumfusam, abhinc ad aquilonem venit ad arborem populeam meta terrea circumfusam, sitam iuxta quandam magnam veterem viam metalem, per quam vertitur ad septemtrionem venit ad arborem tul cruce signatam, sitam iuxta metas ac silvam prefati Fabiani litterati, deinde vertitur ad orientem per silvam eundo venit ad arborem tul cruce signatam, sitam iuxta terram arrabilem ipsius Fabiani litterati, deinde vertitur ad meridiem, venit ad arborem populeam, abhinc procedit ad orientem per terram arrabilem directe eundo venit ad metam terream sitam iuxta quandam viam, per quam vertitur ad meridiem, venit ad metam terream, deinde ad meridiem venit ad metam terream, de qua vertitur ad occidentem, transeundo terram arrabilem venit ad priorem metam et sic terminantur. Asumpserunt etiam prefati Benedictus et Thomas eundem Fabianum litteratum et suos heredes in pacifico dominio ipsarum portionum silve et terre arabilis, si per quempiam agravarentur, contra quoslibet impetitores protegere et manutenere eorum laboribus et expensis. Qua venditione facta per petitionem ipsius Fabiani litterati nobiles viros, videlicet Vitum filium Benedicti et Iohannem filium Michaelis de annotato genere Ceuth, homines nostros speciales ad statuendas premissas portiones possessionarias, videlicet silve ac terre arrabilis, legitime destinassemus. Tandem iidem ad nos exinde reversi nobis concorditer retulerunt, quod ipsi feria secunda proxima post festum Nativitatis beati Iohannis baptiste

1411. proxime nunc elapsum ad faciem iam dictarum portionum silvarum ac
29. Iun. terre arrabilis personaliter accessissent, vicinis et commetaneis earum universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo memoratas portiones silvarum ac terre arrabilis cum omnibus eorum utilitatibus eidem Fabiano litterato et suis heredibus statuissent et eundem in dominium earundem introduxissent per eundem Fabianum litteratum et suos heredes iure perpetuo tenendas et possidendas nullo penitus contradictore inibi apparente. In cuius rei memoriam presentes litteras nostras iam dicto Fabiano litterato et suis posteris duximus concedendas. Datum Crisii, feria quinta proxima post octavas predicti festi beati Iohannis baptiste, anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo.

¹ Vocabulum hoc in texto consequenter sic ('arrabilis') scribitur.

² In orig.: *existente*.

³ In orig.: *haborum*.

34. 1411. 8. Iulii, Crisii

Coram Adam filio Nicolai de Mindzenth comite terrestri Crisiensi Mathey filius Pauli de Dyankouch portiones suas possessionarias in possessione Salamunouch pro sexaginta florenis auri Francisco filio Thomae de eadem Dyankouch vendit.

Orig non exstat. Transcripsit Nicolaus de Jalsouczech comes terrestres Crisiensis (vide no. 54). (1425. 24. Ianuarii, HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.), denuo (epitome) Valentinus filius Blasii comes terrestres Crisiensis (vide no. 39). (1413. 11. Maii, HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.). Reg.: ZsO III, no. 663.

Nos Adam filius Nicolai de Mendzenth comes terrestres Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Mathey filius Pauli filii Nicolai nobilis castri de Dyankouch totum onus et gravamen universorum fratrum suorum condivisonalium, quos infrascriptum negotium attineret, specialiter Blasii filii Demetrii, si iidem temporum in processu in infrascriptis persistere nollent, in se ipsum assumendo ab una, parte vero ex altera Franciscus filius Thome similiter nobilis castri de eadem Dyankouch personaliter coram nobis constituti, idem Mathey filius Pauli dixit et confessus est oraculo sue vive vocis in hunc modum, quod ipse totales portiones suas possessionarias in superiori possessione iuxta metas ville Salamunouch sitas cum omnibus earum utilitatibus, videlicet fondis [!], ortis,¹ terris arrabilibus [!], silvis, vineis, fenilibus, aquis et quibusvis usibus ad easdem [spectantibus] necnon datio et servitio ad quinque vernisios de eisdem inter generationem provenire debendo, exceptis tamen dumtaxat quodam uno fundo inter quasdam arbores cerasi et sambuci a parte orientis existenti metis terreis circumfusas ac quadam quarta parte cuiusdam silve et terre inter metas a parte acquilonis ville Salamunouch necnon a partibus orientis et meridiei inter quasdam vias site, quod fundum idem Mathey sibi pro habitatione relinquisset, necnon quibusdam quinque iugeribus terre arabilis iuxta quandam magnam viam de villa Dyankouch versus villam Beati Michaelis procedentem a parte acquilonis habite² et a parte occidentis inter fluvium Kamechnicza vocatum habite,³ necnon a parte septemtrionali inter terram ipsius Francisci et a parte orientis inter quandam aliam viam site,⁴ item quadam particula vinee inter vineas a parte aquilonis ipsius Francisci et a parte meridiei inter vineas Mathyas ac fratrum suorum filiorum Emerici habita⁵ ad servitium atque datium unius vernisii de eisdem inter generationem provenire debendo pro sexaginta florenis auri puri, prout dixit, ab eodem Francisco filio Thome plene et integre habitis et receptis

eidem Francisco filio Thome et suis heredibus vendidisset, tradidisset et assignasset, ymmo vendidit, tradidit et assignavit coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas. Cui quidem venditioni Thomas filius Nicolai dicti Kusscher de Zentherney, Petrus filius Egidii, necnon Andreas, Dyonisius filii Petri filii Mark, Mathey filius Thome, Blasius filius Mathey, Iacobus filius Dyank, Petrus et Martinus filii eiusdem Iacobi, Philippus filius Mathey, Gregorius et Stephanus filii Iohannis, Iohannes filius Mark, Valentinus, Dominicus et Thomas filii Dyonisii iamdicti, Laurentius filius Andree, Gallus filius Blasii et Iohannes filius Mathey nobiles castri de dicta Dyankouch, videlicet vicini et commetanei dictarum portionum possessionariarum personaliter coram nobis astando benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. In cuius rei memoriam presentes litteras⁶ nostras pendenti sigillo nostro consignatas eidem Francisco filio Thome et suis heredibus duximus concedendas. Datum Crisii, feria quarta proxima post octavas festi Nativitatis beati Iohannis baptiste, anno Domini Millesimo CCCC^{mo} undecimo.

¹ In trans.: *ortus*.

² In trans.: *habitas*.

³ In trans.: *habitas*.

⁴ In trans.: *sitas*.

⁵ In trans.: *habitam*.

⁶ Post hoc incipitur bis scribere vocabulum 'litteras', deinde deletur.

35. 1411. 5. Augusti, Crisii

Adam filius Nicolai de Mindzenth comes terrestris Crisiensis Franciscum filium Thomae de Dyankouch in portiones possessionarias in possessione Dyankouch et iuxta fluviū Kamechnycha introducit.

Orig. Charta pergamena. Pendens sigillum deest. HDA, AP, Križevci, fasc. 2, no. 3 (MNL OL DL 35373.). Reg.: LK VIII, Körös, no. 6; ZsO III, no. 796. Transcripsit etiam Nicolaus de Jalsouczech comes terrestris Crisiensis – vide no. 54 – in anno 1425. 24. Ianuarii (HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.), denuo (epitome) Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis (vide no. 39). (1413. 11. Maii, HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.). Lectiones discrepantes transumpti in notis signavimus.

Nos Adam filius Nicolai de Mendzenth comes terrestris Crisyensis memorie commendamus, quod cum nos per petitionem Francisci filii Thome nobilis castri de Dyankouch,¹ Paulum litteratum filium

Georgii ac Iacobum filium Iuuan² dicti Beynek³ de genere⁴ Matheus,⁵ necnon Georgium filium Petri dicti Oztycha⁶ et Benedictum filium Blasii de genere Prelsa, homines nostros speciales ad infrascriptam possessionariam statutionem faciendam legitime⁷ destinassemus, qui demum ad nos exinde reversi nobis concorditer retulerunt, quod ipsi feria tertia proxima ante festum beati Iacobi apostoli proxime nunc 1411. elapsam ac aliis diebus ad id aptis ad faciem universarum portionum 21. Iul. possessionariarum ipsius Francisci in dicta Dyankouch⁸ et iuxta fluvium Kamechnycha⁹ vocatum habitarum et existentium, eidem Francisco emptionis titulo devolutarum personaliter accessissent, vicinis et commetaneis earundem inibi legitime convocatis et presentibus accedendo memoratas portiones possessionarias ipsius Francisci cum omnibusearum utilitatibus videlicet fundis, ortis,¹⁰ terris arabilibus, silvis, vineis, fenilibus, aquis et quibusvis utilitatibus ad easdem spectantibus iuxta continentiam litterarum et vigorem earundem ipsius Francisci eidem Francisco et suis heredibus statuissent et eundem in dominium earundem¹¹ introduxissent per eundem Franciscum et suos heredes iure perpetuo tenendas et posidendas [!] nullo penitus contradictore ibi apparente. Cuius quidem possessionarie statutionis Thomas filius Nicolai dicti Kusther de Zent Erney,¹² Petrus filius Egidii, necnon Andreas, Dyonisius et Mathey filii Petri, Mathey filius Thome, Blasius filius Mathey, Iacobus filius Dyank, Petrus et Martinus filii eiusdem Iacobi, Filipus¹³ filius Mathey, Gregorius et Stephanus filii Iohannis, Iohannes filius Mark, Valentinus, Dominicus et Thomas filii annotati Dyonisii, Laurentius filius Andree, Galus filius Blasii et Iohannes filius Mathey nobiles castri de dicta Dyankouch,¹⁴ videlicet vicini et commetanei iam dictarum portionum possessionariarum circumquaque¹⁵ in metis ipsorum exeundo benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. In cuius rei memoriam presentes litteras nostras privilegiales eidem Francisco et suis heredibus duximus concedendas. Datum Crisii, feria quarta proxima post octavas predicti festi beati Iacobi apostoli, anno Domini millesimo CCCC^{mo} undecimo.

¹ In trans.: *Dyankouchz*.

² In trans.: *Iwan*.

³ In trans.: *Boynok*.

⁴ In orig. post hoc deletum: *de genere*.

⁵ In trans.: *Mathenus*.

⁶ In trans.: *Oztricza*.

⁷ In trans.: *legittime*.

⁸ In trans.: *Dyankouchz*.

⁹ In trans.: *Kamechnicza*.

¹⁰ In orig. et trans.: *ortus*.

¹¹ Verbum in orig. interponitur super *rigam*.

¹² In trans.: *Zentherney*.

¹³ In trans.: *Philippus*.

¹⁴ In trans.: *Dyankouchz*.

¹⁵ In orig.: *circumquaque*.

36. In anno 1411 vel 1412

Coram Adam filio Nicolai de Mindzenth comite terrestri Crisiensi Benedictus filius Adriani et Thomas filius eiusdem de genere Cueth portionem silvae et terrae arabili in possessione Iseuelg pro sex marcis denariorum novorum Fabiano litterato filio Nicolai de Valle Isow vendunt.

Mentio in litteris Adami filii Nicolai comitis terrestris Crisiensis. (1416. 9. Iunii) (vide no. 42).

37. In anno 1411 vel 1412

Adam filius Nicolai de Mindzenth comes terrestris Crisiensis causam Thomae filii Nicolai de Kusscher de Zentherney necnon Andreae et Ladislai filiorum Emerici dicti Borothrowa contra Franciscum filium Thomae de Dyankouch prorogat.

Mentio in litteris Valentini filii Blasii comitis terrestris Crisiensis. (1413. 11. Maii) (vide no. 39).

38. 1413. 6. Maii, Crisii

Coram Valentino filio Blasii de Polyana comite terrestri Crisiensi Georgius filius Demetrii de Zedlaurieuch de genere Matheus portiones suas possessionarias in possessione Zedlaurieuch pro quadraginta florenis auri Paulo litterato, Demetrio sacerdote et Valentino filiis Georgii de Polyana vendit.

Orig. Charta pergamena. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. AHAZU, D-VIII-29 (MNL OL DF 230929). Reg.: Isprave, no. 1464; ZsO IV, no. 554. In dorso legitur: sommit.

Nos Valentinus filius Blasii de Polana comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Georgius filius Demetrii nobilis castri de Zedlaurieuch generationis Matheus ab una, parte vero ex altera Paulus litteratus et discretus vir dominus Demetrius sacerdos et Valentinus filii Georgii filii Stephani regni nobiles de Polana personaliter coram nobis constituti, idem Georgius filius Demetrii dixit et confessus

est spontanea sua voluntate in hunc modum, quod ipse totales portiones suas possessionarias in dicta Zedlaurieuch ubilibet habitas et existentes, nunc apud manus suas existentes et in futurum ipsum quoquomodo appropriatione remanentes sibi a patre suo devolutas vel quocumque devolvi debendas cum universis earum utilitatibus et pertinentiis universis, videlicet fondis [!], terris arabilibus, fenilibus, silvis, nemoribus, aquis locisque molendinorum et quibusvis usibus ad datium unius cubuly pertinentes pro quadraginta florenis puri auri, prout dixit, ab eysdem Paulo litterato ac domino Demetrio sacerdote et Valentino filiis Georgii plene et integre habitis et receptis eysdem Paulo litterato ac domino Demetrio et Valentino ac eorum heredibus heredumque suorum successoribus vendidisset, tradidisset et assignasset, ymmo vendidit, tradidit et assignavit coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas, nil iuris nilve proprietatis in eisdem portionibus possessionariis pro se ipso reservando, scilicet omne ius atque in dominium prefatos Paulum litteratum ac dominum Demetrium sacerdotem ac Valentinum et eorum heredes transferendo. Quibus sic habitis per petitionem anotatorum Pauli litterati et domini Demetrii ac Valentini nobiles viros, videlicet Thomam filium Mychaelis et Petrum filium Petri, Iacobum filium Iwan dicti Boynok et Andream filium Bricii de genere Matheus homines nostros speciales ad infrascriptam possessionariam statutionem et introductionem faciendam legitime destinassemus. Qui demum ad nos exinde reversi nobis consona voce retulerunt in hunc modum, quod ipsi feria secunda proxima post festum beati Georgii martiris ac aliis diebus ad id aptis proxime nunc preteritum [!] ad faciem predictarum portionum possessionariarum personaliter accessissent, vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo memoratas portiones possessionarias venditas reambulassent et ab aliis iuribus possessionariis separando cum omnibus earum utilitatibus, ut premittitur, eysdem Paulo litterato ac domino Demetrio et Valentino et eorum heredibus statuissent et eosdem in dominium earundem introduxissent per eosdem et suos heredes iure perpetuo tenendas et possidendas nullo penitus contradictore inibi apparente. Retulit etiam anotatus Georgius filius Demetrii et sponte est confessus, quod ipse universas litteras et litteralia instrumenta ipsas portiones possessionarias venditas tangentes,¹ quas eysdem filiis Georgii restituere non voluisset, si quas in fraudem aput se <oc>cultasset, cassas et inanes viribusque carituras exhibitoreque nocituras, si per quempiam in lucem exhiberentur, coram nobis contulisset. Cuius quidem possessionarie venditioni ac statutioni et introductioni Valentinus filius

1413.
1. Mai.

Mychaelis necnon Barnabas filius Fabiani de predicta Zbedlauryeuch personaliter coram nobis astando benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis² sigilli³ nostri⁴ munimine roboratas eisdem filiis Georgii et eorum heredibus duximus concedendas. Datum Crisii, sabato proximo post octavas festi beati Georgii martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo.

¹ In orig.: *tangentas*.

³ In orig.: *sigillo*.

² In orig.: *pendenti*.

⁴ In orig.: *nostro*.

39. 1413. 11. Maii, Crisii

Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis causam pro Thomae filii Nicolai de Zentherney et Andreae et Ladislai filiorum Emerici contra Franciscum filium Thomae de Dyankoucz eidem Francisco adicat.

Orig. non exstat. Transcripsit Nicolaus de Jalsoucz comes terrestris Crisiensis (vide no. 54). (1425. 24. Ianuarii, HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.). Reg.: ZsO IV, no. 574.

1413. 6. Mai. Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis memorie commendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod nobis sabbato proximo post octavas festi beati Georgii martiris proxime nunc elapsam unacum nobilibus castri et nobilibus regni pro faciendo moderativo iudicio in sede nostra iudiciaria sedentibus Thomas filius Nicolai dicti Kusscher de Zentherney tam sua, quam Andree et Ladislai filiorum Emerici dicti Borothe, ut asseritur, fratrum suorum personis iuxta continentiam litterarum prorogatoriarum Ade filii Nicolai pridem comitis terrestris Crisiensis, que causa per diversarum prorogationum cautelas ad easdem octavas deventa extitisset contra Franciscum filium Thome nobilem castri de Dyankoucz, in figura nostri iudicii comparendo properavit in hunc modum, quod idem Franciscus filius Thome quasdam portiones possessionarias Mathey filii Pauli et Blasii filii Demetrii nobilium castri de dicta Dyankoucz quodam modo pro se ipso occupando detineret, que videlicet portiones possessionarias metaliter magis ad emendas ac in pignus recipiendas eidem Thome filio Nicolai, quam eidem Francisco pertinere dignoscuntur, quas portiones possessionarias ab eodem Francisco, prout ordo iuris expostulat, rehabere vellet iustitia mediante. Quo audito et percepto idem Franciscus

filius Thome ad nostram et dictorum nobilium personaliter¹ exurgendo presentiam asseruit eo modo, quo ipse easdem portiones possessionarias vigore efficacissimorum litteralium instrumentorum uteret et possideret, que mox et in continenti coram nobis limpide exhibere curavit, prima videlicet litteram privilegialem Ade filio Nicolai pridem comitis terrestris Crisiensis feria quarta proxima post octavas festi Nativitatis beati Iohannis baptiste, in anno Domini millesimo CCCC^{mo} undecimo 1411.
 exortam,² in quo inter cetera iuxta declarationem eiusdem percepimus, 8. Iuli.
 quomodo Mathey filius Pauli filii Nicolai nobilis castri de Dyankoucz totales portiones suas possessionarias in superiori possessione sitas et iuxta metas ville Salamunoucz vocate habitas cum omnibus earum utilitatibus ac datio et servitio ad quinque vernisios seu bagathenis de eisdem inter generationem provenire debendo, exceptis tamen quodam³ uno fundo ac quadam parva particula cuiusdam silve necnon terre arabilis et una particula vinee ad eundem fundum spectantibus, pro sexaginta florenis auri puri eidem Francisco filio Thome et suis heredibus iure perpetuo vendidisset. Tempore vero ipsius venditionis idem Thomas actor dicte venditioni personali sua astantia coram eodem Adam comite terrestre benivolum consensum prebuisset. In secunda vero littera privilegiali per eundem Franciscum coram nobis exhibita exprimebatur feria quarta proxima post octavas festi beati Iacobi apostoli in anno Domini millesimo CCCC^{mo} undecimo emanata,⁴ in qua inter 1411.
 cetera continebatur, quod idem Adam comes terrestris per homines suos speciales dictas portiones possessionarias litigiosas et eidem Francisco venditas iure perpetuo statui fecisset, in qua statutione universi vicini et commetanei antedictarum portionum possessionariarum et idem Thomas filius Nicolai actor in metis ipsarum exeundo circumquaque benivolum consensum prebuisset et in nullo penitus contradixissent. Quibus perceptis idem Franciscus in causam attractus a nobis sibi iustitiam in premissis impartiri postulabat, verum quia memoratus Thomas filius Nicolai actor per nos sepe sepius requisitus premissam suam acquisitionem nullo rationabili documento se posse comprobare allegabat nec in futurum assumebat, ideo nos unacum dictis nobilibus castri et nobilibus regni pro tribunali iudicio in sede nostra iudiciaria sedentibus concernendo decrevimus eundem Thomam filium Nicolai actorem pro indebita sua acquisitione contra memoratum Franciscum uti in causam attractum in facto publice calumpnie commisimus fore convictum et agravatum dictante ordine iuris ponentesque memorato Thome actori in facto dictarum portionum possessionariarum perpetuum silentium. In cuius rei memoriam presentes litteras nostras annotato Francisco et suis posteris duximus concedendas. Datum Crisii, 5. Aug.

sexto die adiudicationis prenotate, anno Domini millesimo CCCC^{mo} tredecimo.

¹ Ante vocabulum scriptum, deinde deletum est: *e*.

³ In trans.: *quoddam*.

⁴ Vide no. 35.

² Vide no. 34.

40. 1413. 8. Iulii, Crisii

Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis portiones possessionarias in possessione Dyankouch et iuxta fluvium Kamechnycha pro Francisco filio Thomae de Dyankouch statuit.

Orig. non exstat. Transcripsit Nicolaus de Jalsoucz comes terrestris Crisiensis (vide no. 54). (1425. 24. Ianuarii, HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535.). Reg.: ZsO IV, no. 828.

1413. 26. Iun. Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisiensis memorie commendamus, quod cum nos ad instantem petitionem Francisci filii Thome nobilis castri de Dyankoucz Iacobum filium Iwan dicti Boynok de genere Mathews, Benedictum filium Valentini de genere Cueth, Clementem filium Martini de genere Prelsa, Fabianum filium Martunos de genere Hegen homines nostros speciales ad infrascriptam possessionariam statutionem faciendam legitime destinassemus, qui demum ad nos exinde reversi nobis concorditer retulerunt, quod ipsi feria secunda proxima post festum Nativitatis beati Iohannis baptiste proxime nunc elapsum ac aliis diebus ad id aptis et sufficientibus ad faciem universarum portionum possessionariarum ipsius Francisci in possessione Dyankoucz vocata sitarum¹ et iuxta fluvium Kamechnicha vocatum existentium eidem Francisco a Mathey filio Pauli emptionis titulo devolutarum personaliter accessissent, vicinis et commetaneis earundem inibi legitime convocatis et presentibus accedendo memoratas portiones possessionarias cum omnibus earum utilitatibus eidem Francisco et suis heredibus iure perpetuo statuissent nullo penitus contradictore ibi apparente. Cuius quidem possessionarie possessionis <statutioni> Thomas filius Nicolai de Zentherney, necnon Andreas, Dyonisius et Mathey filii Petri, Mathey filius Thome, Blasius filius Mathey, Iacobus filius Dyank, Petrus et Martinus filii eiusdem Iacobi, Philippus filius Mathey, Gregorius et Stephanus filii Iohannis, Iohannes filius Marcan, Valentinus, Dominicus et Thomas filii annotati Dyonisii,

Laurentius filius Andree, Gallus filius Blasii et Iohannes Mathey nobiles castri de dicta Dyankoucz in metis ipsorum circumquaque existendo dicte possessionarie statutionis benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. In cuius rei mem[oriam] firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras sigilli nostri pendentis munimine roboratas duximus concedendas. Datum Crisii, sabbato proximo post octavas festi antedicti² Nativitatis beati Iohannis baptiste, anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo.

¹ In trans.: *sitas*.

² Post vocabulum scriptum pars superflua: *festi*.

41. 1414. 17. Ianuarii, Crisii

Coram Valentino filio Blasii comite terrestri Crisiensi Andreas, Mathey et Dionysius filii Petri filii Mark de Dyankoucz et Elena, Annos, Jelena et Jelka filiae Petri filii Egidii inter se concordant.

Orig. Charta pergamena. 30 × 22,3 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. HDA, AP, Križevci, fasc. 2, no. 4 (MNL OL DL 35402.). Reg.: LK VIII, Körös, no. 8; ZsO IV, no. 1593.

Nos Valentinus filius Blasii comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Andreas ac Mathey et Dyonisius filii Petri filii Mark nobilis castri de Dyankouch, universa onera et gravamina idem Andreas Laurentii filii sui necnon idem Dyonisius Valentini ac Dominici, Thome et Nicolai filiorum suorum et totius generationis ipsorum, quos infrascriptum negotium attineret, si iidem temporum in processu in infrascriptum persistere non curarent, super se assumpmendo ab una, parte vero ex altera nobiles domine Elena, Annos ac Jelena et puella Jelka filie Petri filii Egidii a nobili domina Iwana nuncupata procreate de eadem Dyankouch, simili modo onera et gravamina eadem domina Elena Dyonisii filii sui nencon eadem domina Annos Emerici filii sui et eadem domina Jelena Ambrosii filii sui et totius generationis ipsorum, si idem in infrascriptis temporum in processu persistere nollent, super se assumpmendo personaliter coram nobis constituti propositum extitit per easdem partes oraculo eorum vive vocis pariter et relatum, quod licet inter ipsos super facto possessionarie seu possessionarie [!] portionum, que quondam anotati Petri filii Egidii prefuissent, gravis

lis et questionis materia mota fuisset et exorta diutiusque inter easdem partes extitisset ventilata. Tamen eedem partes sopitis premissis volentes huiusmodi questionis materiam <remove et> in pacis tranquillitatem commorari, in qua etiam heredes ipsorum temporum in processu valeant perseverari, petita presens a nobis concordandi licentia et optenta per compositionem et ordinationem proborum et nobilium virorum pacem partium zelantium super facto dictarum portionum possessionariarum ipsius condam Petri se concordassent, ymmo concordarunt coram nobis tali modo, quod anotati Andreas ac Mathey et Dyonisius filii Petri easdem dominas Elena, Annos et Jelenam et puellam Jelkam assumptentes ipsas ad se in fratres et heredes, dantes et donantes ipsis totalem sessionem seu fundum, in qua idem condam Petrus residisset, simulcum quadam terra arabili inter vineas a parte orientis anotatarum partium et a parte occidentis inter eandem sessionem sita necnon unam particulam silve inter quasdam duas arbores tulfa cruce signatas a parte occidentis existentem, item rectam et equalem medietatem universarum portionum possessionariarum ipsius condam Petri filii Egidii cum omnibus earum utilitatibus, videlicet terris arabilibus, silvis, nemoribus, fenetis ac medietate vinee et quarta parte molendini in fluvio Kamechnycha vocato currentis, necnon datio et servitio ad unum cum medio vernisios de eisdem inter generationem provenire debendo eisdem et nobilibus dominabus Elene, Annos ac Jelene et puelle Jelka ipsarumque heredibus heredumque suarum successoribus tam pro quarta puellari, quam pro aliis ipsarum redditibus dedissent, donassent et contulissent, ymmo dederunt, donaverunt et contulerunt coram nobis per easdem ipsarumque heredes iure perpetuo et irrevocalibiter possidendas, tenendas pariter et habendas, nil iuris nilve proprietatis in eadem sessione seu fundo ac medietate earundem portionum possessionariarum, ut superius declaramus, pro se ipsos anotati filii Petri reservando, sed omne ius atque dominium in easdem dominas et puellam et earum heredes transferendo. Residua vero medietas anotatarum portionum possessionariarum anotati quondam Petri, excepto semper eodem fondo [!], prout est manifestum, ipsis Andree ac Dyonisio et Mathey ipsorumque heredibus pro portione remanente, retulerunt etiam eedem partes et coram nobis sponte sunt confesse, quod ipsi propter perpetue pacis tranquillitatem universas litteras, causales videlicet, inquisitionales, iudiciales, prohibitionales et alias quascumque usque ad hec tempora contra sese quocomodo [!] emanatas exceptis litteris ipsorum originalibus cassas, inanes viribusque carituras exhibitorique nocituras, si per quempiam in litem in iudicio seu extra iudicium exhiberentur, mutua vicissitudine coram nobis commiserunt. In

cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis¹ sigilli² nostri³ munimine roboratas antefatis filiabus Petri filii Egidii et earum heredibus duximus concedendas. Datum Crisii, feria quarta proxima post octavas festi Epiphaniarum Domini, anno eiusdem M^{mo} CCCC^{mo} quatuordecimo.

¹ In orig.: *pendenti*.

³ In orig.: *nostro*.

² In orig.: *sigillo*.

42. 1416. 19. Iunii, Crisii

Coram Adam filio Nicolai de Mindzenth comite terrestri Crisiensi Fabianus litteratus filius Nicolai de Valle Isow portiones suas possessionarias in possessione Iseuelgy pro sex marcis denariorum novorum domino Martino plebano ecclesie Sancti Nicolai de Gragena vendit.

Orig. Charta pergamena. 32,5 × 21 cm. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. NAZ, ZKČ, Diplomata, no. 128 (MNL OL DF 282404.). Reg.: ZsO V, no. 2040.

In dorso manu recentiori scriptum: Statutoria ad Isouecs vel Vellen Isow pro Fabiano litterato. J. C. no. 17.

Nos Adam filius Nicolai de Mendzenth comes terrestris Crisyensis memorie commendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Fabyanus litteratus filius Nicolai de Valle Isow totum onus et gravamen universorum utriusque prolium ac fratrum suorum condivisionalium et cuiusvis status hominum, scilicet quorum insfrascriptum negotium atineret [!], si idem temporum in processu in insfrascriptis persistere nollent, in se ipsum assumpmendo ab una, parte vero ex altera discretus vir dominus Martinus plebanus ecclesie sancti Nicolai de Gragena personaliter coram nobis constituti, idem Fabyanus litteratus sua et in personis prolium suorum, ut premittitur, dixit et confessus est oraculo sue vive vocis in hunc modum, quod ipse totalem portionem suam cuiusdam magne silve simulcum terra arabili sub eiusdem portionibus silve existenti¹ usque terram nobilis domine Lucia vocate, consortis Myke in possessione Iseuelg antedicta, quas quidem portiones silve et terre arabilis a Benedicto filio Adriani et Thoma filio eiusdem nobilibus castri de genere Ceuth emtionis [!] titulo pro sex marcis denariorum novorum perpetue et² irrevocabiliter obtinuisset sub signis metalibus et terminis, prout in aliis litteris nostris privilegialibus priori nostre terestratus [!] emanate continentur,³ cum

uno fenile [!] penes fenile ipsius domini Martini inter silvam dicti Benedicti et fenile Mixa filii Mixa se extendenti⁴ necnon quandam particulam terre in terram dicti domini Martini et terram iobagionum regie maiestatis de dicta Gragena Zenthmiclouis [!] sibi per nobilem dominam Clara vocatam filiam dicti Mixa et Paulum Pthychar dictum maritum eiusdem pro alia particula terre in concambium traditam cum earum utilitatibus et pertinentiis universis pro sex marcis denariorum novorum, quas sex marcas, prout dixit, ab eodem domino Martino plene et integre absque omni datio et colecta [!] inter generatione de eisdem provenire debendo, que ad alias portiones suas possessionarias extra aministrare assumpsisset, eidem domino Martino vendidisset, tradidisset et assignasset, ymmo vendidit, tradidit et assignavit coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas, legandas et disponendas ex consensu et permissione ac bona voluntate nobilis domine Lucia vocate consortis prefati Myke, Elene consortis Blasii, Agathe consortis Gregorii, filie nobilis domine Maris vocate, Lucie filie Nicolai sororis eiusdem Fabyani litterati ac Elene filie eiusdem Lucie, Benedicti dicti Adriani et Thome filii eiusdem, Pauli et Petri filii Gurgeni, necnon Fabyani filii eiusdem Pauli, Elye filii Benedicti, Georgii filii Nicolai nobilium castri de dicto genere Ceuth, Nicolai litterati filii Iohannis dicti Ag, necnon Pauli litterati et Nicolai filiorum eiusdem Nicolai de Jaryna. Assumpsit etiam prefatus Fabyanus litteratus eundem dominum Martinum et suos successores in pacifico dominio ipsarum portionum silve, terre arabilis et feneti, si per quempiam aggravarentur, contra quoslibet inpetitores protegere, manutenere suis propriis laboribus et expensis. Qua venditione facta per petitionem ipsius domini Martini plebani prenotate ecclesie nobiles viros, videlicet Martinum filium Valentini et Emericum filium Blasii de annotato genere Ceuth homines nostros speciales ad statuendas premissas portiones possessionarias, videlicet silve ac terre arabilis necnon feneti legitime destinassemus. Tandem iidem ad nos exinde reversy nobis concorditer retulerunt eo modo, quod ipsy feria quinta proxima post festum

1416.
11. Iun.

perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendenti sigillo nostro consignatas, munimine roboratas iam dicto domino Martino plebano et suis posteris duximus concedendas. Datum Crisii, feria sexta proxima post octavas predicti festi, anno Domini millesimo quadringentesimo sedecimo.

¹ In orig.: *existentem*.

³ Vide no. 36.

² Post vocabulum 'in' abunde scriptum.

⁴ In orig.: *exdentem*.

43. 1416.

Adam de Mindzenth comes terrestris Crisiensis litteras de divisione possessionum Gudouschyna et Endreyouch edit.

Orig. non exstat. AHAZU, Zbirka kodeksa, III. d. 101.: "Regesta Antiqua et Recentiora Privilegionum [!] et Diplomatum Regnum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae Familiasque Comitum Blagay, Festetic etc. Respicientium, fasc. 6: Pauli Ritter. Privilegia et Donationes Bonorum Diversis Familiis Collatorum in Archivio Episcopi Zagabiensis – C". Reg.: Isprave, no. 1522; ZsO V, no. 2546.

Litterae Adami de Mendriench comitis <terrestris> Crisiensis super divisione possessionum Puneokopschina alio nomine Gudovschina et Endrei Zela vocatarum pro parte nobilis dominae Dubie filiae Blasii dicti Vrag etc. in eisdem denotatur. A 1416 sub c5.

44. Ante 1417. 6. Martii

Coram Adam filio Nicolai de Mindzenth comite terrestri Crisiensi Georgius filius Demetrii portiones possessionarias in Zedlareyouch pro quadraginta florenis Paulo litterato et Demetrio sacerdoti filiis Stephani de Polyana vendit.

Mentio in litteris Adami filii Nicolai de Mendenzenth comitis terrestris Crisiensis (1417. 6. Martii) (vide no. 45 et etiam no. 38).

45. 1417. 6. Martii, Crisii

Coram Adam filio Nicolai de Mindzenth Valentinus filius Michaelis et ceteri nobiles de Zedlareyouch emptionem a Paulo litterato et Demetrio sacerdote de Polyana factam confirmant.

Orig. Charta pergamena. 31,8 × 19 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum habet. AHAZU, D-VIII-61 (MNL OL DF 231034.). Reg.: Isprave, no. 1527; ZsO VI, no. 218. In dorso legitur: semmit.

Nos Adam filius Nicolai de Mendzenth comes terrestres Crisiensis memorie commendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Valentinus filius Mychaelis, Barnabas filius Fabiani necnon Thomas filius Thome alio nomine Iohannes et Gregorius filius eiusdem Thome dictus Balsa de Zedlareyouch in [!] genere Matheus in presenti feria secunda proxima post octavas festi Epiphaniarum Domini proxime preteriti ad nostram personaliter venientes presentiam presentibus Paulo litterato ac discreto viro domino Demetrio sacerdote filiis Georgii filii Stephani dicti Wlkodlak nobilibus de Polyana per modum protestationis nobis significare curarunt, quod prefati Paulus litteratus et dominus Demetrius sacerdos, qui totales portiones possessionarias Georgii filii Demetrii fratris ipsorum patruelis in eadem Zedlareyouch habitas aliquo modo occupassent et occupatas detinendo in usum¹ ipsorum convertissent. Quo audito iidem Paulus litteratus et dominus Demetrius sacerdos in nostram exurgendo presentiam responderunt ex adverso, quod hoc bene verum foret, ut dictas portiones possessionarias ipsius Georgii filii Demetrii ipsi vigore efficacissimorum instrumentorum possiderent, que non ad presens, scilicet in termino ulteriori per nos ipsis dando coram nobis exhibere prompti essent et parati. Unde nos perceptis premissis unacum nobilibus castri in sede nostra iudicaria nobiscum sedentibus iudicando commissimus eo modo, ut anotati Paulus litteratus et Demetrius sacerdos filii Georgii filii Stephani universa eorum litteralia instrumenta, que super facto portionum possessionariarum annotati Georgii filii Demetrii habent confecta, feria secunda proxima post octavas Diei cinerum proxime nunc venturas coram nobis exhibere teneantur, quibus visis iudicium et iustitiam facere valeamus inter partes in premissis. Qua quidem feria secunda <proxima> post dictas octavas Diei cinerum instante anotati Paulus litteratus et Demetrius sacerdos ad nostram veniendo presentiam quasdam litteras nostras privilegiales confectas, quibus mediantibus ipsi eadem portiones possessionarias prefati Georgii filii Demetrii pro

1417.
18. Ian.

1417.
1. Martii.

quatraginta [!] florenis aureis comparassent, exhibuissent. Quibus auditis et perceptis anotati Valentinus filius Mychaelis, Barnabas filius Fabiani et Thomas filius Thome alio nomine Iohannes necnon Gregorius filius eiusdem Thome dictus Balsa de dicta Zedlareyuoch easdem portiones possessionarias anotati Georgii filii Demetrii, quas ipsi Paulus litteratus et Demetrius sacerdos filii Georgii iuxta continentiam earundem litterarum nostrarum iustas et veras ipsorum esse emptitias comprobarunt evidenter easdem de novo, prout ipse Georgius filius Demetri fratris ipsorum patruelis vendidisset, sic et ipsi consensissent ipsis Paulo litterato et Demetrio sacerdote et heredibus anotati Pauli litterati iure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis² sigilli³ nostri⁴ munimine roboratas ad cautelam. Datum Crisii, sabbato proximo post octavas dicti Diei cinerum, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo.

¹ In orig.: *usuum*.

³ In orig.: *sigillo*.

² In orig.: *pendenti*.

⁴ In orig.: *nostro*.

46. 1418. 1. Februarii, Crisii

Coram Valentino filio Blasii de Polyana comite terrestri Crisiensi Iacobus filius Blasii de Prasincza et Scolastica uxor medietatem possessionis Heretynch magistro Michaeli prothonotario sedis Crisiensis et Elene uxori pignori obligant.

Orig. Charta pergamena. 27,2 × 15,2 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. HDA, DMV, no. 892 (MNL OL DF 219408.). Reg.: ZsO VI, no. 1451.

Nos Valentinus filius Blasii de Polyana comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Iacobus filius Blasii de Prasincza et nobilis domina Scolastica vocata consors eiusdem personaliter onera Iohannis filii ac nobilium puellarum Ilka et Anna vocatarum filiarum suarum in se ipsos assumpendo coram nobis constituti sunt confessi in hunc modum, ut ipsi quibusdam negotiis eorum peragendis directam medietatem possessionis eorum Heretynch vocate inter generatione nobilium castri de genere Hegen habite a parte occidentali existentem et adiacentem cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis universis magistro Mychaeli prothonotario sedis Crisiensis et nobili domine Elena

vocate consorti eiusdem pro quatráginta [!] florenis puri auri plene, ut dixerunt, ab eisdem habitis et receptis pignori obligassent, ymmo prefati Iacobus et domina consors eiusdem in suis et aliorum predictorum personis impignorarunt coram nobis eo modo, ut quandocumque ipsi eandem medietatem dicte possessionis Heretynch ab eisdem magistro Mychaele et domina consorte eiusdem redimere valerent, extunc ipsi rehabilita eorum pecunia prenotata eandem medietatem dicte possessionis eisdem remittere et resignare tenerentur. Assumpmentes nichilominus annotati Iacobus et domina suis et aliorum predictorum personis eosdem magistrum Mychaelem et dominam consortem eiusdem in pacifico dominio dicte medietatis annotate possessionis Heretynch usque tempus redemptionis eiusdem contra quosvis impetitores tenere et defensare propriis eorum laboribus et expensis presentium litterarum nostrarum sigillo nostro pendenti communitarum testimonio mediante. Datum Crisii, in vigilia festi Purificationis beate Marie virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo octavo.

47. 1418. 6. Aprilis, Crisii

Coram Valentino filio Blasii de Polyana comite terrestri Crisiensi Iwan filius Valentini de genere Hegen portionem silvae in possessione Brezthoua pro tribus pensis denariorum novorum Georgio sartore filio Iacobi de genere Prelsa et Annos uxori vendit.

Orig. Charta pergamena. 30,1 × 11 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum deest, solum ligamentum pergamenale videtur. MNL OL DL 38722. (MKA Collectio Kukuljeviciana. Acta excorporationalia Croatica. 2.9.F). Reg.: ZsO VI, no. 1724.

Nos Valentinus filius Blasii de Polyana comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Iwan filius Valentini nobilis castri generationis Hegen de Lad[yny]nch onus et gravamen Petri filii et alterius Petri fratris suorum, si iidem in infrascriptis persistere nollent, super se penitus assumpmendo ab una, parte vero ex altera Georgius sartor filius Iacobi de genere Prelsa necnon nobilis domina Annos vocata, consors eiusdem, filia videlicet Dyonisii sartoris de dicta Ladynynch coram nobis personaliter constituti per eundem [Iwan] confessum extitit sponte et relatum in hunc modum, ut ipse totalem portionem suam et dicti filii sui silve ipsum et dictum filium suum in Brezthoua Soson vocate, inter

silvam eorundem Georgii sartoris et nobilis domine Annos vocate a parte meridiei et a parte septemtrionali Mathey filii Mychaelis et inter terras arabiles a parte occidentali prefati Mathey filii Mychaelis, a parte vero orientali Fabiani filii Marthonos habitam et existentem ad medietatem unius diete se extendentem prefatis Georgio sartore et nobili domine Annos vocate consorti sue pro tribus pensis denariorum novorum plene, ut dixit, ab eisdem habitis et receptis vendidisset, tradidisset et assignasset, ymmo vendidit, tradidit et assignavit nostri in presentia. Assumpuens idem Iwan suo et nominibus, quibus supra, ipsos Georgium sartorem et nobilem dominam consortem suam ipsorumque heredes in pacifico dominio prescripte silve vendite contra quoslibet impetitores tenere et defensare propriis suis laboribus et expensis. Ita tamen, ut si ipse vel sui heredes ipsos Georgium sartorem et dominam consortem suam ac eorum posteritates in prescripta silva pacifice tenere nollent aut non possint, extunc de alia silva ipsorum in qualitate et quantitate consimilem et equivalentem ipsis Georgio sartore et domine consorti sue ac eorum heredibus absque omni litiginario processu dare et assignare tenebuntur. Hoc declarato, quod iidem Georgius sartor et domina consors sua ac eorum heredes ratione datiorum singulis annis ipsi Iwan et suis heredibus in adiutorium datiorum duos denarios pro tempore currentes dare et persolvere debebunt. Cui quidem venditioni prefatus Dyonisius sartor ac Nicolaus et Mychael filii eiusdem necnon universi vicini et commetanei benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis sigilli nostri munimine roboratas eisdem Georgio sartore et domine consorti sue duximus concedendas. Datum Crisii, feria quarta proxima post octavas festi Pasce Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo decimo octavo.

48. Circa annum 1418.

Coram Valentino filio Blasii de Polyana comite terrestri Crisiensi Veronica filia Blasii de Mykleusouch ab occupatione aliquarum possessionum in Cherztinech et alibi quendam filium quondam Pauli litterati de eadem Mykleusouch prohibet.

Orig. Charta papirea 9 × 7 cm, lacerata atque lateribus manca, desecta, solum medietas texti legi potest. Sigillum dorso impressum. AHAZU, D-XX-65 (MNL OL DF 232057). Reg.: Isprave, no. 3506.

[Nos Valentinus filius] Blasii de Polyana comes terrestris Crisi[ensis] [memorie commendamus, quod] [Veroni]ca¹ filia Blasii de Mykleusouch ad nostram [veniens in presentiam ---] filium condam Pauli litterati de eadem fac[ie] ad [faciem coram nobis personaliter astantem et alios quoslibet (?)] ab occupatione, detentione et usurpatione cuiusd[am] [portionis possessionarie sue in possessionibus ---]echech et Cherztinech vocatis habite ipsam [pro quarta puellari (?) contingentis ---], videlicet ac utilitatum eiusdem perceptione seu percipi factione [prohibuit contradicendo et contradixit inhibendo] testimonio presentium mediante. Datum Crisii, [---] millesimo quadringentesimo [---].

¹ Lectio incerta.

49. 1421. 18. Aprilis, [Crisii]

Coram Blasio litterato filio Nicolai de Cheberkouch Paulus litteratus et Demetrius sacerdos de Polyana ab una, ab altera Iohannes filius Mark de eadem circa quandam portionem possessionariam inter se concordant.

Orig. Charta pergamena lacerata aquaque maculata. 28 × 13 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum deest. AHZU, D-VIII-91 (MNL OL DF 230993). Reg.: Isprave, no. 1578; ZsO VIII, no. 436.

Nos Blasius litteratus filius Nicolai de Cheberkouch comes terrestris Crisiensis memorie com[mendante]s tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Paulus litteratus et discretus vir dominus Demetrius sacerdos filii Georgii [filii] Ste[phani di]cti Wlkodlak de Polyana onera et gravamina Iacobi [et] Georgii filiorum dicti Pauli litterati ac Petri filii Valentini filii dicti Georgii in se [assumend]o ab una, parte vero ab altera Iohannes filius Mark nobilis castri de Polyana similiter onus et gravamen Nicolai et Anthonii filiorum suorum, si iidem infrascriptis persistere n[ollen]t, in se acceptando coram nobis personaliter constituti sunt confessi in hunc modum, quod prefatus Iohannes quandam portionem possessionariam, que condam Martini filii Georgii de dicta Polyana prefuisse, in eadem Polyana habitam, eosdem Paulum litteratum et dominum Demetrium emptionis titulo [per]tinentem eisdem simulcum datio [et serviti]o ad quatuor parvulos vulgo venus dictos inter medium generationis proveniendos consensisset et annuisset, [im]mo consensit et annuit nostri in presentia prefatos Paulum litteratum et dominum Demetrium heredesque ipsorum Pauli

litterati et Petri iure perpetuo et irrevocabiliter [tenen]dum, possidendum pariter et habendum. Cui quidem perpetrationi Georgio filius Wlchk, Petrus, Blasius, Valentinus et Iacobus f[ratres ---, Emericus(?)] et [E--- ---, ---]n filii dicti Wlchk nobiles castri de dicta Polyana personaliter suum benivolum [consensum prebuerunt pariter et assensum ---] inter Paulum litteratum et dominum Demetrium universas litteras ipsorum causales, iudiciales, inq[uisitionales, prohibitionales et alias quascumque usque ad hec tempora contra sese ---] patentes emanatas vanas commisissent et viribus carituras. In cuius [rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes nostras] litteras privilegiales <pendentis> sigilli nostri munimine roboratas eisdem Paulo litterato et domino Demetrio [duximus concedendas. Datum Crisii], feria sexta proxima ante festum beati Georgii martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo primo.

50. 1423. 5. Aprilis, Crisii

Coram Nicolao filio Iohannis de Jalsouch comite terrestri Crisiensi Paulus filius Adriani de Nodunouch unam dietam terrae suae arabilis Lonka pro sex pensis denariorum novorum magistro Paulo litterato filio Nicolai de Cheberkouch pignori obligat.

Orig. Charta papirea. 21,8 × 9 cm. Sigillum dorso impressum. AHAZU, D-IX-10 (MNL OL DF 231035.). Reg.: Isprave, no. 1638; ZsO X, no. 357.

Nos Nicolaus filius Iohannis de Jalsouch comes terrestres Crisyensis memorie commendamus, quod Paulus filius Adriani nobilis castri de Nodunouch coram nobis personaliter constitutus confessus est in hunc modum, quod ipse pro quibusdam suis necessitatibus ipsum ad presens urgentibus evitandis quandam unam dietam terre sue arrabilis [!] Lonka dictam inter terras a parte meridiei Simonis filii Anthonii et a parte aquilonis Martini filii Gregech habitam et existentem cum omnibus eiusdem utilitatibus ex consensu omnium vicinorum ac fratrum carnalium condivisionalium eiusdem Pauli magistro Paulo litterato filio Nicolai de Cheberkouch pro sex pensis denariorum novorum per eundem pro eisdem, quocumque poterit redimendam, pignore obligasset, ymmo obligavit coram nobis. Asummendo eundem magistrum Paulum in pacifico dominio dicte unius diete terre usque tempus redemptionis eiusdem contra quoslibet inpetitores protegere et conservare propriis

suis laboribus et expensis vigore et testimonio presentium mediante. Datum Crisii, feria secunda proxima post festum Passce Domini, anno eiusdem millesimo CCCC^{mo} vigesimo tertio.

51. 1423. 11. Maii, Crisii

Petrus filius Iohannis comes terrestris Crisiensis portiones possessionarias in possessione Dyankouch et iuxta fluvium Kamechnycha pro Francisco filio Thomae de Dyankouch et Iacobo filio statuit.

Orig. non exstat. Transcripsit Nicolaus de Jalsouczech comes terrestris Crisiensis (vide no. 54). (1425. 24. jan., HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3; MNL OL DF 279535). Reg.: ZsO X, no. 588.

Nos Petrus filius Iohannis [--- de P]oyana comes terrestris Crisiensis [me]morie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod cum nos ad legitimam petitionem Francisci filii Thome et Iacobi filii eiusdem Francisci nobilium castri de Dyankouch Iohannem filium Michaelis, Clementem filium Benedicti, Michaellem filium Nicolai, [--- filium Georgii, Michaellem filium Valentini de genere Cueth, Ladislaum litteratum filium Pauli et Barnabam filium Emerici de genere Prelsa, Fabyanum filium Barnabe de Polana et Benedictum filium Thome filii Iohannis de Repyncz homines nostros speciales ad infrascriptam possessionariam statutionem faciendam de sede nostra iudiciaria legit[me destin]assemus. Qui tandem ad nos exinde reversi nobis concorditer retulerunt tali modo, quod ipsi feria tertia proxima post festum beati Georgii martiris proxime preteritum ad facies universarum portionum possessionariarum ipsarum Francisci et Iacobi in dicta Dyankouch et iuxta fluvium Kamechnicza vocatum habitatum et existentium ipsos emptionis titulo concernentium vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo prefatas portiones possessionarias ipsarum Francisci et Iacobi in dicta Dyankouch et iuxta fluvium Kamecznicza habitas cum omnibus earum utilitatibus et pertinentiis universis, videlicet fundis, ortis, terris arabilibus, silvis, vineis, nemoribus, fenilibus, aquis et quibusvis usibus ad easdem spectantibus premissis iure emptio ipsis incumbenti eidem Francisco et Iacobo eorumque heredibus et posteritatibus universis nullo penitus contradictore apparente statuissent perpetuo possidendas. Cui¹ quidem possessionarie statutioni Andreas et Dionisius filii Petri,

1423.
27. April.

Laurentius filius eiusdem Andree, Valentinus, Dominicus, Thomas et Nicolaus filii Dionisii, Blasius filius Mathey, Gallus filius eiusdem Blasii, Philippus filius alterius Mathey, Dionysius filius eiusdem Philippi, Gregorius et Stephanus filii Iohannis filii Thome, Mathey, Adrianus filii Iohannis filii Mark, nobilis domina Ilka vocata filia Iacobi filii Dyank, Petrus² et Georgius filii eiusdem domine, Blasius filius Demetrii filii Pauli, Thomas filius Nicolai dicti Kusther et Janko filius eiusdem onus et gravamen Mathey filii eiusdem Thome, idem Thomas et Janko super se assumendo et coram nobis personaliter astando gravaminam et onera non coacti, non compulsi, sed propria et bona ipsorum voluntate omnium et singulorum hominum seu fratrum et generationis ipsorum, quos dicta possessio contingeret et qui in futurum ipsos Franciscum et Iacobum ac heredes ipsorum quoquo ratione dicte possessionis impedire, molestare et litigare niterentur, super se similiter et ad bona ipsorum assumendo benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum presentium litterarumstrarum pendenti sigillo nostro communitarum patrocinio mediante. Datum Crisii, quintodecimo die diei statutionis prenotate, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo tertio.

¹ In orig.: *cuius*.

² Lectio incerta.

52. Circa 1423. 22. Maii, Crisii

Coram Petro filio Iohannis de Polyana comite terrestri Crisiensi Michael filius Iohannis unam dietam terrae in possessione Gudouschyna pro certa summa Paulo litterato filio Nicolai de Cheberkouch pignori obligat.

Orig. Charta pergamena, in sinistra latere manca, tertia pars texti (circiter 7 cm) deest. Formatum hodiernum: 14,9 × 7,5 cm. HDA, DMV, no. 191 (MNL OL DF 218685). Reg.: ZsO X, no. 651.

[Petrus filius Iohannis] de Polyana comes terrestris Crisiensis memorie commendamus, quod Michael filius Iohannis [nobilis castri de genere ---] de Logamerschyna ad nostram personaliter veniendo presentiam dixit et est confessus isto¹ modo, quomodo [ipse pro quibusdam suis necessitatibus] ipsum ad presens urgentibus evitandis quandam unam dietam terre sue in Gudouschyna [--- ---]tali penes terram nobilium Dragsynch, a meridionali vero penes terram filiorum Benedicti [--- ---]pen]es terram Laurentii filii Gyurak existentem cum omnibus utilitatibus Paulo litterato filio [Nicolai de Cheberkouch pro dim]idia pensis

denariorum novorum plene, ut dixit, ab eodem habitorum per eundem pro eisdem, quandocumque poterit [redimendas, pignori obligasset, immo o]bligavit coram nobis cum consensu et bona voluntate Petri fratris ipsius Michaelis. [Assumendo etiam ipsum] Paulum litteratum in pacifico dominio dicte unius diete terre usque tempus redemptionis [contra quoslibet impetitores protegere] et conservare propriis suis laboribus et expensis vigore presentium mediante. Datum Crisii, feria [--- proxima --- festum beate E]lene regine, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo tertio.

¹ In orig.: *ista*.

53. In anno 1423 vel 1424.

Petrus filius Iohannis dicti Thotar de Polyana comes terrestris Crisiensis causam Blasii filii Demetrii de Dyankoucz et Janko filii Thomae filii Nicolai de Kusscher de Salamunoucz contra Franciscum filium Thomae de Dyankoucz prorogat.

Mentio in litteris Nicolai filii Iohannis de Jalsoucz comitis terrestris Crisiensis. (1425. 24. Ianuarii) (vide no. 55).

54. Ante 1425. 24. Ianuarii

Nicolaus filius Iohannis de Jalsoucz comes terrestris Crisiensis causam Blasii filii Demetrii de Dyankoucz et Janko filii Thomae filii Nicolai de Kusscher de Salamunoucz contra Franciscum filium Thomae de Dyankoucz prorogat.

Mentio in litteris Nicolai filii Iohannis de Jalsoucz comitis terrestris Crisiensis. (1425. 24. Ianuarii) (vide no. 55).

55. 1425. 24. Ianuarii, Crisii

Nicolaus filius Iohannis comes terrestris Crisiensis causam Blasii filii Demetrii de Dyankoucz et Jankonis filii Thomae de Salamunoucz contra Franciscum filium Thomae de Dyankoucz eidem Francisco adiucat.

Orig. Charta pergamena. Scripturam longiorem habet. 65 × 51 cm. HDA, Bešenić, fasc. 1, no. 3 (MNL OL DF 279535.). Reg.: ZsO XII, no. 87.

Nos Nicolaus filius Iohannis de Jalsoucz comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod nobis feria sexta proxima post octavas festi Epyphaniarum Domini proxime preteriti unacum nobilibus castri et regni pro faciendo moderativo iudicio causantibus in sede nostra iudiciaria sedentibus Blasius filius Demetrii de Dyankoucz et Janko filius Thome filii Nicolai dicti Kusscher de Salamunoucz personaliter iuxta continentiam litterarum Petri filii Iohannis dicti Thothar de Polyana [con]-dam comitis terrestris Crisiensis etstrarum prorogatoriarum in figura nostri iudicii comparendo contra Franciscum filium Thome nobilem castri de predicta Dyankoucz proposuerunt eo modo, quomodo ipse Franciscus possessionem et possessionarias portiones in dicta Dyankoucz ubivis habitas et existentes ipsis Blasio et Jankoni iuridice pertinentes minus iuste et indebite occupasset et occupatis uteretur de presenti in preiudicium ipsorum valde magnum, quam et quas possessionem et portiones possessionarias ab eodem rehabere vellent iustitia mediante. Quo audito prefatus Franciscus filius Thome personaliter in nostram exurgendo presentiam respondit ex adverso, quod eadem possessio Dyankoucz et portiones possessionarie in eadem ubivis habite aput [!] manus eiusdem haberentur sibique iure emptitio pertineret, super quas litteralia haberet instrumenta et in huius documentum idem Franciscus filius Thome novem litteras omnino privilegiales tenorum subscriptorum mox et in continenti coram nobis in iudicio curavit exhibere. Quarum prime tenor talis est: (*vide no. 26*).

Secunde vero continentia est hec: (*vide no. 27*).

Tertie vero continentia sequitur in hec verba: (*vide no. 31*).

Quarte vero ordo verbalis sequitur esse talis: (*vide no. 32*).

Quinte vero ordo est iste: (*vide no. 34*).

Sexte vero continentia est ista: (*vide no. 35*).

Septime vero tenor talis est: (*vide no. 39*).

Octave vero tenor talis est: (*vide no. 40*).

None vero et ultime ipsarum ordo verbalis sequitur esse talis: (*vide no. 50*).

Quibus quidem litteris exhibitis, quia prefati Blasius filius Demetrii et Janko filius Thome actores per nos sepius requisiti premissam eorum actionem et acquisitionem nullo probabili documento [pro]babant nec in futurum probare assumebant, prefato etiam Francisco filio Thome in causam attracto per nos in premissis iudicium et iustitiam fieri

postulante. Verum cum nos ex premissarum litterarum tenoribus et continentiis premissas possessionem et portiones possessionarias in dicta Dyankoucz ubivis habitas ipsarumque cunctas utilitates per ipsos Blasium et Jankonem acquisitas prefato Francisco de iure pertinere tempore etiam statutionis earundem prefati Blasius et Janko unacum aliis vicinis et commetaneis circumquaque in metis personaliter astando benivolum consensum pariter et assensum prebuisse, prefatum etiam Thomam patrem ipsius Jankonis pro indebita acquisitione eiusdem cau[sam] contra ipsum Franciscum in facto publice calumpnie convictum fore ex premissis adinveniebantur. Ob hoc nos unacum dictis nobilibus castri et regni nobiscum in iudicio existentibus decrevimus prefatos Blasium filium Demetrii et Jankonem filium Thome actores pro indebita ipsorum actione et acquisitione contra memoratum Franciscum filium Thome uti in causam attractum in facto publice calumpnie convictos fore et agravatos dictante iuris equitate, prefatis Blasio et Jankoni in facto dictarum possessionis et portionum possessionariarum ac peramplius silentium perpetuum imponentes. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales sigilli nostri pendentis munimine roboratas prefato Francisco filio Thome et suis posteris duximus concedendas. Datum Crisii, duodecimo die festi octavarum Epyphaniarum Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo vigesimo quinto.

56. 1426. 16. Maii, Crisii

Coram Petro filio Petri de Ozwgio comite terrestri Crisiensi Simon filius Anthonii de genere Hegen duam particulam terrae arabilis pro tribus pensis denariorum novorum Paulo litterato de Cheberkowch pignori obligat.

Orig. Charta papirea. 22,4 × 8 cm. Sigillum dorso impressum. AHAZU, D-IX-46 (MNL OL DF 231071.). Reg.: Isprave, no. 1716.

Nos Petrus filius Petri de Ozwgio comes terrestris Crisiensis memorie commendamus, quod Symon filius Anthonii nobilis castri generationis Hegen de Radimowch coram nobis personaliter constitutus est confessus eo modo, ut ipse pro quibusdam suis necessitatibus ipsum ad presens urgentibus evitandis duas particulas terre sue arabilis, quarum una penes terram arabilem filiorum Gregech a parte septemtrionali et alia penes terram Pauli litterati de Cheberkowch a parte meridionali habitas

ad unam dietam terre se extendentes nobili domine Swska vocate consorti prefati Pauli litterati pro tribus pensis denariorum novorum per eundem pro eisdem, quocumque poterit redimendas, pignori obligasset, ymmo obligavit coram nobis¹ assummendo ipsam dominam in pacifico dominio prescriptarum duarum particularum terre usque tempus redemptionis eiusdem contra quoslibet impetitores protegere et conservare propriis suis laboribus et expensis vigore et testimonio presentium mediante. Datum Crisii, feria quinta proxima ante festum Penthecostes, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto.

¹ Post vocabulum deletum: *tali modo*.

57. 1430. 31. Martii, Crisii

Georgius filius Iohannis comes terrestris Crisiensis ad petitionem dominae Bangor et certorum nobilium castri de genere Hegen portiones possessionarias in possessionibus Gorycha, Zelo, Lazen, Megydolye, Zagolnilya, Megipothye, Brezthowa et Nalek de novo reambulat.

Orig. Charta pergamena. 35,5 × 26,4 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum deest. MNL OL DL 38718. (MKA Collectio Kukuljevicsiana. Acta excorporationalia Croatica. 2.9.F).

Nos Georgius filius Iohannis de Gwnnyak comes terrestris Crisyensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod nobilis domina Bangor vocata relicta ac Georgius filius Barnabe ac Thomas filius et nobilis domina Margaretha vocata filia Nicolai nobiles castri de genere Hegen ad nostram veniendo presentiam nobis retullerunt eo modo, quod quasdam possessiones et portiones possessionarie eorundem domine Bangor, Georgii, Thome et domine Margarethe Gorycha, Zelo, Lazen, Megydolye, Zagolnilya, Megipothye, Brezthowa et Nakel vocate in dicto genere Hegen existentes eisdem nobilibus dominabus Bangor et Margarethe, Thome et Georgio iuridice concernentes legitima reambulatione, introductione, metarum erectione et sibi ipsis statutione plurimorum indigerent, petentes nos humili precum instantia, ut nos homines nostros speciales ad premissa peragenda transmitti deberemus. Nos itaque iustis et iuris consonis petitionibus eorundem Thome, Georgii et dominarum favorabiliter inclinati Dyonisium sartorem filium Petri, Adrianum filium Nicolai de Ladynynch ac Philippum filium Iohannis, Elyam filium Mathey de

1430.
16. Marti.

Vythkouch, Iohannem filium Georgii litterati, Mathey litteratum et Laurentium filium Gywrak de genere Prelsa, homines nostros speciales ad premissa peragenda duximus destinandum, qui demum exinde ad nos reversi nobis concorditer retullerunt, ut ipsi feria quinta proxima post festum beati Gregorii pape proxime preteritum et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus ad facies dictarum portionum possessionariarum personaliter accessissent [!], vicinis et commetaneis earundem inibi legitime convocatis et presentibus accedendo easdem reambulando reambulatasque et ab aliorum iuribus possessionariis seperando [!] et metaliter distinguendo novas metas iuxta veteres in locis necessariis erigendo easdem ipsis Thome, Georgio, nobilibus dominabus cum omnibus earum utilitatibus et pertinentiis universis, videlicet terris arabilibus, sessionibus, vineis, silvis, pratis, nemoribus, aquis locisque molendinorum et aquarum decursibus ac aliis quibusvis usibus simulcum datiis et servitiis ad unum denarium de eisdem inter generationibus provenire debendis ex consensu et permissione ac bona voluntate vicinorum et commetaneorum eorundem, primo Mathey filii Blasii ac Andree, Iohannis et Fabiani filiorum eiusdem Demetrii filii Mychaelis et nobilis domine Annos vocate filie eiusdem, ac Ilka filie Iohannis, necnon Thome et Georgii filiorum eiusdem domine, item Valentini, Mathey et Petri filiorum dicti Nicolai, ac Thome filii prefati Adriani, necnon Iwnko et Pauli filiorum Cosme, ac Luce, Clementis et Mychaelis filiorum prefati Iwnk, Dyonisii filii dicti Pauli, Valentini filii Andree, Iohannis et Iwan ac Lachk filiorum eiusdem Valentini, Simonis filii Blasii, Pauli litterati ac Blasii filiorum Petri filii Wlkozlay, Berlek, Bertek filii Gregorii ac Emerici et Petri filiorum dicti Berlek, necnon Mathey filii Iwan, ac Iwan et Petri filiorum Valentini, ac Petri filii dicti Iwan, Nicolai filii dicti Petri sartoris, nobiles domine Ilka vocate ac Dorothea filiarum Georgii filii Marthonos onera et gravamina Mychaelis filii Demetrii ex domina Jaga vocata ac puella Elizabeth filia domine Anna vocate progeniti, item Nicolai, Mychaelis et Ladislai filiorum dicti Dyonisii sartoris, Blasii et Iohannis filiorum prefati Philipii, Blasii filii Mathey, Gregorii et Thome filiorum Emerici, ac Pauli et Sebastiani filiorum dicti Thome, et Clementis filii annotati Gregorii, Iohannis institoris, et domine Helga vocate consortis et Mathey filii eiusdem magistri Georgii filii Iohannis de Hrasthyan, Martini filii Iohannis dicti Kazmer de Rauen, Mychaelis filii Dyonisii de eadem, discreti viri domini Mathye plebani ecclesie beate Virginis de Hegen, Cosme filii Petri, Clementis clerici filii Iohannis Myklar, Stephani filii Pauli de Vythkouch, Mathey filii Emerici, nobilis domine Ilka vocate filie Ladislai de Endreyouch, Mathey et Iacobi filiorum Iohannis filii Andree, Georgii filii Andree de Horzoua ac Georgii filii Stephani, Mathey

filiis Iohannis, Emerici filii Clementis et Thome filii Stephani de Mykusouch personaliter coram nobis astentium benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum. Quarum quidem possessionum et portionum possessionariarum, primo videlicet Gorycha vocate prima meta incipitur in quoddam dumo avellanarum a parte occidentis iuxta terram seu possessionem prefati Mathey filii Blasii, inde tendit versus orientem saliendo quandam viam, qua itur ad Ladinynch versus ecclesiam beate Virginis et venit ad arborem cerasii, deinde ad eandem plagam in bono spatio eundo venit in fluvium Chertzthuech vocatam ad arborem salicem et per eundem fluvium infra eundo venit ad unum dumum salicis et de ipso fluvio exit et tendit ad occidentem, in modico spatio venit ad arborem tul, abhinc plagam ad eandem venit ad arborem bik, inde ad eandem plagam venit ad arborem tul cruce signatam, abhinc ad viam, que tendit de Vythkouch ad villam Endreyouch et per eandem viam [in b]ono spatio eundo venit ad metam terream, ubi commetaneus est prefatus Mathey filius Emerici, inde ad septemtrionem per quedam fenilia supra ad montem venit ad priorem metam. Alterius vero portionis possessionarie videlicet Zelo prima meta incipitur in loco cuiusdam puntis [!] in fluvio Chertzthuech, inde tendit per eundem fluvium Chertzthuech ad orientem et venit ad dumum salicis, inde vertitur ad meridiem, venit ad arborem tul cruce signatam, inde ad eandem plagam directe ad montem eundo venit ad quandam magnam viam et per eandem viam modicum eundo et vertitur per aliam viam infra, ad septemtrionem venit ad priorem metam. Secunde portionis possessionarie predictae Lazen prima meta incipit in quadam arbore tul meta terrea circumfusa, inde versus orientem pervenit ad terras Petri filii Valentini ad unam viam, ad arborem has cruce signatam, inde per eandem viam eundo vertitur ad meridiem et venit ad terras Anthonii filii Martini ad quandam viam, inde eundo pervenit ad dumum gerchyan, inde tendens per viam versus occidentem pervenit ad possessionem Herethynch ad dumum avellanarum meta terrea circumfusum¹, inde vertitur versus aquilonem et venit ad priorem metam. Alie vero portionis Lazen prima meta incipitur in quodam dumo arboris pomi silvestris iuxta metas Georgii filii Petri de Horzoua, inde tendit ad orientem iuxta terras arabiles eiusdem Georgii, salit quandam viam, pervenit ad arborem nayar, inde directe ad meridiem pervenit ad arborem has, inde per unam semitam versus occidentem per terras arabiles pervenit ad arborem tul, inde versus aquilonem per silvas eundo pervenit ad priorem metam. Presumptae autem portionis possessionarie Megidolye prima meta incipitur in fluvio Parvi Suskouch, inde tendit versus meridiem, pervenit quandam viam, que tendit de Roycha versus ecclesie sancti

Iohannis de Sabnycha, inde per eandem viam ad unam metam terream, abhinc vertitur versus aquilonem, inferius quarundam vinearum venit ad caput cuiusdam vallis Suskouch et per eandem vallem ad orientem venit ad priorem metam. Item portionis possessionarie in monte Gomila prima meta incipit in quoddam valle Suskouch, inde ad occidentem penes terras arabiles Valentini filii Andree et Iwnko filii Cosme venit ad viam, ubi est meta terrea, inde vertitur ad septemtrionem, venit circa vineam Pauli filii Blasii de Horzoua, inde versus orientem venit circa terras arabiles Iwan filii Valentini, inde ad eandem plagam et penes terras eiusdem Iwan eundo venit ad arborem gerchyan, inde vertitur ad meridiem, venit ad priorem metam. Preterea quarundam possessionum seu portionum possessionariarum Megipothye, Suskouch, Zagomylye et Brezthowa vocatarum prima meta incipitur penes quandam foveam Wlchyayama vocata in via, qua tendit penes metas nobilium castris de Mycusouch versus orientem, venit circa metas Mathey filii dicti Emerici, inde per aliam viam, qua itur de ecclesia beate Virginis ad villam Kengelouch, ad meridiem venit ad arborem barkouch cruce signatam, inde vertitur per eandem viam in modico spatio ad occidentem, venit ad metas filiorum Nicolai de Ladynynch, inde ad eandem plagam venit ad vallem Suskouch, inde per eandem vallem ad meridiem venit circa terram dicti Valentini filii Andree, inde vertitur ad occidentem, per terras arabiles inter vineas Iwan filii Valentini in bono spatio eundo venit ad viam, que itur de ecclesia beate Virginis de Hegen versus sanctum Iohannem de Sabnycha, inde per ipsam viam in bono spatio eundo venit ad Gomilam, inde vertitur ad occidentem penes metas Martini filii Iohannis dicti Kazmer eundo venit ad silvam ad quandam vallem et per ipsam² vallem eundo venit circa terras dicte ecclesie beate Virginis, inde vertitur ad orientem, per quandam rivulum venit ad quedam fenilia, inde plagam ad eandem in bono spatio eundo venit ad silvam et per ipsam silvam venit ad dumum jauor, que dumus est inferius vineam prefate ecclesie, inde vertitur ad meridiem et transsit [!] inter silvam et vineas venit ad quandam viam, qua tendit de Sabnycha ad Roycham, inde per eandem viam venit ad priorem metam. Alterius vero portionis possessionarie Nakel prima meta incipitur iuxta metas filiorum Mikus in quadam valle in arbore gerchyan cruce signata,³ inde tendit versus orientem, in bono spatio eundo iuxta metas filiorum Iohannis filii Andree pervenit ad unam viam tendens de villa Ladynynch versus ecclesiam beate Virginis, ibi [!] est meta terrea, inde per eandem viam versus meridiem in modico spatio eundo pervenit metam terream, deinde versus occidentem ad montem eundo pervenit ad arborem tul, inde ad quandam parvum valliculum, de eadem ad magnam vallem eundo

versus aquilonem per eundem vallem pervenit ad priorem metam et sic terminantur. Quas quidam⁴ possessiones et portiones possessionarias per predictos homines nostros eisdem Thome, Georgio et nobilibus dominabus Bangor et Margarethe eorumque heredibus nemine contradictore inibi aparente [!] tribus diebus, prout moris est, in facie earundem moram faciendo duximus statuendas. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis sigilli nostri munimine roboratas eisdem Thome, Georgio et dominabus Bangor et Margarethe eorumque heredibus duximus concedendas. Datum Crisii, feria sexta proxima post octavas diei medii XLme, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo.

¹ In orig.: *circumfusam*.

² In orig.: *ipsum*.

³ In orig.: *signate*.

⁴ In orig.: *quaquidam*.

58. 1430. 2. Augusti

Coram Valentino filio Blasii de Polyana comite terrestri Crisiensi Nicolaus litteratus filius Iohannis de Bogathow in personis Margaretae uxoris Iohannis de eadem et puellae Dorotheae filiarum Georgii de Sebastianowch ab occupatione portionum possessionariarum in Sebastianowch ceteros nobiles de Sebastianowch prohibet.

Orig. Charta papirea. 22,2 × 10,9 cm. Lacerata, sed textus integer esse videtur. Litteram initialem N habet. Sigillum dorso impressum. MNL OL DL 43846. (MNM törzsanyag). Sub eadem signatura copia recens simplex quoque asservatur.

Nos Valentinus filius Blasii de Polyana comes terrestres Crisyensis memorie commendamus per presentes, quod Nicolaus litteratus filius Iohannis de Bogathow in personis nobilium domine Margaretha consortis Iohannis filii Georgii de eadem et puella Dorothea vocatarum, filiarum Georgii filii Ilkoui de Sabastianowch nostram veniens in presentiam Michaellem, Thomam et Blasium filios Valentini ac Dominicum, Sebastianum, Georgium, Demetrium et Martinum filios Iohannis, necnon Elyam, alterum Demetrium et Iacobum de eadem Sebastianowch et alios quoslibet ab occupatione portionum ipsorum possessionarium in dicta Sebastianowch existentium et habitatum ipsas dominam et puellam iuridice concernentium ac detentione, usurpatione, conservatione necnon appropriatione, perpetuatione et sibi ipsis statuifactione seque ipsos in dominium earundem quovis quesito

colore intromissione usuumque fructuum et quarumlibet utilitatuum ipsarum percepcione vel percipifactione factis vel fiendis nominibus, quibus supra, publice et manifeste prohibuit contradicendo et contradixit inhibendo coram nobis testimonio presentium mediante. Datum feria quarta proxima post festum Ad vincula beati Petri apostoli, anno Domini M^{mo} quadringentesimo tricesimo.

59. 1435. 5. Septembris, Cherezthuech Zentpeter

Coram Benedicto filio Pauli de Pausynch comite terrestri Crisiensi ceteri nobiles de Dyankouch possessiones in eadem inter se dividunt.

Orig. Charta pergamena. 27 × 12,8 cm. Litteram initialem N habet. Sigillum dorso impressum. HDA, AP, Križevci, fasc. 2, no. 5 (MNL OL DL 35552.). Reg.: LK VIII, Körös, no. 9.

Nos Benedictus filius Pauli de Pausynch comes terrestris generationum Prelsa, Matheus et Hegen memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Philipus filius Mathey, Dyonisius filius eiusdem Philippi, dominus Stephanus presbiter ac Gregorius filius Iohannis, Mathey filius eiusdem Gregorii de Dyankouch ab una, parte vero ex altera Adrianus filius Iohannis et Gallus filius Blasii similiter nobiles castri de eadem Dyankouch coram nobis personaliter constituti sunt confessi in hunc modum, quod licet inter ipsos in facto dicte possessionis Dyankouch ipsos concernentis lis et questionis materia mota fuerit et exorta, tamen ipse ambe partes petita prius a nobis concordandi licentia et obtenta per ordinationem proborum et nobilium virorum, videlicet Iohannis Kusther ac Gregorii litterati pridem iudicis nobilium ac Ugrini de Repinch pro parte eorundem Adriani et Galli, item Blasii dicti Hathwan et Iohannis filii Blasii dicti Guech pro parte prefatorum Philippi et¹ Dyonisii ac aliorum predictorum taliter concordati extitissent, quod ipsi iuxta arbitrativa compositione eorundem nobilium et proborum virorum eandem possessionem Dyankouch inter se in duas rectas et equales partes² dividere vellent. Ad quam quidem possessionariam divisionem faciendam perpetrationem earundem partium iuxta arbitrium eorundem nobilium prefatum Ugrinum nostri in persona ac Blasium dictum Hothuan de genere Prelsa et Blasium filium Demetrii de dicta Dyankouch homines nostros speciales legitime destinassemus. Tandem iidem exinde reversi nobis concorditer

retulerunt, quod ipsi octavo die festi Assumptionis beate Marie virginis nunc preterito ad faciem dicte possessionis Dyankouch vicinis et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis et presentibus accedendo eandem possessionem Dyankouch ipsas partes cedentem ac etiam alias portiones possessionarias tam in eadem possessione, quam etiam alias ubilibet in dicta generatione Matheus tam hereditario, quam iure quartalatio concernentes quovis nominis vocabulo vocitatas ipsos concernentes et tangentes in duas rectas et equales partes divisissent, quarum unam rectam et equalem partem ad fundos [!] et sessiones ipsorum Philippi et aliorum predictorum concernentem cum cunctis ipsarum utilitatibus eisdem Philippo et Dyonisio ac aliis predictorum et ipsorum heredibus, alteram vero partem earundem eiusdem possessionis similiter ad fundos, sessiones et curias eorundem Adriani et Galli ipsos etiam tangentes eisdem Adriano et Gallo et ipsorum heredibus simulcum datio et servitio tam in hereditariis, quam quartalitiis possessionibus ex consensu omnium vicinorum et commetanorum ac amborum partium relinquissent possidendi vigore presentium mediante. Datum in Cherezthuech Zenthpeter, quintodecimo die inquisitionis prenotate, anno Domini millesimo quadringentesimo XXX^{mo} quinto.

¹ Bis scriptum.

² Vocabulum bis scriptum deinde deletum.

60. 1436. 27. Septembris, Crisii

Coram Benedicto filio Pauli de Pausinch comite terrestri Crisiensi Iohannes filius Blasii litterati de Cheberkouch et mater Thomae litterato de Postoyrninch medietatem sex marcarum in causa duarum sessionum iobagonalium a Thoma antea pignori obligatarum et postea redimitarum non solvunt.

Orig. Charta papirea. 20,6 × 12,6 cm. HDA, AP, Streza, fasc. 2, no. 42 (MNL OL DL 34870.). Reg.: LK VI, Sztreza, no. 97. In dorso: 1436. Expeditoria.

[Nos] Benedictus filius Pauli de Pausinch comes terrestris Crysiensis damus pro memoria, quod Thomas [---] litteratus filius Iohannis de Pozthoyninch personaliter iuxta continentiam [litterarum nostrarum prorogatoriarum feria quarta] proxima post [quindenae] Nativitatis beate Marie Virginis in figura nostri iudicii [--- contra] dominam [---] vocatam relictam ac Iohannem filium¹ Blasii litterati de Cheberkouch [---] quedam [due sessi]ones iobagonales eiusdem Thome prefato condam Blasio

circa
1436.
26. Sept

litterato [---] litterato [pro sex marcis] denariorum in pignorate fuissent, quas ipse Thomas [litteratus] pro eisdem sex [marcis denariorum ab] eisdem domina et Iohanne redemisset, quarum medietatem dictarum sex marcarum [---] Paulus litteratus ab eodem Thoma litterato pro se currere² fuisset et eidem Paulo litterato provenire [---], quas tres marcas ipsa domina eidem Paulo litterato restituere [omne]s ab eodem Paulo [---] ipsum Thomam expediat. Quo audito ipsa domina pro se personaliter et pro prefato Iohanne sine [litteris] procuratoriis in nostram exurgendo presentiam respondisset tali modo, quod hoc bene verum foret, quod [dicte] due sessiones erga ipsum Blasium litteratum pro sex marcis denariorum in pignorate fuissent, quas ipse Thomas litteratus ab eisdem domine et Iohanne pro eisdem sex marcis denariorum redemisset. Unde nos his perceptis iudicantes commiseramus eo modo, ut ipsi domina et

1436. Iohannes medietatem dietarum dictarum sex marcarum in quindenis predictae ferie secunde, videlicet in festo beati Mychaelis archangeli³ nunc venturis eidem Thome restituisset aut ab ipso Paulo litterato expedire teneantur. Tandem ipsis quindenis instantibus ipsa domina et Iohannes nec dictam medietatem sex marcarum eidem Thome restituissent, nec ab eodem Paulo litterato expedire voluissent. Datum Crisii, sexto die dicte quindene, anno Domini M^o CCCC^{mo} XXX^{mo} sexto.

¹ Duo vocabula super rigam interponuntur.

super rigam interponuntur. Festum beati

² Lectio incerta.

Michaelis archangeli in anno 1436 est

³ Verba ab 'predictae' usque ad 'archangeli'

sabbatum.

61. 1437. 10. Augusti, Crisii

Coram Matheo filio Iohannis de Horzowa comite terrestri Crisiensi Michael filius Valentini et Stanko filius Michaelis nomine uxorum suorum portionem possessionariam in possessione Repyncz pro quadraginta florenis Stanizlao de Nemes vendunt.

Orig. Charta pergamena. 35,8 × 24,5 cm. Litteram initialem N habet. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. HDA, DMV, no. 240 (MNL OL DF 218734). In dorso legitur: Repyncz. Manu moderna scriptum est: Dar Dr Zlatka Volandera 23/I 1903.

Nos Mathe filius Iohannis de Horzowa comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Michael filius Valentini ac Ztanko filius Michaelis necnon nobiles domine Ursula dicti Michaelis et Elizabet

annotati Ztanko consortes, filie videlicet condam Stephani filii Mykecz de Repincz generationis Matheus onera et gravamina quorumlibet fratrum ac prolium, quos scilicet infrascriptum tangit negotium, si qui temporum in processu in hiis persistere nollent aut non possent, in se assumptentes ab una, item nobilis Stanizlaus filius Valentini de Nemes parte ab altera coram nobis personaliter constituti, iidem Michael, Ztanko, Ursula et Elizabet sunt confessi sponte in hunc modum, quod ipsi nimia egestate et inopia nunc ad id eos cogente, presertim tali, ut ipsi et eorum quilibet se [!] et suam portionem possessionariam in eadem Repyncz habitam ad tres vernezios se extendentem a manibus egregii Ladislai filii condam magnifici Iohannis de Maroth alias bani Machouiensis, in quibus nunc eedem per impignorationem invictissimi domini Sigismundi Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti ac Hungarie etc. regis, domini nostri gratiosissimi simulcum ceteris singulis castri nobilibus cuiuslibet generationis comitatus Crisiensis pro non modica florenorum sumpma haberentur, redimere debentes nequirent, eliberare tenore non possent et conservare non valerent, quoquomodo easdem totales portiones ipsorum possessionarias in annotata Repyncz habitas, que nunc per manibus eiusdem Stanislai pro certa pecuniarum sumpma per ipsum Stanislaum in redemptionem dictorum nobilium eisdem nobilibus per ipsos autem memorato domino nostro imperatori data iam et soluta pignoris titulo sunt constitute, eidem Stanislao et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus universis pro quadraginta florenis puri auri Hungaricalibus boni et iusti ponderis ab eodem, ut dixerunt, habitis iam et receptis universis vicinis et commetaneis ipsarum presentibus et consentientibus simulcum cunctis earundem portionum possessionariarum utilitatibus et pertinentiis, terris videlicet arabilibus cultis et incultis, pratis, silvis, nemoribus, vineis, aquis aquarumque decursibus et generaliter quarumlibet utilitatum integritatibus, quovis nomine nuncupatis sub eisdem metis et terminis, sub quibus prius per dictum condam Stephanum patrem ipsarum dominarum tente fuerunt et possesse, iure perpetuo et irrevocabiliter vendidissent et tradidissent, ymmo dederunt et venumdarunt in eum tenendum, possidendum pariter et habendum, nil iure nilque proprietatis sibi ipsis et earum posteris natis et nascituris reservandum, scilicet omne ius et quamlibet iuris proprietatem in ipsum Stanislaum et suos posteros transferendum. Annuerunt denique eedem Ursula et Elizabet alique prescripti ipsi Stanislao et suis heredibus universas terras, silvas et fenilia per earum predecessores quibuscumque datas et impignoratas¹ ab eisdem, ergo quos habentur, prout ydem Stanislaus et sui successores cum eisdem

concordare poterint et disponere valuerint redimendi, eliberandi et sibi ipsis apropiandi ipsarum plenam et omnimodam potestatis facultatem harumstrarum, quibus sigillum nostrum appensum est vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Crisii, in festo beati Laurentii martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo septimo.

¹ In orig.: *impignorata*.

62. 1437. 11. Octobris, Crisii

Coram Matheo filio Iohannis de Horzowa comite terrestri Crisiensi Iohannes filius Georgii de Wlkozlouch duas particulas terrae arabilis in portione possessionaria in possessione Gradchethynschyna pro quinquaginta florenis Paulo litterato filio Nicolai de Cheberkouch et Gerdak filio Gregorii de Mykchouch vendit.

Orig. Charta pergamena. 45,5 × 24 cm. Pendens sigillum deest, sed ligamentum videtur. AHazu, D-X-54 (MNL OL DF 231168.). Reg.: Isprave, no. 1947.

Nos Mathey filius Iohannis de Horzowa comes terrestris Crisiensis memorie commendantes tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod Iohannes filius Georgii litterati filii Wlkozlay de Wlkozlouch personaliter onus et gravamen Georgii filii sui in se et cunctas suas hereditates ac iura possessionaria et bona assumptendo ab una, parte vero ex altera Paulus litteratus filius Nicolai de Cheberkouch ac Gordaak filius Gregori de Myhchouch similiter personaliter coram nobis constituti, per eundem Iohannem confessum extitit sponte et relatum ministerio sue vive vocis eo modo, quod ipse duas particulas terre ipsius arabilis in portione sua possessionaria in possessione Gradchethynschyna vocata viginti quattuor dietas magnas in se continentes simulcum una particula nemoris Petibragya vocata in eisdem terris existente necnon directam medietatem silve sue [in portione possessionaria] Gradchechynschyna in quadam silva Oztrowo vocata habita a parte meridionali existente ad quinque dietas magnas extendente sub metis infrascriptis, necnon similiter directam medietatem prati seu fenilis sue in eadem portione possessionaria Gradchechynschyna tam sub predictis terris, quam sub terris Gregorii filii Gywrak ac Blasii filii Michaelis filii Petri¹ et prefati Iohannis habiti et esistenti ad duo plaustra feni sufficientem [!] ipsum Iohannem emptionis titulo concernentem cum omnibus earum utilitatibus et pertinentiis universis cum datio et servitio ad quatuor vernisios extendentem eisdem Paulo litterato

et Gordak [pro] quinquaginta florenis puri auri boni et iusti ponderis plene, ut dixit, ab eisdem habitis et receptis, videlicet ipse Gordak duas partes et annotato Paulo litterato tertiam partem earundem vendidisset, tradidisset et assignasset, ymmo vendidit, tradidit et assignavit coram nobis per eosdem Paulum litteratum et Gordaak ipsorumque heredes iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam et habendam, assignantes idem Iohannes suo et nomine quo supra, eosdem Paulum litteratum et Gordak eorumque heredes in pacifico dominio dictarum terrarum, nemoris, fenilis et silve contra quoslibet impetitores tenere et defensare propriis suis laboribus et expensis. Cuius quidem terre, prati, nemoris et silve, prout nobis dicte partes retulerunt, mete hec ordine distinguuntur: quod prima meta dictarum particularum integre² terre in quodam dumo roseo penes viam prope dictam villam Mykchoucze tenendam, a parte orientali existente meta terrea circumfusa, hinc inde salit ipsam viam et transit ad occidentem penes quandam vallem et meta nobilem de dicta Mykchouch in bono spatio eundo venit ad arborem gerchyan, inde plagam ad eandem similiter penes dictam vallem et metas dictorum nobilium de Mykchouch in bono spatio eundo venit circa terram nobilis domine Elizabeth vocate filie [Petri] ad metam terream, inde vertitur ad septemtrionem penes dictam terram eiusdem domine Elizabeth, in modico spatio pergendo venit ad metam terream, inde vertitur ad occidentem penes eandem terram prefate domine Elizabeth, in bono spatio tendendo venit circa metas prefati Pauli litterati ad metam terream, abhinc ad septemtrionem penes dictum nemus in bono spatio tendendo et ipsum nemus pertransiendo venit ad viam per orientem tendentem circa terram Gregorii filii Gywrak ad metam terream, inde vertitur ad orientem, penes eandem terram dicti Gregorii pergendo venit ad unum fossatum per undationes aquarum factum et per eundem fossatum ad eandem plagam in modico spatio transeundo et exit de ipso fossato et vertitur ad meridiem penes terram eiusdem Gregorii, in modico spatio eundo venit circa terram Pauli clerici filii Petri filii dicti Wlkozlay, inde ad orientem penes terram eiusdem Pauli clerici in modico spatio eundo venit circa terram Blasii filii Mychaelis filii Petri,³ abhinc plagam de eandem penes terram eiusdem Blasii venit ad predictam magnam viam, qua transsit [!] de dicta Mykchouch inde vertitur per eandem viam ad meridiem, in modico spatio eundo venit ad metam terream, abhinc ad orientem per salicem in bono spatio transeundo venit circa fenilia ad metam terream, abinde ad meridiem in bono spatio eundo venit circa terram prefati Gregorii filii Gywrak, abhinc ad occidentem per sulcum in modico spatio eundo venit ad metam terream, abhinc ad meridiem similiter in modico spatio pergendo venit circa terram dicti Blasii filii

Mychaelis, abinde vertitur ad occidentem, per sulcum pergendo venit ad dictam magnam viam et per ipsam magnam viam venit ad priorem metam. Prefate autem silve mete tales habentur, quod prima meta incipit in portu fluvii Velike vocati in arbore pomi silvestris cruce signati penes silvam filiorum dicti Petri,⁴ inde ad occidentem in bono spatio eundo venit ad arborem arui [!] tul dicti cruce signatam⁵ abhinc plagam ad eandem in magno spatio eundo venit ad duas arbores eger cruce signatas, inde ad eandem plagam tendendo venit ad aliam arborem eger et ad dumum truslica⁶ vocatum, abinde ad meridiem in modico spatio eundo venit ad unam arborem eger, abinde plagam ad eandem venit ad arborem tul cruce signatam penes viam terrestrem⁷, abhinc ad eandem plagam eundo venit ad fluvium Valkua abinde per eundem fluvium contra cursum eiusdem fluvii in bono spatio eundo et exit de ipso fluvio, venit ab arborem tul, inde ad partem aquilonarem venit ad arborem pomi silvestris penes silvam emptitiam dicti Blasii, abhinc plagam ad eandem in magno spatio eundo venit ad dumos szal et eger, inde ad eandem plagam pergendo venit ad arborem tul, inde vertitur ad orientem, venit ad aliam arborem tul, abinde ad eandem plagam eundo venit ad duas arbores erlen,⁸ inde directe eundo venit ad dictum fluvium Velike prope locum molendini filiorum Lubeni, abinde per eundem fluvium infra pergendo venit ad priorem metam et sic terminantur. Cui quidem venditioni et emptioni [---]s et Adrianus filii Blasii, Gregorius et Petrus filii Barnabe, Valentinus filius Petri de Suthynch et nobilis domina Annos vocata filia Elye de eadem, Gregorius filius Gywrak, Mathey et Georgius filii eiusdem Gregorii, Paulus filius Dyonisii, Stephanus et Valentinus filii [---] Blasius filius [Matko]nis, Fabianus filius Francisci, [Thomas] filius Elye, Blagonya filius Thome [Brathoth] et [--de--] filii Stephani, Urbanus et Mychael filii eiusdem Brathoth et [---] dicti et [---] Thomas, Clemens et [--- ---] de Mykchouch, Petrus et Andreas filii Iohannis litterati, Michael filius Martini, nobilis domina Ilka vocata filya Urbani [---]us litteratus et Paulus ac Nicolaus sacerdos [--- --- ---]us filius Georgii, Mychael filius [---, --- et] Adam filii Iohannis onus⁹ Iohannes filii Stephani in se assumpmendo, Paulus clericus [fili]i Petri filii dicti Wlkozlay, Gregorius et Ladislaus filii Thome, Iohannes filius Nicolai, Blasius, Georgius [--- et] Petrus clericus filii Mychaelis de Petrusouch onus et gravamen idem Iohannes Ladislai filii sui [Gragen] et Gergen filii sui onera et eorundem similiter in se assumpmendo coram nobis personaliter astantes et benivolum consensum prebent,¹⁰ quas quidem particulas terre, fenilis, nemoris et silve per Georgium litteratum filium [---] de Pezidolch, Matheum litteratum filium Mychaelis de [Nessyd], Gregorium filium [Peterke] et [Martinum] filium Petri de Zlachouch

homines nostros ad petitionem eorundem Pauli litterati et Gerdak per nos ad statuendum eisdem transmissos et easdem cum omnibus earum utilitatibus nemine contradictore inibi apparente tribus diebus continuis in facie earum permanentes eisdem Paulo litterato et Gerdak et eorum heredibus perpetuo possidendas statuissent. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales pendentis sigilli nostri munimine roboratas eisdem Paulo litterato et Gerdak et heredibus ipsorum duximus concendendas. Datum Crisii, feria sexta proxima post octavas festi beati Mychaelis archangelis, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo septimo.

¹ In orig.: *Petrus*.

² Vocabulum interponitur super rigam.

³ In orig.: *Petrus*.

⁴ In orig.: *Petrus*.

⁵ In orig.: *signati*.

⁶ Lectio incerta.

⁷ Lectio incerta.

⁸ Lectio incerta.

⁹ Vocabulum interponitur super rigam.

¹⁰ In orig.: *prebentium*.

63. Ante 1439. 24. Iunii

Coram Blasio filio Stephani de Banethinch comite terrestri Crisiensi Benedictus filius Petri portionem possessionariam et sessionalem emit.

Mentio in litteris Pauli filii Mykchech comitis terrestris Crisiensis (1439. 24. Iunii) (vide no. 65).

64. Ante 1439. 24. Iunii

Coram Blasio filio Stephani de Banethinch comite terrestri Crisiensi Benedictus filius Petri terram arabilem Loka emit.

Mentio in litteris Pauli filii Mykchech comitis terrestris Crisiensis (1439. 24. Iunii) (vide no. 65).

65. 1439. 24. Iunii, Crisii

Coram Paulo filio Mykchech de Cirkvena comite terrestri Crisiensi Elisabeth filia Anthonii litterati alias relictæ Benedicti de Repinch portiones possessionarias

in possessione Repinch pro quindecim florenis magistro Stanislao filio Valentini de Nemes vendit.

Orig. Charta pergamena. 23 × 21,6 cm. AHAZU, G-I-9. Reg.: Isprave, no. 1986. In dorso legitur: In Repincz portio Benedicti. Manu recentiori scriptum est: T. T. 9.

Nos Paulus filius Mykchech de Cirkvena comes terrestris Crisiensis memorie commendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod nobiles domina Elizabeth vocata alio nomine Cherka, filia condam Anthonii litterati, relictā vero Benedicti filii Petri de Repinch ac Urbanus filius et nobilis puella Margaretha vocata in suis ac Laurentii et Cozme filiorum et fratrum personis onus et gravamen eorundem super se assumptum, si in infrascriptis persistere nollent, ab una, parte vero ex altera magister Stanizlaus filius Valentini de Nemes coram nobis personaliter constituti, idem domina Elizabeth, Urbanus et Margaretha dixerunt et sponte confessi sunt non coacti, nec compulsi, sed ipsorum spontanea voluntate eo modo, quomodo ipsi totalem portionem ipsorum possessionariam et sessionalem ipsos inibi pro portione contingentem in dicta Repinch habitam et existentem per condam Benedictum filium Petri dominum et maritum prefate domine Elizabeth emptam mediantibus litteris Blasii filii Stephani de Banethinch alias comitis terrestris Crisiensis sub metis infrascriptis, videlicet unam domum cum curia, orto, platea et silva simul et ad invicem existentem ad solutionem et servitium ad unum vernesium se extendentem inter generationes provenientes, cuius videlicet domus sessionis vetus silve et platee mete hoc ordine distinguuntur: primo a parte orientali via publica tendens per eandem villam versus villam Erdouch, a parte meridionali silva Dyonisii et Beed filiorum Benedicti ac Francisci [!] filii Thome cum filiis suis, a parte occidentali terra arabilis [pre]dicte domine Elizabeth venditricis¹ unacum filiis et filia suis in vulgo Loka vocata, a parte vero aquillonis silva Ugrini filii Mathie unacum filiis suis et sic distinguuntur mete cum omnibus eiusdem utilitatibus et pertinentiis universis, item in secundo loco quandam terram arabilem in vulgo Loka vocatam etiam per eundem Benedictum emptam similiter mediantibus² litteris Blasii filii Stephani de Banethinch alias comitis terrestris Crisiensis sub hiis metis existentem a parte orientali predicta sessio magistri Stanizlaii cum suis pertinentiis, a parte meridionali terra arabilis eiusdem magistri Stanizlaii a Dyonisio et Benedicto filiis Benedicti emptā, a parte occidentali fluvius Murauinech, a parte aquillonis silva filiorum condam Anthonii litterati ad solutionem et servitium ad quartam

partem unius vernesii inter generationes provenientes, cum omnibus eiusdem utilitatibus et pertinentiis universis prefato magistro pro quindecim florenis puri auri boni et iusti ponderis plene, ut dixerunt, ab eodem habitis et receptis vendiderunt, donaverunt et assignaverunt, ymo vendiderunt, donaverunt et assignaverunt [!] coram nobis sibi et per ipsum suis heredibus per heredes universos iure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum. Cui³ quidem venditioni Matheyas filius Ugrini, Ugrinus pater eiusdem, Francisscus [!] filius Thome unacum filiis suis, Dyonisius et Beed filii Benedicti, Iohannes filius Blasii filii Iemech, nobilis domina Ilka vocata, filia condam Anthonii litterati de Repinch et alii universi vicini et commetanei personali⁴ ipsorum astantes coram nobis benivolum consensum prebuerunt pariter et assensum nullo penitus inibi contradictore apparente. Quam quidem sessionem simulcum premissis omnibus utilitatibus et pertinentiis universis per Iohannem filium Blasii de Repinch, alterum Iohannem filium Iacobi de Boynikouch homines nostros ad facies eorundem transmissos [!] eidem magistro Stanizlao et suis heredibus statui fecimus. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales sigillo nostro pendentim munimine roboratas⁵ fecimus consignari. Datum Crisii, feria quarta, in festo Nativitatis beati Iohannis baptiste, anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo nono.

¹ In orig.: *venditorum*.

² In orig.: *mediante*.

³ In orig.: *cuius*.

⁴ In orig.: *personali*.

⁵ In orig.: *roborato*.

INDICES

Az indexekben csak a közölt oklevelekben előforduló személy- és helyneveket, illetve fogalmakat találhatja meg az olvasó. Az egyes tételek után a dokumentum(ok) száma(i) kap(tak) helyet. A személynévmutatóban (*Index nominum personarum*) a latin neveket általánosan elfogadott alakjukban, míg a vulgárisakat betűhíven közöljük. Az ABC-rendben ennek megfelelően a I és J, illetve a C és K betűk külön szerepelnek. Mivel a V és W hangértéke között a vulgáris szavakban sem volt különbség, ezért ezt a két betűt nem választottuk külön. Az esetleges névváltozatokat zárójelben tüntettük fel. A személynévmutatóban a tisztségviselők külön tételként szerepelnek akkor is, ha hivatali idejüktől függetlenül is előfordulnak a gyűjteményben. A tárgymutatóban (*Index rerum*) az egyes tisztségek nevét is felvettük, a tisztséget viselő személy nevére történő utalással, hogy az intézménytörténet iránt érdeklődőket is eligazítsuk.

A témából adódóan a helynévmutatóban (*Index locorum*) előforduló összes helység a középkori Körös megye, a mai Bjelovarsko-križevačka županija (Horvátország) területén feküdt. Ezért ezt minden tételnél külön nem tüntettük fel. A földrajzi neveket betűhíven közöljük, a névváltozatokat zárójelben adjuk. Nem szerepel a helynévmutatóban Körös városának (Crisium, Križevci) neve, mivel az csaknem minden tételnél előfordul.

* * *

U indekse su uvrštena samo osobna i zemljopisna imena, odnosno pojmovi koji se spominju u ispravama, a uvodne studije nisu uključene u indeks. Broj iza svakog unosa odnosi se na broj dokumenta u Diplomatariju. U indeksu osobnih imena (*Index nominum personarum*) uobičajena kršćanska imena donose se u njihovom uobičajenom latinskom obliku, dok se ona ne-latinskog porijekla prenose doslovno. U poretku slova riječi koje započinju sa slovima "I" i "J", te slovima "C" i "K" donose se odvojeno. Budući da slova "V" i "W" označavaju isti fonem u ne-latinskim riječima, riječi koje počinju s ta dva slova u indeksu se donose zajedno. Moguće inačice pisanja imena donose se u zagrada. Iako se radi o osobama, u slučaju dužnosnika, njihovi naslovi nisu izdvojeni kao poseban unos u indeksu osobnih imena, nego se oni nalaze u indeksu pojmova (*Index rerum*). Onda se uz naslove navodi broj dokumenta samo u onim

slučajevima kada im nije pridruženo osobno ime njihovog nosioca (primjerice bana ili zemaljskog župana), a inače se samo donosi uputnica na indeks osobnih imena.

Imena geografskih pojmova koja se donose u indeksu mjesta (*Index locorum*), sva su se nalazila na području srednjovjekovne Križevačke županije, odnosno županata, što odgovara području današnje Bjelovarsko-križevačke županije (Republika Hrvatska). Zato to nije izričito naglašeno kod pojedinih unosa. Geografski pojmovi donose se doslovno kako su u tekstu dokumenata, a moguće inačice donose se u zagradama. U indeksu mjesta nisu uključeni sami Križevci (Crisium, Körös) budući da se spominju u gotovo svakom dokumentu.

* * *

In the Indices, only personal and geographic names mentioned in the charters, that is within the *Diplomatarium* itself, are included, while those mentioned in the introductory studies are not. The number after every entry refers to the number of the document in the *Diplomatarium*. In the index of personal names (*Index nominum personarum*), ordinary Christian names are given in their normalised Latin form, while those of vernacular origin are rendered literally. Words are given in usual alphabetical order; words which start with letters "I" and "J" and "C" and "K" are given separately. Since the letters "V" and "W" are designating the same phoneme in vernacular words, words that start with these two letters are brought together in the indices. Possible variations in orthography are given in the adjacent brackets. In the cases of the officials, even though they were persons, their titles are not listed as separate entries in the index of personal names, but they can be found in the index of terms (*Index rerum*). There, alongside their titles, a number of documents is listed, but only in the cases where there is no personal name of their holders attached to it in the charters (e.g. ban or *comes terrestris*). Otherwise, they are only cross-referenced to the index of personal names.

The names of geographic features which are brought in the index of places (*Index locorum*), were all situated in the area of the medieval County of Križevci, that is, in the area of the castle district of Križevci, while this area nowadays belongs to the present-day Bjelovarsko-križevačka županija (Republic of Croatia). For that reason, this fact is not especially emphasized in cases of particular entries. Geographic terms are given literally as they are recorded in the text of documents, while possible variations are given in the brackets. The castle and town of Križevci (Crisium, Körös) is omitted from the index, since they are mentioned in almost every single document.

Index nominum personarum

A

- Adam filius Iohannis 62
Adam (Ada) filius Nicolai de
Mendzenth comes terrestris
Crisyensis 33-36, 39, 42-45
Aderanus (Adderanus, Adrianus,
Oderianus) filius [S]cudden
(Zuden) 3, 7, 28
Adrianus filii Blasii 62
Adrianus filius Iohannis filii
Mark, nobilis castri de
Dyankouch 51, 59
Adrianus filius Nicolai de
Ladynynch 57
Adrianus filius Pauli, nobilis
castri de genere Chernenecz 30
Agatha (Agnes) consors Gregorii,
filia nobilis dominae Maris
(Marys) filiae Petri, nobilis
castri de genere Ceuth 33, 42
Ambrosius filius Jelenae filiae
Petri filii Egidii de Dyankouch
41
Andreas filius Bricii de genere
Matheus 38
Andreas filius Emerici dicti
Borothwa 39
Andreas filius Iohannis litterati 62
Andreas filius Ivan (Iwan) filii
Ladina, nobilis iobagio castri
de genere Hegen 21
Andreas filius Kolarich 26
Andreas filius Lachk filii Ladina
nobilis iobagio castri de genere
Hegen 21, 28
Andreas filius Martini comes
terrestris Crisiensis 14-21
Andreas filius Mathey filii Blasii
57
Andreas filius Petri filii Mark,
nobilis castri de Dyankouch 31,
34-35, 40-41, 51
Andreas filius Thomae Hungari
dicti Zakalas 11
Andreas filius Wlkina 8
Anna filia Demetrii et Wrache
filiae Ivan (Iwan) filii Ladina de
genere Hegen, consors Mathey
filii Michaelis 28
Anna filia Iacobi filii Blasii de
Prasincza 46
Anna filia Marthonos filii Martini
29
Annos filia Demetrii filii
Michaelis (Mychaelis) 57
Annos filia Dyonisii sartoris de
Ladynynch, consors Georgii
sartoris filii Iacobi de genere
Prelsa 47
Annos filia Eliae (Elye) de
Suthynch 62
Annos filia Petri filii Egidii de
Dyankouch 41
Anthola filia Salamonis filii
Wlkowy 9
Anthonius filius Iohannis filii
Mark nobilis castri de Polyana
49
Anthonius filius Martini 57

B

- Bangor relicta Barnabae, nobilis
castrum de genere Hegen 57
Barnabas filius Emerici de genere
Prelsa 51
Barnabas filius Fabiani de
Zedlareyouch de genere
Matheus 38, 45
Beed filius Benedicti 65
Began, possessor terrae 5
Belka filia Gergeni filii Iacobi 25
Belud filius Stephani filii Martini,
condam possessor terrae 23
Benedictus filius Petri, condam
maritus dominae Elisabeth
(Elizabet) 65
Benedictus filius Adriani, nobilis
castrum de genere Ceuth 33, 42
Benedictus filius Blasii de genere
Prelsa 35
Benedictus filius Iohannis 3, 28
Benedictus filius Pauli de
Pausinch comes terrestris
Crysiensis (comes terrestris
generationum Prelsa, Matheus
et Hegen) 59-60
Benedictus filius Pauli de
Wlkachyuch 32
Benedictus filius Pauli filii Egidii 18
Benedictus filius Thomae filii
Iohannis de Repyncz 51
Benedictus filius Valentini de
genere Ceuth (Cueth) 28, 40
Berlek filius Gregorii 57
Berus consors Salamonis filii
Wlkowy 9
Blagonya filius Blasii 29
Blagonya filius Thomae [Brathoth]
62
Blasius dictus Hothuan
(Hathwan) de genere Prelsa 59
Blasius filius [Matko]nis 62
Blasius filius Demetrii filii Pauli,
nobilis castrum de Dyankouch
26-27, 34, 39, 51, 55, 59
Blasius filius Mathey, nobilis
castrum de Dyankouch 31, 34-35,
40, 51, 57
Blasius filius Michaelis
(Mychaelis) filii Petri de
Petrusouch 62
Blasius filius Nicolai de
Cheberkouch comes terrestris
Crisiensis, litteratus 49
Blasius filius Pauli filii Egidii 18
Blasius filius Petri filii Wlkozlay 57
Blasius filius Philipii 57
Blasius filius Stephani de
Banethinch alias comes
terrestris Crisiensis 65
Blasius filius Stephani de genere
Prelsa 28
Blasius filius Valentini 58
Blasius, nobilis castrum de Polyana
49

C

- Ceuth (Cheuth, Cueth), genus 20,
28-29, 33, 40, 42, 51
Chala filia Demetrii de
Glogoucha, consors Desow filii
Ladislai de Blizna 24

- Chuet terrestris comes Crisiensis 1
Clara filia Mixa filii Mixa et uxor
Pauli Pthychar dicti, nobilis
castri de genere Ceuth 42
Clemens de Mykchouch 62
Clemens filius Benedicti de
genere Cueth 51
Clemens filius Gregorii filii
Emerici 57
Clemens filius Iohannis Myklar,
clericus 57
Clemens filius Iwnk 57
Clemens filius Luchaschi 12
Clemens filius Martini de genere
Prelsa 40
Cosmas filius Benedicti 10
Cosmas filius Lachk filii Ladina
nobilis iobagio castri de genere
Hegen 21
Cosmas filius Petri 29, 57
Cosmas (Cozmas) filius Benedicti
filii Petri de Repinch 65
Crisan filius Petri de Zenthmiklos
15

D

- Demetrius filius Ivan (Iuan, Iwan)
de Glogoucha, comes terrestris
Crisiensis 3, 5-6, 24
Demetrius de Sebastianowch 58
Demetrius filius Georgii filii
Stephani dicti Wlkodlak, regni
nobilis de Polyana (Polana),
sacerdos 38, 45, 49
Demetrius filius Iohannis 58
Demetrius filius Michaelis
(Mychaelis) 57
Demetrius filius Salomonis,
possessor terrae 21
Dempsa filia Ivan (Iwan) filia
Ladina et uxor Urbani nobilis
iobagionis de genere Hegen 21
Desow filius Ladislai de Blizna 24
Diank (Dianco) filius Martini de
genere Hengun 3, 7
Dionisius (Dyonisius) filius
Benedicti 65
Dionisius filius Dragun 5
Dionisius (Dyonisius) filius
Elenae filiae Petri filii Egidii de
Dyankouch 41
Dionisius (Dyonisius) filius
Iohannis 33
Dionisius (Dyonisius) filius
Ladina 3
Dionisius (Dyonisius) filius Pauli
filii Cosmae 57
Dionisius (Dyonisius) filius Petri
filii Mark, nobilis castri de
Dyankouch 31, 34-35, 40-41, 51
Dionisius (Dyonisius) filius Petri,
nobilis iobagio castri de genere
Hegen, de Ladynych, sartor
28, 47, 57
Dionisius (Dyonisius) filius
Philippi filii Mathey de
Dyankouch 51, 59
Dionisius (Dyonisius), magister,
filius Iohannis filii Iohannis filii
Ink 9
Dominicus filius Dionisius filii
Petri filii Mark, nobilis castri de
Dyankouch 31, 34-35, 40-41, 51
Dominicus filius Iohannis 58
Donch (Danch) filius Egidi 12, 18

Dorothea filia Georgii filii Ilkou
de Sabastianowch 58
Dorothea filia Georgii filii
Marthonos 57
Dragsynch, nobiles 52

Dragun filius Zobicha 5
Dubia filia Blasii dicti Vrag 43
Duchka filia Dragone de Dyan-
kouch et uxor Gergeni filii
Iacobi 25

E

Egidius filius Voichethe
(Woychek) 3, 5
Elena consors magistri Michaelis
(Mychaelis) prothonotarii sedis
Crisiensis 46
Elena filia Luciae filiae Nicolai
de Valle Isow, nobilis castri de
genere Ceuth 42
Elena filia dominae Marys filiae
Petri, consors Blasii, nobilis
castri de genere Ceuth 33, 42
Elena filia Petri filii Egidii de
Dyankouch 41
Elisabeth (Elizabet) filia condam
Stephani filii Mykecz de
Repincz generationis Matheus,
consors Ztanko filii Michaelis 61
Elisabeth (Elizabeth) alio nomine
Cherka, filia condam Anthonii
litterati, relictata vero Benedicti
filii Petri de Repinch 65
Elisabeth (Elizabeth) filia [Petri] 62
Elisabeth (Elizabeth) filia
dominae Anna vocata 57
Elisabeth (Elizabeth) filia Gergeni
filii Iacobi 25

Elisabeth (Elizabeth) filia
Marthonos filii Martini 29
Elias (Elyas) de Sebastianowch 58
Elias (Elyas) filius Benedicti,
nobilis castri de genere Ceuth 42
Elias (Elyas) filius Mathey de
Vythkouch 57
Emech filius Stephani filii
Martini, condam possessor
terrae 23
Emericus filius Annos filiae Petri
filii Egidii de Dyankouch 41
Emericus filius Berlek filii
Gregorii 57
Emericus filius Blasii de genere
Ceuth 42
Emericus filius Blasii filii Abraam
nobilis iobagio castri Crisiensis
de genere Prelse 18
Emericus filius Clementis 57
Emericus filius Crisan filii Petri
de Zenthmiklos 15
Emericus filius Valentini,
proximus Finte filii Hocmani 12
Endek filius Nicolai filii Ladislai
10

F

Fabianus (Fabyanus) filius
Barnabae de Polana 51

Fabianus filius Blasii filii Abraam
nobilis iobagio castri Crisiensis
de genere Prelse 18

- Fabianus filius Francisci 62
Fabianus filius Ghwrak, nobilis
castri de genere Chernenetz 30
Fabianus filius Gregorii filii
Stephani filii Fabiani nobilis
iobagio castri Crisyensis de
genere Matheus 23
Fabianus filius Marthonos
(Martunos) filii Martini, nobilis
iobagio castri de genere Hegen
28-29, 40, 47
Fabianus filius Mathey filii Blasii
57
Fabianus filius Michaelis filii
Martini filii Vythk nobilis
castri de genere Hegen 29
Fabianus (Fabyanus) filius Nicolai
de Valle Isow, litteratus 33, 42
Fabianus (Fabyanus) filius Pauli
filii Gurgeni, nobilis castri de
genere Ceuth 42
Fabianus filius Sauli, nobilis
iobagio castri 6
Farkasius filius Finte filii
Hocmani 12
Filipus filius Mathey, nobilis
castri de Dyankouch 35
Filipus filius Mathye filii Thomae
filii Dionisii 25
Finta filius Hocmani 12
Franciscus filius Thomae
civis veteris libere civitatis
Crisiensis, nobilis castri de
Dyankouch 26, 27, 31-32, 34-35,
39-40, 51, 55, 65
Franciscus (Franciskus) filius
Pauli filii Egidii 18

G

- Gallus filius Blasii filii Mathey,
nobilis castri de Dyankouch 31,
34-35, 40, 51, 59
Georgius filius Andreae de
Horzoua 57
Georgius filius Barnabae, nobilis
castri de genere Hegen 57
Georgius filius Benedicti filii
Iohannis de genere Hengun 7
Georgius filius Crisan filii Petri
de Zenthmiklos 15
Georgius filius Demetrii nobilis
castri de Zedlaurieuch
generationis Matheus 38, 45
Georgius filius dominae Ilka filiae
Iohannis 57
Georgius filius dominae Ilka filiae
Iacobi filii Dyank 51
Georgius filius Gregorii filii
Gywrak 62
Georgius filius Iacobi de genere
Prelsa, sartor 47
Georgius filius Iohannis 58
Georgius filius Iohannis comes
terrestris Crisiensis 13
Georgius filius Iohannis de
Gwnnyak comes terrestris
Crisyensis 57
Georgius filius Iohannis filii
Wlkozlay, litteratus, nobilis
iobagio castri de genere Hegen
28
Georgius filius Iohannis filii Og 15
Georgius filius Lachk filii Ladina
nobilis iobagio castri de genere
Hegen 21

- Georgius filius Marthonos filii
Martini 29
Georgius filius Mathye filii
Thomae filii Dionisii 25
Georgius filius Michaelis
(Mychaelis) de Petrusouch 62
Georgius filius Nicolai, nobilis
castri de genere Ceuth 42
Georgius filius Pauli litterati filii
Georgii [filii] Ste[phani di]cti
Wlkodlak de Polyana 49
Georgius filius Petri de Horzoua 57
Georgius filius Petri dicti Oztycha
de genere Pelsa 35
Georgius filius Stephani 57
Georgius filius Stephani filii
Fabiani, nobilis iobagio castri
Crisyensis de genere Matheus 23
Georgius filius Vitk (Wythk) 3, 28
Georgius filius Wlchk, nobilis
castri de Polyana 49
Georgius filius [---] de Pezidolch,
litteratus 62
Gergen 62
Gordaak filius Gregori de
Myhchouch 62
Gregorius comes terrestres
Crisiensis 5
- Gregorius filius Barnabae 62
Gregorius filius Diank de genere
Hegun 8, 21
Gregorius filius Dragun 5
Gregorius filius Emerici 57
Gregorius filius Gywrak 62
Gregorius filius Iohannis filii
Thomae, nobilis castri de
Dyankouch 31, 34-35, 40, 51, 59
Gregorius filius [Peterke] 62
Gregorius filius Stephani filii
Fabiani nobilis iobagio castri
Crisyensis de genere Matheus
23
Gregorius filius Thomae 62
Gregorius filius Thomae filii
Thomae dictus Balsa de
Zedlareyouch de genere
Matheus 45
Gregorius litteratus, pridem iudex
nobilium 59
Gurdak filius Pauli de genere
Cheuth 20
Gurden filius Pauli, nobilis castri
de genere Cherenecz 30
Gurgen filius Pauli 10, 13
Gyurak filius Georgii, centurio 32

H

- Hegen (Hegun, Hengun), genus
(generatio) 7-8, 21, 28-29, 40,
46-47, 56-57, 59
Helga consors magistri Georgii
filii Iohannis de Hrasthyan 57
- Helgy filia Iohannis, soror
uterina Philipi filii Iohannis
filii Simonis filius Briccii filii
Georgii filii Vythk de genere
Hegen 29

I

- Iacobus comes Crisyensis,
condam 2
- Iacobus de Sebastianowch 58
- Iacobus filius Blasii de Prasincza
46
- Iacobus filius Cristen 3
- Iacobus filius Dyank, nobilis
castri de Dyankouch 31, 34-35,
40
- Iacobus filius Francisci filii
Thomae, nobilis castri de
Dyankouch 51
- Iacobus filius Gregorii filii
Stephani filii Fabiani nobilis
iobagio castri Crisyensis de
genere Matheus 23
- Iacobus filius Iacou, nobilis regni 6
- Iacobus filius Iohannis filii
Andreae 57
- Iacobus filius Ivan (Iuan) 5
- Iacobus filius Ivan (Iuuan, Iwan)
dicti Boynak (Boynok, Beynek)
de genere Matheus 28, 35, 38, 40
- Iacobus filius Kersteni, possessor
28
- Iacobus filius Pauli litterati filii
Georgii [filii] Ste[phani di]cti
Wlkodlak, nobilis castri de
Polyana 49
- Ilka filia condam Anthonii
litterati de Repinch 65
- Ilka filia Georgii filii Marthonos
57
- Ilka filia Iacobi filii Blasii de
Prasincza 46
- Ilka filia Iacobi filii Dyank 51
- Ilka filia Iohannis 57
- Ilka filia Ladislai de Endreyouch
57
- Ilka filya Urbani 62
- Iohannes de Maroth, banus
Machouiensis 61
- Iohannes filius Andreae, condam
possessor 57
- Iohannes filius Benedicti dictus
Hero de genere Hegen, comes
terrestris Crisiensis 7-8, 12, 20-23
- Iohannes filius Blasii de Repinch
65
- Iohannes filius Blasii dicti Guech
59
- Iohannes filius Blasii filii Iemech
65
- Iohannes filius Blasii litterati de
Cheberkouch 60
- Iohannes filius Clementis de
genere Prelsa 28
- Iohannes filius Dragun 5
- Iohannes filius Georgii litterati
filii Wlkozlay de Wlkozlouch
57, 62
- Iohannes filius Iacobi de
Boynikouch 65
- Iohannes filius Iacobi filii Blasii
de Prasincza 46
- Iohannes filius Iohannis, nobilis
regni 6
- Iohannes filius Ivan (Iuan) 5
- Iohannes filius Lachk filii Ladina,
nobilis iobagio castri de genere
Hegen 21
- Iohannes filius Mark, nobilis
castri de Polyana 49
- Iohannes filius Mark (Marcan),
nobilis castri de Dyankouch 31,
34-35, 40
- Iohannes filius Martini, magister,
comes Krisiensis 15, 20

Iohannes filius Mathey filii Blasii
57

Iohannes filius Mathey, nobilis
castri de Dyankouch 31, 34-35,
40

Iohannes filius Michaelis de
genere Ceuth 33, 51

Iohannes filius Nicolai 62

Iohannes filius Nicolai filii
Ladislai 10

Iohannes filius Philipii 57

Iohannes filius Stephani 62

Iohannes filius Thomae filii
Dionisii 25

Iohannes filius Thomae Hungari
dicti Zakalas 11

Iohannes filius Valentini filii
Andreae 57

Iohannes institor 57

Iohannes Kusther 59

Ivan (Iuan) filius Dragun 5

Ivan (Iuan) filius Ladina (Ladyna)
de genere Hengun (Hegun) 3,
5, 7-8

Ivan (Iwan) filius Iohannis,
iobagio de Zenthmiklos 15

Ivan (Iwan) filius Ladislai,
condam 28

Ivan (Iwan) filius Stephani filii
Fabiani, nobilis iobagio castri
Crisyensis de genere Matheus
23

Ivan (Iwan) filius Valentini filii
Andreae 57

Ivan (Iwan) filius Valentini,
nobilis iobagio castri de genere
(generationis) Hegen de
Lad[yny]nch 28, 47

Iwana uxor Petri filii Egidii de
Dyankouch 41

Iwnk (Iwnko) filius Cosmae,
nobilis iobagio castri de genere
Hegen 28, 57

J

Janko filius Thomae filii Nicolai
dicti Kusscher de Salamunoucz
50, 55

Jelena filia Petri filii Egidii de
Dyankouch 41

Jelka filia Petri filii Egidii de
Dyankouch 41

K

Katerina filia Gergeni filii Iacobi
25

Katherina filia Salamonis filii
Wikowy 9

L

- Lachk (Lack) filius Ladina, nobilis
iobagio castri de genere Hegen
8, 21
- Lachk filius Ladislai 10
- Lachk filius Valentini filii
Andreae 57
- Lada, iobagio comitis Myke filii
Mathei 6
- Ladislaus filius Dyonisii sartoris
57
- Ladislaus filius Emerici dicti
Borothwa 39
- Ladislaus filius Heyni (Heym),
possessor 28
- Ladislaus filius Iohannis 62
- Ladislaus filius condam magnifici
Iohannis de Maroth alias bani
Machouiensis 61
- Ladislaus filius Nicolai filii
Demetrii de genere Matheus 23
- Ladislaus filius Nicolai filii
Ladislai 10
- Ladislaus filius Pauli de genere
Prelsa, litteratus 51
- Ladislaus filius Thomae 62
- Laurentius filius Andreae filii
Petri filii Mark nobilis castri de
Dyankouch 31, 34-35, 40-41, 51
- Laurentius filius Benedicti filii
Petri de Repinch 65
- Laurentius filius Ghwrak, nobilis
castri de genere Chernes 30
- Laurentius filius Gyurak
(Gywrak) de genere Prelsa 52,
57
- Laurentius filius Petri 33
- Laurentius filius Urbani 3
- Leucus filius Lachk filii Ladina,
nobilis iobagio castri de genere
Hegen 21
- Leucus (Lewkus) filius Stephani
filii Demetrii de genere
Matheus de Glogoucha 23-24
- Lourandus filius Pauli de genere
Matheus 20
- Lubeco filius Scaulen de genere
Hengun 7
- Lucas filius Andreae filii Ivan
(Iwan) filii Ladine, nobilis
iobagio castri de genere Hegen
21
- Lucas filius Iwnk 57
- Lucasius filius Martini 6
- Lucasius filius Pauli filii Egidii 18
- Lucasius (Luchasius) filius
Simonis (Symonis) condam
comes terrestris Crisyensis,
nobilis iobagio castri 6, 19
- Lucia filia dominae Marys filiae
Petri, consors Myke, nobilis
castri de genere Ceuth 33, 42
- Lucia filia Nicolai de Valle Isow,
soror Fabyani litterati, nobilis
castri de genere Ceuth 42

M

- Margaretha filia Benedicti filii
Petri de Repinch 65
- Margaretha filia Georgii filii
Ilkou de Sabastianowch,

- consors Iohannis filii Georgii
de Bogathow 58
Margaretha filia Marthonos filii
Martini 29
Margaretha filia Nicolai, nobilis
castri de genere Hegen 57
Mark filius Hegen, possessor 28
Martin filius Woynig 1
Martinus filius Erdow, possessor
terrae 23
Martinus filius Georgii de
Polyana, condam 49
Martinus filius Gregech 50
Martinus filius Iacobi filii Dyank,
nobilis castri de Dyankouch 31,
34-35, 40
Martinus filius Iohannis dicti
Kazmer de Rauen 57-58
Martinus filius Ivan (Iwan) filii
Ladina, nobilis iobagio castri
de genere Hegen 21
Martinus filius Ladislai, condam 28
Martinus filius Mathey filii
Martini, nobilis iobagio castri
de genere Prelse 19
Martinus filius Petri de
Zlachouch 62
Martinus filius Salomonis,
possessor terrae 21
Martinus filius Thomae filii
Kolarich 26
Martinus filius Urbani, nobilis
iobagio castri de genere Hegen 21
Martinus filius Valentini de
genere Ceuth 42
Martinus, plebanus ecclesie sancti
Nicolai de Gragena 42
Martonus filius Martini,
possessor terrae 21
Matheus (Mathews), genus
(generatio) 20, 23, 38, 40, 45, 61
Matheus filius Blasii 57
Matheus filius Emerici 57
Matheus filius Gregorii filii
Gywrak 62
Matheus filius Gregorii filii
Iohannis de Dyankouch 59
Matheus filius Iohannis 57
Matheus (Mathe) filius Iohannis
de Horzowa comes terrestris
Crisiensis 61-62
Matheus filius Iohannis filii
Andreae 57
Matheus filius Iohannis filii Mark
51
Matheus filius Ivan (Iwan) 57
Matheus filius magistri Georgii
filii Iohannis de Hrasthyan 57
Matheus filius Martini nobilis
iobagio castri Crisyensis de
genere Prelse, pater Martini et
Nicolai 19
Matheus filius Michaelis
(Mychaelis) de [Nessyd],
litteratus 62
Matheus filius Michaelis filii
Martini filii Vythk nobilis
castri de genere Hegen 29
Matheus filius Michaelis
(Mychaelis), possessor 47
Matheus filius Nicolai de
Ladynynch 57
Matheus filius Pauli filii Nicolai,
nobilis castri de Dyankouch 26-
27, 31-32, 34, 39-40
Matheus filius Petri filii Mark,
nobilis castri de Dyankouch 31,
35, 40-41
Matheus filius Thomae filii
Kolarich 26
Matheus filius Thomae filii
Nicolai dicti Kusther 51

Matheus filius Thomae, nobilis
castri de Dyankouch 31, 34-35,
40
Matheus filius Urbani 3
Matheus litteratus 57
Matheyas filius Ugrini 65
Mathyas filius Emerici, nobilis
castri de Dyankouch 31, 34
Mathyas, plebanus ecclesie beate
Virginis de Hegen 57
Miccarca filia Nicolai filii Ladislai
et uxor Gurgen filius Pauli 10
Michael (Mychael) filius Brathoth
62
Michael (Mychael) filius Demetrii
ex domina Jaga progeniti 57
Michael (Mychael) filius Dyonisii
de Rauen 57
Michael (Mychael) filius Dyonisii
sartoris de Ladynynch 47, 57
Michael filius Iohannis [nobilis
castri de genere ---] de
Logamerschyna 52

Michael filius Ivan (Iwan) filii
Ladina nobilis iobagio castri de
genere Hegen 21
Michael (Mychael) filius Iwnk 57
Michael filius Martini 62
Michael filius Nicolai de genere
Cueth 51
Michael filius Valentini de genere
Cueth 51, 58, 61
Michael (Mychael) filius [---] 62
Michael (Mychael),
prothonotarius sedis Crisiensis,
magister 46
Mike (Myke) filius Mathei comes
terrestris Crisiensis 4-6
Mike (Myke) filius Petri filii Blasii
29
Mykech filius Bensa 10
Mykus filius Egidi, possessor 28
Mixa filius Mixa, possessor fenilis
42

N

Nicolaus filius Crisan filii Petri de
Zenthmiklos 15
Nicolaus filius Demetrii (Demetri)
comes terrestris Crisyensis 5,
8-9
Nicolaus filius Dionisii 51
Nicolaus filius Dyonisii filii Petri
filii Mark, nobilis castri de
Dyankouch 41
Nicolaus filius Dyonisii sartoris
de Ladynynch 47, 57
Nicolaus filius Eliae (Elye) 10
Nicolaus filius Gregorii comes
terrestris Crisyensis 24

Nicolaus filius Gregorii de genere
Hegen 28
Nicolaus filius Gurgen 29
Nicolaus filius Hegen, possessor
28
Nicolaus filius Iohannis de
Bogathow, litteratus 58
Nicolaus filius Iohannis de
Jalsouch comes terrestris
Crisyensis 50, 53-55
Nicolaus filius Iohannis dicti Ag
de Jaryna, litteratus 42
Nicolaus filius Iohannis, litteratus
33

Nicolaus filius Iohannis filii Mark,
nobilis castri de Polyana 49
Nicolaus filius Ivan (Iwan) filii
Stephani filii Fabiani, nobilis
iobagio castri Crisyensis de
genere Matheus 23
Nicolaus filius Mathey filii
Martini, nobilis iobagio castri
de genere Prelse 19
Nicolaus filius Nicolai filii
Demetrii de genere Matheus 23
Nicolaus filius Nicolai litterati
filii Iohannis dicti Ag de
Jaryna 42

Nicolaus filius Petres, nobilis
iobagio castri Crisyensis de
genere Prelse 19
Nicolaus filius Petri sartoris 57
Nicolaus filius Petri, nobilis regni
6
Nicolaus filius Stephani de
Polyana, aurifaber 32
Nicolaus filius Urbani, nobilis
iobagio castri de genere Hegen
3, 21
Nicolaus sacerdos 62

O

Othman filius Thomae filii
Kolarich 26

P

Paulus filius Aderani filii
Scudden 7
Paulus filius Adriani nobilis castri
de Nodunouch 50
Paulus filius Blasii de Horzoua 57
Paulus filius Blasii filii Abraam,
nobilis iobagio castri Crisiensis
de genere Prelse 18
Paulus filius Cosmae 57
Paulus filius Dionisii (Dyonisii) 62
Paulus filius Georgii, nobilis
iobagio castri 6
Paulus filius Georgii filii Stephani
dicti Wlkodlak de genere
Matheus, regni nobilis de
Polyana, litteratus 28, 35, 38, 45,
49

Paulus filius Gregeta (Gregetha)
7-8
Paulus filius Gurgen (Gurgeni),
nobilis castri de genere Ceuth
28-29, 42
Paulus filius Ioannis, nobilis
castri de genere Chernecz 30
Paulus filius Mykchech de
Cirkvena comes terrestres
Crisiensis 63-65
Paulus filius Nicolai de
Cheberkouch (Cheberkowch),
litteratus, magister 50, 52, 56, 62
Paulus filius Nicolai litterati filii
Iohannis dicti Ag de Jaryna,
litteratus 42
Paulus filius Nicolai filii Wlkoy 2

- Paulus filius Petri 19
Paulus filius Petri dicti Bolog,
frater uterinus Gurdak filii
Pauli de genere Cheuth 20
Paulus filius Petri filii Blasii 29
Paulus filius Petri filii Wlkozlay,
litteratus, clericus 57, 62
Paulus filius Thomae filii Emerici
57
Paulus Magnus, magister, comes
Crisiensis et Symigiensis,
castellanus de Minori Kemluk,
dominus de Sancto Nicolao 9, 11
Paulus Pthychar dictus, maritus
Clare filiae Mixa filii Mixa,
nobilis castri de genere Ceuth 42
Paulus, magister, notarius loci
Crisiensis 5-6
Pecych filius Wlga 10
Petk, iobagio comitis Myke filii
Mathei 6
Petrus Chirke vicebanus regni
Sclavonie et comes Crisiensis
14, 16, 19; vicesgerens magnifici
viri domini Petri Zudor regni
Sclavonie bani et comes
Crisiensis 20
Petrus dictus Plantou filius
Mathei 12
Petrus filius Abram, nobilis
iobagio castri Crisiensis de
genere Prelse 18
Petrus filius Aderani filii Scudden
7
Petrus filius Andreae filii Ivan
(Iwan) filii Ladine, nobilis
iobagio castri de genere Hegen
21
Petrus filius Barnabae 62
Petrus filius Benedicti filii
Iohannis 7
Petrus filius Berlek filii Gregorii 57
Petrus filius Chernek 2
Petrus filius Egidii, nobilis castri
de Dyankouch 31-32, 34-35, 41
Petrus filius Eliae (Elye) 10
Petrus filius Gurgeni, nobilis
castri de genere Ceuth 42
Petrus filius Iacobi filii Dyank,
nobilis castri de Dyankouch 31,
34-35, 40
Petrus filius dominae Ilke filiae
Iacobi filii Dyank 51
Petrus filius Iohannis dicti
Thothar de Polyana comes
terrestris Crisiensis 51-52, 55
Petrus filius Iohannis litterati 62
Petrus filius Ivan (Iwan) filii
Valentini, nobilis castri
generationis Hegen de
Lad[ynyn]ch 47, 57
Petrus filius Michaelis
(Mychaelis) de Petrusouch,
clericus 62
Petrus filius Nicolai de
Ladynynch 57
Petrus filius Nicolai filii Demetrii
de genere Matheus 23
Petrus filius Nocolay[!] comes
terrestris Crisiensis 7
Petrus filius Pethk de genere
Hegen 28
Petrus filius Petri de genere
Matheus 38
Petrus filius Petri de Ozwgio
comes terrestris Crisiensis 56
Petrus filius Stephani filii
Demetrii de genere Matheus 23
Petrus filius Valentini 57
Petrus filius Valentini filii Georgii
[filii] Ste[phani di]cti Wlkodlak
de Polyana 49

Petrus filius Valentini, nobilis
castri generationis Hegen de
Lad[yny]nch 47
Petrus, frater Michaelis, filii
Iohannis de Logamerschyna 52
Petrus Zudor, regni Sclavonie
banus 20
Philippus filius Iohannis 57
Philippus (Philipus) filius Mathey,
nobilis castri de Dyankoucz 27,
31, 34, 40, 51, 59

Philippus filius Iohannis filii
Simonis filius Briccii filii
Georgii filii Vythk de genere
Hegen 29
Porog 3
Prelsa, genus (generatio) 28, 35,
40, 47, 51, 57, 59
Prog filius Prog, possessor 28
Punck filius Stephani filii Martini,
condam possessor terrae 23

S

Salamon filius Mathey de genere
Hegun (Hengun) 7-8
Salamon filius Wlkowy, nobilis
iobagio castrensis Crisiensis de
Kemnichyche 9
Salvia, mater Gurdak filii Pauli
de genere Cheuth et Pauli filii
Petri dicti Bolog 20
Saul, condam possessor terrae 5
Scolastica consors Iacobi filii
Blasii de Prasincza 46
Sebastianus filius Iohannis 58
Sebastianus filius Thomae filii
Emerici 57
Sigismundus Dei gratia
Romanorum imperator semper
augustus ac Hungarie etc. rex
61
Simon (Symon) filius Anthonii
nobilis castri generationis
Hegen de Radimowch 50, 56
Simon filius Blasii 57
Simon (Symon) filius Briccii filii
Georgii filii Vythk, patruus
Mathey et Fabiani filiorum
Michaelis filii Martini filii

Vythk nobilis castri de genere
Hegen 29
Stanizlaus filius Valentini de
Nemes, magister 61, 65
Stephanus filius comitis Demetrii
de Glogoucha, comes terrestris
Crisiensis 5, 10-11, 13, 24
Stephanus filius Iohannis filii
Thomae, nobilis castri de
Dyankouch 31, 34-35, 40, 51
Stephanus filius Ivan (Iwan) filii
Stephani filii Fabiani, nobilis
iobagio castri Crisyensis de
genere Matheus 23
Stephanus filius Martini 5-6
Stephanus filius Pauli bani,
magister, comes Crisiensis 5-6,
28
Stephanus filius Pauli de
Vythkouch 57
Stephanus filius Petri dicti
Gulinch comes terrestris
Crisyensis 25
Stephanus filius Seben 12
Stefanus filius Valentini,
proximus Finte filii Hocmani 12

Stephanus filius [---] 62
Stephanus presbiter de
Dyankouch 59

Swska consors Pauli litterati de
Cheberkowch 56

T

Thomas de Mykchouch 62
Thomas filius Adriani filii Nicolai
de Ladynynch 57
Thomas filius Benedicti filii
Adriani, nobilis castri de
genere Ceuth 33, 42
Thomas filius Dionisii (Dyonisii)
filii Petri filii Mark, nobilis
castri de Dyankouch 25, 31, 34-
35, 40-41, 51
Thomas filius Eliae (Elye) 62
Thomas filius Emerici 57
Thomas filius Gurgen, iobagio de
Zenthmiklos, litteratus 15
Thomas filius dominae Ilka filiae
Iohannis 57
Thomas [---] filius Iohannis de
Pozthoyninch, litteratus 60
Thomas filius Ladislai 10
Thomas filius Mathye filii
Thomae filii Dionisii 25
Thomas filius Michaelis
(Mychaelis) de genere Matheus
38

Thomas filius Michaelis
(Mychaelis) Hungarus dictus
Zakalas 11
Thomas filius Nicolai dicti
Kusscher de Zentherney 34-35,
39-40, 51
Thomas filius Nicolai filii Ladislai
10
Thomas filius Nicolai, nobilis
castri de genere Hegen 57
Thomas filius Pauli filii Egidii 18
Tomas filius Salamonis 12
Thomas filius Stephani de
Mykusouch 57
Thomas filius Thomae alio
nomine Iohannes de
Zedlareyouch de genere
Matheus 45
Thomas filius Urbani nobilis
iobagio castri de genere Hegen
21
Thomas filius Valentini 58
Tordonig cognatus Woynychi et
Martini, filiorum Woynig 1

U

Ugrinus de Repinch 59
Ugrinus filius Mathie 65
Ugrinus pater Matheyasi 65
Urbanus filius Benedicti filii Petri
de Repinch 65
Urbanus filius Bratoth 62

Urbanus filius Ivan (Iwan), nobilis
iobagio castri 6
Ursula consors Michaelis filii
Valentini, filia condam Stephani
filii Mykecz de Repincz
generationis Matheus 61

V, W

Valentinus filius Andreae filii
Ivan (Iwan) filii Ladine nobilis
iobagio castri de genere Hegen
21, 57	Valentinus filius Nicolai de
Ladynynch 57
Valentinus filius Blasii de Polyana
(Polana) comes terrestris
Crisyensis 26-32, 37-41, 46-48, 58	Valentius filius Petri de Suthynch
62
Valentinus filius Dionisii
(Dyonisii) filii Petri filii Mark,
nobilis castri de Dyankouch 31,
34-35, 40-41, 51	Valentinus filius [---] 62
Valentinus filius Emerici, nobilis
iobagio castri de genere Hegen
28	Valentinus, nobilis castri de
Polyana 49
Valentinus filius Georgii filii
Stephani, regni nobilis de
Polana 38	Veronica filia Blasii de
Mykleusouch 48
Valentinus filius Michaelis
(Mychaelis) de Zedlareyouch
de genere Matheus 38, 45	Vydus (Wydus) comes terrestris
Crisyensis 2, 5
	Vitus filius Benedicti 33
	Wlkoi filius Domsa 3, 28
	Woynych filius Woynig 1
	Voynus, possessor 28
	Wracha filia Ivan (Iwan) filii
Ladina de genere Hegen 28

Z

Zkorona, avus Dragun filii
Zobicha 5	Zobicha, pater Dragun 5
	Ztanko filius Michaelis 61

- [--- fil]ius Georgii de genere Cueth
51
- [---] filius condam Pauli litterati
de Mykleusouch 48
- [---] filius Stephani 62

Index locorum

H = Hungarice

Cr = Croatice

A

Abromouschina, porcio 18
Alsech, particula 7, 8

Alsovch, fluvius 7

B

Babapotocka, fluvius 1
Banethinch 65
Blizna 24
Bogathow (**H** Bogacsevo,
 Cr Bogačevo) 58

Boynikouch (**H** Bojnikovec,
 Cr Bojnikovec) 65
Brezthoua 28, 47, 57
Brezthua, fluvius 28

C

Cheberkouch 1. 49, 50, 52, 56, 60, 62
Cherezthuech (Cherzthuech,
 Churztuech), fluvius 21, 48, 57,
 59
Cherztinech 48

Cherezthuech Zenthpeter, sedis
 iudiciaria (**H** Csersztovec,
 Cr Čvrstec) 59
Cirkvena (**H** Cirkvena,
 Cr Cirkvena) 65

D

Dubowch (**H**. Dubovc
 Cr. Dubovec) 6

Dyankouch (Dyankoucz)
 (**H** Diankovc, **Cr** Dijankovec)
 25, 26, 27, 31, 32, 34, 35, 39, 40,
 41, 51, 55, 59

E

Endreyouch (Endrei Zela) 43, 57

Erdouch (**H** Erdovc, **Cr** Erdovec)
 65

G

Glogoncha (H Glogonca, Cr Glogovnica) 23, 24, 30	Gradecz, possessio 30
Glogoncha (Gloguncha), fluvius 5	Gragena Zenthmiclous 42
Gomila, mons 57	Gragena (H Gragyena, Cr Građena (Vojakovac)) 42
Gorycha, possessio (H Gorica, Cr Gorica) 57	Gudouschyna (Punekopschina), possessio 43, 52
Gradchethynschyna 62	Gwnnyak 57

H

Hegen (H Hegen, Cr Haganj) 57	Hrasthyan (H Hrastyán, Cr Hrščani) 57
Heretynch, possessio 46, 57	
Horzoua, via (H Horszova, Cr Hrsovo 28, 57, 61, 62	

J

Jalsouch, possessio 11, 50, 55	Jaryna 42
--------------------------------	-----------

K

Kamechnicha (Kamechnicza, Kamechnycha), fluvius 31, 34- 35, 40-41, 51	Kengelouch (H Kengyelovc, Cr Kendelovec (Kendjelovec)) 57
Kemnichyche 9	Kokosynch, mons 26
	Krugouch, porcio 20

L

Ladinynch (H Ladinec, Cr Ladinec) 47, 57	Logamerschyna 51
Lazen, silva, possessio 21, 28, 57	Lonca (Loka), terra arabilis 5, 50, 65

M

Megipothy, possessio 57
Megydolye, possessio 57
Mendzenth (**H** Mindszent,
Cr Mindszent) 33, 34, 42, 45
Messyd 62

Mykchoucze 62
Mykleusouch 48
Mykusouch 57, 62
Muraulinech, fluvius 65

N

Nakel, possessio 57
Nemes 61, 65

Nodunouch 50

O

Oykaua, fluvius 5

Ozwingio (**H** Ozugyo, **Cr** Osudevo)
56

P

Parvus Suskouch, fluvius 57
Pausynch 59, 60
Petrusouch 62
Polyana (**H** Poljana, **Cr** Poljana) 6,
32, 38, 45-49, 51-52, 55, 58

Pozthoyninch 60
Prasincza 46
Punekopschina cf. Gudouschyna

R

Radimowch 56
Raven (**H** Raven, **Cr** Raven) 3, 23,
28, 57
Razinya, porcio 24

Repynch (**H** Repinc, **Cr** Repinec)
51, 59, 61, 65
Royche, via de (**H** Rojcsa,
Cr Rovišče) 21, 57

S

Salamonoucz (Salamunouch, Salamunouch) (H Salamonovc, Cr Šalamunovec) 27, 31, 34, 39, 55	Sabastianowch 58
Sabnycha (H Zsabnica, Cr Žabnica) 21, 57	Susek (Suskouch), vallis, possessio 21, 57
	Sustak (Susak), fluvius 28
	Suthynch 62

T

- Tetrewynch, fluvius 27

V, W

Valkua, fluvius 62	Vythkouch 57
Valle Isow (Isouuelg) 33, 42	Vythkouschina, possessio 29
Velika, fluvius 19, 62	Wlkachyuch (Wlkozlouch) 32, 62
villa Beati Michaelis 31, 34	

Z

Zagolnilya (Zagomylye), possessio 57	Zentherney 34, 35, 39, 40
Zedlaurieuch 38, 45	Zenthmiklos 15
Zelo, possessio 57	Zermech, mons 15
	Zlachouch 62

Index rerum precipuarum

A

- acquisitio 39, 55
- actor 39, 55
- amasea 6
- amor honoris 10
- amor proximitatis 10
- amor sincerae caritatis 26
- appensio sigillorum 5
- aquae 18, 25, 28, 31-32, 34-35, 38, 51, 57, 61
- arbor cerasae (cerasi, cerasii) 7-8, 31, 34, 57
- arbor fructifera 31-32
- arbor merasae 7-8
- arbor nucis 7-8
- arbor piri 5, 28
- arbor piri silvestris (silvestri) 28
- arbor pomi silvestris (silvestri) 7-8, 57, 62
- arbor populea 33
- arbor salicis 57
- arbor sambuci 31, 34
- arbor sorbelli 28
- attractus in causa 39, 55
- aurifaber 32
- ava 25
- avus 5

B

- bagathenus 39
- banus Machouiensis cf. Iohannes de Maroth
- banus regni Sclavonie cf. Petrus Zudor

C

- canities 9
- capitulum Chasmensis ecclesiae 11
- castellanus de Minori Kemluk cf. Paulus Magnus
- centurio 32
- civis veteris liberae civitatis Crisiensis 26
- clericus 57, 62
- cognatus 1
- comes 5-6
- comes Crisiensis cf. Iacobus; Iohannes filius Martini, magister; Paulus Magnus; Petrus Chirke; Stephanus filius Pauli bani
- comes Symigiensis cf. Paulus Magnus
- comitatus Crisiensis 9, 61
- commetanei 7-8, 10-12, 18, 20, 28-29, 31-32, 34-35, 38-40, 42, 47, 51, 55, 57, 59, 65

commetaneus 57
concombium 42
congregatio generalis 28, 30
consanguineus 12

consensus 3, 7, 8, 10, 12, 21, 29
et saepissime
consors 9, 24, 28, 42, 46-47, 56-58, 61
cubulus 10, 26, 38
curia 7-8, 59, 65

D

datium 27, 29, 31, 33-34, 38-39,
41-42, 47, 49, 57, 59, 62
decursus aquarum 57, 61
denarius 3, 5, 9, 18-19, 25, 29, 47,
57, 60
denarius banalis 7-8, 12
denarius novus 26, 42, 50, 52, 56
denarius regalis 11
dieta 47
dieta magna 62

dieta terrae 27, 29, 50, 52, 56
divisio possessionaria 23, 43
dominus de Sancto Nicolao cf.
Paulus Magnus
domus 27, 65
dos 9
dumus arboris pomi silvestris 57
dumus avellanarum 21, 57
dumus roseus 62
dumus salicis 57

E

ecclesia beatae Virginis de Hegen
28, 57
ecclesia sancti Iohannis de
Sabnycha (Sebniche) 21, 57
aedificium 27

aedificium domi 7-8, 18
effusio sanguinis 6
egestas 61
emptio 12, 18, 23, 31-32, 35, 40, 42, 49
extimatores 3

F

fenetum 7-8, 12, 18, 25, 27-28, 41
fenile 29, 31-32, 34-35, 38, 42, 51,
57, 61-62
fenum 62
filia 9, 25, 28-29, 33, 41, 46-48, 51,
57-58, 61-62, 65
filii filiorum 15
floreus 27, 29, 31, 34, 39, 61
floreus aureus 45

floreus auri 46, 62
floreus auri Hungaricalis 61
fluvius 6
fluvius cf. Alsovch, Babapotocka,
Brezthua, Chereztruech
(Cherztruech, Churztruech),
Glogoncha (Gloguncha),
Kamechnicha (Kamechnicza,
Kamechnycha), Murauinech,

Oykaua, Parvus Suskouch,
Sustak (Susak), Tetrewynch,
Valkua, Velika
fossatum per undationes
 aquarum 62
fovea 57
frater 3, 31, 34, 39, 41, 47, 51, 61, 65

frater carnalis condivisionalis 50
frater condivisionalis 31, 33-34, 43
frater patruelis 18, 45
fructices spinarum 28
fundus 7-8, 12, 27, 31-32, 34-35, 38-
 39, 41, 51, 59

G

generatio 29, 31, 33-34, 39, 41, 51,
 57, 65
generatio cf. Hegen (Hengun),
 Matheus, Prella

generatio nobilium castri 46, 61
genus cf. Ceuth (Cheuth, Cueth),
 Hegen (Hegun, Hengun),
 Matheus (Mathews), Prella

H

heredes 11, 15, 25, 33, 38, 41, 47, 59
hereditas 62

hortus à ortus (!)

I

imperator Romanorum semper
 augustus 61
impetitor 33, 46-47, 52, 56, 62
impignoratio 32
inopia 61
inquisitio 6, 59
institor 57
introductio possessionaria 32, 38,
 57

iobagio 6, 15
iobagio regiae maiestatis 42
iudex nobilium 59
iudicium 39, 41, 45, 55, 60
iugerum 1, 6, 31, 34
iura possessionaria 62
ius hereditarium 5, 19, 59
ius quartalitiu 59

L

lis 19, 23, 41, 59
litteralia instrumenta 25, 38-39,
 45, 55

litteratus 15, 28, 33, 35, 38, 42, 45,
 48-52, 56-60, 62, 65
litterae causales 41, 49

litterae inquisitionales 41, 49
litterae iudiciales 41, 49
litterae patentes 2, 5
litterae privilegiales 5, 15, 18-20,
23-25, 28-29, 31-32, 35, 38-39, 41-
42, 45, 47, 49, 55, 57, 62, 65

litterae procuratoriae 11, 15, 60
litterae prohibitionales 41, 49
litterae prorogatoriae 39, 55, 60

M

magister 5-6, 9, 11, 15, 20, 46, 50,
57, 65
marca denariorum 5, 9, 18, 25, 60
marca denariorum banalium 7-8, 12
marca denariorum novorum 42
marca denariorum regalium 11
maritus 42, 65
mater 20
meatus aquarum 28

meta 2-3, 5-7, 21, 27-28, 31-32, 39,
57, 62, 65
meta terrea 7-8, 21, 28, 31, 33-34,
57, 62
metales reambulatoriae 30
molendinum 5, 12, 18-19, 21, 28,
38, 41, 57, 62
mons 15, 26, 28, 57
mulier 6

N

negotium 26, 33-34, 41-42, 61
nemus 24-25, 28, 38, 41, 51, 57, 61-62
nobilis 45, 62
nobilis castri 26-35, 38-42, 45-47,
49-52, 55-57, 59, 61
nobilis iobagio castri 6, 21, 28

nobilis iobagio castri Crisiensis 9,
18-19, 23
nobilis regni 6, 28, 38-39, 55
notarius cf. Paulus, magister
notarius loci Crisiensis cf. Paulus,
magister

O

onus (honus) et gravamen 29, 31,
33-34, 47, 49, 51, 62, 65

ortus (!) 27, 31-32, 34-35, 51, 65

P

parvulus 33
parvulus vulgo venus 29, 49

pater 5, 38, 55, 61, 65
patruelis 18

patruus 29
 pecunia 46, 61
 pensa 1
 pensa denariorum 3, 19
 pensa denariorum novorum 26,
 50, 51, 56
 pignus 52, 56, 61
 platea 65
 plastrum feni 62
 plebanus ecclesiae beatae Virginis
 de Hegen cf. Mathyas
 plebanus ecclesiae sancti Nicolai
 de Gragena cf. Martinus
 pons 6, 57
 pons antiquus 6
 porcus 6
 portio possessionaria 5, 7, 9, 12, 18
 et saepissime

portus 28
 possessio 5-6, 8-9, 10-11, 21, 28, 31,
 33-34, 39-40, 43, 46, 48, 51, 55, 57,
 59, 62
 possessio campestris 21
 possessio hereditaria 21, 29, 59
 possessio predialis 7-8
 possessio quartalitia 59
 posterii 29, 39, 61
 pratum 24-25, 57, 61-62
 presbiter 59
 proles 42, 61
 prothonotarius sedis Crisiensis 46
 proximus 12
 puella 33, 41, 46, 57-58, 65
 puteus 28

Q

quarta filialis 20, 29

quarta puellaris 9, 41

R

redemptio 61; *vide etiam* tempus
 redemptionis
 regnum Sclavonie 20
 relicta 57, 60, 65

res parafernales 9
 rex 15
 rex Hungarie 61
 rivulus 57

S

sacerdos 38, 45, 49
 sartor 47, 57
 sedis Crisiensis 46
 sedis iudiciaria 20, 39, 45, 51, 55
 semita 57
 senectus 9

sessio 28, 57, 59
 sessio iobagionalis 60
 sessio iobbagionalis nunc
 habitoribus destituta 27
 sessio seu fundus 41
 sessionalis portio 65

sigillum 7-8, 10, 12-13
sigillum appensum 61
sigillum cf. appensio sigillorum
sigillum compendens 9
sigillum pendens 3, 15, 18, 26-29,
31-32, 34, 38, 40-42, 45-47, 49, 51,
55, 57, 62, 65
silentium 39, 55
silva 1, 5, 7, 12, 18, 21, 24-25, 27-28,
31-32, 34-35, 38-39, 41-42, 47, 51,
57, 61-62, 65

silva magna 33, 42
solatio masculorum heredum 9
soror 10, 33, 42
soror uterina 29
statutio possessionaria 20, 32, 35,
38-40, 51, 55, 57
sulcus 62
sulcus vulgo zlog 29

T

tempus redemptionis 46, 50, 52, 56
terra 1-3
terra arabilis 5, 8, 12, 18, 24-25, 27-
29, 31-35, 38-39, 41-42, 47, 50-51,
56-57, 62, 65
terra arabilis culta 61
terra arabilis inculta 61

terra campestris 21, 27
terra castrensis 27-28
terra hereditaria 1, 3, 21, 29
terrestratus 42
truncus 28
tunica 6

U

unio pacis et concordiae 15, 23
universitas nobilium 28, 30

uxor 6

V

valliculum 28
vallis 28, 62
vallis cf. Susek (Suskouch)
vallis parva vulgo Jark 29
venditio 12, 31, 34, 39, 42, 47, 65
venditio possessionaria 38
venditrix 65
vestimenta 10
via 3, 28, 31, 34, 57, 62

via graminosa 5
via magna 1, 6-7, 21, 27, 31, 34, 57,
62
via magna et publica 29
via magna vetus metalis 33
via publica 65
via quae itur ad Ladinynch 57
via quae tendit de Sabnycha ad
Roycham 57

- via quae itur de ecclesia beatae
 Virginis de Hegen versus
 sanctum Iohannem de
 Sabnycha 57
- via quae tendit de Roycha 57
- via tendens de villa Ladinynch
 versus ecclesiam beatae
 Virginis [de Hegen] 57
- vicebanus cf. Petrus Chirke
- vicesgerens regni Sclavonie bani
 cf. Petrus Chirke
- vicini 7-8, 11, 18, 20, 28-29, 32,
 34-35, 38-40, 42, 47, 50-51, 55, 57,
 59, 65
- villa cf. Dyankouch (Dyankouc),
 Endreyouch, Erdouch,
 Kengelouch, Ladinynch,
 Mykchoucze, Repinch,
 Salamonouc (Salamunouch,
 Salamunouc), villa Beati
 Michaelis, Zenthmiklos
- vindicta capiti 6
- vindicta sententiae capitalis 6
- vinea 12, 15, 18, 24-28, 31-32, 34-35,
 39, 41, 51, 57, 61
- vinum 26

Index vocum originaliter Hungaricarum et Slavonicarum [Croaticarum]

CL = Latine
H = Hungarice

Cr = Croatice
E = Anglice

- barkouch
[**CL** sorbus torminalis,
H barkóca, **Cr** brekinja
E checker tree] 57
- berquina [**CL** sorbus, **H** berkenye,
Cr oskoruša, **E** whitebeam,
rowan] 3
- bik / byk [**CL** fagus, **H** bükkfa,
Cr bukva, **E** beech] 28, 57
- calische / kalysche [= lutea] 5, 28
- cherfa [**CL** quercus cerris,
H csertölgy, **Cr** hrast cer,
E Turkey oak] 33
- eger [**CL** alnus, **H** égerfa, **Cr** joha,
E alder] 21, 62
- gerthan / gerchyan [**CL** carpinus,
H gyertyánfa, **Cr** grab,
E hornbeams] 28, 57, 62
- gomila [= tumulus] 28, 57
- harazth [**CL** quercus, **H** tölgyfa,
Cr hrast, **E** oak] 28
- has [**CL** tilia, **H** hársfa, **Cr** lipa,
E tilia] 28, 57
- jark [= fovea] 29
- javor [**CL** acer, **H** juharfa, **Cr** javor,
E maple] 57
- jegyne [**CL** abies, **H** jegenyefa,
Cr jela, **E** fir], 28
- lunka [= nemus prope aquam] 21
- merasa [**CL** prunus, **H** meggy,
Cr višnja, **E** sour cherry] 7
- nayar [**CL** populus, **H** nyárfa,
Cr topola, **E** poplar] 57
- nyrfa [**CL** betula, **H** nyírfa,
Cr breza, **E** silver birch], 33
- stanca [à Ital. stanza; **CL** camera,
H szoba, **Cr** soba, **E** room] 7, 8
- szal [= aliqua species dumii] 57
- tulfa / tul / twl [**CL** quercus,
H tölgyfa, **Cr** hrast, **E** oak] 1, 5,
28, 33, 41, 57, 62
- uelg [**CL** vallis, **H** völgy, **Cr** dol,
E valley] 33, 42
- vernisius, venus [= species
monetae; **L** (denarius)
parvulus, bagathenus, **H** fillér,
Cr bakrenjak, **E** pence] 29, 31,
33-34, 39, 41, 49, 61-62, 65
- vezfa [**CL** salix, **H** fűzfá, **Cr** vrba,
E willow] 21
- zil [**CL** ulmus, **H** szilfa, **Cr** brijest,
E elm] 28
- zlog [= mensura terrae; **CL** sulcus,
H barázda, **Cr** slog, brazda
E furrow] 29

A SZERZŐKRŐL BILJEŠKA O AUTORICAMA NOTES ON THE EDITORS

B. Halász Éva 1981. június 4. született Ózdon (Magyarország). 1999-2004 között az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem szakos hallgatója volt, diplomamunkáját Anjou István herceg életéről és működéséről írta. A történelem szak mellett Budapesten és Szegeden latin nyelv és irodalmat, valamint levéltártant tanult. 2004 és 2007 között az ELTE Történettudományi Doktori Iskolájában, a Történelem Segédtudományai programban vett részt a doktori képzésében (témavezető: dr. Bertényi Iván). A 14. századi szlavón bánok diplomatikájáról írott disszertációját 2008-ban védte meg. 2008 és 2011 között a Magyar Országos Levéltár munkatársa volt. 2008-ban kezdett dolgozni a Magyar Medievisztikai Kutatócsoport tudományos munkatársaként. Több ízben végzett ösztöndíja kutatásokat Zágrábban. 2011-ben Akadémiai Ifjúsági Díjat kapott. Tucatnyi cikket és ismertetést publikált, tizenöt konferencián vett részt. Kutatási területe Szlavónia középkori történelme, különösen a társadalomtörténet és a területre vonatkozó források kiadása. Angolul beszél, német és horvátul olvas.

* * *

Suzana Miljan 1985. március 19. született Zágrábban (Horvátország). 2003 és 2008 között a Zágrábi Egyetemen Horvát Intézetében tanult történelmet, diplomamunkájának címe: A mlakai Krupicok. Tanulmány egy túrmezei nemes családról (témavezető: dr. Marija Karbić). 2009. áprilisától a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia zágrábi Történet- és Társadalomtudományi Intézet Történettudományi Osztályának keretén belül a dr. Damir Karbić vezetésével működő A társadalom és gazdaságtörténet latin forrásai, tanulmányai és segédtudományai nevű program munkatársa. A Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti című folyóirat szerkesztőségének titkára. 2009 őszén kezdte meg doktori tanulmányait a Zágrábi Egyetemen, a Horvát Tanulmányok Intézetében. Témája a Zágráb megyei nemesi társadalom Luxemburgi Zsigmond uralkodása idején, melyen Dr. Damir Karbić vezetésével dolgozik. Kutatási területe a Szlavónia középkori történetére vonatkozó források kiadása, a terület társadalom- és jogtörténete, különös tekintettel a nemességre, továbbá a középkori városok marginális csoportjai és a keresztény társadalom elképzelése. Tucatnyi cikket és ismertetést publikált, tizenöt konferencián vett részt. Angoul és franciául beszél, németül és magyarul olvas.

Éva B. Halász je rođena 4. lipnja 1981. u Ózdu (Republika Mađarska). Od 1999. do 2004. godine studirala je povijest na Filozofskom fakultetu sveučilišta Eötvös Lóránd u Budimpešti, kojeg je završila obranivši diplomski rad o životu i djelovanju hercega Stjepana Anžuvinca. Osim studija povijesti u Budimpešti, studirala je i latinski jezik i književnost te arhivistiku na sveučilištu u Segedinu. Od 2004. do 2007. pohađala je doktorsku školu povijesti na Filozofskom fakultetu sveučilišta Eötvös Lóránd u Budimpešti, program pomoćnih povijesnih znanosti (mentor: dr. Iván Bertényi). Doktorsku je disertaciju o diplomatskoj analizi isprava slavonskih banova iz 14. stoljeća obranila 2008. godine. Od 2008. do 2011. radila je u Mađarskom državnom arhivu u Budimpešti. Tada je počela raditi i na projektu mađarske istraživačke grupe za srednji vijek. U nekoliko je navrata koristila stipendije za istraživanje u Zagrebu. Dobila je nagradu mađarske akademije za mladog istraživača 2011. godine. U svojim istraživanjima naglasak je stavila na povijest srednjovjekovne Slavonije, društvenu povijest te posebice izdavanje srednjovjekovnih izvora. Objavila je desetak članaka, prikaza te sudjelovala na petnaestak konferencija i kongresa. Aktivno se služi engleskim, a pasivno njemačkim i hrvatskim jezikom.

* * *

Suzana Miljan je rođena 19. ožujka 1985. u Zagrebu (Republika Hrvatska). Od 2003. do 2008. studirala je jednopredmetni studij povijesti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, kojeg je završila obranivši diplomski rad na temu: *Krupići iz Mlake. Studija obitelji turopoljskog plemstva* (mentor: dr. sc. Marija Karbić). Od 1. travnja 2009. zaposlena je na Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu, na znanstvenom projektu "Latinički izvori, studije i pomagala za društvenu i gospodarsku povijest" pod vodstvom dr. sc. Damira Karbića na kojem izdaje izvore i studije vezane uz društvenu povijest srednjovjekovne Slavonije. Sudjeluje i u izdavanju *Zbornika Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, časopisa Odsjeka kao tajnica uredništva. U jesen 2009. započela je doktorski studij povijesti na Hrvatskim studijima sveučilišta u Zagrebu. Naslov teme disertacije "Plemićko društvo Zagrebačke županije za vladavine Žigmunda Luksemburškog" pod mentorstvom dr. sc. Damira Karbića obranila je u prosincu 2013. godine. Profesionalni interesi usredotočeni su na izdavanje izvora za povijest srednjovjekovne Slavonije, društvenu i pravnu povijest s naglaskom na plemstvo, marginalne skupine u srednjovjekovnom gradu te koncept socijalnog kršćanstva. Objavila je desetak članaka, prikaza te sudjelovala na petnaestak konferencija i kongresa. Aktivno se služi engleskim i francuskim, a pasivno njemačkim i mađarskim jezikom.

Éva B. Halász is born 4 June 1981 in Ózd (Hungary). From 1999 to 2004 she studied history at the Faculty of Philosophy of the Eötvös Lóránd University in Budapest, which she graduated by defending a thesis on the life of activity of Duke Stephen of Anjou. Besides studying history, she studied Latin language and literature alongside the archival studies programme at the University of Szeged. From 2004 to 2007 she was enrolled to doctoral school in history at the Faculty of Philosophy of the Eötvös Lóránd University in Budapest, a programme of auxiliary sciences in history (supervisor: Iván Bertényi). Doctoral dissertation on the diplomatic analysis of the fourteenth-century bans of Slavonia she has successfully defended in 2008. From 2008 to 2011 she was employed at the Hungarian State Archive in Budapest. Also then she has started to work on the project of Hungarian Research Group for the Middle Ages. Several times she has received scholarships for archival research in Zagreb. In 2011 she has awarded as the best young researcher by the Hungarian Academy of Science. In her research she has put an emphasis on history of medieval Slavonia, social history and especially, source publication. She has published dozen articles and reviews, and has participated in fifteen conferences and congresses. She is actively using English, and passively German and Croatian.

* * *

Suzana Miljan is born 19 March 1985, in Zagreb (Croatia). From 2003 to 2008 she has studied history at the Centre for Croatian Studies of the University of Zagreb, where she has graduated with a thesis entitled *The Krupići of Mlake. A study of a family of lesser nobility of Turopolje* under supervision of dr. phil. Marija Karbić. Since April 1, 2009, she is employed at the Department of Historical Research of the Institute of Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Science and Arts in Zagreb as a research assistant on the project "Latin Sources, Studies and Manuals for Social and Economic History" of the head researcher dr. phil. Damir Karbić on which she is editing and publishing sources and studied connected with social history of medieval Slavonia. She is also participating in publishing of *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, journal of the Department as a secretary of the editorial board. In Autumn 2009 she has started doctoral program of history at the Centre of Croatian Studies of the University of Zagreb. The topic of her thesis entitled "Noble Society of the County of Zagreb during the Reign of Sigismund of Luxemburg" under supervision of dr. phil. Damir Karbić was defended in December 2013. Her professional interests are focused on editing sources for history of medieval Slavonia, social and legal history with special emphasis on nobility, marginal groups in medieval city and the concept of social Christianity. She has published dozen articles and reviews, and has participated in fifteen conferences and congresses. She is actively using English and French, and passively German and Hungarian.

